

A gyanútlan utazó – Az esély

Kisregények

Magvető Könyvkiadó

1988

Tartalomjegyzék

A GYANÚTLAN UTAZÓ
AZ ESÉLY

A GYANÚTLAN UTAZÓ

„Csak a jövő biztos” (Kelet-európai népi mondás)

Ajtók, ablakok tárva-nyitva, a házban egy lélek se. Tipikus elővárosi családi ház volt. Mire elértük a város határát, este lett, az utazási irodák, ahol olcsó szobát lehetne kivenni, bezártak, szállodához mi csórók vagyunk, gondoltuk, minek vonszolódjunk be a centrumba, pláne, hogy ennivalónk is maradt még. Eléggé elfáradtunk már addigra, s ráadásul egyáltalán nem számítottunk rá, hogy az utolsó falutól gyalog kell majd jönnünk. Ez a ház meg ott volt kéznél, tárva-nyitva, jobban mondva üres ajtó- és ablakkeretekkel, ugyanis a szárnyak odabent száradtak állványokon; a keretek is szinte foszforeszkáltak a friss mázolásból. Kibontottunk a PVC-fóliák alól két ágyat, nem mintha annyira ragaszkodtunk volna a kényelemhez, csak éppen nem akartuk a mézporban meghempergetni derék jó hálósájkjainkat. Elvégre is hosszú utunk alatt ők nyújtották nekünk a családi fészek gyengédségét és biztonságát. Szerettük őket.

Furcsa éjszaka következett. Hatalmas, tomboló szélvihar. Pedig szép, csendes nyári estének indult, kora nyári estének, ami kicsit más, puhább, mint amikor már megerősödnek a lombok. Ilyenkor még gyöngé húsú és hibátlanul ép minden levél, és hajlékony és nedves a fiatal fű, és érdemes megfigyelni, hogy ezt, főleg sötétben, mennyire hallani lehet a csönd tompa, elnyelt, kipárnázott hangjain. A vihar előtt egy perccel javában sajnálkoztam magamban, hogy engedtem a barátom megérkezhetnékjének, s itt fulladozom a festékek kipárolgásában (reggelre biztosan megfájdul a fejem), amikor pedig alhatnék jó szagú vízmosásban vagy fagyókerek öblében is. Már azon a ponton voltam, hogy kiköltözöm inkább a kertbe, s akkor egyszer csak mély szirénahangon felzúgott odakinn a szél. Mély, száraz orrhangon, hogy aztán fejhangú sivítással zúduljon el az üres ablakok előtt, újra és újra, s a szobák, az egymásba tátongó helyiségek sora megtelt huzattal, és sípólva szívta magába és préselte ki a darabokra szabdalt levegőt. A házon végignyomuló légtömbök között ájult mozdulatlanság, a befurakodott, a teret nyert úr, ami előtt gyáván és légszomjasan lapul az apadó tüdő. A fóliák megroppantak, vontatott, óvatos recsegés kezdődött, a begyűrt sarkak hamarosan kiszabadultak, föllibegtek az áramlásban. Felfúvódtak és összetöppedtek a nagy fólialepedők a bútorhalmok fölött, s vakolat pattogott le a földre, és szóródott le a lisztes, száraz festék. Valósággal lélegeztek az ormótlan torlaszok a sötétben, s a fóliák – öreg állatok kiszáradt, ráncos bőre, a moccanásuk pedig a lassú fulladás vagy valami más kín bágyadt, apró reflexei.

Az ablaküregeken még becsapódott egy-egy lobogó szélcsóva, áthúzott a házon, csönd, a távolodó szélroham moraja a kinti sötét ürességben egyre messzebről, s akkor a párkányon át becsusszan valami vékony mozgás, fojtottan nyüszítenek a csupasz ajtónyílások, míg végigsurran a padlón és elhal.

Ébren húzódtam meg a hálósákom melegében, és a szó szoros értelmében remegett a szívem. A

barátom aludt, nyilván fáradtabb volt, mint én, amúgy sem szóltam volna neki; igyekeztünk nem fárasztani egymást a dilijeinkkel; ez hosszú-hosszú közös vándorlásaink egyik legbölcsebb, bár kimondatlan alapszabálya volt. No meg illett is tartanom magam a szereposztáshoz, amely még iskolai kamaszbarátságunk első percében kialakult, és azóta is érvényben maradt: hogy kettőnk közül én vagyok a kiegyensúlyozottabb, a józanabb.

Valóban nemigen fordult elő velem, hogy esztelen rettegésben, álmatlanul töltssem az éjszakát. (Alighanem ezért érzem szükségét, hogy ennyi szót vesztegessek rá, mert egyébként a történetemben semmi jelentősége vagy szerepe nem volt.)

Az éjszakai lidércnyomás azonban másnap, amikor hozzáláttunk, hogy a szokott módon biztosítsuk ideiglenes elhelyezkedésünket a városban, egy kis lépéselőnyt biztosított nekem vele szemben. A barátom ugyanis egész nap bosszankodott, még dühkitörésekre is ragadtatta magát, én meg bizonyos megkönnyebbüléssel vettem tudomásul a kellemetlenségeket, hogy csak annyi történt, amennyi történt, mintha sokkal rosszabbra lettem volna elkészülve. Ami azt illeti csakugyan jelentéktelen bosszúságok értek minket – azokból viszont elég sok. Például az utazási iroda bájos alkalmazottja – aki pedig igazán sokat emelt az iroda nívóján, ahol a plakátok és prospektusok már maguk is bolhapiaci különlegességek lehettek volna, nem is szólva a rajtuk szereplő járművekről, valamint a már bizonyára néhai fotómodellek ruháiról, szóval lerobbant egy iroda volt, de hát az egyetlen a városban, s elvégre mi csak egy szerény szobát akartunk kivenni –, tehát például ez a bájos leányka vagy félórán át elveszette a kotorászott a fiókokban és böngészte a kartonokat, míg sikerült találnia a számunkra valamit. (Meg kell hagyni, ezt a tényt viszont szívből jövő örömmel üdvözölte. Mi is, mert már kezdtünk ráunni a gyönyörűsége, amit az iroda különböző fiókjai, szekrényei irányából felénk meresztgetett szép, gömbölyű popója szerzett kezdetben. Még én is, pedig nekem a dundi az esetem, hát még a barátom, aki viszont a manökenalkatot szereti.) Azon a címen azonban sajnos senki sem tartózkodott otthon, s a szomszédság sem tudott útbaigazítást adni, holott mindig bizvást számíthattunk illetéktelen nénik és bácsik beavatkozására. Vissza az irodába, ahol újra kezdődött a kotorászás – a barátom megjegyezte, hogy a leányzó remélhetőleg estig csak kitanulja a szakmát –, s még két címen jártunk hiába, míg végre a negyedik helyen ajtót nyitottak.

Az ajtóban egy jóképű, szőke férfi meghökkenve bámult ránk. Bemutattuk a papírt, ami igazolta a szobafoglalásunkat; a férfi előszólitott a lakás belsejéből egy asszonyt, aki figyelmesen megtekintette a papírt, és eltűnődött. A barátom már vicsorgott, pedig hányszor kértem, hogy ne akarjon megnyerően mosolyogni, amikor ideges. Az asszony szerencsére érzéketlen maradt a barátom arcjátéka iránt, ellenben visszalépett az előszobába, benyitott egy gardróbszekrénybe, utána nyomban egy apró szobába, s onnan már szívélyes arccal fordult vissza. Egy szempillantás alatt átvedlett vendégszerető gazdasszonykává, paskolgatta a frissen húzott párnákat, bekedveskedett hozzánk egy hordozható tv-készüléket, felajánlotta, hogy használjuk a mosógépet – az utóbbit intő jelnek vettem: túránk legutóbbi szakasza, úgy látszik, hosszabbra nyúlt a kelletnél.

A barátom tüstént a rendőrségre akart menni. Nem kétséges – állapította meg sötéten –, hogy itt valami nagyon nem stimmel. Gyilkosság: a szőke férfi és társnője megölték a lakás eredeti gazdáit, ezért

nem tudtak az utazási irodával kötött szerződésről. Én más magyarázatot is találtam erre, például, hogy vidéki rokonok, akik egy hosszabb külföldi utazás idejére felügyelnek a lakásra, de lehetnek kégligondokkal küszködő baráti szerelmespár is, akik néhány órára megkapták a kulcsot. Mindazonáltal én is elkomorultam kissé, amikor este üresen találtuk a lakást, a szőke férfi és partnernője eltűnt, anélkül hogy ezt nekünk előre jelezték volna. Mások sem mutatkoztak, senki, és erre a helyzetre ébredtünk reggel is. A barátom engem okolt mindenért. – Ha engedem, hogy elmenjen a rendőrségre, nem kerülünk ilyen zűrös helyzetbe. Tudhatnám, hogy a rendőrség mindig először a magunkfaját veszi elő mindenért. Most itt vagyunk ebben a lakásban, ahol a házigazdáinknak még a nevét sem tudjuk (ugyanis csak a lakás számát kaptuk meg, bemutatkozáskor meg persze nem figyeltünk), ki tudja, milyen bűntényt fognak a nyakunkba varrni. – Mindenesetre átnézte a szekrényeket, ágyneműtartókat: hullát nem talált, semmiféle bűnjelet. Ennek ellenére azzal állt elő, hogy ne maradjunk a városban, menjünk tovább. Pedig miatta határoztunk úgy, hogy megülünk egy kicsit, és összeszedjük magunkat, mert fáradt és kedvetlen lett, és a gerincére is egyre többet panaszkodott.

De teljesen igazat adtam neki. Ellenszenvesnek találtam én is ezt a várost. Látnivaló alig volt benne, az a néhány régebbi épület, amit a várossal kapcsolatban az útikönyvek megemlítenek, már a szobák felkutatása során az utunkba akadt, s nem esett nehezünkre lemondani tüzetesebb megsejmlélésükről. Eleve is szerény kis műemlékek voltak, de ráadásul részben gondozatlanok, részben pedig teljesen barbár átalakításnak estek áldozatul, mint például a tizenkettedik századból való kolostorépület, amelyhez üvegtetejű tornacsarnokot ragasztottak. Az utcán rengeteg ember, de egyáltalán nem a vidám vagy legalább pezsgő városi tömeg hatását keltették, ingerülten, majdhogynem komoran lökdösődtek, s valósággal megrohmozták az üzleteket meg az autóbuszokat. Egyébként éppen eléggé indokoltnak látszott a lökdösődés is meg az ingerültség is. Nekünk igazán kevés dologra volt szükségünk, kenyérre, felvágottra, sörre, egy doboz mosóporra, de ezt vagy hat helyen szedtük össze, mert ahol végre volt friss kenyér, ott sajt nem volt és így tovább, s volt, ahol nem tudtak a papírpénzből visszaadni. A tolongáshoz nyilván hozzájárult, hogy a megkezdett építkezések, tatarozások, a felbontott kövezet miatt mindenfelé összetorlódott a forgalom, s szinte már azért is sorba kellett állni, hogy az ember az egyik utcából átjusson a másikba. A barátom, aki szenvedélyes autóvezető volna, de kocsii hiányában csak a járdáról vesz részt a járműközlekedésben, elképedve és öklét rázva kiabált be a kocsikba, de aztán elfáradt, és csak magában sóhajtozott: – Példátlan! Példátlan! – Azon is morgott egy sort, hogy hova lesz ez a sok agresszív, de legalább energikus, hiperaktív járókelő azután, hogy betért a munkahelyére, ugyanis bárhová fordultunk, már csupa álmkóros, depressziós, beteg ember kornyadozott mint munkavállaló. Én nem láttam ezt olyan rejtélyesnek: valahol ki kell pihenniük az utcai közlekedés fáradalmait, de kétségkívül könnyen viccelődtem – a barátom mindezt fájós háttal csinálta végig, sőt neki szegénynek még egy orvosi rendelőbe is be kellett küzdenie magát, hogy felírassa a megszokott gyógyszerét a gerincnyavalyájára.

Estére minden város kedélyesebbé válik, legalábbis számunkra, mert olyankor verődik csoportokba a ráérő fiatalság, s jó néven veszik, hogy segítünk nekik elütni az időt. Voltak városok, ahol alig tudtuk lerázni a ránk akaszkodott kis srácokat, itt meg csak estefelé csapódott hozzánk a főtéren

néhány fiú; hervadt, unalmas figurák, még ha legalább lányok lettek volna velük. Próbáltuk egy kicsit felpörgetni a hangulatot, de ne adj' isten: ezek csak lustán pislogtak, ez idő szerint nyilván a flegma volt itt a divat. Ritka unalmas este volt, ha leszámítjuk, hogy mennyire izgatottak lettünk a szobánkba érve, és tapasztalva, hogy házigazdáink leléceltek.

Másnap délután öt órakor azzal a szándékkal nyitottunk be a lakásba, hogy összecsomagolunk, jót alszunk, amilyen korán csak tudunk, hajnalban útra kelünk. Egy kedves fiatalasszony főzött a konyhában. Megpillantva minket, egy kis tanácstalanság futott át rajta, de csak ennyi – derűsen főzött tovább, és bekiáltott a szobába: „Megjöttek a vendégek.” A házigazda – nem sokkal lehetett idősebb nálunk — a lábával kijebb taszította az ajtót, hogy láthatóvá tegye magát, valami apró csavarhúzóval babrált egy szerkentyűn. „Mindjárt jövök!” – mondta igen természetes közvetlenséggel, de nem jött, és mi bementünk a szobánkba. Később éktelen csöngetéssel megérkezett a kisiskolás fiú is, rögtön a történelem középpontjába küzdötte magát, hol azért veszekedtek vele, mert vacsora előtt teletömi magát kenyérral, hol azért, mert összekeveri az újságokat. Ő legalább tudomást vett rólunk: berontott hozzánk, és szó nélkül felmarta a televíziót.

– No ugye – mondtam a barátomnak –, hogy azok tegnap csak véletlenül voltak itt. Nincs itt semmi probléma. – De azért alkalomadtán kisündörögtem a konyhába, hogy értesüléseket szerezzek, ezt amúgy is imádtam minden szálláshelyünkön. „Barátaink? – csodálkozott az asszony. – Nekünk nincsenek ilyesféle barátaink. Nem hiszem, hogy nálunk találkoztatok velük. Egyébként is: mi soha senkinek nem adjuk oda a lakást. Eszünkbe sincs, amikor mindig olyan fáradtak vagyunk, hogy örülünk, ha beesünk az ajtón.”

Tehát mégiscsak szélhámósok voltak a tegnapiak – gondoltam magamban, és most már szorongó aggodalommal tanácsoltam az asszonynak, hogy tegyen bejelentést a rendőrségen, mi hajlandóak vagyunk tanúsítani, hogy ilyen és ilyen kinézetű egyének bitorolták tegnap a lakásukat.

– Tegnap? Nem hiszem – ingatta a fejét nyugodtan az asszony.

– De hát azok, akik fogadtak minket, amikor megérkeztünk...

– Hiszen mi fogadtunk benneteket, nem? Tegnap vettétek ki a szobát...

– Persze. De tegnap este ugyan vajon hol voltatok ti?

– Hát itt – mondta az asszony váltig csodálkozva.

Ezért maradtunk a városban. Hogy megértsük, mi történik a lakásban, ahol a véletlen folytán szobabérlők lettünk.

*

Nem akarom – nem is tudnám – teljes részletességgel előadni, hogyan, milyen tapasztalatok és megfigyelések, milyen körülményes utánajárások, valóságos detektívmunka során jöttünk rá és bizonyosodtunk meg róla, hogy mi a magyarázata a lakosság furcsa viselkedésének. Eleinte persze azt

hittük, hogy valami maffiaszerű szervezet tartja a kezében a várost, és bírja rá vagy kényszeríti a lakókat a szüntelen konspirációra. Mert meg voltunk győződve arról, hogy itt mindenki konspirál, ki félelemből, ki rosszindulatból. De hát mi másra is gondolhattunk volna, amikor az a rokonszenves fiatal család másnap annak rendje és módja szerint elhagyta a lakást: elindultak munkába, a fiúcska iskolába, s aztán egyszerűen nem tértek vissza. Helyettük egy kövérkés özvegyasszony állított be, s nyögdecselve pakolta ki a szatyrárt a konyhában. Típusát meghazudtolva zárkózott volt – ennek ellenére megkínált minket vacsorával, s még vacsora közben sem mesélte el férje halálának a körülményeit. Ezért aztán mi sem mertük megkérdezni, hogy kire vár a lábasban maradt étel – érdeklődésünk az étel iránt nem kizárólag nyomozati természetű volt. Az ételt aztán az asszony holtfáradt kamasz fia kanalazta be, késő este. És másnap eltűntek ezek is, és így tovább és így tovább.

Vagy mire gondolhattunk, amikor egy kínosan túlrejtett hajadont találtunk az utazási irodában, ahová a szobafoglalásunkat meghosszabbítani tértünk be, és ő úgy üdvözölt minket, mint régi ismerősöket, a kartonunkból felnézve kedvesen tudakolta, hogy érezzük magunkat a szobában, tudniillik vaktában esett rá annak idején a választása, azt a címet még nem tapasztalta ki eléggé.

És mire vélhettük esetünket a csapossal? Egyszer egy sörözőben nagyon a kedvünkre valónak találtuk a csapost, jól lehetett vele marhulni. Aztán sokszor, a legkülönbözőbb időpontokban benéztünk oda, de a fiúnak nyoma veszett. Betérferegünk ellenben a postára, és kit látunk a csomagfelvevő pult mögött mókázni az ügyfelekkel: éppen őt. Örvendezve odamentünk hozzá, rögtön vette a lapot, csak hogy amikor rákérdeztünk, hogy miért lett hűtlen ahhoz a jó kis sörözőhöz, vágott egy grimaszt: „Miféle söröző?” – és kis szünet után megvonta a vállát: „Én csak éltem a választási lehetőséggel. Ezzel az eggyel, ami van nekem, itt, a lehetőségek hazájában. A sör rossz a szívnek. Inkább a májam nyírom ki.” Ezt is fel lehetett volna fogni marhaskodásnak, de fene tudja, nem sikerült. Szaporán elkotródtunk onnan.

– Ezek azt gondolják, hogy mi teljesen hülyék vagyunk? Hogy teljes amnéziában szenvedünk? – méltatlankodott a barátom, s voltaképpen ez volt a pillanat, amikor hirtelen a helyes irányba fordult a figyelmünk. De még jó néhány nap kellett, hogy megbizonyosodjunk róla: ennek a városnak a lakói tényleg nem emlékeznek semmire. Egyik óráról a másikra – legtöbbször éjszaka, alvás közben – tökéletesen elfelejtik, hogy mi történt velük előzőleg, akár az előző napon is: volt-e házastársuk, gyerekük, anyjuk, apjuk, rokonuk, barátjuk, hol és milyen volt a lakásuk, hol, milyen beosztásban dolgoztak. Érte-e őket veszteség vagy öröm, követtek-e el valamit: valami feneketlenül aljas bűnt vagy akár világraszóló bravúrt?

Isten tudja, milyen indíttatásra, reggelenként elindultak otthonról, besodródtak valami munkahelyre, ahol nagyjából kitöltötték az előírt munkaidőt – később sok fáradtságomba került, hogy megfigyeljem: a szakismeretek töredékessége, olykor teljes hiánya mellett hogyan volt lehetséges mégis valamifajta munkavégzés, no meg bizonyos életveszélyes helyeken, a kórházban, az elektromos- és gázműveknél, a városban egyébként elég kevés számú ipari üzemben hogyan ússzák meg katasztrófa nélkül? Többnyire. Mert azért persze nagyon sok volt az üzemzavar és a baleset.

A munkaidő leteltével a többség olyan rohanásba, tülekedésbe kezdett, mintha a „jobb helyekért” folyva versengés. Először ezt is hittem. Mert sokáig nem tudtam elszakadni otthoni képzeteimtől, az

életre és az emberi természetre vonatkozó axiómáktól. Ám azokból az következett volna, hogy megrohamozzák a legközelebb eső vagy a legjobb lakásokat, ezzel szemben gyakran előfordult, hogy éppen az, aki elsőnek távozott a munkahelyéről, buszra szállt, és türelmesen kizötyögött messzi-messzi a külvárosba, míg egy másik, aki ráérősen hetyegett egy szemrevaló kolléganőjével egy belvárosi kávézóban, vagy végigjárta az üzleteket, végül egy szép, tetőteraszos lakást fogott ki magának a centrumban. Úgyhogy nem lehetett felfedezni, hogy mi vezérelte a lakásválasztásukat. Többnyire úgy tűnt, valami lelki diszpozíció, ami többé-kevésbé összefüggésben volt az aznapi munkahellyel is, s még inkább számomra értékelhetetlen apró eseményekkel. Ha valaki úgy érezte, hogy jól megy neki, okvetlenül a legjobb lakásokat szúrta ki magának, s amennyiben nem járt szerencsével, s nem tudott horgonyt vetni a „jómódú” körzetekben, akkor lelombozódott, s a nap hátralevő részét bukott emberként élte át, annak rendje és módja szerint egy kocsmában vagy italbárban.

Azt figyelhettük meg a legkönnyebben és leghamarabb, hogy hogyan verődnek össze egy-egy napon a családok, ehhez ugyanis semmit sem kellett tennünk, csak viszonylag folyamatosan otthon tartózkodnunk. Mégsem az észleleteim sorrendjét követem, egyszerűbb, ha a dolog szerkezetét próbálom leírni.

Ott tartottunk, hogy valaki belép egy lakásba. Ha üres és kicsi, egyszemélyes, akkor a belépő élni kezdi egy magányos ember életét. A fiatalabb korosztályba valók többnyire megpróbálnak összehozni valami esti programot; az idősebbek ritkán mozdulnak ki, elszöszmötölgetnek, eszegetnek, iszogatnak estig. Ha a lakás nagyobb, több ágygal, női- és férfiruhákkal, gyermekholmikkal, akkor a megérkező nő – ahogy ez már eddig is kiderülhetett – beveszi magát a konyhába, vagy más házimunkába fog. Férfival is megeshet, hogy talál valami elfoglaltságot, de inkább rádiózva, újságot olvasva várja a „családot”. Előfordul, hogy nem feleségnek vagy férjnek való toppan be, legalábbis nem elsőre. Idősebb asszonyt vagy öregembert úgy fogadnak, mint apát, anyát, anyóست, apóست vagy más közeli rokont szokás; ha van hely számára a lakásban, el is foglalhatja, amennyiben nincs, látogatásnak tekintik az ott-tartózkodását, esetleg meghívják vacsorára, de aztán távoznia kell, kivéve, ha kicsi gyerekek vannak a háznál, és a fiatalok el akarnak menni „otthonról”. Szakadt külsejű öregeket a „jobb családoknál” inkább csak szerelő-, illetve bejárónő-számba vesznek, ritka, hogy „rokon” lehessen belőlük.

Egyébként szó sincs róla, hogy minden feleségnek és férjnek való automatikusan feleség vagy férj lehet. Feltételezhetően a rokonszenv különböző foka vagy milyensége szerint testvérként, sógorként, sógornőként, barátként is fogadhatják, de természetesen az érkező is választhatja e „státusok” valamelyikét, nem jár e tekintetben sem különösebb előjoggal a birtokon belülség. Valószínű, hogy ez a körülmény biztosította ennek az életszerkezetnek a folyamatos fennmaradását, hiszen ha érdemes lett volna megküzdeni a helyfoglalásért, egyrészt apránként kiirtotta volna egymást a város polgársága, másrészt pedig foggal-körömmel ragaszkodott volna ki-ki a már megszerzethez.

Általában befutott az alkalmas házastárs, és szabályosan lebonyolódott az esti családi élet. Hogy mennyire szabályosan, lemérhető a mi hetekig tartó megtévesztettségünkön is. Ha többféle „családtag” érkezett, csak éppen házastársnak való nem, vehették úgy, hogy éppen távol van, szolgálatban, külföldi úton, kórházban, kocsmában, beszélhettek róla mint halottról, de tekinthették úgy is, hogy válás révén lett

hiányos a „család”. Ugyanis bármilyen irracionális, hiszen ebben a városban a válásnak aztán az égvilágon semmi értelme nem volt, mégis létezett a válás fogalma, s tanúja voltam jó néhány parázs „házastársi” veszekedésnek, amelynek során válókeresetet adtak be a bíróságra. Igaz, hogy ott ritkán láttam viszont a veszekedőket, vagy ha mégis, már egy egész más alperessel szemben, aki azonban éppen olyan elgyötört volt, vagy masszívan konok, mint az eredeti.

A gyerekek csak iskoláskortól vesznek részt ebben a szabad mozgásban. Amíg ölbeliék és végig óvodáskorban csaknem állandóan az anyjukkal vannak. Az utódgondozási ösztön ezt az egyetlen emlékeztetőpályát nyilván fenntartotta vagy újraélesztette a szülő nők agyában. Ha le is teszik valahol a gyereket – egy-egy nagymamaként kezelt, otthon ülő öregasszonynál, bölcsődében, óvodában –, kis idő múltán megjelennek ugyanott, és többnyire ugyanazt a gyereket – de legalábbis nagyon hasonlót – választják ki a csoportból és viszik magukkal. Egyebekben ugyanúgy viselkednek, mint a város többi lakója, csak éppen a gyerekekkel felpakolva. Egy ideig egyes anyák még az iskolák előtt is megvárják a gyerekeiket, de aztán ez a reflex lassanként elhal. Kinél előbb, kinél később.

A gyerekeknek még sincs rosszabb dolguk, mint máshol. Előbb-utóbb bekerülnek egy ajtón, ahol étel fogadja őket, és egy csomó fegyelmező felszólítás. Vannak gondos, jó „szülők”, türelmesek, akik törődnek a „gyerekeikkel”, s vannak persze felületesek és ingerültek. Nagy pech, ha egy gyerek huzamosan „rossz szülőkhöz” tér haza. Általában nincs számottevő különbség a „szülők” között, a jó és rossz napok eléggé kiegyenlítik egymást. S elvégre ugyanannak a szülőnek... – (már kezdek kizökkenni abból, hogy úgy fogalmazzak, ahogy e városon kívül mindenütt máshol a világon tenném) – vagyis egy valódi szülőnek is vannak jó és rossz napjai.

Nagyjából ennek felel meg a „szülők” helyzete, vagy mondjuk inkább úgy: szerencséje is. Természetesen a „jó szülők” gyakrabban találkoznak „jó” gyerekekkel, egyszerűen mert kevesebb okot adnak az agresszivitásukra. Ámbár többször a szemem elé került egy kimondottan „jó anya”, aki mindahányszor mindegyik férjéből és gyerekéből gonoszságot váltott ki.

Ha fölös számú gyerek gyűlik össze egy lakásban, a „házi” gyerekek pajtásaiként vagy rokon gyerekként szerepelnek, s a „szülők” igyekeznek még sötétedés előtt kitessekélni őket.

Nincs valami nagy gyerekkultusz ebben a városban. A gyerekek és felnőttek kapcsolata meglehetősen felszínes, és esetenként nyíltan ellenséges. A gyerekek alig várják, hogy felnőttek legyenek, a felnőttek meg azt, hogy elteljen a nap, amelyen családról kell gondoskodniuk. Nem tudják, hogy mindössze egy napról van szó, és hogy módjukban áll másnap, ahogy aznap is módjukban állt volna, garzonéletet választani, s ezért egyetlen nap gondját, fáradtságát úgy élik meg, mint egy egész élet terhét. Nyilvánvaló, hogy ez a gyanútlanság is az itteni életszerkezet önfenntartó biztosítékaihoz tartozik, mert ha az utódgondozás tudatos választás függvénye lenne, a város néhány generáció alatt kipusztult volna. Így is feltűnően sokan hártják el a családfő vagy a családanya pozícióját, amikor nyüzsgő „fészekbe” nyitnak, és inkább felöltik a véletlenül erre járó nagybácsi, barátnő, szomszédasszony széles, barátságos mosolyát, és nem alaptalanul tételezem fel – bár hát ennyi ember mozgását nem tudtam folyamatosan figyelemmel kísérni –, hogy ezek tulajdonképpen „látogatóként” élik le az életüket. Az a körülmény, hogy ebben a városban a személyazonosság valamennyi megszokott paraméteréről le kellett mondani:

lakáscímről, telefonszámról, munkahelyről, elképzelhetetlen nehézséget okozott a megfigyelésben. Azt jelentette, hogy ha valakiről bármit, bármilyen csekélységet meg akartam tudni, egy percre sem veszthettem szem elől. „Ismerőseim” minden egyes percéről tudnom kellett volna, illetve csak azok lehettek ismerőseim, akiknek minden egyes percéről tudtam. Ez persze képtelenség. Jóllehet a város nem volt igazán nagy, és én úgyszólván állandóan az utcákat jártam, tehát gyakran megesett, hogy többször is viszontláttam ugyanazt az arcot – ez semmi támpontot nem jelentett, s hagyatkozni aztán végképpen nem lehetett rá. Így hát bármilyen képtelenség, nem maradt más, mint ráragadni egy-egy személyre, s napokon át követni mindenhová. Ebből adódott e nyomozótevékenység másik nehézsége, hogy elkerülhetetlenül személyes kapcsolatba – pontosabban „személyes” kapcsolatba – keveredtem megfigyeléseim tárgyaival.

Egyszer, még az elején, egy idősebb, ötven-hatvan közötti asszonyra szálltam rá. Egy építkezési vállalat irodájában találkoztam vele, ahová úgy kerültem, hogy nyomában voltam egy kőművesnek, helyesebben valakinek, aki előző nap kőműves volt, még hozzá pallér, s tudni szerettem volna, hogy egy ilyen fizikai munkára termett ember, aki ráadásul szakmunkásszinten képes dolgozni, milyen sűrűséggel áll be kőművesnek, vagy milyen más munkát vállal, amikor nem ezt csinálja, mert egyre inkább úgy tűnt, hogy érvényesül némi következetesség a munkahelyek megválasztásában, csak azt nem tudtam még megítélni, hogy mennyire, s hogy van-e benne valamifajta tudatosság. A pallér – akit többször láttam már építkezések körül – azon a reggelen is az építési vállalat irodája felé tartott, s én szinte automatikusan fordultam be az udvarra, csak ott ébredtem rá, hogy tévedtem, kisi tettem az utcára, de az emberemnek nyoma veszett. Viszont az alatt a néhány másodperc alatt, míg az udvaron körbevizslattam, megakadt a szemem azon az asszonyon. Tulajdonképpen miatta mentem vissza az udvarra: jókedvű volt. Ez ebben a városban annyira ritkaságszámba ment, hogy szemet szúrt. Az elébe járuló kedvetlen férfiakra osztott ki valamiféle munkalapokat, egyáltalán nem törte le, hogy azok nem reagáltak ártatlan kis csipkelődéseire.

Munkaidő után a nyomába eredtem. Láttam, keveset vásárol: két-három zsemlyét, egy pohár tejfölt. Ez arra vallott, hogy magányosan fogja tölteni az estjét. Ha sokat, közte sok édességet vásárolt volna, akkor nagyanyaságra készült volna, s ez esetben, ha netán kis lakást fog ki magának, este nyakába veszi a várost, hogy megérkezessen egy zajos lakásba, ahol otthagyhathja cukorkáit. (Valóban, a következő napokban alkalmam lett nagyanyaként is látni azt az asszonyt, de aznap történetesen magányra készült. Hogy mi szabályozta bennük ezeket az öntudatlan választásokat, nem derült ki számomra.) Kis várakozás után követtem a lakásba, amelynek ajtaja mögött eltűnt.

Az asztalnál ült az utolsó zsemlyéjével, és újságot olvasott. (Nem képes újságot!) Amint meglátott, felugrott, a morzsa leszóródott az öléből.

– Na de ilyet! De hát miért nem telefonáltál?! Istenem, ilyen váratlanul... – hozzám lépett, átölelt, sírva fakadt. Sajnos ennyiből még nem jöhettek rá, ki vagyok.

– Mutasd magad! – Két tenyerébe fogva a fejemet, az ablak felé fordított. – Elnyűtt vagy. Uramisten. Miért kellett, most mondd meg! Látod, nem lett volna szabad! Ne haragudj, hogy rögtön ezt... Ne félj, nem beszélek róla többet. Csak... ha itthon maradtál volna... Jaj, kisfiam!

Tehát a fia voltam. Elmentem a városból, s baj ért, talán baleset, talán börtönben ültem – ezt esetleg én fogom majd eldönteni. Nagyon megtetszett nekem ez a történet. Nem ez volt az első alkalom,

hogy szívesen vállaltam a szerepet, amit a helyzet rám osztott, de azon vettem észre magamat, hogy még soha ennyire. Sírtam is, félrefordulva, zavartan. Ő hagyta, hiszen nagyon intelligens volt, s nem zavart, nem sürgetett vizsgáztatással. Később sem beszélünk sokat; az asszony tapintatosan, de áldott, sugárzó megkönnyebbüléssel tett-vett körülöttem. A hazatérő fiú. A hazatérés estéje. Úgy látszik, mégiscsak megviselt ez a hosszú utazás, és lelkem mélyébe fészkelte a honvágy (vagy nevezzem inkább hiányérzetnek? rejtett szorongásnak?), hogy ennyire jólesett „hazaérnem”. Csordultig teltem érzellemmel, olyasféle ittasultság fogott el, mint amikor nagyon jól sikerül eltalálni, ahogy mit és mennyit igyon az ember.

Napokig eltartott ez a jó érzés. Nem mertem szem elől veszteni az asszonyt, már kora hajnalban odaálltam a ház elé, ahová előző este beszállásolta magát, nehogy elmulasszam, amikor kilép a házból; szorosan a nyomában voltam, amíg be nem fordult valami munkahelyre, s itt is jóval a munkaidő letelte előtt elfoglaltam a posztomat, mégis állandó aggodalomban hagytam ott ezeken a tartózkodási helyein, mert tudtam, ha gondol egyet és elmegy onnan, esetleg soha többé nem találom meg. Meg kell mondanom, valamennyi élethelyzetben, amelyben megfigyelhettem őt, rokonszenvesnek találtam. Általában tisztviselő munkákba állt be, s kisebbfajta lakásokban lakott. Ha hozzá illő korú férfiakkal akadt össze, azok rendszerint szófukar, de barátságos férjek lettek mellette. Rajtakaptam magamat, hogy ennek az asszonynak az életén keresztül egyre természetesebbnek találok a város lakóinak az életvitelét.

A találkozást kerültem. Egy kis félsz volt bennem. De a kíváncsiság meg sankallt. Vagy ki tudja? Talán nem is a kíváncsiság, hanem az a bizonyos hiányérzet.

Egyedül volt egy lakásban, tudtam. Benyitottam. Egy szekrényben rendezkedett. Megfordult, végigmért:

– A lányom már elköltözött. Férjhez ment. Sajnálom – mondta, és én nem tehettem mást, elköszöntem.

Az utcán már képes voltam a humoros oldalát is felfogni a történeteknek. Sőt, rájöttem, hogy a történeteknek nincs is más, csak humoros oldala. Hiszen napok óta egyebet se tettem, mint epizódról epizódra követtem, hogyan váltott óráról órára, napról napra személyiséget, életformát ez az asszony. S erre mit ad isten, porig sújt, úgyszólván letaglóz a tény, hogy elfelejtett engem. Őrület. Hát mire számíthattam? Mire számítottam? Sajnos bármilyen komikus, én bizony arra számítottam, hogy engem azért nem fog elfelejteni. Azt a gyönyörű estét. Hogy legalább annyira az anyám marad, amennyire anyja az Anya a Fiúnak a színdarabokban, amíg nem változik a szereposztás vagy a műsor. Az ember már csak ilyen hülye.

Utólag aztán könnyedén átláttam, hogy mi siklatta ki ezt a második találkozásunkat. Ugyanis már elsajátítottam bizonyos rutint az apró részletek feltérképezésében. A belépésem pillanatában ő egy tarka matricás pamuttrikót tartott a kezében, egy fiatal lánynak való trikót. Ez szabta meg, hogy a lánya régi, elhagyott (vagy talán hűtlen) udvarlója lettem. Plusz az, hogy aznap rosszkedve volt.

A barátomnak – persze röhecselve – elmondtam a sztorit. Mindazonáltal ő egészen jól átlátott rajtam, és eszerint reagált. Ingerült lett. Ő ugyanis nagyszerűen feltalálta magát. Kielvezett és kihasználta

minden lehetőséget, amit a város lakóinak tökéletes emlékezethiánya biztosított a számára. Illetve tulajdonképpen a számunkra. Nem volt képes megérteni, hogy én miért nem. Amikor már önmagában az is élvezet, hogy csak mi ketten vagyunk, akik tudjuk egyáltalán, hogy mi megy itt végbe. „Majdnem olyan, mintha istenek volnánk a halandók között” – mondta ki egy ízben. S akkor rajtam jéghideg aggodalom cikázott át, hogy csak nehogy eszébe jusson isteni jogokat gyakorolni a „halandók” sorsa fölött. De egyelőre nem mutatkozott ilyen veszély. Egy tolvaj és egy kéjenc üdvözülését élte át ebben a – mi tagadás – csakugyan élvezeteg tolvajok számára kitalált „paradicsomban”. Nekem nem is volt ez ellen semmi kifogásom, sőt szinte utólagos igazolásnak fogtam fel arra nézve, hogy miért pont ő lett a barátom, akivel ilyen hosszú utakra indultam. Hiszen van-e megnyugtatóbb, mint ha egy emberről teljességgel bebizonyosodik, hogy lelkének legeslegmélyebb bugyrában sincs egyéb, mint e két kicsi bűn?!

– Úszómedencés villában lakhatnál! Mikor lesz neked ilyen villád? Soha! Itt nyolc vagy tíz is van, igaz, egy kicsit kiesnek a forgalomból, de hát igazán megtanulhatnál már vezetni is. Megtanítsalak? Mi van veled? A csajok se...?

– Nem tehetek róla, de idegenkedem mindentől, ami nem az enyém. – Lehet, hogy el is pirultam, illedelmesen. A barátom nem nevetett ki érdemem szerint, még maradt valami a hazai tekintélyemből.

– És mitől lesz valami a tied?

– Hogy megszerzem. Hogy megdolgozom érte.

Elnézően félrenézett. Nem mondott semmit, nem is kellett. Igaza van. Otthon is teljesen esetleges, hogy kinek mije van. Még én is hol kevesebbet dolgozom annál, amim van, hol meg aránytalanul többet, pedig nekem tulajdonképpen nincs is semmim, meg nem is hajszolódom halálra a munkában. Szóval ez egy hülyeség. Ugyanakkor védhető lett volna az én álláspontom is, de nekem véremmé vált egy régi tanárom tanítása, aki semmit sem üldözött jobban, mint a fedezet nélküli szócséplést. „Aki tudatlan vagy készületlen: attól még akár zseni is lehet – ez volt a vesszőparipája. – Aki ellenben blöffölni kezd, az már élete végéig csak ostoba fráter marad.” Elmosolyodtam. Jólesett emlékezmem. Kicsit meg is lepett, mennyire elszoktam már saját emlékeimtől, amióta itt vagyok

– Te voltaképpen a közvélemény szentesítésére vársz – közölte a barátom. Hogy az emberek tudjanak róla, elismerjék, hogy igen, az a tied. A te lakásod, a te feleséged, szerelmed, szeretőd, a te sapkád, a te rádiód. De hát könyörgök: itt mindenki minden további nélkül mindent elismer. És én. Én aztán főleg.

Ez már megint olyan megszólalása volt a barátomnak, ami helyes irányba terelte vakai sejtelmeimet. Ebben ő olyan volt, mint Watson doktor. Rájöttem, hogy mindennek egy a magyarázata: nem vagyok képes beletörödni abba, hogy nincsenek ismerőseim. Mert hiába követek nyomon egy-egy személyt az összes váltásaiban, nem állíthatom, hogy ismerem. Hiszen mit tudom én, mit követett el azelőtt, s még mit fog. A jelenéből az égvilágon semmire, semmilyen statisztikai valószínűséggel nem lehetett következtetni. Az „anyával” való esetem pedig azt tette egészen nyilvánvalóvá, hogy még ennél is reménytelenebb magamat megismerttetnem velük; nemhogy mivoltom felismerésére nem számíthatok – ezt otthon is, főleg kamaszkorában, elszenvedti az ember –, létezésem egyszerű konstatálására sem. Ők

képtelenek azzal a személlyel azonosítani, akinek az életét éltem, s aki folyamatosan én vagyok. (Milyen nehéz is az ő aspektusukból valamiféle definíciót adni az „én”-re!) Személyes ismeretség? Amiből az ismeret fogalma is hiányzik, meg a személyé is?!

– Önállótlan ember vagy – mondta a barátom. Felkaptam a fejem, ugyanis azelőtt ezt én szoktam mondani neki. – Most ütközik ki, amit már régóta hajtogatok: túl nagy fontosságot tulajdonítasz mások véleményének. – Különös: ezt is én szoktam az ő szemére vetni. A folytatása pedig körülbelül ez: túlságosan kiszolgáltatja magát, függő viszonyba kerül egy csomó esetlegességgel, egy csomó rosszindulattal és közönnyel – és így tovább –, vagyis az egész, tulajdonképpen nivótlan környezettel. – Túlságosan függsz másoktól – mondta tovább a barátom, esküszöm, mintha memoritert mondana. – Egy felnőtt ember ne legyen rászorulva az örökös visszajelzésre. Én itt úgy érzem magam, ezek között a derék polgárok és polgárleányok között, mint egy felnőtt ember. Szabad vagyok.

– Ki hitte volna ezt egy pár hónappal ezelőtt – jegyeztem meg kicsit pökhendien; ennyivel tartoztam magamnak, ha már a fenti elvek tulajdonjogáért nem szálltam vitába. – Elvileg egyetértek veled, annál is inkább, mert én papoltam ezt örökké – végül mégsem bírtam megállni szó nélkül, de nem értem el semmilyen hatást. – Másról van itt szó, tudod. Egész másról. Beláthatok én bármit, ezek a csajok nincsenek befolyással a vérkeringésemre a szükséges mértékben, ha érted, mire gondolok. Mit csináljak. Ez van. Idegesítenek.

*

Pedig már én is kezdtem egy kicsit jobban feltalálni magam a városban. Nem kínozta annyira az sem, ami eleinte valósággal megkergített: az örökös bizonytalanság, hogy senkit sem találhatok meg többé, ha szem elől vesztem; talán azért nem, mert lassanként kiderült, hogy valamivel kevésbé sötét a helyzet. Mindaz, ami totális anarchiának látszott, idővel halványan tagolódni kezdett, rejtett áramlásokat fedeztem fel, és egyre több támpontot. Például találtam néhány helyszínt, ahol elég nagy valószínűséggel mindig ugyanazok bukkantak fel. Leginkább a kávéházak és a bárók voltak ilyenek (az éttermek közönsége sokkal kiszámíthatatlanabbul cserélődött), s elképzelhető, hogy a kocsmák is, de minthogy ezek nagy szóródással a város periferiáján helyezkedtek el, a tüzetes felmérésükről le kellett mondanom. A bárók és a kávéházak azonban a centrumban voltak, esténként kényelmesen végigjárhattam mindet. Valóságos enyhületet jelentettek a számomra; egyrészt mert az otthonihoz hasonló módon tölthettem az estéimet, másrészt ugyanazokat a pofákat láthattam magam körül, s végül az sem volt mindegy, hogy ezeken a helyeken a közönség zöme az értelmiségi fajtából való volt, s nekem ezekkel azért mégiscsak könnyebb szót értenem.

Ámbár ez sem igaz egészen. Volt például egy jellegzetes „tojásfejű” (történetesen tényleg spanyolosan hosszúkás fejformája volt), akit messziről figyelgettem, de irtózva kerültem a „megismerkedést”, rémes alak volt. Pedig általában vonzódok az ilyen arcokhoz – ironikus hunyorgás, kétkedő mosoly, s valóban, többnyire okosak, ritkán csalódom. Ennek a kávéházi „tojásfejűnek” az arcán

is hol itt, hol ott gyűltek egy csomóba a ráncok az epekeserű gondolatokkal való viaskodásban, de hát a megtestesült álokosság volt, s amennyire előszeretettel viseltetem a valódi iránt, úgy nem állhattam a hamisítványt belőle. Azok az önelégült szellemeskedések, amikkel időnként bekapcsolódott a kávéház meglóduló eseményeibe, azok a modoros rendelkezések, amelyekkel a pincérmőket boldogította – menekültem a közeléből !

Egyszer mégis lecsapott rám. Néhány kurta, formális mondat után jelentőségteljesen farkasszemet nézett velem, és azt mondta:

– Menj el ebből a városból. Miért nem mész el? Ez a hely nem neked való.

Bután bámultam rá, egy pillanatig ugyanaz az érzés fogott el, ami itt-tartózkodásom első heteiben kísértett: hogy ez az ember mindent pontosan tud rólam, s hogy itt tulajdonképpen irtózatosan átejtenek engem. Együgyű „na de miért?” kérdésekre, ami csak épp kiszaladt a számon, hatalmas vádbeszéddel válaszolt, pedig a bal halántékára torlódott gúnyos ráncok önmagukban is feleletet adhattak volna mindenre. Nyugtalanító kétségeim menten eloszlottak, amint szó esett az itteni „úgynevezett!” szellemi elit végzetes impotenciájáról, vagy ha úgy tetszik, meddőségéről, a kifutási lehetőségek, a partnerek, a befogadó közeg arcpirító szegényességéről s más efféléről – vagyis a számomra talán legkínosabb és leggyanúsabb érvrendszer szokásos tocsogóiban találtam magamat.:

Igaz, ami igaz, a „tojásfejű” kérdése véletlenül húsba vágó kérdés volt számomra. Elvégre tulajdonképpen már egy ideje elmehettünk volna a városból. Minden bizonnyal ezért idegesített fel vele annyira, hogy nem kaptam kedvet az „ifjú patrióta” szerepéhez, aki szembeszáll az ilyen defetista nézetek hirdetőivel, s éppen e reménytelen helyzetben kívánja szolgálni városa üdvét. Pedig jó kis szerep lett volna, s általában nagyon elszórakoztattak az efféle dadaista szövegelések a város ártatlan lakóival. De csak annyi tellett tőlem, hogy visszafordítsam az eredeti kérdést:

– És te? Teneked való ez a város? Te mért ragadtál itt?

– Én rabszolga vagyok itt – jelentette ki gögösen. – Én is szabad emberként kezdtem, valamikor, fiatalkoromban. S elkezdtem a munkámat végezni, mit sem sejtve, naivan. S mire észbe kaptam, már Feladattá vált a munkám, aztán Szolgálatná, amit csak itt, a világnak ezen a pontján teljesíthetek. – No lám, gondoltam, én kihagytam az „ifjú patrióta” szerepét, erre ő előhozakodik a kipróbált, öreg patriótával. – Akkor már késő volt. Ma már végképpen késő. Az emberi szellem legszabadabb szárnyalása az a tudomány, aminek a rabszolgája vagyok, de topográfiailag: röghöz kötött.

E királyi méltóság megbénított. Alig mentem megkérdezni, hogy mégis: mi a foglalkozása.

– Történész vagyok.

Történész. Egy városban, aminek nincs emlékezete!

Ezek után nem törődtem többé az ízlésem ellenkezésével, „ráálltam” a történészre, rendszeresítettem beszélgetéseinket.

De hát emlékezettel ő sem rendelkezett. Minden egyes találkozáskor a jelentőségteljes felszólítással kezdődött az „ismerkedés”, hogy menjek el a városból, mert nem nekem való. Ez mindenütt kibírhatatlan lett volna – itt viszont örvendetes tünete volt egy aránylag rendkívüli következetességnek.

Ahogy az is, hogy ritka kivételtől eltekintve mindig történészek vallotta magát, ugyanazokat a nézeteket hangoztatta, ugyanazzal a modorossággal. A foglalkozás tekintetében csak a művészfélék (közéjük sorolok egy itteni matematikust is) és a valamilyen fogyatékoságban szenvedők mutattak ehhez fogható következetességet. A praktikus foglalkozások művelőinek nem szólt bele ennyire az életébe, hogy mire képesek, mire nem. A „történészem” egyébként abban a néhány esetben, amikor eltért „énj étől”, nem ment túl messzire. Ilyenkor filozófusnak vagy muzeológusnak mondta magát.

Módfelett szerettem volna tudni, hogy néz ki az a történelem, amit ő ír meg. Minden erőmmel azon voltam, hogy bepillantást engedjen a munkájába, de „kapcsolatunk” sajnos kilátástalanul megrekedt a kávéházi szinten, és be kellett érnem eszmefuttatásaival.

– Minket az különböztet meg mindenki mástól – nyilatkozta már néhány konyak után –, hogy nekünk történészeknek van egy plusz érzékszervünk. Mi érzékeljük az időt. Tudjuk, hogy minden percünknek és minden napunknak múltja van. Az átlagember a pillanatban él, s az élete el is foszlik a pillanattal. Mi viszont az idő folyamatában élünk, mert a múltban is élünk. A múlt nem az idő maga, a múlt az időnek csak egy halott darabja. De mégiscsak ezekben a semmi kis részletekben, ezekben a „múltakban” ragadható meg, és semmi másban. Az időt megragadni másként még soha senkinek sem sikerült. Mi voltaképpen magát az időt is kimentjük az idő sodrából, s összehordjuk, mint hangyák, ezekből a törmelékekből az idő teljességét. S akkor mi leszünk az elsők, akik megismerhetjük az igazságot az időről. Így aztán a mi életünk nem tűnik el, mint bárki másé, a mi életünket hátára veszi a hatalmas időfolyam, mi örök életűek vagyunk.

Nem lettem volna méltányos, ha átadom magam a viszolygásnak e bődületesen fellengzős és zavaros kinyilatkoztatás hallatán, s nem kezdem mérlegelni, hogy vajon mekkora szellemi teljesítménynek értékelhető, ha valaki ebben a városban megostromolja az idő, a múlt fogalmát, egyáltalán: fogalmat alkot olyasmiről, ami a számára megismerhetetlen marad mindörökre, s ráadásul még valami teologikus rendszerbe is foglalja őket. Milyen szédítő istenkísértésnek érezheti szegény így, az emlékezet képességétől megfosztva, a sejtelmét az idő múlásáról!

Persze csínján kell bánni ezzel az emlékezetnélküliséggel, nem olyan egyszerű ez sem. Elvégre ők igenis rendelkeztek valamiféle „emlékekkel”. Például az a rokonszenves fiatalasszony, akit másodszorra találtunk a bérbe vett szobánk címén, határozottan „emlékezett”, hogy már az előző napon is találkoztunk, ő fogadott minket. És vajon kire, mire „emlékezett” az „anya”, amikor fiaként üdvözölt? De jó lett volna tudni, hogy valóban megesett-e vele az a szomorú történet, amelyre mint előzményre épült boldog esténk dramaturgiája! Mindenki zavartalanul hivatkozott múltbeli dolgokra, s ilyen értelemben ezeket emlékeknek kell tekintenünk.

Engem nem is ért egészen készületlenül ez a rejtélyes jelenség, ez a csökevényes emlékezőreflex. Tulajdonképpen már otthon is meglehetősen fogékony voltam a magasrendű vagy annak vélt dolgok groteszk, végletekig leegyszerűsített megjelenési formái iránt. Például semminek sem adóztam nagyobb bámulattal, mint egy szem közönséges krumplinak, valami sötét kamra mélyén. Hogy a fák nedvei tavasszal megindulnak, hogy a porlepte rovarbáb hozzálát ilyenkor a teendőihez – ott van neki a nap állása, ereje, a talaj nedvességtartalma, hőfoka, persze hogy tudja, mi következik. De egy krumpli a

világon a legostobább anyag. Hozzá képest még egy vödör homok is tele van fantáziával és affinitással a külső behatásokra. És ez a krumpli, a világ legostobább anyaga, minden fénytől és nedvtől hónapokra elzárva, pontosan tudja, hogy mikor kezd vége lenni a télnek, és megállíthatatlan csírázásba fog. Mért tudja az időt. Hát akkor miért akadtam volna fenn azon, hogy a város lakói, akik mégiscsak emberi organizmusok, emlékeket tudnak felidézni, holott emlékezni nem emlékeznek semmire?

Az emlékeik percről percre, napról napra változtak, együtt a percről percre, napról napra változó „személyiségükkel”. Ezeket az emlékképeket valószínűleg a vágyképek és a jövőképek mintájára kell elképzelnünk. Ugyanaz a mechanizmus hívta őket életre a tudatban, mint a szorongást vagy a várakozó reményt: logikusak voltak a jelenből nézve. Csak sajnós a logika szó sokkal tudatosabbnak tünteti fel e folyamatot, mint amilyen valójában lehet, ezért helyesebb úgy fogalmaznom: egy-egy pillanatnyi összefüggés hívta elő ezeket az emlékképrázásokat, valami rejtett ok-okozati összefüggés. Csak éppen a tényekhez, a valósághoz nem volt semmi közük.

Kísérletképpen megkérdeztem például a történészetet, hogy mit csinált az előző napon. Nagyon pontosan tudtam, hogy mit csinált, mert éppen a kísérlet kedvéért egész nap vele voltam, kullancsként elkísértem uszodába, meghívtam ebédre, elvittem moziba, s az estét is együtt töltöttük a kávéházban.

– Sajnos át kellett dolgoznom a monográfiám egyik fejezetét. Egy új adat merült fel – magyarázta gondterhelten –, s a lektor volt szíves a rendelkezésemre bocsátani. Elvitte az egész napomat. – Ezek után már abban sem lehettem biztos, hogy ez a nagy tudós tud-e egyáltalán írni, olvasni.

Természetesen előfordult, hogy ilyenkor mérgemben, vagy esetleg kíváncsiságból, nem hagytam annyiban a dolgot, és igenis előhozakodtam az igazsággal. Nem sokra mentem vele. Mit értem volna azzal, ha a „történész” határozott fellépésem hatása alatt netán a homlokához kap: „Ja, persze, összekeverte a napokat, úgy van, moziban voltunk” – de ha csak egy kicsit is firtatom, kiderül, hogy egészen más filmre „emlékszik”, és egyébként is egy minden ízében másik napra?

Kezdetől fogva izgatott azonban, hogy mit szólnának a város lakói, ha felvilágosítanám őket életük rendellenességéről, vagyis hogy ki lettek fosztva az emberi tudat, az emberi létezés egyik alapvető feltételéből. Sajnos az „örök életű történész” volt az egyetlen, aki alkalmasnak látszott ilyen beszélgetésre – és vele kapcsolatban nem lehetett túl sok illúzióm. Mégis, ki akartam próbálni rajta az igazság hatását.

Egészen beleéltem magam közléseim drámai jelentőségébe. Lázasan fejtegettem, hogy ez az óráról órára, napról napra való sodródás, ezek a pillanatonként felbomló kapcsolatok, érvényüket veszítő értékek, elkallódott tervek, a semmibe vett ígéreték és elhatározások, a meghamisított vagy koholt emlékek a személyiség megszűnését eredményezik, egyáltalán: az emberi lényeg elpusztulását. Akik itt élnek, csak embervázak, akiket hánynak-vetnek a rendszertelen történések, mint üres kagylóhéjakat a hullámozás.

– Ez az! Pontosán Így van! – bólintott milderre tragikus hangsúllyal a „történész”. Elkeseredetten bámultam rá, de sajnós, mozdíthatatlan volt: csordulásig eltöltötte a velem való mélységes egyetértés. Tudniillik szimbolikus értelemben! Nem is volt könnyű rájönnöm, hogy hiszen valóban: amit elmondtam, annak van szimbolikus értelme is.

Másként fogtam hozzá. Ecseteltem, hogy vannak városok, ahol az emberek nagyjából mindig azt csinálják, amit az előző meg az azt megelőző napon. Ugyanazon a munkahelyen dolgoznak, ugyanazokkal az emberekkel érintkeznek, ugyanabban a lakásban laknak, ugyanaz a családjuk, ugyanazt gondolják, hiszik, vallják, s minden új körülményt, új ismeretséget, új információt ebbe az összeszervesült rendszerbe építenek bele. Ami ebből kilendíti őket, katasztrófának számít, s többnyire az is. – – – Miközben beszéltem, egyre csak azt kérdeztem magamban: ugyan, mi vonzó van ebben? Miért győzne ez meg bárkit is, hogy más városokban élni jobb vagy különb? Először: ők is sziklaszilárdan hiszik, hogy ugyanazt az életet élik napról napra. Csak én látom, hogy még ha esetleg ugyanazt is, de máshol és másokkal, s lehet, hogy ez a különbség nem is fontos. Meg vagyok én örülve, hogy a már amúgy is szükös és sablonos életük helyett egy még monotonabb pályán, még korlátoltabb lehetőségek között lefutó élet iránt akarok vágyat ébreszteni bennük?! Amennyiben fel tudnák fogni, hogy miről beszélek, se hihetnének nekem. Miért is hinnének? Hiszen én nem is ezt akartam mondani!

Végtelen csüggedés fogott el. Hirtelen nem tudtam felidézni, hogy miért volt mégis jobb máshol élnem, mint itt. Nem éreztem semmit; mintha minden, ami volt, kipusztult volna belőlem. Elrettenve szembesültem a körülöttem ólálkodó érzéssel, hogy talán nem is érdemes hazakiváncsoznom. Pedig olyan nyugodtan tanulmányozgattam eddig a várost, mint aki teljesen biztonságban van: mint akire nem érvényes az átok, s megválhatja magát, amikor csak akarja. Egyszerre minden fölényem oda lett. Elfelejtettem, hogy miért szerettem élni.

– Mi az, öreg? Te abszurdban utazol?

Magamba süppedve észre se vettem, hogy a szomszédos asztalnál önkéntes hallgatóságom támadt: egy derűs, intelligens, korosodó szépfiú könyökölt rá a közöttünk álló szék karfájára, s így szinte behajolt az arcomba...

– Abszurdban? – Viszonylag hamar rájöttem, hogy azt hiszi: az imént egy műalkotás szinopszisát meséltem el a spanyolfejű „történésznek”. Ez azért egy kicsit jobb kedvre derített. Színházi dramaturgnak mondta magát, s elisméltette velem az „ötletemet”.

– Még ki kell dolgozni – mondta komolyan, aztán komolytalanul: – Szerelmet, azt tegyél bele okvetlen! Szerelem nélkül a lidércnyomás sem elég jó ezeknek! – Teátrális körmozdulattal fejezte ki a megvetését. Összenevettünk.

*

Ezzel a kedves, öreg szépfiúval később is találkoztam, több ízben még a „kollégám” is lett a gimnáziumban, ahová bejártam tanítani, amikor elfogyott a pénzem. A barátom ezt is leleményesebben intézte: ő csak a fizetésnapok körül keresett fel valami munkahelyet. Az volt a benyomásom, hogy a pénzkeresésnek e végsőkig leegyszerűsített formáját már a város polgárai is feltalálták, csak ők nem tudatos linkséggel cselekedték ezt, hanem szükségleteik parancsszavát követve. Bevallom, azért én sem szakadtam meg a munkában. A tanítás úgyis tankönyvek alapján történt, a gyerekek egy része úgyis

készült az órákra, másik része úgyszemint, gyakorlatilag csak fecsegnem kellett, ami kedves passzióm volt, s ráadásul az iskola pompás megfigyelőállásnak bizonyult.

Ha a város lakóit az életük korlátjainak mennyisége alapján rangsoroljuk, a gyerekek abba a csoportba kerülnek, amelyben viszonylag több korlátozás érvényesül, értelemszerűen több az életükben a következetesség. Ámbár – minduntalan elfelejtem, hogy kerülöm kéne a tudatosságot föltételező fogalmakat! – helyesebb ismétlődést mondanom. Minél idősebbek, annál kötetlenebbek lesznek, ifjú- és érett korban áll rendelkezésükre a legtöbb lehetőség (kivéve a kisgyermekes anyákat, amíg legkisebb gyerekük is el nem érte az iskoláskort), aztán visszafordul ez a fokozatosság: a kor előrehaladtával szűkül az élehető életformák köre. Ez végül is érthető. A gyerek – gyerek, az öreg – öreg elsősorban, valamennyi élethelyzetben. Az érettkorúaknál csak az van döntő befolyással minden választásra, hogy férfiak-e vagy nők. De lényegében csak ez.

Az én gimnazistáim a tanítási időn túl épp oly követhetetlenül felszívódtak a város nyüzsgésében, mint bármelyik felnőtt, de tanítási időben annak rendje és módja szerint megjelentek az iskolában. Nem biztos, hogy mindig ugyanabban; a városban két gimnázium és három szakosodott középiskola működött, de azért nem volt ez akkora mozgási terep, hogy ne lehetett volna rövid idő alatt teljes áttekintést szerezni egy-egy évfolyamról.

Leckét balgaság lett volna feladni, pláne számon kérni, de még ebben is kiszámíthatatlanok voltak: időnként némelyikük dolgozatot nyújtott be, többnyire a stréberek jellegzetes álszerénységével, de olykor egy-egy tudástól megérintett, lámpalázás kamaszgyerek is odasomfordált hozzám, az udvariatlanságig szemérmesen.

Ahhoz képest, hogy milyen színvonalú és rendszerességű tanítás folyt, hogy a becsámborgó „tanárok” mennyi marhaságot beszéltek össze, hogy a diákok mennyire nem rendelkeztek tetten érhető emlékezettel, meglepően sok ismeret ragadt rájuk, no persze ködös és esetleges formában. Ez mindenesetre némi magyarázatot adott arra, hogy a város lakossága hogyan képes úgy-ahogy ellátni az önfenntartó munkákat.

Az iskolai megfigyelések alapján sok minden megvilágosodott előttem, volt azonban olyan, hogy éppen az iskolában botlottam valamely rejtélybe. Itt az osztályozásnak aztán végképpen semmi fontossága nem maradt, nem lehetett, ennek ellenére minden osztályban felbukkantak megtestesült „jótanulók” és javíthatatlan „rossztanulók”. Kétségtelen, ha csak „jótanulók” lettek volna, azt nem találtam volna rejtélyesnek, valaha magam is jótanuló lévén a kiemelkedés ambícióját abszolút természetesnek tartottam. De a „rossztanulók” kitartó rossztanulóságát nem értettem. Rendszeretlenül jártak be az iskolába, ami, mellest, a többi gyerekkel is körülbelül ugyanannyiszor megesett, de azokon nem látszott meg, hogy hiányoztak volna, emezekről meg rögtön lesírt, hogy lógtak (igazolatlanul!), és most nem tudnak semmit. Támadóan pimaszok voltak a tanárral, nyeglék a társakkal, s tanítás után hisztériás, minden-mindegy röhögéssel lóttak ki az iskolából, megverten, megbukottan.

A szívem szakadt meg értük, de hát tudtam: ezzel a fajttal otthon sem lehet semmit sem tenni. Csakhogy otthon nem volt olyan észbontó képtelenség, hogy valaki erre a sorsra jusson, mint itt, ahol tökéletesen rendjén való lett volna, ha egy napon az értelmes, sikeres diák öntudatával lép az osztályba,

hiszen ebben a városban tényleg szinte minden azon múlt, hogy ki minek hiszi magát egy adott helyzetben.

A rossztanulók léte arra vallott, hogy itt is van sors, ami valamiképpen egyéni, ha nem is személyes, mert nem sok köze van érdemhez, szándékhoz, némelykor még a képességekhez sem.

De hiszen mi éppen ebben a személytelen értelemben szoktuk emlegetni a sorsot – és milyen meggondolatlanul! Elvégre nálunk otthon még az átlagember számára is a sors: szakadatlan dráma, amelyben egy életen át vívódik az akarata vagy az erkölce vagy az intelligenciája – esetleg tehetsége, hiúsága – vagy szeretete vagy nemisége érvényre juttatásáért az adott életfeltételek és cselekvési lehetőségek között és azok ellenében. Ő maga – egy ember – a többé-kevésbé állandó személyiségjegyei fegyverzetében .vagy bilincseiben. Amik a számára épp annyira adóttak, ahogy a külvilág, s ezért a balsorsot okolja a bukásért, a bajért akkor is, ha saját vétke vagy fogyatékosága is az a bizonyos „sorsszerű körülmény”. Ez a tévedés kísért a szegény, kudarcra kárhozott „rossztanulók” esetében is: megfellebbezhetetlen ítéletnek fogadnak el valamit, ami felett pedig ők rendelkeznek – a kishitűségüket. De éppen rajtuk mint kontrollcsoporton mérhető, hogy mennyire nincs jogunk a mi küzdelmes alkudozásainkat, kicsikart sikereinket, még önfeladó vereségeinket sem összekeverni ezeknek a gyerekeknek a vak engedelmisségével, amivel beteljesítik a „végzetet”.

Groteszk fintora a sorsnak (ezúttal az enyémmek), hogy éppen őket fogadtam először a szívembe a város lakói közül. Ugyanis normális körülmények között kifejezetten utálok a kishitűséget. Látni se bírom. Elégé valószínű, hogy csak az egyre elkeseredettebb hiányérzetem hajlított hozzájuk: megtévesztésig hasonlítottak az otthoni „gyenge jellemekre”, s nekem lassan már kezdett mindegy lenni, hogy milyen jellemekre. Megőrijtett a személyiségváltások karneváli tombolása.

*

Pedig nem volt ez minden esetben teljes változás; csaknem mindenkinél felismerhetőek voltak — ha halványan is — alkati jellemzők. No meg otthon sem volt ismeretlen számomra a gyökeres átalakulás. Nem akadtam fenn különösebben azon, ha egy „mártírfeleséget” másnap „háрпиaként” ismertem fel egy másik házassági felállásban, vagy ha a „leggondosabb feleség és anya” egy váratlan telefon hatására minden érdeklődését elvesztette a „családja” iránt, s valami átlátszó hazugságot odavetve rohant el randevúra. A legkevésbé sem furcsálltam, ha egy zseniálisan ügyes, találékony ember, aki nyilván Athént építette volna fel a hajóroncsokból Robinson helyében, gyámoltalan kishivatalnokká vedlett át egy-két főnöki megaláztatás után. Nem csodálkoztam, ilyesmivel számtalanszor találkoztam otthon is. (Elég volt az embertelenségig steril professzoromra emlékezni, aki egyszer a cipője orrával piszkált meg egy járdán heverő kábítószert, hogy lássa, van-e benne élet, s aztán beleesett az egyik évfolyamtársnőnkbe, és égő fülű izgalommal viselt attól kezdve jeanst.) Csakhogy... Nem könnyű megmagyaráznom, mi a különbség. Hogy miért volt itt tűrhetetlen, ami otthon megbocsátható lett volna. Igen, a váltások irtózatossága is összehasonlíthatatlanul súlyosabb gondot okozott, de ez nem minden. Jó példa ebből a szempontból az a kedves, okos, kissé már viharvert szépfiú, akivel olyan jóízűen összenevettem a

kávéházban, s aztán sűrűn felbukkant a gimnázium tanáraként is, mert őt voltaképpen csak egyetlenegyszer láttam „megváltozni”.

Tanárnak is jópofa volt. Biológia- és földrajzórákat tartott, s én hol mint módszertani kérdések iránt érdeklődő ifjú kolléga, hol mint jóindulatú szakfelügyelő kísértem el néhány órájára. Néha majd kidőltem a padból a nevetéstől. Rendkívüli színészi képességei voltak ennek az embernek. Nemcsak az állatokat jelenítette meg igen kiválóan, hangsúlyozva törzsi vagy faji jellemzőiket, hanem az egyes szerveket, az életfunkciókat, a növényeket, földrajzórán a karsztokat és a vulkanikus eredetű földmozgásokat, sőt a kontinenseket is. Egyetlen szál tülevelet sem hullajtott el, miközben ujjai végén finom érzékiséggel ment végbe a beporzás; amikor üledékes kőzetet alakított, tücsköt-bogarat szedett elő magából, zsebéből, ruhája ráncából, mint zárványokat, és kecsesen két részre szakadt: Észak- és Dél Amerikára, feje fölé emelve behajlított karját, félrenyomva csípőjét, és egyik térdét balettosan lefesztített lábfejjel oldalt billentve. Lehet, hogy egy valódi szakfelügyelő alsó tagozatba való produkcióknak minősítette volna ezeket, de biztos, hogy nem lett volna igaza: e gesztusok ironikus utalásrendszerét csak bizonyos ismeretek birtokában, érettebb lélekkel lehetett felfogni és élvezni. S amellet persze az órák szöveges fele sem volt rossz.

Szinte észre se vettem, hogy ő is alá van vetve az emlékezetnélküliségnek, mint valamennyi polgára a városnak, igaz, hogy ő nem „ismerkedéssel” kezdte a találkozásokat, mint például a „történész”, hanem mint kollégával „folytatta” velem a kapcsolatot, tekintve, hogy ez az iskola körülményei között természetesen adódott is. Nem zavart, hogy beteg kislányom hogyléte felől érdeklődött, vagy részvételleljesen kérdezte, elsimult-e fegyelmi ügyem, holott persze se kislányom, se fegyelmi ügyem nem volt, mert olyan kedvesen kérdezte, hogy még jól is esett. Amint az is jólesett, hogy megtárgyalhattam vele a „rosszstanulók” reménytelen helyzetét, ezt aztán többször is, mert nagyon a kedvem szerint reagált; korántsem a tanáremberek savanyú fáradságával – holott ugye aznap vitathatatlanul tanár volt –, hanem hibás lelki mechanizmusoknak tulajdonította ő is ezt a jelenséget, amiknek korrigálására – sajnálkozott – a „jelenlegi könyörtelen oktatási struktúra” nem alkalmas. Már-már a barátomnak éreztem, mindenesetre nagyon örültem, hogy ráakadtam.

Egyszer néhány napig nem láttam – azalatt feltehetően a színházhoz járt dolgozni –, belépek a tanáriba, és mit tesz isten, ő az igazgató. Azelőtt semmi efféle ambíció nem mutatkozott benne. Hogy jutott erre a gondolatra, nem tudom, mert késtem. Előfordulhat, hogy korábban érkezett, üres volt az iroda, vagy talán egy öreg „igazgatót” éppen búcsúztattak a nyugdíjba vonulása alkalmából... Ilyesfélét tudok elképzelni. Nyomban nagy tantestületi értekezletet hívott össze – nekem már ide kellett benyitnom mint elkésőnek –, s éles támadást intézett a pedagógiai liberalizmus álruhájában jelentkező elvtelenség, amoralitás és szakmai elmaradottság ellen. Két fiatal „kolléganőt” kiutasított az iskolából, s azonnali hatállyal kicsapott kettőt a szívemnek kedves „rosszstanulók” közül, mert tetten érte őket a WC-ben, amint egy pornográf sajtótermékben mélyedtek el.

Nem tagadhattam: minőségi ugrás volt ez a beszéd a korábbi és későbbi igazgatói székfoglalókhöz képest, amelyekben a jovialis korholástól a hisztérikus kirohanásig terjedő széles skálán kilengő hangnemben, de mindig ugyanarról: az órai fegyelem megszilárdításáról és a folyosókon való

kulturált magatartásról volt szó. Az „elvtelenséget” és az „amoralitást” nem tudtam hova tenni, sejtelmem sem volt, mire gondolt, de a szakmai elmaradottságot – elismertem – joggal ostromozhatta, kiváltképpen ő, hiszen nem volt vitás, hogy ezerszer jobb tanár, mint bárki az ott jelenlevők közül. Már amikor tanár, és nem igazgató.

A „vérengzés” – egyfelől – egyenesen komikusan hatott a szememben, hiszen a kirúgott „kolléganők” akár már a második órára is visszabillegthettek volna az iskolába, a „rossztanulók” pedig, ha kedvük tartja, tüstént a kicsapatás után beülhettek volna a tanterembe, minden következmény nélkül.

Másfelől azonban rettentően kedvemet szegte ez a jelenet. Ő észrevette, és lecsapott rám. Ellenségesen rám szegezte a szemét – szikrázva, hisz, mint említettem, rendkívüli előadói készség szorult belé –, és a személyek megjelölése nélkül, általánosságban felszólította azokat, akik netalántán nem kívánnak együttműködni az iskola új vezetésével, akár személyi, akár elvi okokból, hogy idejében hozzák ezt a tantestület tudomására, és vonják le a szükséges konklúziót. Ő ugyanis nem árul zsákbecsét: igenis az erős kéz politikájának a híve, mert meggyőződése szerint csak így lehet komoly eredményekre számítani ebben a leromlott helyzetben, s konfliktusok esetére nem tudja garantálni a barátságos megoldásokat. Így tehát nemcsak az iskolának az érdeke, hogy ne áldatlan, elhúzódozó konfliktusokban morzsolódják fel a jobbra hivatott erő, hanem minden bizonnyal ez az érdeke az illetőknek is.

Erre én felálltam, és távoztam. Eközben szívből mulattam magamon. Tudniillik egyáltalán nem volt szükségszerű, hogy magamra vegyem a dörgedelmet. A vicc kedvéért még szólásra is jelentkezhettem volna, kitörő örömmel üdvözölve a pedagógia új szelét, s akkor valószínűleg rögtön igazgatóhelyettségé avanszáltam volna. De egyszerűen nem volt kedvem tovább szemlélni kedves öreg jampecem átalakulását. Egy cseppet sem tudtam rajta szórakozni; fájt. Akkor is tudtam, hogy teljesen észszerűtlen bármi csalódást éreznem ebben a városban – mégis fájt.

Persze azért abban, hogy olyan automatikusan felálltam a helyemről és elindultam az ajtó felé, mintha egy begyakorolt előadás „epizodistája” volnék, nemcsak ez a csalódottság működött közre. Hiszen éppen azon mulattam magamban már akkor is, hogy mennyire „egyesélyes” ember vagyok. Ha otthon, igazi feltételek között zajlik le ez az értekezlet, én ugyanígy viselkednék. Sőt otthon fel se merülhetne, hogy flegmán a helyemen maradjak egy ilyen hangnemű beszéd és egy ilyen felszólítás után, míg ezt ott, a városban nyugodt lelkiismerettel megtehettem volna, mert nem járt volna semmi következménnyel. Épp ezért volt jellemző rám ez a reflexszerű válasz, illetve ezért éreztem annyira bizonyító erejűnek, mert otthon az ember a döntéseit szinte kivétel nélkül mindig a következményektől való félelmében hozza meg, de legalábbis mindig számol velük, és ezért akármire határozza el magát, akár lapításra, akár nyílt ellenszegülésre, úgy érzi, rá van kényszerülve. Bizony, több megalkuvást tartok számon, mint ahány „hőstettre” szorítottak rá a körülmények, és sokszor még ezek a „hőstettek” is megalkuvásnak látszottak az első pillanatban. Így hát határozottan örültem neki, hogy lám, vér szerint még mindig elsődleges bennem az egyenesség és a becsület.

Félreértés ne essék – nem vagyok nagyra a jellememmel. Még néhány kisebb aljasság is szárad a lelkemen. Inkább csak folyton bajmólok a becsületemmel; „lelkiző típus” vagyok – ahogy ezt a nép nevezi. Alighanem ezért nem tudták kiheverni az érzelmeim a „viharvert szépfíú” kisiklását. Hiába volt a

legközelebbi találkozásunk alkalmával nyomorult, izgatott kis kultúros, aki a város nagy történelmi évfordulóján az ünnepi műsort rendezte, s nézett rám ezúttal eufóriás lázban, ártatlanul – félttem, jobban mondván tartottam tőle, bárha tudtam, hogy erre kizárólag csak otthoni körülmények között lenne okom.

Pedig a „kultúros”, ahogy a város lakói mind, valóban „ártatlan” volt, mert itt mindig minden meg nem történtté vált, itt mindenki örökösen tiszta lappal indult – csakhogy én éppen ettől másztam falra. A kirívó esetek felbőszítettek, de minthogy lehetetlen lett volna minden egyes visszaártatlanuláson bosszankodni, általános közérzetként sajgott bennem ez az ingerültség, ahogy a félelem vagy a gyűlölet rágja az embert.

Azt hiszem, irigyeltem őket az ártatlanságukért. Annak ellenére, hogy tapasztalhattam – s milyen megrökönyödve fogadtam a felismerést! –: mégsem boldogabbak, mint más. Ha el is felejtenek minden hűtlenséget, mulasztást, aljasságot, gonosz cselvetést, szennyes indulatot, gaztettet, magukban hordják a gyász, a fáradtság, a kudarc, a megalázottság, az undor, az öngyűlölet és a lelkifurdalás teljes érzelmi és tudati készletét, s bármelyik napjuk életképrázatában sosem volt történéseknek támadnak fantomemlékei, s ezek előhívják belőlük a magányos szenvedést. Előfordult, hogy meg is sajnáltam őket, de inkább iszonyodtam tőlük, mint feneketlen bendőktől, amelyek elnyelik és nyomtalanul megemésztik az igaz valóságot.

Barátom egyre ritkábban látogatott meg a kis szobában, amit együtt vettünk ki annak idején. Én viszont csaknem olyan nehezen bukkanhattam volna az ő nyomára, mint bármelyik bennszülöttére, így hát ki kellett várnom, hogy ő keressen fel. Láttam, nemcsak azért ritkulnak találkozásaink, mert lefoglalja az idejét az önfeledt torkoskodás az élet örömeiből, hanem azért is, mert zavarom. Aggályoskodó nagyokosnak látszom a szemében. „Túl nagy feneket kerítesz a dolgoknak!” – ez a mondat hangzott el a legtöbbször ebben az időben.

De nem nagyon érdekelt, hogy a terhére vagyok. Tudtam, hogy egy kissé az adósom: én már rég elindultam volna innen, ha ő nem akarta volna fenéig kiélvezni ezt a kis „tolvajparadicsomot”. Tehát kutya kötelessége, hogy végighallgassa „nyavalygásaimat”.

S mondtam is: Belpoklosok, feneketlen bendők... – Vajon tudja valaki a világon, hogy él itt egy városnyi ember, aki csak biológiai értelemben létezik? És emberek ezek egyáltalán? Nem csupán életjelenségeket mutató sejthalmazok? És élet ez a véletlenszerű mozgás? Nem tudom, mire lennék képes, hogy megtudhassam, hogyan jött létre ez az emberi mutáció. Egy vírusjárvány indított el valami agysorvadást? Vagy módszeres idomítással jutottak el idáig, valamikor, a messzi múltban, egy elmebeteg dinasztia kezében?

– Nem értem, miért kerítesz akkora feneket ezeknek a dolgoknak. Mindenütt a világon van ilyesmi. Az emberek megváltoznak, napról napra élnek, hazudoznak. Látod, ez például az itteniek mellett szól: ezek nemigen hazudnak. Miért jobb neked, ha tudod, hogy a pofádba hazudnak, mint ha tudod, hogy az illető tényleg elfelejtette a dolgokat? Egyébként otthon is majdnem mindent elfelejtenek. Letagadják, elhazudják, meghamisítják, de nem is tudják, meg el is felejtik, ami történik. – A barátom nem volt valami nagy formában, ezt siettem a tudomására hozni. Erre felcsattant:

– Hagyj nekem ezzel békét! Úgy beszélsz, mintha otthon csupa kis emberi akkumulátorok szaladgálnának, akik szorgalmasan feltöltődnek az igaz valósággal. Egy frászt! Na és mi van abból, ha valaki a memóriaegységébe gyűjt mindent, amit lehet? Sok-sok monomániás, fontoskodó seggfej. Emlékezz csak vissza! – Ezen a felszólításon mind a ketten, egyszerre, elmosolyodtunk.

– Azt mondd, hogy a mi fajtánknak identitása van. Ezt nem mondhatod komolyan. Lehet, hogy van valahol, de embertársaink nem nagyon találják. Külön pszichológust fizetnek azért, hogy megkeresse nekik. De most mondd meg őszintén: láttál te otthon szabad embereket?! Még jókedvűt se sokat.

– Én ebben a városban is csak egyetlen szabad és jókedvű embert látok: téged – mondtam meglehetősen undok hangon. – A bennszülöttek között egyet se láttam.

– Mert nem kerülsz elég közel hozzájuk. Távol tartod magadat tőlük.

Elnevettem magam.

– Mi van? – figyelt fel a barátom.

– Naná, hogy távol tartom magam. A múltkor is három szép szál dalia akart közel férközni hozzám. Az orrsövényemig elég hamar eljutottak, de amikor már a vesembe akarták befészkelni magukat, úgy határoztam, hogy inkább nyíltan kimutatom tartózkodó érzületemet.

A barátom is elnevette magát:

– Na végre, tudom, mi a bajod! Sejtettem, hogy nem ok nélkül vagy ilyen rossz hangulatban. Látod, ebben igazad van. Otthon most szépen megvárnánk őket valahol, és megnevelnénk őket. Itt meg üthetjük bottal a nyomukat. Mára már az egyik marcipánlelkű cukrászsegéd lett, a másik sekrestyés, a harmadik fene tudja, mi.

– Nem tegnap volt – igazítottam ki. Van már egy hete is. De nem erről van szó, nincs bennem semmi bosszúvágy. Füttyölök rá! De gondold meg! Ezek, ha nem sikerült volna elfutnom, hullát csináltak volna belőlem. És másnapra kialusszák az egészet. A rendőrnek becsámborgó polgárok olykor-olykor, ha a hulláról szóló jegyzőkönyv a kezükbe akad, kérdezősködnék a környéken egy kicsit, hiszen ez a munkájuk, és ez minden.

– Mondom, hogy bánt ez téged, akármit beszélsz! Oké: csípjünk nyakon három polgárt a városban, és jól verjük meg őket! – A barátom természetesen viccelt. De kedve, az lett volna hozzá.

– Ne tegyél úgy, mintha tényleg nem értenéd – szóltam rá keményen. – Ezek attól még, hogy megölnek, ártatlanok maradtak volna!

– Nahát! – villant rám a barátom szeme. – Most itt állnál, mint egyhetes hulla, és még csak szemrehányást se tehetnél nekik!

Erre nem tudtam válaszolni. A barátom, aki eddig a pontig inkább nehézfejűnek mutatkozott a vitában, szemfényvesztő váratlansággal vitte be ezt a találatot. És hirtelen rájöttem, hogy csal. A város érdekében csal velem szemben. Tehát sokkal rosszabb a helyzet, mint gondoltam. Kezd már idetartozni. Ez komolyan megrettentett és megbénított. Valamit észrevett rajtam, s kicsit bocsánatkérően vonult vissza:

– Igazad van, ne haragudj. Egy gyilkosság nem egyszerűen a legalávalóbb bűn, hanem merénylet a világrend ellen. Én csak azt akartam mondani, hogy az áldozat szempontjából teljesen mindegy, hogy mi lesz aztán. Azt hiszem, mindegy, hogy elgázolják-e az embert, vagy leszúrják. S az emberölésnek hány és hány válfaja van, ami nem is minősül gyilkosságnak.

Ezt el kellett ismernem, s közösen felidéztük, hogy még a gimnáziumi történelemkönyvünkben is hány ezer, hány százezer hulla hevert, akiknek a halálát jogosnak, szükségesnek, igazságosnak tartottuk. De egyre jobban hatalmába kerítette a szorongás. Egyre messzebb sodródtam az igazamtól, a barátomat idegennek éreztem, és ez a szörnyű történelmi bűnlajstrom is kétségbe ejtett, hiszen már éppen eléggé meglazultak bennem is azok az evidenciák, amelyek közt felnőttem s éltem eddig.

Kétség. Nem voltam vallásos, megszokott gondolkozási módszer és lelki tartás volt számomra a szkepszis, s ezért sohasem tudtam csodálkozás nélkül tudomásul venni, hogy a kétség a legfőbb kínok egyike, s kicsit még mosolyogtam is, hogy arra, ahonnan a lélek már nem tud mélyebbre hanyatlani, azt mondják: kétségbeesés. Ebben a beszélgetésben kezdtem először belátni, hogy nem ok nélkül van ez így.

– Szóval szerinted – kérdeztem megszelídülve a barátomat – nem szükséges, hogy az emberre legalább a saját gyilkosa emlékezzék? Feltéve persze, ha egyénileg ölték meg! Én erre mégis igényt tartok. Belátom, hogy ez nem valami sok, de mégis több, mint ami itt vár az emberre.

– Plusz egy év, tíz év, harminc év, attól függően, hogy milyen hosszú életű gyilkost fog ki magának az ember – számolgotott rezignáltan a barátom. – Ne haragudj, de ezért tényleg nem érdemes hazamenni!

*

Tökéletesen tisztában voltam vele, hogy a barátomat minél előbb el kéne innen vonszolnom. Ekkoriban érkezett meg az a levél is, amelyben az otthoniak először sürgették hazatérésünket. Később több ilyen levelet is kaptam, de ez az első kavart fel a legjobban, mert soha azelőtt nem piszkált ilyesmivel a családom. Lehetetlen volt nem éreznem, hogy aggódnak értem. Pedig nem írtam nekik semmi különöset a városról, nem szoktam utazás közben élménybeszámolókat tartani, de ez ebben az esetben lehetetlen is lett volna: hetek teltek el, míg magam is tisztába jöttem egy-egy jelenséggel, s ráadásul megfogalmazni mindazt, amit itt tapasztaltam, még ma sem könnyű, amikor már jó ideje nemcsak hiánytalan áttekintést szereztem a város életrendje fölött, hanem túl is vagyok az egészen. Szinte valamennyi fogalomnak, amit használok, külön jelzetet kell adni! Hogy is lettem volna képes erre levélben?! Családomat csupán indokolatlanul hosszúra nyúlt itt-tartózkodásunk riasztotta meg.

Barátom azonban maradni akart. Erőszakoskodtam, összevesztünk, semmit sem értem el: megkönnyebbült volna, ha itt hagyom. Nem mertem elindulni. Biztosra vehettem, hogy ha itt hagyom, hamarosan felszívódik ebben a kavargó, szürke, ünnepietlen „karneválban”, ami a számára mégiscsak karnevál. Visszajönni érte? Nem kockáztathatok. Ha itt vagyok – gondoltam –, van vele valaki, aki legalább emlékezteti a normális viszonyokra. Úgy határoztam, megvárom, amíg kijózanodik. Ez

kötelességem.

Az a körülmény, hogy már csak a barátom kedvéért tartózkodom itt, mert én a magam részéről végeztem a várossal, kiismertem annyira, amennyire akartam, s más dolgom nincs vele, kicsit oldottabbá tett, kezdeményezőbbé. Például a már említett nagy történelmi ünnep alkalmával felültem a dísztribünre. Méghozzá elég előkelő helyre, mert, mint pillanatok alatt kiderült, én voltam a Kereskedelmi- és Iparügyi Bizottság Elnökének első helyettese. A barátom később az orrom alá dörgölte a dísztribünön való páváskodásomat:

– Látod, ezt nem hittem volna rólad! Nem szép dolog, hogy a hatalmi ösztön a legerősebb benned. No hallod! Minden tesztnél leleplezőbb, hogy mi után nyúltál ebben a városban legelőször. Nem kellett a csajok, az autók, a villák, nem kellett kert, úszómedence, te a lelked mélyén miniszter akarsz lenni.

Akar a hóhér. Nem hitte el nekem, de én tényleg azért ültem fel a tribünre, mert alacsony a vérnyomásom, sokadalomban szédülök, meg kíváncsi lettem, hogy fest itt a politikai arisztokrácia.

Mindenekelőtt az különböztette meg az „ünneplő tömegtől”, hogy komolyabban volt felöltözve. Ez mindjárt meg is magyarázta, hogy miért keltett egy kis zavart a tribünön a megjelenésem, már kezdtem azt hinni, valami komolyabb jelből észlelték, hogy nem vagyok közéjük való. A társalgás – ahogy máshol is a világon – lényegesen formálisabb és érdektelenebb volt, mint a közemberek egymás közötti beszélgetése, és oka is feltehetőleg ugyanaz: adni kellett a méltóságra, aminek elengedhetetlen feltétele, hogy kissé bárgúnak mutakozzék az ember. Nagy uralkodók dolgozták ki valaha a modellt.

A beszédek és szavalatok alapján csak azt értettem meg, hogy ez a város egy nagy hőst és egyszemélyben nagy gondolkodót adott a világnak. (Az illető műveit később megkerestem a könyvtárban: hadtudományi értekezések voltak, s egy vaskos verseskötet, teletűzdelve nagybetűs szavakkal: Szabadság, Zsarnokság, Harag, Jövő. A versekből nem derült ki, hogy kinek a haragja, kinek a jövője, kinek a, minek a szabadsága dobogtatta a jeles férfiú szívét, a hadtudományi munkákból meg nem volt türelmem kihüvelyezni a választ, ha ugyan bennük foglaltatott egyáltalán.)

A műsor után, a fogadáson, a gyönyörű büféasztalok között összeakadtam a még mindig lázban égő „kultúrossal”, az ünnepség szervezőjével, akit mint kedves, öreg „jampecet” annyira megkedveltem „ismeretségünk” elején. Nyilván látott a tribünön, mert óvatosan, kesztyűs kézzel bánt velem. Ennek ellenére nekiláttam, hogy kibarkochbázzam belőle, milyen mozgalomnak, milyen ideológiának a rituális ünnepe ez – elvégre a világ más helyein is ritkaságszámba menne, ha valóban valamely régi eseményről való megemlékezés lenne az ünneplés indítéka, nemhogy ebben a városban! Mindössze annyit sikerült elérnem, hogy mihelyt egy kis bizalom ébredt benne irántam, gyors, kaján mosollyal idézni kezdte az egyik imént elhangzott verset, annak néhány sorát, ahol a hamis eszmék lassan ölő mérgéről esik szó, s elégedetten dörzsölte a tenyerét, ahogy jó csíny után szokás.

– És mi lesz, ha észrevették? – kérdeztem „szimpatizáns” szerepemnek megfelelően, és az egy csomóban pezsgőző „tribün” felé intettem.

Az „öreg jampecet” a már végképpen elkomorult, türelme határára jutott rebellis emésztő,

önveszélyes indulatával suttopta:

– Hát meddig? az idő végeztéig kéne mérlegelnünk, hogy ők mit szólnak hozzá? Én már túljutottam ezen. Nagyon jól tudtam, mit teszek. Hallják meg! Szembesüljenek vele! Aztán majd meglátjuk, mi lesz! – s megejtő flegmával hozzátette: egy verset egyébként ki-ki úgy értelmez, ahogy akar, s a műsört „fentről” pecséttel engedélyezték.

Egy kicsit vérszemet kaptam attól, hogy ilyen könnyű volt beférkőznöm a város vezető rétegébe, s az ünnep után rendszeresen bejárom az Elöljáróságra. Ezzel persze ártatlanul is alátámasztottam barátom kaján, rosszhiszemű diagnózisát, de hát ezzel nem törődhettem, ha meg akartam valamit tudni a város politikai szerkezetéről.

Mindig elég hanyagul öltöztem, de az előljárósági napjaimon külön adtam is erre: isten ments, hogy beültessenek valami magas székbe! Az elővigyázatosságra nem a liberális kormányzat idején volt szükség; ilyenkor nem kellett csinálni semmit, a főembereknek pláne nem, a kisebb főnököknek még illett valamelyest tevékenykedni, de ha történetesen ilyen posztra fogtak volna is be, durva adminisztratív intézkedést nem kellett volna „hoznom”. Nem így diktatúrák idején! Akkor bizony előfordulhatott volna, hogy csúnyán megjáróm, ha mint tisztségviselő ellene szegülök valami „stratégiailag fontos” disznóságnak. De a hanyag öltözködés akkor is megtérült, ha nem fenyegetett volna folyton az a veszély, hogy beszippantanak a „vezetésbe”. Ugyanis a diktatúrák haragja először mindig a „jobb emberek” ellen fordult, a „nép” nevében, persze. Ugyanakkor a „nép fiának” lenni sem volt egészen életbiztosítás, s ha megéreztem, hogy pillanatok alatt szükség lehet rám mint „szabotőrre” vagy „fizetett ügynökre” – villámgyorsan elhagytam az Elöljáróság környékét.

Ezért sohasem derült ki számomra, hogy kivégeztek-e valakit a halálraítéltek közül; a városi börtönben diktatúrák alatt mindig ült egy-két politikai a legközelebbi amnesztiáig. Így tehát ilyenkor volt is tétje a nagy sürgés-forgásnak, nem úgy, mint liberális kormányzat idején, amikor ennek semmi gyakorlati értelmét nem láttam. Mindegy, a liberális kormányok tisztségviselői éppúgy panaszkodtak nekem ebédszünetben, mint a diktatúrák tisztjei: az „apparátusban” szolgálni „ilyen nehéz időkben” nagyon strapás.

Nem tudom, miért érezték mindig „nehéznek” az „időket”, hiszen mind liberalizmusban, mind diktatúrában az élet a városban folyt, ahogy tudott. Folyt, amennyiben ők nem tették lehetetlenné.

Elkezdtem unni magam. Amit napközben láttam, hallottam, jó lett volna esténként valakinek elmesélni. A barátommal alig találkoztam, az „örök életű történészt” kerestem fel olykor a kávéházban, de hamarosan allergiás lettem rá, mert örökösen filozófiai tanulságokat vont le a történeteimből. Akkor már inkább meséltem boldog-boldogtalannak, aki épp az utamba akadt. Így aztán egyszer még a városi fogdába is sikerült bejuttatnom magamat. Véletlenül épp egy „följelentőt” fogtam ki, aki barátságosan végighallgatott, aztán rendőrt hívott.

Járhattam volna rosszabbul is. Például, ha nem hagyom magam bekísérni, akár egy birka, hanem okoskodni kezdek, hogy engem, aki csak átutazóban vagyok itt, s nem tartozom a város polgárai közé, nincs joguk előállítani. Nagyon valószínűnek tartom, hogy ebben az esetben mint kémet főbe lőnek.

Ugyanis aznap és azon az éjszakán nem egyszerűen diktatúra volt a városban, hanem egyenesen statárium. Végül éppen ez lett a szerencsém: az ügyeletes tisztek annyira el voltak foglalva, hogy nem vettek fel jegyzőkönyvet a feljelentésről, s így másnapra nem volt rólam papír (ó, drága jó nagyanyám, milyen igazad volt, hogy irtózáttal és gyanakvással viseltetél az írásbeliség iránt!), nem tudtak velem mit kezdeni. Liberalizálódott a kormányzat, s a kora reggel érkező „fogdaparancsnok” kérdésére, hogy miért hoztak be, azt válaszoltam, hogy nemigen emlékszem, de ha minden igaz, részegségért. Erre persze elengedtek. Ez volt az egyetlen alkalom, amikor áldottam magamban a város meghatározó élettörvényét, a szent feledékenységet. S utólag végiggondolva áldhattam a magamét is, hiszen én csak azért nem kezdtem tiltakozni a letartóztatásom ellen, mert teljesen elfelejtettem, hogy nekem jogaim vannak, s hogy ez máshol természetes hivatkozási alap szokott lenni.

Ez után a kaland után egy ideig nem volt mesélhetnékem.

Aztán megint unatkozni kezdtem. S egy délután sorra vettem, kik azok, akiket „ismerek” a városban, mármint az itteni lehetőségek szerint: tehát hogy nagyjából tudom, hol lehet nagy valószínűséggel viszontlátni őket. Ezek közé tartozott egy fiatal nő – először tulajdonképpen lánynak hittem, de aztán többször láttam egy kisfiúval kézen fogva, aki nyilván az ő gyereke volt, akkor jobban megnézve már kiderült, hogy nem is olyan fiatal. Helyes nő volt, szép, komoly, nyugodt, akinek azonban mindig van egy váratlan, gyors mozdulata, egy apró szelesség, kis rövidzárlat az önfegyelemben. Egyetlen dolgot tudtam róla: hogy imád átmenni a város egy bizonyos hídján. Mégpedig a régi kőhídon, amelyiken bronzszobrok állnak a kiszélesedő párkányokon. Ezeket a szobrokat minden alkalommal szemügyre vette, tárgyalt róluk valamit a kisfiával, alighanem meséket talált ki a figurákhoz, a hosszas ácsorgásból, a bábszínházak gesztusokból erre lehetett következtetni. A kisfiú mindig kiharcolta, hogy az anyja felemelje, és ő beledughassa az öklét az egyik félelmetes állat pofájába. Az állat nőstény oroszlán volt, vagy talán dog, én azt gyanítottam, hogy Cerberus, az alvilág kutyája. A nő nagyon vonakodott, a gyerek már nehéz lehetett neki, de végül aztán panaszosan engedett. Amikor utoljára láttam, úgy tűnt, sikerült rátalálnia a megoldásra: ő maga dugta öklét a szörny tátott pofájába, látványos rémüldözések között, a gyerek ezzel is beérte, nevetett.

Nagyon jól tudtam, milyen szándékkal indulok a hídra. Zavarban is voltam miatta éppen eléggé. De hát – gondoltam – végtére a dísztribünre is felültem, és semmi bajom.

*

Bohózatba illő, hogy milyen nehezen tudtam zöld ágra vergődni az ifjú hölgygel, akit lelőhelye után „hidas nő”-nek neveztem el. Ő utcán nem volt hajlandó „ismeretséget kötni”, én meg, ha utánamentem a „lakásába”, hirtelen olyan elfogódottan kezdtem viselkedni, hogy lakáscsere után érdeklődő „ügyféltől” kezdve házmesterig, szociológiai felmérést végző kérdező-biztostól fűtészszerelelőig és házaló portréfotósig, nézett ő engem mindennek, csak ifjú férjnek nem. Midőn rájöttem, hogy a fellépésem biztonságán kell javítanom, s ez megtörtént, valamelyest javult a „besorolásom”, de ekkor is a

legjobb esetben unokabáty lehettem.

Furcsa, de nem volt terhemre ez az állapot, nagyon jól szórakoztam. Nem mondom, rosszul esett, hogy nemegyszer még a lakásban tartózkodtam, amikor betoppant az aznapi férj, akinek álmaim asszonya udvariasan bemutatott valamelyik rémes szerepemben, de még ezt sem kellett igazán a lelkemre vennem, hiszen többször volt sajnálkozásra, mint féltékenységre okom: ezeknél a férjknél szegény „Hidas” jobbat érdemelt volna.

Egyszer azonban azzal fogadott:

– Vedd le az ingedet, kéket mosok. Szia!

Nem tudok visszaemlékezni, hogy mivel sikerülhetett végre kiváltanom asszonyi reflexeit; semmi tudatosat nem tettem ezért, csak megadóan vártam a soron következő „beosztásomat”. Az a gyanúm, hogy sajnos csak az ingemmel.

A körülményekhez képest majdnem zavartalan volt ez a „házasság”. Miután megtört a jég, elég ritkán fordult elő – s akkor is többnyire premenstruációs napja volt –, hogy nem fogadott el férjének. De ilyen napokon is könnyen elérhettem, hogy „rokon” vagy „régibárát” legyek, „szerelőnek” soha többet nem fokozott le. Hogy mi lehetett ennek a magyarázata? Feltételezem, hogy rajtam ekkor már mindig érződött valami meghittség, s ez befolyásolta őt. Persze sokkal biztosabbra mehettem volna, ha én vagyok az, aki fogadja őt az „otthonunkban”, de ez technikailag kivihetetlen volt, mert mindig csak az utolsó pillanatban dőlt el, hova fog megérkezni. Az se lett volna rossz, ha együtt térhettünk volna „haza”, ezért igen sokat kísérleteztem azzal, hogy már az utcán hozzácsatlakozzam, de ne adj isten, hogy elfogadott volna férjnek; ha kimutattam férfiúi szándékaimat, figyelemre se lettem méltatva, minthogy aszfaltbetyárnak minősültem, ha meg bizalmasan a keblemre öleltem, ő is kitörő örömmel üdvözölt ugyan, és meghívott vacsorára, de csak mint régi ismerőst vagy rokont, s ki voltam téve annak, hogy megint bemutat egy betoppantó „férjnek”: „Képzeld, ki van itt!” – s akkor küszködhetek, míg megoldom valahogy a helyzetet.

Mert meg tudtam oldani. Csak éppen vissza kellett élnem Hidas és az adott „férj” jellegzetes „fogyatékoságával”. S ezt ocsmány dolognak éreztem, és meglehetősen szégyelltem magam miatta. Ámbár Hidasnak kifejezetten haszna lett mindebből, ugyanis valahányszor átvertem szegényt, nem győztem kedveskedni neki.

A módszer kézenfekvő volt. Egy ideig elbeszélgettem a „férjjel”, s rávettem, hogy kísérjen el valahová. Legtöbbször, hogy igyunk valamit, vagy a Sportstadionba, vagy hogy segítsen megjavítani a „kocsimat”; ilyesféle ürüggyel, ami épp az eszembe jutott. A neheze a rábeszélés volt, azután már lerázni, otthagyni, valami más lakásba beküldeni – gyerekjáték. Eközben annyi neheztelés azért felgyűlt bennem Hidas iránt, hogy hazaérve már nem is lehettem volna más, mint férj.

Bármennyire egyszerű volt is meg- vagy visszaszereznem férji jogaimat, jobban jártam, ha nem kockáztattam: a hídnál a nyomába szegődtem, kivártam, míg „hazaérkezik”, és ott nyitottam be hozzá.

Néhányszor megesett, hogy mégis muszáj volt beavatkoznom, és megghiúsítanom a lakásválasztását. Tudniillik, ha rossz, komfort nélküli lakásba talált hazaérkezni, zsémbes lett, kifejezetten

undok, s még a külseje is leromlott egy szempillantás alatt. Érthető, hogy olyan lakásba igyekeztem terelni, ahol legalább folyó víz és mosógép áll majd a rendelkezésére, s ha felismertem, hogy „proletáreste” fenyeget, villámgyorsan megelőztem a kiszemelt lakásban, s az ajtóban fogadtam a kérdéssel:

– Mit akar, jóasszony? – Vagy ha ennyire komisz mégsem akartam lenni hozzá: – Óhajt valamit, hölgyem?

Szegény Hidas megrökönyödött, és legtöbbször azt válaszolta :

– Ó, én csak véletlenül erre jártam, és gondoltam, benézek. De ha nincsenek itthon... Bocsánat. Borzasztóan sajnálom.

Minden mennyivel egyszerűbb lett volna, ha hajlandó „felismerni” az utcán! És még egy oka volt, hogy tulajdonképpen ingerelt az idegen férfinak szóló elutasítása. Erősen meggondolkoztatott: nem arra vall-e ez, hogy én igazából nem kellemes neki? Emlékeztem, hogy szerelő- és ellenőrkorszakomban is sorozatosan visszaverte megkísérelt ostromaimat. Bár egyszer mint gáztűzhely-összeíró majdnem meghódítottam. Ez szinte megvigasztalt, annak a kis kacérságnak az emléke, amit akkor mégiscsak kiérdemeltem tőle. Bántott, hogy csak férj lehetek. Bántott és nyugtalanított. Mert szép ez az alkatbeli hűség és korrektség, tiszteletre méltó a nemes, zárkózott természet is – de ki tudja, hogy erről van-e szó Hidasinál? Még azt se bántam volna, ha bebizonyosodik, hogy szexuálisan picit közömbösebb az átlagosnál, mert ez is feloldozott volna félelmem aló. Semmi sem bizonyosodott be, ahogy egy házasságban otthon sem biztosak soha ezek a dolgok, így aztán még jobban hasonlított a "házasságunk" egy igazi házasságra.

Reméltem, hogy valami változást előidézz majd egyszer az az állandóság, amit én jelentek, én biztosítok Hidas életében. Mondhatnám azt is, hogy kíváncsiságból kísérleteztem ezzel; de nem: én reméltem, hogy sikerül. Hidas kisfiát is, akit eleinte „Cerberus-fióka” megjelöléssel emlegettem magamban, s idővel ez „fiókává” egyszerűsödött, elkezdtem hozzászoktatni az állandósághoz. Ez főként jelentéktelen, apró fogásokból állt. Például minden lakásban igyekeztem ugyanarra a helyre állítani az ágyát, ugyanolyan módon elrendezni a holmiját, s ebből a megfontolásból állandóan magamnál hordtam néhány gyerekkönyvet és játékot, hogy azok mindig a keze ügyében legyenek. Hidas holmijával ezt nem lehetett volna megcsinálni, mert a lakás, a mindenkori lakás fölött ő uralkodott, de Fióka körüli manővereimet eltűrte.

A kisfiú emlékezetének a fejlesztése nem tűnt reménytelennek, hiszen mint afféle gyerek, azt a néhány mesét és mondókát, amit ismert, nap mint nap előadta, s ez voltaképpen megtévesztett engem. Mert előfordult, hogy lelkesen elismételte, amire előző nap megtanítottam, de csak mint egy benne ragadt rigmust, s én elég hosszú ideig nem voltam hajlandó ezt a tényt tudomásul venni. Mert megszerettem Fiókát, és nem tudtam a szeretetemen változtatni, hát inkább a józan eszemen változtattam, hogy minél kevesebbet kelljen az igazságból elviselnem.

Abban az időben még mindig az Előljáróság körül ténferegtem, már azért is, mert Hidasnak ez sokkal jobban imponált, mint amikor csak a gimnáziumi hírekkel traktáltam. Persze bárki joggal

kérdezheti: miért kellett nekem ahhoz, hogy a jólinformáltsággal imponáljak, valóban bejárnom az Elöljáróságra? Csakhogy én Hidasnak nem hazudtam, nem füllentettem soha jószántamból, nem nagyon alkalmazkodtam felfogóképessége korlátozottságához, és nem is nagyon éltem vissza vele. Ha Hidassal is csak olyan dadaista beszélgetéseket folytattam volna, mint a város lakóival általában, az egésznek nem lett volna a számomra értelme.

Élénken érdekelték a kormányzatról hozott értesüléseim, szörnyülködött és hitetlenkedett, de csak annyira, mintha bizarr történeteket hallana, amikhez az ő életének abszolúte semmi köze nincsen.

Megjegyzem, bárkivel beszéltem a városban ezekről a dolgokról (immáron körültekintőbben megválasztva a beszélgetőpartnert), ugyanúgy reagált, mint Hidas: kíváncsian, de lényegében érdektelenül. A „civilek” lehetőség szerint messze elkerülték az Elöljáróság épületét, de meg nem is volt sok dolguk ott. Miközben heves hatalmi harcok dúltak az Elöljáróságon, s naponta „késélen táncolt a helyzet”, s a deklarált programok ellentétesek voltak – az átlagos polgárok élete nemigen módosult. A túlnyomó többségnek legalábbis nem, vagy alig. Mégis félték a politikai változásoktól, és aggodalmaskodva lesték a híreket, hiszen azért el-elvittek közülük is egy-egy razzián néhány embert a soros kormányzat soros rendőrei, épp elégszer felborította életrendjüket egy-egy adminisztratív intézkedés, mint például ha engedélyhez köttetett a kerületek elhagyása, vissza se engedtek vizsgálat nélkül senkit; vagy ha csak az használhatott személykocsit, aki igazolni tudta, hogy közcélra teszi; vagy ha kiutalás vagy élelmiszerjegy ellenében lehetett csak vásárolni. Igaz, hogy a korlátozó intézkedések egyszer csak érvényüket veszítették, szélnek eresztették a lefogottakat, mintha mi sem történt volna, s itt a polgárok másnapra már tényleg nem is tudták, hogy mi történt, mégis a vérükbe ivódott az idegenkedés és az óvatosság.

Csak bámultam, hogy mennyire független egymástól ez a „kinti” lomha, sárnehéz élet, s az a „benti” komor, fellengzős, feszült fontoskodás és birkózás, holott ezek kint (vagy lent) vezetőiknek tartották a bent (vagy fent) levőket, azok pedig azt hitték, hogy uralkodnak felettük. Még ez a szerencse – gondoltam –, hogy valamennyire azért független! Hisz nemhogy vezetésre, még uralkodásra is alkalmatlan, szedett-vedett társaság verődött össze örökösen az Elöljáróságon, s a kezükben tényleges hatalom volt. Bármit megtehettek vagy megtehettek volna. Ebben a városban pedig még annyi erkölcsi ellenőrzés sem befolyásolta a kormányzat vagy (más alkalommal, más elnevezéssel) a testület tagjait, mint ami máshol azért egy kis korlátozást jelenthet: ezek valóban nem tudták, hogy csak véletlenszerűen cseppentek bele a hatalomba, s minthogy pillanatnyilag rendelkezési joguk volt mások felett, eszükbe se jutott, hogy kételkedjenek saját „felsőbbrendűségükben”. A veszélyt a „lentieket” is növelték, hiszen ez a karneváli tömeg kevesebb józan ellenállást és önvédelmet fejthetett ki, mint normális viszonyok között az úgynevezett választópolgárok tiszteletre méltó közössége, elvégre itt az élet alapelve: az alkalmazkodás a mindenkori helyzethez; a helyzet pedig a polgár számára itt mindenkor az volt, hogy köteles eleget tenni az érvényben levő törvénynek.

Így – noha csak véletlenekből és látszatokból állt össze a „hatalmi gépezet”, és a polgárok élete általában az Elöljáróság eseményeitől függetlenül folydogált – óriási tévedés volna azt hinni, hogy amolyan társasjátékféle volt ebben a városban a politika. Ellenkezőleg – elképzelni sem lehet ennél

alkalmasabb talajt totális uralom számára. Ez nyomban kiderült, ha valami változtatás szükségessége merült fel. Változtatni csakis „főnt” lehetett, „lent” abszolút semmit lehetőség nem volt rá.

Mindezt előbb láttam át, mint ahogy a politikai „arcvonalakat” kiismertem. Abban ugyanis nagy nehézségekbe ütköztem. Sokat panaszkodtam Hidasnak: nem vagyok képes rájönni, hogy kik és miért állnak szemben egymással, mit és mennyire komolyan akarnak csinálni, mert borzasztóan hasonlítanak egymásra. Minden „trónkövetelő” csoport lázasan értekezik, és kabinetet aakít, és örülten elégedetlen a hivatalos vezetéssel. Mihelyt hatalomra kerül, mégis szinte érintetlenül hagyja az előző hierarchikus rendszert, az irányítás és az ellenőrzés szerkezetét, ráadásul még ugyanazokat a helyiségeket is veszi használatba. Mindig ugyanabban az épületben van az adminisztratív titkárság, egy másikban az ideológiai – azaz tanácsadó – testület, egy harmadikban a biztonsági szervek parancsnoksága. Természetesen más-más emberekkel, az aznapi győztes frakció tagjaival, de sokszor az a gyanúm, hogy nem is mindig kerül sor ilyen programszerű személycserére, mert úgy látom, hogy eléggé különböző elvekhez tartják magukat a különböző épületekben egyugyanazon a napon.

Hidas sajnált, hogy ilyen nehéz gondokkal küszködöm, és azt a maga módján nagyon bölcs tanácsot adta, hogy ne arra figyeljek, amit ilyen helyen mondanak, mert azt úgyis csak „politikából mondják”, hanem figyeljem meg inkább, hogy milyen szobrot koszorúznak meg, és milyen távolítanak el a helyéről. (Úgy látszik, Hidas szívből vonzódott a szobrokhoz, s a számomra sorsdöntő devianciáját is – hogy tudniillik mindig átmegy azon a bizonyos hídon, s ezáltal a város lakóihoz képest szabálytalanul él – a párkányon álló bronzszobroknak köszönhettem.)

Csakhogy Hidas nem tudhatta, hogy sokkal többször változik az uralkodó „irányvonal”, mint ahányszor szobrot koszorúznak és szobrot döntenek. A demokrata főemberek például egyáltalán nem állítatnak magukról köztéri szobrot (ahogy másutt sem), a diktátorok ugyan mindig megrendelik saját monumentumukat a város egyetlen szobrászműhelyében, a szobrászok mindannyiszor neki is látnak fúrni-faragni egy hatalmas márványtömböt, de otlétem alatt csupán csak egyetlen diktátor részesülhetett abban a szerencsében, hogy a befutott rendelés után már csak néhány kalapácsütést kellett elvégezni a nagy művön, s rögtön fel is avathatták. Nem hasonlított kevésbé az aznapi diktátorra, mint az előző megrendelőkre. Mégis csúfos véget ért, mert a következő rezsimben – másnap – az új kormányzónak első dolga volt összetöretni a szobrot, s kezdődött a folyamat előlről.

Tartósan csak az allegorikus szobrok maradhattak a helyükön, s még azok is, amelyek a tankönyvek főszereplőit ábrázolták – ámbár ezekkel azért történhetett valami gikszer. Valóban szokás volt – ezt jól tudta Hidas – megkoszorúzni egyes szobrokat, csakhogy ebben is minden rezsim többnyire ugyanazt a sémát követte: ugyanazt a szobrot koszorúzták meg, egy szárnyra kelő madarat, valami sasfélét. Közelebbit nem lehetett róla tudni, mert abban a magasságban, ahova obeliszkyszerű talapzata emelte, csak annyi volt bizonyos, hogy madár és nem repülőgép, holott éppen akkora.

Épp itt találkoztam egy koszorúzáskor a barátommal, akinek riportot kellett írni erről az eseményről az újságjába – felcsapott újságírónak, mert, mint mondta, ez a tevékenység, „amennyiben nem fajul munkává”, nagyon mulatságos tud lenni. Ennek a fordulatnak örültem, mert legalább végre volt egy hely, ahol utolérhettem, ha beszélni akartam vele, ugyanis amióta Hidassal éltem, nemigen

tartózkodtam a „közös” szobánkban, és a múltkorában is, felnézve oda, fél tucat üzenetet találtam a barátomtól, aki hiába keresett. Erre én szembeötlő helyre kiírtam ugyan, hogy mindennap a kőhídnál talál meg négy és öt között – ez az egyetlen fix pont az életemben –, de ott aztán nem jelentkezett.

– Miféle madár ez? – kérdezte tőlem.

– A szabadság madara – válaszoltam maliciózan.

– Szívből remélem, hogy legalább annyira láncra van verve, mint ebben a városban a szabadság. Hogy mernek itt, ilyen szakemberekkel, ekkora súlyt ilyen vékony pálcikára állítani? – mélázott kicsit behúzott nyakkal.

Elcsodálkoztam.

– Mi az? Már nem tartod annyira szabadnak ezt a várost?

Ő is elcsodálkozott.

– Annak tartottam? – Vágott egy grimaszt. – Élet ez is.

Egészen izgatott lettem. Tehát akkor végre elmehetünk, hazamehetünk. (Ámbár a gyomorszájammál azt mondta valami: Hidas.)

– Igen, talán hazalátogathatnánk – morfondírozott a barátom. „Hazalátogathatnánk?”, fogtam gyanút. – A szobánk már tele van hazahívó levelekkel – mosolygott szomorkásan.

– De te vissza akarsz aztán jönni?

– Persze. Itt mindent megtaláltam, amire szükségem van. Otthon ahhoz, hogy így éljek, ki kéne köpnöm a tudómet. S még akkor sem biztos, hogy erre az eredményre jutnék. Tíz évet nyertem, pajtás, legalább! Nem vagyok hülye!

Mégis ki kell használni, gondoltam, hogy hajlik a hazautazásra, otthon talán majd helyrezökken az agya. Egy kicsit túl gyorsan kérdeztem:

– És mikor induljunk? Mármint látogatóba?

Nagy hiba volt. A gyorsaság is, s a magyarázkodás még nagyobb. Falba tudtam volna verni a fejemet.

– Most lehetetlen – fordult felém szelíd, nyílt, ártatlan arccal, most éppen egy sorozatot kezdett meg, s ugyan senki a világon észre nem venné, ha ez félbeszakadna, de őt „grátis” foglalkoztatja a téma.

*

Hidas előtt a legnagyobb sikert az Elnöki Rezidencia rejtélyével arattam. Nem mintha a titokzatosság légköre vette volna körül a legalább százéves, nagy, fehér épületet a szép ívű kocsifeljáróval, a zöld gyepvel, a fekete kovácsoltvas kerítés mellett posztoló őrszemekkel, ellenkezőleg, éppen olyan megbízhatónak és előkelőnek látszott, amilyennek lennie kellett. A rejtélye csak annyiban állt, hogy szinte sohase lakott benne senki. Érthető, hiszen a testőrségnek az volt a dolga, hogy senkit se

engedjenek be. Viszont bárki kijöhetett. Így aztán az Elnöknek – mármint az éppen soros Elnöknek – elég volt egyszer elhagynia a „fellegvárát”, hogy többé a lábát se tehesse be oda. Lakó csak úgy kerülhetett a Rezidenciába, ha ünnepélyes keretek között átkísértek valakit az Elöljáróságról. Kiegyensúlyozott időszakokban, amikor hasonló típusú, békés természetű rezsimek követték egymást, semmi különösebb dolguk nem lévén az Elnökkel, nem választottak maguknak új Elnököt, „mehagyták a funkciójában a régit” – azaz üresen állt a Rezidencia. A rendeleteket viszont az Elnök nevében hozták, s elnökgyalázásnak minősültek a rendszert érő bírálatok, tehát Hidas jogosan mondhatta, jóízűen nevetve, hogy a várost eszerint egy üres ház kormányozza.

Az Elnöki Rezidencia rejtélyéből afféle műsorszám lett, mindig hozzá folyamodtam, ha Hidast jobb kedvre akartam deríteni. De értek meglepetések; előfordult, hogy Hidas cseppet sem találta mulatságosnak a „sztorit”, s különösen akkor jött ki a sodrából, amikor az üres épületet strázsáló testőrökhöz értem.

– Ne gúnyolódj rajtuk! – utasított rendre. – Nem elég, hogy az élet csúfot üz belőlük?!

– Ők kívánták meg az egyenruhát meg a könnyű keresetet – védekeztem.

– Na és? Az már bűn?

Igazat kellett adnom neki. Ugyan honnan tudhatnák ezek a fiúk, hogy a kivételezettségért fizetni kell, még hozzá kamatosan? Otthon igen, ott tudni illik, hogy mi mivel jár. Lám, mennyire ideszoktam – figyelmeztettem magamat –, hogy már automatikusan alkalmazom a régi előítéleteimet!

– Egyet nem bírok. Ha átvernek – nyilatkozta ki Hidas komoran.

Ugratni kezdtem: De hiszen a feladatukat épp olyan eredményesen elláthatják, akár van valaki a villában, akár üres.

– Kettőt nem bírok – emelte fel a hangját. – Ha átvernek, és ha értelmetlen munkát végeztetnek velem.

Nagyon megsajnáltam. Őt igen. A testőröket továbbra sem. (Talán csak egyet: amelyik két napon át posztolt, mert valami nagyon lekötötte épp a város figyelmét, s nem jött senki, hogy „beöltözzön” és leváltsa.)

Máskor meg előfordult, hogy némán végighallgatta egyre kerekesebb előadásomat, sápadtan, szívére szorított kézzel gondolkozott, aztán kicsit fáradtan, kicsit rémülten rám emelte tekintetét, és azt mondta:

– Uramisten! Lehetséges, hogy a forradalomban egy üres házért folyt az ostrom? Azért haltak meg annyian?

No, törhettem a fejemet! Valóban tanúja volt Hidas egy felkelésnek? Vagy az iskolai tananyagból szűrődött az „emlékei” közé a forradalom? Falba ütköztem. Tudtam, kár a fáradságért, erre én nem jöhetek rá. Ahogyan azt sem lehetett kikémleni, hogy valódi események voltak-e azok, amelyeket a „gyerekkorából” elmesélt nekem. Gyakran és szívesen mesélt, s ha épp a „bátyja” voltam, biztatott, hogy „emlékezzem csak vissza”, és letolt, hogy „szívtelen alak” vagyok: „Minden kihullik belőled, mint a

rostán! Ej, hát minek is él az ilyen ember?!” – Ezekről történetesen lehetett tudni, hogy nem valódi családi emlékek, hiszen állítása szerint már „iskolába jártunk” mind a ketten; tehát Hidas a vér szerinti anyjától akkor már elszakadt. De attól még, hogy nem családi emlékek, lehetett valami igaz magjuk. Ádáz figyelemmel lestem, és gyötörtem az agyamat, és rejtvényfejtő logikával rohamoztam meg mindazt, amit Hidas összehordott, de semmi sem állt össze szerves láncolattá, így nem derülhetett ki, hogy van-e valódi emléke egyáltalán. (Az élete első hat-hét évéből sajnos nagyon kevés „emlék” származott, pedig ezek közül talán kiszűrhető lett volna az, ami tényleg megesett.)

Sajátságos és egyben bősztítő volt, hogy mennyi-mennyi szót ejtettünk Hidas „emlékeiről”, s mégsem jutottam semmire. (Utópisztikus terveim közepette persze azt is biztató jelnek vettem, hogy Hidas ennyire szeret „emlékezni”.) A legtöbb ürügyet a réveteg tünődésre és a poétikus melankóliára a levelek szolgáltatták, amelyeket „kapott”. (A városban működött posta; mindenki kaphatott levelet.) A levelek jóvoltából nemcsak a gyermekkor, hanem az egész addigi élet „eseményeire” is kiterjedt Hidas „emlékezete”. De még csak motívumisméltódsést sem találtam. – Hacsak azt nem, hogy mindig ezernyi mentséget talált azoknak, akik, úgymond, bántották, ártottak neki. S még azt is, hogy imádta sajnálni magát: a legtöbb élettörténetében korán elhaltak a szülei; élő szülőkről csak akkor beszélt, ha éppen tőlük kapott levelet (azaz „Anyád” vagy „Apád” aláírású levél volt a postaládában). De erről az oldaláról már amúgy is ismertem: hiszen ezért volt olyan veszélyes a „házasságunkra” nézve egy lerobbant szükséglakás.

Mégis sikerült kiderítenem, hogy milyen felkelés vagy forradalom sejlett fel Hidas emlékeztében.

Felfedeztem végre a város könyvtárát, amit egészen addig, merő ostobaságból, érdektelennek tartottam a magam számára. Azt hittem, hogy többet tudok meg az életről, ha az utcákat járom, s utólag kiderült, hogy egy csomó mindent csak a könyvtárban ismerhetek meg. Megtudtam például a választ arra a kérdésre, amelynél a város politikai életének tanulmányozása közben megrekedtem, hogy minek alapján lehet különbséget tenni az egyes irányzatok vagy pártok között.

Körülbelül ötven év sajtóját néztem végig. Eleinte csak valami tömegmegmozdulás után nyomozva – meg is találtam: több évtizede (nem Hidas életidejében) volt egy nagy felkelés a városban –, később aztán már éppen azzal a szándékkal bújtam a lapokat, hogy a politikai különbségeket feltérképezsem. Ha csak két lapszámot vettem össze, akármilyen távol estek egymástól időben, épp olyan egyformának látszottak, mint az Elöljáróság két nap. Minden nagyobb vezércikk az előző rezsim kártevéseinek és bűneinek helyrehozására hivatkozott, ami késleltette a kibontakozást, különböző szigorral, de mindig fenyegetően szólt a bomlasztó elemekről, amelyek a város biztonságát és folyamatos életműködését teszik kockára. A hasonlóságot fokozta, hogy a híreket egy sajtóságos tompított hangnemben fogalmazták: az Elöljáróság mindig csak „átszervezték” az osztályokat, „átcsoportosították” az ügyintézszt, egészségi okokból „visszavonultak”, vagy ok nélkül „kineveződtek”; botrányról sosem esett szó. A diktatúrák idején csak „szükséges tisztogatási akciókra” került sor, és az „ellenséges elemek lokalizálására”, pedig mindaz, amit ilyen eufemisztikusan neveztek meg, aligha titokban zajlott le a valóságban. – Kérdés, hogy az újságírók, amikor ilyen óvatosan fogalmaztak, tudatosan felmérték-e, hogy a másnapi megjelenés esetleg már másmilyen politikai légkörben következik

be, vagy ez az eljárás egyszerűen a mesterség immanens törvényszerűsége? Tekintve, hogy e város lakói nem voltak tisztában sem egyéni, sem közös életük változásának észvesztő gyorsaságával, az utóbbi a valószínű.

Rögtön kiderültek azonban a különbségek, ha tíz, ha ötven, ha háromszázhatvanöt, ha háromezer-hatszázötvenkét lapszámot vettem össze. No nem a deklarált politikai programokból, amelyek csak úgy sugároztak a jóhiszeműségtől, és nagyjából két típusba voltak sorolhatók: vagy a város történelmileg megalapozott, jogos büszkeségére, önértetére s dicső erényei megóvására esett a hangsúly, vagy pedig a szociális igazságtalanságok orvoslására. Ellenben világosan el lehetett különíteni nemcsak az ellentétes áramlatokat, hanem még az egyes árnyalatokat is, a hangnem, a terminológia alapján, s ebben fontos segítség volt még olyan apróság is, hogy milyen hír milyen oldalon szerepel.

Más idöket írtak, ha „szülővárosunkról” volt szó, mást, ha „városunk és népünkéről”, s egész mást, ha „városszervezetünkéről”. Másra vallott a „dolgozó nép”, másra a „nép” jelzőtlenül, s másra a „város nemzetsége”. Nagy különbség, hogy „feszített” munka folyt-e, vagy „termelékeny”. Még az áruellátás különbsége is kiolvasható abból, hogy ugyanarra a szociológiai kategóriára azt írták-e: „városunk valósága”, vagy azt: „termelési és társadalmi viszonyaink”, vagy azt: „az e földben egykoron gyökeret vert, Ősi Élet”. És még ötvenféle szinonima, metafora, illetve ezek más-más kombinációja – a nyelv, a szókincs „jutalomjátéka”, hiszen csak néhány tucatra tehető azoknak a fogalmaknak a száma, amelyeket e fél évszázad alatt az újságokban használtak.

Egy apróság, búvárkodásom mulatságos mellékterméke: külön megnéztem mind az ötven évfolyamban a nevezetes történelmi évfordulón szerkesztett számokat. Legalább harmincszor láttam viszont a verset, amelyet az izgatott „kultúros” – a szegény, viharvert „jampec” – „egzisztenciája kockáztatásával” csempészett be az ünnepi műsorba. Az előző évben például: rögtön az első oldalon. Tűnődhettem, hogy akkor meg vajon egy lapszerkesztő vitte-e vásárra a bőrét az ominózus sor: a „hamis eszmék” miatt?

S még egy apróság: volt néhány szám, ami hiányzott a bekötött évfolyamokból. Minden lap bekötött évfolyamából. Úgy tűnt, hogy például annak a bizonyos forradalomnak a napján nem is készültek újságok. Az egész eseményről csak a következő napokban megjelent számok komor hangú bírósági beszámolóiból s a katonai temetésekről szóló fényképes hírekből lehetett tudni. Gyanús volt, hogy talán mégiscsak utcára kerültek aznap is újságok, csak aztán elsüllyesztették őket. A „könyvtárosoktól” hiába érdeklődtem, nem is tudták, hogy vannak hiányos évfolyamok. Mígnem egyszer egy „teremőr” a szomszédos múzeumból megsúgta – ugyanannál pultnál ebédeltünk a bisztróban –, hogy a múzeum épületében meghúzódó Levéltárnak van ám egy zárolt osztálya is. Nosza, átmentem a Levéltárba, s próbaképpen határozott hangon közöltem az „ügyeletessel”, hogy ezeknek és ezeknek a napilapoknak ezt és ezt a számát kérem. Belelapozott egy hatalmas iktatókönyvbe, bólintott, majd szenvtelenül jelentette, hogy az igényelt anyag a zárolt osztály leltárában szerepel, tehát kérésemet nem teljesítheti, még akkor sem, ha a kormányzat engedélyét megszerzem, mert ő oda nem léphet be. Sem ő, sem senki.

Egyébként nem is voltam annyira kíváncsi azokra a lappéldányokra. El tudtam őket képzelni.

Még ha számíthattam volna rá, hogy az akkori megnyilatkozók közül néhány rendes embert felkutathatok, hogy mi lett velük... Ha egyáltalán voltak köztük ilyenek... De hát ennyi év! És itt!

A könyvtárban összefutottam egyszer Hidassal. Aznap ott dolgozott. Amint megláttam, duzzadozni kezdett bennem a remény, hogy azért ment oda, mert egy ideje sokat forgott közöttünk a könyvtár neve és képzete. Ragyogva üdvözöltem. Ő udvariasan: „Hogy van? Melyik asztalt kéri?”

Hát persze... Teljesen megszoktam, automatikussá vált az a körülbelül félórányi út naponta a híd és az „otthonunk” között, és szinte már meg is feledkeztem arról, hogy engem ő tulajdonképpen nem ismer.

Ezen a napon szükségem lett a barátomra. Nem mintha Hidasról akartam volna panaszkodni – ismerve az életmódját, nem várhattam volna tőle túl nagy részvétet –, és rosszabb volt a kedvem annál, hogy bármi részvét, bármi ömlengés könnyítsen rajtam. De bőven volt másfajta beszélő, nagyon ráéreztem arra is.

Ámbár Hidassal valóban mindent megtárgyaltam, de hát hol volt az egy igazi beszélgetéstől? S akkor, éppen a könyvtári találkozás után, nem csoda, ha úgy találtam, hogy egyetlen haszonnal járt a ráfordított figyelem, a rengeteg idő: kiválóan sikerült el- és meghülyíteni magamat.

Bizony, más volt a barátommal beszélni! Mennyivel könnyebben átláttam mindent, egyszerűen okosabb voltam, pusztán attól, hogy neki szánom, hozzá méretezem a szót!

Például – amin annyit rágódtam – a külső formák kísérteties azonossága a különböző politikai és igazgatási rendszerekben, a hierarchikus elv, a helyiségek, az ünnepi alkalmak, a szólamok stb. – ez egyszerre megvilágosodott előttem. Még javában soroltam az adalékokat, amikor már magától értetődő lett, hogy ha valami, hát épp ez, épp ebben a városban teljesen szükségszerű. Honnan tudná, aki „uralomra kerül”, hogy az ő kezében van a hatalom, ha nem foglalná el azokat a helyeket, nem viselné azokat a rangokat, nem celebrálná azokat az ünnepélyeket, amelyekből a hatalom megismerszik, mert elfoglalásuk, viselésük, celebrálásuk mindig is a hatalom előjoga?!

Később, felidézve ezt a találkozást, rájöttem, hogy a barátom nagyon kevéssel járult hozzá az eszmecseréhez. És mégis egy nagyon jól sikerült beszélgetés ízével a számban jöttem el a szerkesztőségből, úgy látszik, csak az illúzió számított, hogy ő bezzeg megért engem. Hogy mennyire érintett meg, az éppúgy kétséges, ahogy az ilyesmi mindig. S a barátom esetében akkor különösen.

Tulajdonképpen egyetlen megszólalására emlékszem. Amikor ott tartottam, hogy nem járok be többet az Elöljáróságra, mert annál, amit tudok róluk, csak akkor tudhatnék meg többet, ha befurakodnék a legfelső körök titkos üléseire, megkérdezte:

– Miért nem veszed át a hatalmat?

Lehet, hogy csak ugratott, mint a tribünre való feltolakodásom óta mindig, ha „politikai karrierizmusomat” szóba hozhatta, de az az igazság, hogy ez annak előtte már az én fejemben is megfordult. Elég gyakran mérlegettem, hogy mit tudnék tenni a város lakóival – vagy lakóiért –, hogy föléledjen, funkcionálni kezdjen bennük az emlékezet. Nincs értelme felidézni erre vonatkozó utópisztikus terveimet és stratégiáimat – ostobaságok voltak. De nem ezért ejtettem el őket. Hanem azért,

mert két dologra nem tudtam válaszolni: ha ilyesmi lehetséges volna, miért nem sikerül legalább Hidasba ép emberi lelket vernem; s a másik: kire támaszkodhatnék? Így egymagamban csak az állt volna módomban, hogy kiirtsam a várost. S az, hogy szaporítsam a förtelmes diktatúrák számát. Egyéb lehetőségem nem volt.

*

Hidas egyszer nagy disznóságot követett el ellenem. Látva, hogy melyik ajtó mögött tűnt el, beugrottam egy trafikba, s mire „hazaértem”, „férjhez ment”. Így lettem aznap albérlő nála. Először nem vettem szívemre a dolgot, bíztam bevált módszereimben. De ezúttal ezeknek nem vettem hasznát. Kuss – intette le próbálkozásaimat a „férj”; nem állt szóba velem. Teljes figyelmét lekötötte Hidas megregulázása: „Ne piszmogj, az isten áldjon meg. Te baszkuráltad megint a rádiót? Kisanyám, éhes vagyok! Mi ez a lószar?!” — Ilyesmi. Szünet nélkül.

Na, ezt jól kifogtad, kicsiny feleségem – gondoltam a kisszobában, nyitva hagytam az ajtót, hogy jobban halljak. Semmi féltékenység nem volt bennem, csak káröröm. Még az is valami éretlen röhejt váltott ki belőlem, ha számot vettem a nagyon is várható fordulattal, hogy ez a rémes tulok majd élni óhajt férji jogaival is, mihelyt sürgősebb igényei teljesülnek. Ő szakadatlanul bömbölt, Hidas szedte a lábát, iparkodott, én meg vihogtam. Hidas magázott, nem volt barátságos, és amikor kimentem én is a konyhába, hogy süssek egy rántottát, rám szólt: „Konyhahasználat nem volt benne a megállapodásunkban!” Megígértem, hogy az elnézése fejében elmosogatok. Beleegyezett, mert nem válaszolt.

A baj akkor következett be, amikor Hidas elvesztette a türelmét, és a pasas arcába lottyantotta a kifogásolt levest. Egész addig meg se nyikkant, a bénultságig megfélemlítettnek látszott, és akkor sem volt semmi vita vagy szájalás, csak zsupsz, a leves. Így sajnos meg kellett vernem az aznapi „férjet”, mert sokkal erősebb volt Hidasnál. Pedig neki is volt valami igaza, de ilyen helyzetben nem lehet disztíngválni.

Felnőtt fejjel keveset verekedtem. Otthon egyáltalán nem, vándorutjaink alatt néhányszor, de olyankor csak önvédelemre szorítkoztam, persze, nem nagylelkűségből, hanem mert ilyenkor mindig túlerővel álltunk szemben. Ez a „férj” viszont ideális partner volt. Nem nagyobb, nem kisebb a kelleténél. Akár egy régesrégi iskolai bunyóban: kivártam, ütöttem, támadtam, kivártam, ütöttem, elhajoltam, lefogtam, ütöttem... Hihetetlen, hogy mennyire jólesett.

– Majdnem megölte – szepegte Hidas, miután a „férjét” szabályszerűen kihajítottam az ajtón, és visszajöttem mint diadalmas albérlő.

Ennyire elfajult volna? Nem emlékeztem. Nem nagyon figyeltem oda a pasasra.

– Ugyan már! Kit érdekel? – mondtam, kissé már én is tulokstílusban. És tudomásul kellett vennem, hogy a város léttörvényei rám is hatottak, és már átformáltak. Az imént például semmi felelősségérzet nem volt bennem. Mert tudtam, hogy nincs felelősség; nem gondoltam rá, mégis tudtam, ha agyonütöm, sem kell érte felelnem.

Hidast aznap „elcsábítottam”, pedig nem voltam iránta jó szívvel. Őt okoltam a történetekért. „Nem tehet róla” – próbáltam eszemen maradni, de előntött a sértődött düh: „Uramisten, hogy otthon is mennyi mindenről nem tehet az ember, amiért mégis bűnhődnie kell! Ezeknek mindent szabad?” – ekkor kijózanodtam: állj, baj van, nagy baj van, ha kezdem összemérni magam velük!

Már csak azért sem lehettem jó szívvel Hidashoz, ment ezen az estén a „meggyötört asszony” volt, tele lelkipurdalással, amiért „az első férfi karjába esik”, de mégis szemforgatóan, mint aki megérdemel már végre ennyit a sorstól. Folyvást bizonykodott, hogy ha ő egy csöpp jót, egy jó szót kapott volna „ettől az embertől”, sose kerülhetett volna rá sor, hogy lefeküdjön egy albérlővel.

Erre azért már fölhorkantam:

– *Az albérlővel. Legalább az albérlővel!* Mégiscsak túlzás !

– Ja igen – mondta engedékenyen, és megsimogatta az arcomat. Erre megint elröhögtem magam, és nevetségesnek meg szájalmasnak találtam Hidast, és nagyon nem szerettem, de tudtam, hogy azért vagyok ennyire kétségbeesve, mert szerelmes vagyok bele.

*

Szeptember lett, Fióka iskolába került, s az anyja egy-két hét múlva már nem ment el érte. Ez nekem nagy megrázkódtatást okozott, holott tudtam, hogy Hidas jó anya, s az is maradt; igen szépen nevelte az „otthonunkba” toppanó „gyerekeinket”. (Előfordult azelőtt is, hogy különböző gyerekek társultak hozzánk, de amíg Fióka velünk volt, ez csak játéknak számított, hiszen volt egy valódi gyerekünk.) Fiókát nyugodtan mondhatom a fiamnak, mert a leghitelesebb módon örökbe fogadtam. Mit örökbe?! Magamba, az életembe, a vérembe. Gyakran valósággal szomjaztam kedves kis pofája után, söprűs haja markolására a tenyeremben, és bármit nyomott nyirkos-maszatos kezével a számba, üdvözült boldogsággal lenyeltem, mint a szent ostyát; állandóan fegyelmeznem kellett magamat, mert már kezdett „nagy fiú” lenni ezekhez az animális gyöngédségrohamokhoz. Az új „gyerekeinkhez” egyáltalán nem kívántam hozzáérni. Pedig, mondanom sem kell, jobbára szépek voltak, s az elhanyagoltabbakat is estére kimosdatta az „anyjuk”. A kisfiúk közül egyik-másik iránt csak-csak fölengedtem, de a kislányok határozottan idegesítettek, mert még érthetlenebb volt, hogy betölthetik Fióka helyét.

Én persze nem hagytam szem elől veszni Fiókát, megtehettem, szabadon gazdálkodtam az időmmel. Csaknem mindennap felkutattam az iskolában, volt, hogy órát is tartottam az osztályában, és figyeltem, hogyan viselkedik. Kicsit mafla volt. A többiekhez képest talán nem is fogékony. De hozzám, bármilyen minőségben kerültem vele kapcsolatba, mindig bizalommal fordult, s nem tudtam, hogy ezt egy elemi rokonszenv jelének tekintsem-e, vagy pedig szívós pedagógiai erőfeszítéseim halvány eredményének: valami csíraállapotú emlékezetnek.

Egyszer egy tanítás után kézen fogtam Fiókát, magammal vittem a hídhöz, s onnan Hidas nyomában „otthonunkba”. Hidas szerencsére aznap nem bokrosodott meg, simán férjnek fogadott – Fiókával az oldalamon nehezebb lett volna manővereznem. És persze Fiókát is fiaként fogadta,

természetes, megszokott gyöngédséggel, amelyen semmi rendkívüli nem érződött. Semmi ráatalálás, semmi zavar. „Hazahozta az apja a gyereket az iskolából” — ez volt a reakciója.

Egyszer-egyszer még „hazavitem” Fiókát. Inkább már csak a magam kedvéért, mert lassanként elveszítettem a reményt, hogy az ismétlés, a szoktatás eredményre vezethet. Egy emberöltő arányai között mindenesetre elképzelhetlenné vált számomra. De szükségképpen felmerült a kérdés is, hogy van-e jogom Hidasra vagy akár Fiókára erőltetni bármilyen változást, ami eltérítheti őket a város kényszerű életvitelétől. Van-e jogom minden erőmmel azon lenni, hogy Hidas amúgy is kétségtelen devianciáját tovább fokozzam? Mit kezdenek itt, elfaragott kis lényükkel nélkülem?! S elvinni őket? Sokat, nagyon sokat mérlegeltem ennek az esélyeit, de tudtam, hogy nem lehet. Mi lenne belőlük egy normális világban? Két kedves, szép elmebeteg.

Egyre többet gondoltam a távozásra, s egyre nyugtalanabban, rossz lelkiismerettel, mint valami rám száradt adósságra, amire sajnos nincs fedezetem. Főleg nappal vett ez elő, mert már csak lógtam a városban, és sehol nem találtam a helyemet. Ebben az időben a barátom nyakára kezdtem járni, a szerkesztőségbe, s ha már úgyis ott voltam, hát beszálltam színikritikusnak – végre újra lekötötte valami az érdeklődésemet.

Ez volt a világ legértelmetlenebb tevékenysége. Leírni és elemezni olyan előadásokat, amelyekre a kritika megjelenése időpontjában már senki sem emlékezik, nemhogy a közönség, a „színészek” sem, sőt azt se tudták, hogy közülük volt valami színházhoz nemrégiben. Ráadásul elvileg sem volt semmi értelme a kritikáimnak, ment az előadások soha nem ismétlődhetek meg; csupán matematikailag értékelhető valószínűsége volt annak, hogy ezernyi véletlen még egyszer ugyanúgy álljon össze. Elvégre a város polgárai közül kerültek ki a művészek is, akikben belső ösztönzés támadt, hogy színpadra lépjenek; a szöveget nem tudták – honnan is tudták volna? –, csak néhány klasszikus monológot, amit nyilván az iskolában vertek bele mindenkibe, s hozzá esetleg a közismertebb darabok szüzséjét. Voltaképpen az a rendkívüli helyzetérzék vezette a játékukat, ami az életüket is, tehát az előadott „színművek” menete is abszolút kiszámíthatatlanná vált. Olykor bizonytalan voltam, hogy tudják-e ezek az emberek egyáltalán, tudják-e mindig, amikor fel-alá viharzanak a színpadon, hogy ez más, mint az élet. Rosszul teszem fel a kérdést: nem az foglalkoztatott, hogy nem veszik-e túl komolyan a színházi szcénákat, ugyanis csak ritkán ragadhatta el őket annyira a hév, hogy figyelmen kívül hagyják a közönséget, a játékteret, számos mesterséges körülményt. Inkább az maradt megfoghatatlan a számomra, hogy színházi tapasztalataik birtokában kint az „életben” hogyhogy nem ismerték fel ugyanazt: a dramaturgiai érzék ösztönszerű kényszerítő erejét minden őszinte pillanatban, minden acsargásban, szerelmi vallomásban, harcias kiállásban vagy világfájdalomban? S emellett hogyan hihették minden apróságról, hogy vérre megy?

A város lakóinak sajtósági adottságai folytán egyenesen kivirágzott itt a Modern Színház, amely eleve és programszerűen az improvizációra építette az előadásait, és még valamely fölrémlő cselekményvázalattal sem korlátozta a „színészeket”. Ez a „társulat” a város nevezetessége és büszkesége volt, amelyre már felfigyeltek a szakemberek a nagyvilágban is. (Egy-egy színházi estére ide is látogatott némelyikük, én idegenkedő fölénytel néztem őket, ha netán bemutattak nekik, a gyanútlanóságukat, amit

nem bolygathattam volna meg anélkül, hogy bolondnak ne néztek volna.)

Én nem láttam lényegi különbséget a Városi és a Modern Színház produkciói között, nagyjából ugyanannyi unalmas és mulatságos estét töltöttem itt is, ott is, és bevallom, ha történetesen unalmasra sikeredett egy előadás, az a Modern Színházban még unalmasabbnak tűnt, nyilván mert még azzal sem szórakozhattam el, ami ilyen alkalmakkor a tradicionális színházban úgy-ahogy lekötött, hogy megpróbáljam felismerni: vajon melyik darab van műsoron. Kétségtelen viszont, az izgalmas meg izgalmasabb lett náluk; jobban fel tudta fűteni a hangulatot a nyers emberi megnyilatkozás.

„Kritikusként” sokat elmélkedtem erről. Mellesleg egész jó cikkeket írtam. Igaz, meg is dolgoztam értük. Barátom meglepő részvétellel kísérte vergődésemet. Mondhatom, jó kolléga volt. Hajlandó volt azon minutumban elolvasni a dolgozatomat, ahogy kihúztam a gépből, sőt hajlandó volt újraolvasni, néhány jelző, ige, szórend cseréje után. Méltányolta, hogy mekkora különbség, ha a „maníros” helyett inkább azt írom: „sekély”, s hogy mennyire felmagasodik a nézőpont, ha van szívem kihúzni az utolsó poént. Pedig ő igazán félvállról vette a munkát: a cikkeit lediktálta, és már csak korrektúrában olvasta el. „Mit szólsz? Akár egy igazi profi!” – kérkedett velem még az elején. És hát teljesen igaza lett volna, ha rám szól, hogy térjek az eszemre; tökmindegy, hogy mit írok egy egyszer-volt-hol-nem-volt előadás örökre felszívódott szereplőjének esetleges gesztusairól, és az is mindegy, hogy hogyan, hiszen vajon kit érdekel, ha jól. Kicsit el is vártam volna tőle, hogy gatyába rázzon. Nem szólt. Igaz, a szerkesztőségben soha senki nem piszkálta a másikat a totójázó vagy éppenséggel a linkeskedő munkamódszeréért, holott a „kollégák” egy része hozzám hasonlóan keservesen rágódott az irományain, a másik része pedig, hajszállra, mint a barátom, könnyű kézzel „szállította az anyagot”. De az ő részükről ez a tapintat rendjén is volt, elvégre ők nem tudták, hogy jóformán nincs tét. Viszont a barátomtól az lett volna természetes, ha szól.

Volt más is, amit furcsálltam.

Néhányszor összefutottunk a színházban is – nem beszéltek meg előre, de általában tudhatta, hogy ott leszek. Persze az nem derült ki, hogy a kedvemért jött-e el ő is, vagy csak ötletszerűen, akkor úgy vettem, hogy a kedvemért, csak most lettem tanácstalan ebben. Egyébként így bemutathattam neki Hidast – akármilyen fáradt volt, magammal cipeltem szegényt –, s noha ennek nehéz volna ésszerű jelentőséget tulajdonítani, én mégis örültem, igen, határozottan örömmel töltött el, hogy a barátom is megismerte őt. (Egyébként a barátom is többnyire a szíve hölgye társaságában bukkant fel a színházban – csak ez minden alkalommal másik hölgy volt.) Egyszer egy ilyen közös színházi este után a frissiben elkészült kritikámat olvasta, és elakadt: „Hogy is volt ez?” – és tünődve kezdte összerakosgatni a darab cselekményét. Előző este történetesen egy klasszikus repertoárdarabot adtak elő, már amennyire a „színészek” képesek voltak tartani magukat az eredeti történethez. A második felvonásban el is veszítették a fonalat, egy darabig a maguk feje után bántak el a konfliktussal, s amikor már kezdett hosszúra nyúlni az előadás, s még mindig nem tudtak semmilyen módon kibontakozáshoz jutni, váratlan ötlettel visszaálltak a sűgőre, és eljátszották korrektül a befejezést. „Nem inkább úgy volt...” – hitetlenkedett a barátom, és egy másik klasszikus színmű megoldásával fejezte meg az eredeti történetet.

„Ilyesmi bárkivel előfordulhat” – gondoltam nagyon józanon, határozottan. „Csak nem vele” –

tette hozzá az emlékezetem kérlelhetetlenül.

*

Hidassal mentem az utcán, késő délután – már szürkült. Alighanem sétáltunk, nyugodt, kellemes előzményekre emlékszem. Befordultunk egy utcasarkon, s valószínűleg egyszerre pillantottuk meg a csoportosulást az út közepén, és hallottuk meg egy, a hátunk mögül közeledő mentőautó szirénáját. A tömeg utat nyitott a mentőautónak, és egy gyereket láttunk az üres úttesten. (Az autó, amely elütötte, kicsit messzebb állt.) Engem egy villanásra Fiókára emlékeztetett, talán a seprűs haja miatt, s akkorának is látszott, holott később kiderült, hogy kicsit nagyobb. Elég hamar felismertem, hogy nem Fióka az, és fellélegeztem. Hidas viszont esztét veszítve odarohant – a jó isten tudja, miért kellett neki magára venni ilyen szörnyűséget. (Azaz, azt hiszem, tudom – az én pillanatnyi megrettenésem miatt. Az indukálódhatott őbenne tényé.)

Természetesen én is beültem vele a mentőautóba. Idegenül, iszonyodva és mégis tehetetlen fájdalommal néztem a kínjait. Mármint Hidasét, hiszen a sérült gyerek eszméletlen volt, nem látszott szenvedni, és eleinte nem is érintett igazán, hogy életveszélyben van.

Később azonban, azok alatt a hosszú órák alatt, míg a kórház folyosóján ültünk, és vártuk, hogy mondjon valaki végre valamit, már szégyelltem emiatt magam. Amint kitörlődött belőlem az első fékezhetetlen megkönnyebbülés, hogy nem Fióka az áldozat, fokozatosan hatalmába kerített ezért az idegen gyerekért is az aggodalom, és arra gondoltam, hogy talán mégiscsak nemesebb az a személytelen szeretet és gyász, ami Hidasban van, mint a kisszerű tulajdonosi érdekltség és önzés, ami, lám, a szeretetemenk is a lényege. Talán nagyobb természeti igazság érvényesül abban, hogy e város lakói bárki halottért gyászba borulhatnak, s bármelyik gyerek iránt előnetheti őket a szeretet, mint a mi felparcellázott, betáblázott érzelmeinkben, amelyekkel a tetejébe folyvást fukarkodunk.

Hidas percek alatt aszott kis öregasszony lett. Illetve sajátságos vegyülete egy betegen gubbasztó öregasszonynak s egy elcsigázott, halálosan rémült kisleánynak. Nem lehetett beszélni vele, nem figyelt semmire. Lassan engem is magával ragadott az örvénylő szenvedésbe; már az iránta érzett részvét is tűrhetetlen kezdett lenni, fájt. Megpróbáltam az értésére adni, hogy ez a gyerek nem a mi gyerekünk. Ez, úgy tűnt, végre elhatol az eszméletéig. Nagy erőfeszítéssel rám siklatta a tekintetét, elgondolkozva megnézett, a kezemre tette a kezét, aztán a homlokomra, és anyaián azt mondta:

– Ne add föl! Kérlek, ne add föl!

Szegény, jó lélek, arra gondolt, hogy tudatzavarral és ezzel a naiv formulával védekezem a valóság ellen. S volt ereje, hogy vigasztaljon ! A gyerek túlélte az estét, az éjszakát, hajnalban jöttünk ki a kórházból. Hidast elég nehezen vettem rá, hogy „hazajöjjön” velem aludni, csökönyösen ragaszkodott hozzá, hogy a kórház közelében, egy kávéházban vagy parkban várhassa ki a reggelt, de minthogy félájult volt a fáradtságtól, végül szinte észre se vette, hogy a huzakodás közben „hazavezettem”. Délben ébredtem, s aztán szokás szerint dolgom után néztem – Hidas akkor még aludt. Délután hasztalan vártam

a hídnál – s ilyen még nem fordult elő. Mihez van több okom – számígtattam magamban –, aggódáshoz vagy reménykedéshez? Amilyen rossz állapotban volt tegnap, érthette baj is. De hátha a kórházba ment el, a „gyerekéhez” – s az csoda volna, mert végre az egyik napról átvitte a másikra a történet. – Mindenképpen felkerestem volna aznap a kórházat, de így hirtelen reménykedéssel indultam el.

Nem volt ott. A gyerek nagyon rossz állapotban feküdt egy lélegeztető készülékre kapcsolva, eszméletlen volt. Mindenekelőtt egy orvost próbáltam felkutatni, inkább csak beidegződésből, hiszen az itteni „orvosokhoz” sok bizalmam nem lehetett. Az egész kórházban csak egy ápolónőt találtam, aki viszont egészen szakszerű felvilágosítást adott a gyerek állapotáról – már amennyire én ezt meg tudtam ítélni. Közölte, hogy a Városi Egészségügyi Bizottság autója még reggel elindult a fővárosba, hogy idehozzon egy kiváló agysebészt, a műtöt már előkészítették, s az egész asszisztencia ott várja a professzor érkezését, ami most már bármelyik percben esedékes.

Ez meglepett, erre nem is gondoltam, hogy a városban szakemberek hiányában így oldják meg a magas szakértelmet követelő feladatokat, már amikor egyáltalán eljutnak a feladat felismeréséig (s ilyesformán tehát jó néhányan megfordulnak futó vendégként ebben a városban a mieink közül, s aztán gyanútlanul távoznak is). Az a benyomásom támadt, hogy ez az ápolónő igazgatta el ilyen célszerűen a kisfiú megmentésére a dolgokat. Szerencse, hogy aznap jelen volt a kórházban, s ha nem ő, egyvalaki, aki valamelyest átlátta, hogy mi a teendő. A feleségem már tudja? – kérdeztem meg, bár akármilyen válasz, nem sokra megyek vele.

– Az anyuka? Most ment el – de az „anyuka” vajon Hidas volt-e? Seregestül jártak be a kórházba a nők, érzelmi túltelítettségéből; bárki lehetett.

A műtétet nem vártam meg, nem bírtam volna idegekkel. A következő és főleg a rákövetkező napra a gyerek túl volt az életveszélyen. Később is kitartóan látogattam, gyümölcsleveket vittem neki a kórházi tealótt helyébe. A kórház személyzete szerencsére nem akadályozta a gyógyulásban. Egyáltalán sokkal kedvezőbb állapotokat tapasztaltam, mint annak alapján képzelné lehetett, amit a városról tudtam. Nyilván csak az növelte meg a betegek veszélyeztetettségét, ha az „orvosok” foglalkozni kezdtek velük. De pánikra semmi ok nem volt. (Nem úgy, mint például a Gázműveknél, ahonnan egy kissé hisztériás állapotban mentem haza, és közöltem Hidassal, hogy vége, a percek meg vannak számlálva, a város mindjárt felrobban. „Tudom – mondta ő. – Mindenki tudja. Egy pillanat alatt itt minden elpusztul. Csakhogy te ezt most azért mondod nekem, mert el akarsz menni. Jó, menjél. De ne keress hozzá ilyen ürügyeket.” Ez egyike volt azoknak a dermesztő megnyilvánulásoknak, melyek után nagy átejtésről vizionáltam, s nehéz volt elhinnem, hogy aki mondta, nem tudja, mit beszél.

Hidas másnap vagy talán harmadnap újra feltűnt a hídnál, folytattuk a „házasságot”. De az „anyaságot” nemigen akarta elvállalni, ha hívtam magammal a kórházba. legfeljebb egyszer-kétszer vállalta el, akkor persze teljes szívével, többnyire azonban az én előző házasságból való gyerekem lett a kisfiú. Egy ízben így fogadta invitálásomat:

– Nagyon kedves tőled, hogy be akarsz vonni a gyereked nevelésébe, igazán méltányolom és köszönöm. Dee... nem tartok rá igényt. – Keményen kezdte, csak aztán sírta el magát. – Ne haragudj, megpróbáltam szeretni, és folyton próbálok. De annyira bennem van, hogy annak a... annak az

asszonynak a gyereke, és hogy te még akkor... Nem tehetek róla. Talán majd amikor már nekünk is lesz. – Zokogott.

Megdöbbsentem. Kicsit a drámai szenvedélytől is, mert Hidas nemigen csinált jeleneteket, de inkább a közös gyerek, az én vér szerinti gyereke születésének eshetőségétől. Könnyörtelenül, méltányosság, részvét és szégyen nélkül tört ki belőlem, hogy ezt én nem akarom !

Nem akarom, hogy itt az én génjeimmel világra jöjjön egy gyerek. Mi lenne vele? Mi lenne belőle, ha csupán a legcsekélyebb mértékben is örökölné tőlem az emlékezet képességét? Kezdetben a naponta változó apák, az örökösen hűtlen pajtások az óvodában. Aztán az életre szóló anyakomplexus, az emésztő szeretetéttség, hiszen nem fogadná el anyjaként a néniket, és tudná, hogy durván elhagyták. Valószínű, hogy az iskolában megállná a helyét, lehet, hogy jó tanulónak számítana, de tapasztalná, hogy senki nem tartja számon őt, senki nem tudja, hogy a világon van. S jönne a munkahely, ahol se nem oszt, se nem szoroz, hogy épp ő van ott... De nem! Ilyen irtózatossággal magányban nem bírhatná ki, nem érhetné meg a felnőttkort sem. Nekem könnyű: én ismerem a város életrendjét, de ő semmit nem értene meg. Őrülnék tartanak, s nyilván ő is annak tartaná magát. Nem lenne nála nyomorultabb férge a világnak.

Legközelebb szóba hoztam ezt a hátborzongató eshetőséget a barátomnak, tudakolva, hogy ő hogy tudott vele kiegyezni magában.

– De hát nem is szerzek tudomást róla, ha netán gyereke születik! – mondta szárazon és kis ingerültséggel jelezve, hogy én már megint fontoskodom.

Felcsattantam: kezdi túlzásba vinni a bölcs gyakorlatiasságot, és nem hiszem el, hogy valóban nem képes fölmérni, mennyire indokolt szembenéznünk ezzel az, úgylehet, csak lelkiismereti kérdéssel.

Nincs igazam – vitázott nyugodtan –, amikor lelkiismereti kérdésnek akarom feltüntetni, egyenesen nevetséges vagyok; a világon sehol sem gondos számvetés után csinálnak gyereket. Van hely, ahol garantálva van a boldogsága, a jövője? Egy fenét, még a tápláléka sem. S ki nem kockáztatja, hogy degenerált gyereke születik? „Egyáltalán: van ember, aki utódokra gondol, amikor éppen ebben az ügyben buzgólkodik?”

Ez a válasza tulajdonképpen rendjén volt. Részben igazat is adtam neki. De néhány napon belül újra felmerült ez a téma, s akkor azt mondta:

– Látod, én ezért nem nőülök.

És ez már nem volt rendjén. Néztam: viccel? – de csak annyira viccelt, amennyire ehhez a kijelentéshez mindig egy kis illendő somolygás tartozik.

Szaporodtak az ilyen jelek. Egyre többször fordult elő, hogy a barátommal szemben a torkomra forrt a szó.

Egy ízben például egy nagyképű alak állított be a szerkesztőségbe, és felhangoltan, derűs üzletiességgel előadta, hogy aznap este egy szenzációs kabarészámot mutat be, ő a szerző is, és ő is lép fel vele mint konferanszié, s talán nem vesszük ízetlen önreklámozásnak, hogy erre az alkalomra felhívja a figyelmünket, elvégre egy újság akkor jó, ha lépést tud tartani az eseményekkel. S biztosra vehetjük: az aznapi kabaré esemény lesz. Aktualitás – ez a titka minden tömegkommunikációnak. Majd meglátom –

akkor már hozzám beszélt, mert időközben kiderült, hogy én vagyok a színházi tudósító, hogy mennyire naprakész ez a produkció. A közönségnek úgy kell érezni, hogy párbeszédet folytatnak vele – kezdte belém sulykolni majdani cikkemet. – Úgy kell éreznie, hogy többet tud meg a kabaréból, mint a tájékoztatási hivatal közleményeiből. S néha ez így is van! Ezért érzi a magáénak a műfajt, ezért bízik meg benne. Nincs hatékonyabb tömegkommunikációs csatorna a kabarénál; higgyük el, ebben nincs elfogultság a részéről, ezt nem azért mondja, mert kabarészerző.

Hát persze, nem is az volt! Mialatt beszélt, rájöttem, miért olyan ismerős. (Eléggé meg kellett már erőltetnem az arcmemóriámat, mert a túlságos igénybevételtől sokat romlott.) Ő volt a fogdaparancsnok a statárium éjszakáján, amelyen engem városellenes izgatásért letartóztattak, és kis híján agyonlövettem. Mondom ezt a barátomnak. Éjszaka, statárium, fogdaparancsnok.

Várom, hogy felnevessen.

Ő meg várja, hogy folytassam.

Legalább két másodpercig váraoztunk.

Aztán ő tudomásul vette, hogy nincs tovább a sztori, valamiről beszélni kezdett, én meg azt kezdtem tudomásul venni, hogy amióta itt vagyunk, hibernálódott benne az erkölcsi- és a humorérzék.

Más példa. Ismét a szerkesztőségben.

Felfigyeltünk egy „kollégára”. Karikás szemmel, felhúzott vállal ült már jó ideje egy asztalnál, és rámeredt az álcázásként maga elé tett jegyzetblokkra. Teltek az órák, és csak ült, a kefelevonatra várt. Azt hittük, „kezdő”, és a szerzői hiúság készítette ki ennyire. Nem tesz semmit, hogy már többször láttuk a lapnál – a lámpaláz akármikor elkaphatja az embert. Megsajnáltuk, és beszélgetni kezdtünk vele.

Kiderült, hogy nem „kezdő”, hanem ellenkezőleg: „öreg róka”, aki azonban most elcsúszott a banánhéjon, s „ezt az ügyet nem ússza meg”. „Ezt nem lehet megúszni” – hajtogatta, és szorongott. Aztán ideges élcélődésbe kezdett, torokhangon nevetgélt, mint egy satnya, tépett kakas. A tréfái szájalmasak voltak, rendelkezett például, hogy mit küldjünk utána a fogházba; megbízást adott arra az esetre, ha őt előbb elvinnék, mint ahogy a lap megjelenik – azaz dehogy jelenik meg! mielőtt bezúzzák! – hogy tegyünk borítékba egy példányt, és adjuk be a postára poste restante, mert látni szeretné kinyomtatva, amikor majd szabadul. Egészen belejött a hetvenkedésbe, eljutott a büszke szerepvállalásig. Ő nem bújt el a lelkiismerete elől, ő nem nyomorodott el annyira, hogy maga próbálja eltalálni, hol lehet a cenzúra sorompója, nem, ő nekiment.

Hozták a friss lapot – úgy látszik, kefelevonatot akkor éppen elmulasztottak küldeni –, nézem, forgatom – sehol nem találom „kollégánk” veszedelmes leleplező riportját. Ő is mohón lapozza:

– Kihagyták ! – és ökölrel az asztalra csapott a felháborodásában, s ugyanakkor végre egy kis vér is jutott az arcába a megkönnyebbüléstől.

Látom ám, hogy a barátom nagyon mosolyog. Félrevont:

– Te, nekem most ugrott be, hogy ez az ürge írta a számba a belső vezércikket, azért nem találja a nevét.

Kitört belőlem a röhögés. Tulajdonképpen az is benne volt a nagy jókedvemben, hogy lám, semmi baj a barátom eszével; belőlem például tökéletesen kiesett, hogy kik csinálták a számot, és soha rá nem jöttem volna erre.

– Mit vihogsz!? – szólt rám indignálódva. Látszott, hogy megbántottam. – Persze, röhejes. De azért szegény marha. Mennyire félt.

Megint eltelt néhány hét, s azalatt talán nem is találkoztunk. Már nem emlékszem pontosan. Egy étteremben véletlenül belefutottam.

– Leülhetek, vagy vársz valakit?

– Ül le nyugodtan – mondta barátságosan. – Kérsz? – s öntött egy pohárba az előtte álló kancsó borból. Jártatta rajtam a szemét:

– Mi hír az újságnál?

– Mi volna? Mit tudom én!

– De ott vagy még? Vagy nem ott húztuk együtt az igát?

Végigszaladt a hátamon a hideg:

– Beszélsz hülyeségeket... Mintha mi onnan ismernénk egymást!

Meg se rezzent, mosolygott rám éppoly tartózkodóan, ahogy már a hellyel is, a borral is megkínált.

Egy lift süllyedt velem. A nevéen szólítottam, ami egy tipikus gyerekkori becenév volt.

– Hát persze! – mondta felderülve és hangsúlyosabban, mint ahogy indokolt lett volna. – Lehet is azt elfelejteni! Istenem, milyen komisz kölykök voltunk! – és sorolni kezdett neveket, azt, aki már harmadikra megkopaszodott, meg a dadogós szépfiút, meg aki meghívott minket szüretre; pontosan abban a tónusban, ahogy gyerekkori barátok beszélnek, ha találkoznak. Megzavarodtam. Valami mintha rémlett is volna abból, amit fölemlegetett, és ráadásul kutya rossz a névmemóriám, ezért nem tudtam biztosan, hogy ezek nem a mi közös emlékeink. De ez mindegy. Már akkor is mindegy volt, részletkérdés – ezt azonnal és világosan megértettem. Ahhoz képest, hogy ő nekem előad egy „gyerekkori barátok, ha találkoznak” című jelenetet!

Nem hiszem, hogy akkor már ilyen állapotban volt az emlékezete. Majdnem biztos vagyok abban, hogy kiszámítottan és eltökélten játszott velem. Ezt a gyors és tiszta módot választotta a szakításhoz. Jól csinálta. Okos volt. Nem véletlen, hogy a legbecsesebb, legrégebbi barátom volt.

*

Érdekes, mennyire nyugodtan, békés szívvel fogadtam a barátom döntését. A családját nem túlságosan szerettem, ő se kötődött hozzájuk különösebben, így még ebből a szempontból sem kellett drámáinak felfogni, hogy itt marad. Nem kellett tovább várakoznom rá, mehettem.

De nem mentem. Vártam. Nem arra, hogy esetleg meggondolja magát, nem, ez eszembe sem jutott. Azt hiszem, időközben kellemesebbé tettem a várost a magam számára, mint amilyen valójában lehetett. Ez a sajtósági „házasság” is számított persze, de a legtöbb élvezetet a város megismerése szerezte nekem. (Különös, hogy épp ott éltem át a megismerés gyönyörét, ahol egyetlen emberről sem mondhattam el, még Hidasról sem, hogy ismerem.)

Nagy győzelemnek éreztem, hogy felfedeztem az itteni élet mozgástörvényeit, s hogy szinte mindenre magyarázatot találtam. Becsületesen kimondom: félistennek tarthattam magam a halandók között. Mint a barátom, az elején. Talán csak másképp.

Úgy látszik, a lélek legmélyebb bugyrában, ott, ahol nála a tolvajlás és az élvetegség ingere fészkelte, énnálam valóban a hatalomvágy bújta meg. Csak szublimált formában: nem azt kívántam, hogy bármi és bárki felett parancsszóval rendelkezem, ez nem is érdekelt. Én azt akartam, hogy megmutatkozzanak nekem a dolgok, és hogy velejéig ismerhessem, amit ismerek. (Ha erről még beszélhettem volna a barátommal, valószínűleg orrom alá döngöli, hogy annak idején túl sokáig függesztettem lelkes gyermekszememet a tantermünk falán olvasható jelmondatra: „A tudás – hatalom”. Nekem is rögtön ez jutott eszembe, és mosolyogtam, és tűnődtem, hogy az én értelmezésemben vajon a „tudás” jelent-e mást vagy a „hatalom”.)

Egyszóval sajnáltam elszakadni a „győzelmetől”.

A szerkesztőségbe továbbra is bejártam. Jó szűrő volt, eleve az érdekesebb emberek és esetek kerültek elé.

S kit ismerek fel egyszer egy korrigáló gótikus apostolban: az „örök életű történészemet”, akinek szép, őszülő szakálla nőtt azóta, hogy utoljára láttam. A cikke, amit korrigált, történetfilozófiai témáról szólt, a címe: „Az incidencia valószínűsége a szomszédos történelmi korszakokban.” Nem kimondottan napilapba való.

Számolva alkati hiúságával, éppen erre célozva kezdtem az újraismerkedést. Elismerésemet fejeztem ki, amiért a publicitás kedvéért sem mond le a tudományos igényességről, és megbélyegeztem azokat a népszerűség-hajhász tudósokat, akik hajlandóak vulgarizálni az eredményeiket. A „történész” ekkor bizalommal megkért, hogy olvassam el a munkáját: mindazonáltal mégsem szeretné, ha az átlagos olvasó számára bármi érthetetlen lenne.

A tanulmány teljesen érthető volt, csak éppen úgy, ahogy volt, butaság. Megállapította, hogy monarchikus és köztársasági államformák között egyaránt előfordul, hogy halálbüntetéssel sújtják a politikai ellenfeleket. Minthogy a királyság és a köztársaság közigazgatási szervezete alapvetően különbözik, evidens, hogy nem oksági összefüggésről van szó, hanem incidenciáról – azaz véletlen egybeesésről.

– Meggyőző – adtam vissza a dolgozatot. Szerzői hiúsága ezzel a szükséztű dicsérettel is beírta. – De számolni kell olyan körülményekkel... – és tőlem telhetően elmondtam, hogy többre jutna, ha az államformák helyett az államszervező alapelveket hasonlítaná össze, királyság helyett a diktatúrát, köztársaság helyett a demokráciát tenné a vizsgálat tárgyává. De még azzal is közelebb jutna a

valóságához, ha egyszerűen az emberi természetet...

– Önnek igazán figyelemreméltó hipotézise van erről a témáról – és ő nagyra becsüli a tartalmas vitát, így tehát meghívott magához egy teára. Ezúttal elértem, amit a kávéházi találkozásaink idején nem sikerült.

Úgy tűnt, hogy a lakásban, ahová beléptünk, hasonló sűrűséggel fordulhatott meg, mint a kávéházban, tehát úgyszólván az ő lakása volt, amire a városban más példát nem ismertem. Voltaképpen folyóirat- és könyvraktárnak nézett ki az első pillanatban, s nyilván emiatt mindenki más, aki benyitott ide, visszahőkölt.

Nem akartam ajtóstul rontani a házba; kivártam a teát, folytattam a megkezdett eszmecsere, amíg el mertem árulni az érdeklődésemet nagy történelmi munkája, a város monográfiája iránt. Egy polcra mutatott, ahol több méter hosszan sorakoztak a kemény fedelű dossziékba kötött kéziratok. Elrémültem: ennyi az egész földkerekségen nem történt, mióta világ a világ, mit lehet ennyit írni egy városról! Addigra azonban már kivívtam rendkívüli bizalmát – muszáj volt élnem vele.

Fölöslegesen estem pánikba: a grandiózus életmű lényege öt perc alatt kihüvelyezhető volt, s csak a tisztesség kedvéért lapozgattam egy félórát a kötetekben. Az „örök életű történész” elővette a mindenkori tegnapi újságot, ami akkor már a tegnapelőtti híreket tartalmazta, s ő azoknak a kivonatos összefoglalását adta, de az aznapi, tehát a leírás napján érvényes politikai „vonal” szellemében kommentálva. A történelmi távlata mindössze két nap volt.

Az érdekesség kedvéért az ő művében is fellapoztam az elsinkófált forradalom napját. Azon a napon az „örök életű történész” erősen megnyomta a tollat – igaz, még nagyon fiatal lehetett ebben az időben. Igazságosztó hevülettel állt ki a barikádra – persze csak a szellem barikádjaira –, felsorolta a „zsarnokság” bűnlajstromát, mindazt, amit nyilván a forradalmat megelőző időszakban szörmentén az újságok is meg-megpendítettek. Ahhoz, hogy a forradalom napjának tényleges eseményeit leírja, már az aznapi újságok kellett volna, de lévén, hogy azokat kivonták a forgalomból, a forradalom tényei a monográfiából is kimaradtak, csak a megtorlás és a temetés napjain megjelent szembeötlően célzatos „tényközlést” dolgozta fel. Hogy mi vallott célzatosságra? Például az áldozatok számaránya. A lojális oldalon elesettek számát napról napra feljebb kerekítették, a róluk közölt számadat újabb halálesetek nélkül is egyre nőtt, de még mindig nem indokolta a több napra elhúzódó tömegtemetést. Ugyanakkor viszont az áldozatul esett felkelőkről egyetlen szó sem esett. Joggal kérdezheti az ember: akkor kiket temettek ennyi ideig? Minthogy a forradalmat követő napok „híryanagát” a történész kicsit később, már egy higgadtabb, „megbocsátóbb” „korszak” légkörében tárgyalta, a megtorlás igazolására kiötölt rágalomok mint „sajnálatos tények” kerültek elő, „melyeket nem szabad elhallgatni”, s amelyek ismeretében „hála önthette el a város polgárainak szívét, amiért a kormányzat nem követelt még nagyobb elégtételt a lakosságtól, mint amennyit már vett rajta”.

Ezek után mégis kíváncsi lettem arra a napra. (A levéltárban idáig jutva még azt gondoltam, hogy jól megvagyok a nap hiteles tényeinek az ismerete nélkül.) Miután agyba-főbe dicsértem a „történész” nagyszabású munkáját, főleg módszertanilag, hogy mennyire áttekinthető, felhoztam egyetlen kifogásomat: a lázadást tárgyaló fejezetnek az adatközlési hiányosságait.

A „történész” fölnyúlt a polcra, és egy vékony dossziében összegyűjtve a kezembe adta az azon a napon megjelent újságok eredeti példányait.

– Azt gondoltam – fűzte hozzá –, hogy a munkám kinyomtatása esetén ezt függelékben közlöm. Sok fejtörést okozott ez a kis dosszié már nekem. Egyszerűen nem tudom beilleszteni a koncepciómba. Ön is meggyőződhetett róla, kedves kolléga, hogy mennyire zárt szerkezetet sikerült megalkotnom és végigvinnem ezen a munkán. – Felragyogott a szeme. – Hogy milyen nagyszerűen illeszkednek egymáshoz a különböző forrásokból származó adatok! Ez az egy pont adódott hosszú munkám alatt, ahol zavar észlelhető. Bevallom, kolléga, ezzel a forrással nem tudok mit kezdeni.

„Tudja mit? Adja nekem!” — kívánczozott ki belőlem. Aztán azt gondoltam mégis: maradjanak csak itt ezek az újságok! Hátha jár még erre valaki, akinek hiányozna a monográfiából ez a függelék.

*

Amilyen türelmesen és belátással viseltem magamat ezen az éjszakába nyúló teadélutánon, olyan fojtogató haraggá lényegült át bennem utólag az élmény. Mint a lassan ható mérgek. Természetesen nem a „történészre” haragudtam, nem haragudtam én senkire, csupán harag volt bennem. Békétlenül róttam a város utcáit, kötekedtem az emberekkel, s ha úgy adódott, világgá kürtöltem róluk az igazságot, amit persze fel se vettek tőlem. („Részeg disznó.”)

Mi a nyavalyának gyötröm itt magam, hogy észben tartsam, mikor, mi, hogy volt, ki ki volt, és mit mondott? – vontam magamat kérdőre. – Teljesen mindegy. Nekik aztán végképpen mindegy!

Vajon Hidasnak mindegy volt-e, hogy szerettem? – Talán nem. Talán azokon a napokon boldogabbnak érezte magát egy kicsivel, amelyeken velem élt. (Ugyanis miután föladtam a reményt, hogy az állandósággal belesulykolhatok bármit is, már nem törekedtem arra, hogy mindenáron odaérjek a hídhöz. Abszolút őszinte „házasság” volt, legalábbis a részemről: ha valami – akármi – jobban érdekelt annál, mint hogy velem töltsem az időt, vagy hogy ő ne hogy mással legyen, egyszerűen kihagytam az életemből.)

Ámbár korántsem biztos, hogy jó „férjnek” érzett. Meglehetősen sokat veszekedtünk. Amolyan közönséges, útszéli módra, meg finom „lelkizésbe” burkoltan is.

Eleinte imádtam, ha ebben az utóbbi formában beolvasott nekem.

– Mennyire boldogtalan ember vagy – mondta némelykor az „értelmiségi” estéinken. – Ne érts félre – indult óvatosan támadásba –, én tulajdonképpen nagyon büszke vagyok, hogy egy ennyire nem mindennapi ember jutott nekem. Mert te tényleg egyéniség vagy. Döbbenetesen másképpen látod a dolgokat. És azt is jól tudom, hogy kicsi vagyok én ahhoz, hogy belekotyogjak a filozófiádba, de hát mégiscsak a feleséged vagyok, és muszáj megmondanom, ha valami nem tetszik. Nem, azt nem állíthatom, hogy a legtöbb dologban nem adok neked teljesen igazat; ha utánagondolok, majdnem mindig igazad van. Mégis furcsának találom, hogy tenálad soha semmire nincsen megoldás. S nem tehetek róla, mindig eszembe jut, hogy lehetnek-e jó gondolatok azok, amelyektől valaki egyre csak boldogtalanabb

lesz? – És aztán sorra vette, hogy a „nagy emberek”, a tankönyvek és lexikonok életrajzi adataiból kikövetkeztethetően, mennyire lehettek boldogok. Szerencsére arra az eredményre jutott, hogy nem nagyon.

– Minden rendes feleség így beszélne – mondtam neki nevetve, s ő készséggel elismerte, hogy bizonyos együgyű női aggodalmaskodás mondatja vele ezeket, de megingathatatlanul hozzátette: azért a „nagy emberek” hittek valami megoldásban, legfeljebb „nem jött be nekik”, én ellenben eleve nem törekszem semmilyen megoldásra, s ez a baj.

Persze erre már „meg nem értetten” duzzogtam, de mintha hájjal kenetnének: Hidas olyan volt, mint bárhol a világon lenne az élheteretlen intellektuel mellett egy értelmes lány. Ilyenkor teljes abszurditásnak tűnt, hogy ő, aki ennyire respektál engem, újabb napokon újra patáliát csap, mert én, tohonya állat, még egy vízcsapot sem tudok megjavítani, s újra kántálni fogja migrénes mozdulattal, hogy meg kell már örülni ettől a kriptahangulattól, az agyára megy az én világfájdalmas lelkem, s vegyem tudomásul, hogy ő még fiatal.

A teadélután idejére azonban azon vettem észre magam, hogy jobban idegesítenek Hidas megértésrohamai, mint amikor ismeretlenként mered rám az utcán. A házastársi patáliákat föl se vettem, sőt egyenesen az otthonosság érzésével jártak, ellenben majd fölrobbantam, mihelyt komolyan vett. Mert minden hiába: elhülyülve szürcsöltem okos szeme bánatos mosolygását. Sajnos, mérhetetlenül vágytam megértésre, emberi szóra. S ezt provokálta bennem Hidas örökké, amikor jó volt hozzám. Minden „komoly” beszélgetésünk után csak vadabb és szomjasabb lett bennem a magány.

Alighanem ezért tudtam végül is elszakadni Hidastól.

Kezdttem felmérni és átérezni azt a veszteséget is, amit barátom felszívódása okozott nekem. Apránként kibontakozott bennem egy gyászhoz hasonló érzés, csak éppen nem őt gyászoltam, hanem magamból azt a részt, amit elfelejtett. Mindazt, aminek csak ő volt tanúja, aminek a bizonyossága, mint aranyfedezet, az ő emlékezetében volt letétben. Mennyi időm veszett oda vele! A gyerekkor nagy része, a merész utak! S voltaképpen az is, ami ebben a városban történt velünk. Minden, ami az életemben ért valamit.

Akkor érhetően nagyobbnak éreztem a veszteséget, mint ami valós lett volna. Pedig régóta felnőtt embernek tudtam magam, függetlennek, befolyásolhatatlannak, olyannak, aki megáll a saját lábán. Nemcsak papoltam annak idején, hogy óriási hiba az öntudatunkat és az önértékelésünket alárendelni külső megítélésnek, sikernek, bukásnak, hanem élni is tudtam eszerint. Csakhogy ebben a városban nem ment. Nem volt elég, hogy még tisztának, épnek tarthattam az értelmemet, nem volt elég a nyilvánvaló fölényem, a biztonságérzet, hogy el tudom érni, amit kell. Mindez nem volt elég ahhoz, hogy átérezhessem: vagyok.

Visszamentem a hajdani kis szobámba. Szobánkba. Laktak benne azóta mások is, a holmimat használatba vették, de nagyjából minden fontosat megtaláltam. Pakolás közben kezembe akadtak az irataim. Az útlevelemből kilógott egy nyomtatvány. Vízumkérő blanketta, már nem emlékszem, mikor töltöttem ki, és miért nem használtam fel. Lehet, hogy elrontottam, és azért maradt meg. Figyelmesen

végigolvastam az adataimat. Ennyi idő után már mondtak is nekem valamit. Majdhogynem újratanultam őket. Egy rubrikát annak idején üresen hagytam: „Utazásának célja...” Ez a város lett volna az? Utazásom célja? Mi volt a célom, tényleg? Az én utazásaimnak nemigen volt célja eddig. Most lesz – gondoltam, mégpedig nagyon keményen gondoltam –: el innen!

Nem csináltam parádét a búcsúzásból, de azért elmentem a hídra, és mint „jó ismerős” megszólítottam Hidast; elbeszélgettem vele. Főleg arról, hogy milyen szép évszak az ősz.

Délelőtt körbevizittem az iskolákat, míg ráakadtam Fiókára, s jobb híján nekiadtam a noteszemet. Valami másnak talán jobban örült volna, de szórakozottságból nem vittem magammal semmit.

Eközben még egyszer, utoljára, egy rejtélyes leletet vetett felszínre, vetett az utamba a város. Fióka után mászkálva az iskolákban, az egyik üres gimnáziumi osztály fekete tábláján a következő felírásra lettem figyelmes (futólag arra emlékeztetett, mint amikor a VAKÁCIÓ-t rakják össze egy-egy újabb betűből a diákok) :

RÁCIÓ

GENERÁCIÓ

DEGENERÁCIÓ

Elgondolkodtató volt. Ijesztő. Mintha az én gondolatmenetem csomópontjait vagy kulcsszavait írta volna fel egy mágikus kéz. Valami jel ez? Vagy jelzés? – megkísértett újra a félelem, hogy a város lakói valójában teljesen ép, értelmes emberek, akik engem valami oknál fogva szándékosan és csúnyán félrevezetnek.

A barátomat napokon át kerestem. Végül egy újságcikke adott róla útbaigazítást: egy készülő szoborról szólt, és joggal feltételezhettem, hogy a szobrászműhely környékén több esélyem lesz a vele való találkozásra.

Nem volt szerencsém. Hasztalan csellengtem egész nap a műhelyben. Rám is esteledett. Nem volt kedvem szállás után nézni, a műteremben vackoltam be magam egy támlás padra, még pokrócot is találtam valahol.

Nehezen állt be az éjszaka. A hatalmas ablakok miatt bent sem volt sötétebb, mint kint. Voltaképpen már sötét volt, amikor lefeküdtem, de aztán hozzászokott a szemem, és szinte zavartalanul újra láttam. Ez idegesített, mert álmos sem voltam eléggé. Lassan halványultam, együtt a félkész szobrokkal, míg egészen koromsötét nem lett. (A műhely a város szélén feküdt, közvilágítás nem volt, nem szűrődött be semmi fény.) Minthogy azóta sem mozdultam, amióta idehúzódtam, és nem mozdult más se, a recchártyámon hiánytalanul megőrződtek a formák, s ha akartam, a feketén még feketébben előrajzolódtak, pontosan a helyükön. Aztán, ha nem akartam is, láttam őket. „Lehetetlen, hogy ennyire lássak – gondoltam –, hiszen vaksötét van. Nyilvánvaló, hogy ez csak az a szokványos optikai jelenség.” Mégis halálosan ingerelt. Behunytam a szemem, hogy legalább a sötétet ne lássam. Nem tudtam ellazulni, mert nem éreztem eléggé egyedül magam. Félálomban felütöttem a fejem: valaki lélegzik itt kívülem. A saját orromban süvöltözött a levegő. Órák múlva is elcsigázottan fel-feltámaszkodtam: mi a nyavalya

kopog? Láttam, hogy már nem feketén, hanem fluoreszkáló fehérén tűnnek elő a sötétből a szobrok. „Akár egy vízió” – gondoltam, de hirtelen szöveget ütött valami a fejembe: talán már pirkad, attól látszanak világosabbnak. A kíváncsiságtól önkéntelenül felpattant a szemem: már majdnem világos volt. Eszerint tehát addig csukott szemmel nézelődtem. „Remek” – bosszankodtam. És akkor végre sikerült elaludnom.

A szobrászok ébresztettek fel – a barátom megint nem volt velük. Kinyúlt, remegő huzaloknak éreztem az idegeimet, mint egy kiadós másnaposságban. Mindenem átizzadt, nyirkos, rossz szagú, rossz ízű lett. Mérheteretlenül lassan tudtam csak a tagjaimat életre szólongatni, mint egy sivatagi nomád a fagyos homokban töltött éjszaka után. „Küszöbön a depresszió; persze, hiszen ősz van” – gondoltam, és döntöttem. A barátomat pedig nem keresem tovább.

Az éjszakából visszamaradt bennem egy sivalkodó, ágról ágra himbálózó, felbolydult majomcsapat – a szorongás. Légies, apró majmok csimpaszkodtak az idegeimen. Amint a hátizsákkal ott toporogtam a pályaudvaron, rájöttem, hogy nem merek vonatra szállni. Ebben a városban már semmilyen járművet, egyáltalán semmit, de semmit sem merek igénybe venni, mert nem bízom semmiben.

A félelmem irracionális volt, de – ha meggondolom – jogos. Nem kényszerítettem magamat, hogy az észszerűség szerint járjak el, elvégre az sem volt teljesen ésszerűtlen, hogy gyalog menjek el, ahogy jöttem.

Átlábaltam a centrumon, néhány külső kerületen, egy elhanyagolt városszéli parkba jutottam, amely egykori kerítése omladékait benöve összeolvadt a határral. Csak itt hittem el, hogy sikerült kijutnom a városból. Sőt, hogy kijutottam. Lelassultam, báméskodtam. Ez volt az igazi búcsú; addig csak dühvel eltéptem mindentől magamat.

Gyönyörűnek láttam a vidéket. Legalul még zöld volt a növényzet, de a magasra nőtt gaz már elszáradt. Füstszürkén és lilán gomolygó, nagy foltokban borította a mezőt. Közélről a gyomvirágok, a színesedő, éles rajzú száruk, a teljességig és azon már túl jutott levelek tömör szövedékben emelkedtek ki az eleven földből, pózolva, ahogy régi fényképeken pózolnak, a megrekedt perc örökkévalóságában. Az utolsó eleven szépség s a pusztulás első szépsége – együtt. Zöld és piros együtt, egyazon levélen. Térdig érő lapulevelek, mint meseországban, egyik még telizöld, a másik meg, akár az összezsugorodott, égett papír, fekete.

Egy elvadult liliomfa előtt megálltam. Nagy, barna leveleit már talán csak egyetlen rost tartotta, ritkásan, hullásra készen függtek a vékony ágakon. Minden rezdületlen volt, s mégis, amint rajta járattam a szememet, mintha a pillantásom lökné meg őket, finoman lengeni, inogni kezdtek a könnyű, selymes levelek. E percben elég érzelmes voltam ahhoz, hogy azt gondoljam: lám, utoljára mégis találtam egy lényt, ami tudomást vett rólam.

Közben erősebb lett a napsütés. Érett, fekete bogyók tányérjainak a sűrűjébe jutottam. „Érdekes, milyen furcsa, gyanús szaga van a földi bodzának. Mi tagadás, ez bizony nőszag” – mondtam Hidasnak, pedig nem volt velem. Ő pedig jobbra-balra megforgatta a fejét, mint mindig, ha zavarban van, elnevette magát, és el is pirult.

*

Felhagytam az utazással. Nincs is kivel. Persze sokszor eszembe jut a barátom, hogy mi lehet vele, és a szelíd kis nő, a „feleségem”, s olyankor nagy késztetést érzek, hogy visszatérjek a városba, és megtudjak valamit róluk. De csak egy percig. Mert egyébként engem oda kötéllel sem lehetne elvontatni. Éppen eléggé megfertőzött a tapasztalat, amit ott szereztem.

Lesem az embereket: vajon nem onnan szivárognak-e elő? Az élet teljesen normális helyzetekben, barátaimmal, ismerőseimmel szemben a legváratlanabban rám tör a kétség: hátha el se jöttem a városból? hátha én is már fantomtudással, fantomemlékekkel élek? Vagy csak annyi: „Ki lehetett ez tegnap? S holnapra mi lesz?”

Tétova lettem. Nem szívesen barátkozom. Ha van közlendőm, inkább leírom. Olykor már azt gondolom: kár volt eljönnöm, ott se lehetnék magányosabb. Nem mintha nem hinném, hogy van, ami van, s eleve nem hinnék az embereknek. Hogyne hinnék! Csak mindenre el vagyok készülve. Majdnem mindenre.

1985

AZ ESÉLY

Mondta egyszer: amíg fiatal volt, alig-alig látott maga körül szép embert. – Most meg tele van a világ szépekkel – ezen ő maga is hitetlenkedve nevetett nemrég, valamelyik utolsó találkozásukon. Úgy látszik, amíg fiatal volt – mondta –, egyáltalán nem hatott rá a fiatalság önmagában való szépsége. Vele mosolygott hitetlenkedve ő is, tekintve, hogy éppenséggel most ő az, aki ebben az – állítólag – önmagára vak fiatalság korában leledzik, és óvatosan mosolygott azért is, mert sose lehet tudni, hátha valami vigasztaló bókra számít az asszony – hirtelenjében nem látta át, nem ilyesmit vár-e tőle. Egyébként igazán nem esett volna nehezebbre a bók, hiszen csakugyan szépnek látta; „sokat tudó, szelíd, szürke szemének híres, csúfondáros mosolya” – a jellemzést arról az öreg amerikai színésznőről szokta írni az újság, akihez (helyesebben a húsz éve készült filmjeiben látható figurájához) az asszony feltűnően hasonlított. Ő a szépséget is és a hasonlóságot is már a legelső alkalommal tudomásul vette, amikor látta a fényképét a fiánál, Miklósnál. Persze, az igazságtól akár el is tekintett volna, bókolt volna szívesen meggyőződés nélkül is, mert szerette ezt az asszonyt. Olgát, Olga nénit. A néni nevet érezte volna őszintébbnek, mert épp csak kiléptek a gyerekkorból, amikor Miklóssal összeakadtak – Miklós akkor érettségizett –, s még zavarta, ha idegen felnőtteket kellett tegeznie. Nyilván e miatt a beállás miatt Olgát tegezni még mindig furcsa egy kicsit, holott máskülönben minden korábbi viszonylat érvényét veszttette közöttük.

Már jó fél éve jártak együtt, amikor Miklós az örökös kamasz-egykedvűségen átszüremkedő büszkeséggel lerakta elé az anyja képét. Természetesen azonnal tudatára ébredt a gesztus jelentésének és jelentőségének, de elsősorban csodálkozott. Mint lánygyerekek sose számított édes, bensőséges titkai közé, hogy milyen az anyja, noha nagyon is gyengéd megbocsátással volt az iránt, hogy olyan, amilyen. Minden biztonnyal az apja rendeltetése lett volna, hogy belekeveredjék általa az ős-mítoszok rejtelmes, freudista éjszakájába – de apjával józan és gyakorlatias kapcsolata volt mindig, komolyabban vette, mint az anyját, ám cseppet sem érezte épp ezt az apát magára nézve jellemzőnek. Különösen, miután elköltözött tőlük, és újránősült, leginkább megfontolt együttműködésnek találta szülői-családi kapcsolatait, aminek dicséretes célja, hogy ő annak rendje módja szerint felnövekedjék. Így hát elfogódottan tekintett Olgára, Olga néniire, már a kicsit alulexponált képen is, amely a munkahelyén, köpenyben, laboratóriumi lepárló berendezések között mutatta, meglepően természetes, elgondolkodó mosollyal – a kép eleve olyan volt, mint egy standfotó egy filmből, a benyomást csak fokozta a híres színésznőhöz való hasonlóság.

Noha semmi sem utalt arra, hogy Olga hiú hátsó szándékkal dicsérte volna az ifjúság önmagában való megindító szépségét – nem szokása, hogy bókokra pályázzon –, ő mégiscsak belefogott egy fejtegetésbe, hogy a kiforrott szépséget részesítse előnyben a jellegtelen szabályossággal szemben. „Mennyivel emberibb – zengedezte –, ha kiolvasható a sors az arc egyszeri, személyes torzulásaiból.”

Olga sopánkodva elhallgattatta: „Az istenért, csillagom, ne ijesztgess, ennyire öreg azért nem vagyok!”

Zsuzska most, hogy felmerült benne ez a jelenet, irigykedve állapítja meg – ó, már hányadszor! –, hogy Olga bámulatosan ésnél tud lenni. Villámsebességgel kivágja magát mindenféle feszélyezett helyzetből. Ő bezzeg teljesen tehetségtelen az ilyesmiben, egyszerűen nem tudja kitalálni a szükséges, a megfelelő szavakat. Az már nem formálódik gondolattá – szörnyű volna, ha az embernek mindent tudnia kéne önmagáról –, hogy épp ez az, amit szeretne ellesni Olgától, s nagyrészt ez az érdeke abban, hogy hűségesen kitart e barátság mellett sok idővel azután is, hogy Miklóssal szakítottak.

*

Már a pusztá fiatalság is szép – ragadt le a felismerésnél Olga, amint kimondta, s ki is tart mellette, pedig Zsuzskát láthatólag idegesíti, nem érdekli, nem is hiszi el. Már valahol máshol tart, más témánál, Olga hagyja Zsuzskát: beszéljen, de ő inkább annak engedi át a figyelmét, az érzékeit, amit előhívott belőle ez a szó; szeme elé tolul sok-sok viasz-sima homlok, merész vagy gyámoltalan gömbölyű áll, puhák és rugalmasak, sörtéikkel és pattanásaikkal együtt is romlatlanok; felmerülnek tömött, fényes, vadóc szemöldökök, egy arc, egy fehér rókakucsmás lány selyembőre a hóról visszaverődő fény egyenletes megvilágításában, ekkor csodálkozott erre először, aránylag még maga is fiatalon, mint valami természeti jelenségre; a fia lehuny, sima szemhéja, középiskolás korában, holtra fáradtan, alvásba ájulva, melynek szegélyén, a szempillák sora fölött kékes-lilás sáv látszott, mintha festve volna, mert a fiataloknak még a fáradtsága is megáll valahogy a bőr alatt. Lányok és fiúk oszlopos, hosszú nyaka, az ív a fül és a váll között, a lányok törékeny tarkója, s a fiúk tömör tarkója, a rágöndörödő haj; a lábuk, a fiúké nyáron a kifakult, aranyló bolyhosszággal s a lányoké a térdhajlat és a boka íjfeszüléseivel. Szép csaknem minden fiatal test, ha az ember már tudja, hogy mi vész el sorra belőle. Ha erről a saját teste már volt szíves felvilágosítani. Mert ezt csak a saját testétől tudhatja meg az ember, fiatalon még azt hiszi: az öregek már eleve öregnek születnek. Természetesen ilyen hülyeséget senki se gondol, csak éppen nem képes meglátni az öregben az egykori fiataalt.

Ez a kis Zsuzska is milyen kedves gyanútlanossággal beszél az öregekről; mintha valami idegen fajról beszélne. Mintha az őszi erdő vagy az elefánt szépségét dicsérné. Egy frászt gyönyörű, ha valakire rá van írva a sorsa! A legtöbb ember még a sorsával sincs kibékülve, nemhogy meg is lássék rajta. Ments isten! Amikor ő annyi idős volt, mint Zsuzska... Csakugyan. Ha Zsuzska az ő egykori fiataalkori énje volna, vajon felismerné-e benne saját magát? Pedig ő annyira magában érzi még azt az Olgát. A szeme mögött – hozzáérti: a táskássá vált szeme mögött – oly sokszor az ő szemével lát, az ő mozdulatával rántja oldalra a fejét, ha mulatságosnak találja, ami kiszaladt a száján, s elvárja a tetszésnyilvánítást, de igyekszik nem maga kezdeményezni a nevetést; önkéntelen kis kacérság, már régen le szeretne szokni róla, mert a bőre a nyakán ilyenkor ráncolódik, mint a cigaretta papír, de a reflex sajnos túl erős. Gyakran még úgy lépdél át az úttesten, mintha a régi lábán járna, s megdöbben, ha egy kirakatüvegben meglátja magát lefelé szélesedve, megvastagodott térddel. Volt úgy, hogy erdőben sétált, gyenge napsütésben, és lehuny szemmel pihent, enyhült gyönyörűséggel a napba tartva az arcát. És akkor megvilágosodott előtte, hogy húsz-harminc év múlva is, ha megéri, pontosan ez lesz. Majd akkor is a napba fogja tartani az

arcát, csukott szemmel, s akkor is ugyanezt az arcot fogja érezni, ahogy most is érez egy arcot, ami belül a koponyacsontjára feszül, egy fiatal arcot, s nem észleli a felette megváltozott húst. Először megvigasztalódott, hiszen eszerint vénasszonyként is lesznek kellemes percei, aztán az idő gépies múlásának az ijedelme fogta el.

Hogy milyennek látná a fiatal Olga őt? A középkorúak tetszelgő mélabúja. Hogy ó, ó, mily nagyon meg kellett okosodni a küszködésben, a viszontagságok között! No persze kicsit elhasználódunk közben. Hát, istenkém! De kezdetben tiszták voltunk, és lánglelkűek! – Olga úgy találja, hogy nála fordítva volt, a fiatal Olga korántsem volt olyan naiv, amilyenek most ő elég sűrűn bizonyul. S ma voltaképpen könnyebben, tisztábban, nyíltabban él, mint zsenge leányként. Nyilván nem akart volna a fiatal Olga ilyen lenni, amilyen ő, s nem szívesen törődött volna bele, hogy ilyen lesz. Na és! Hiszen minden annyira szükségszerű volt, ami történt. S mindenekelőtt az volt szükségszerű, hogy múltjék az idő.

Ellenben mit szólna Zsuzska, ha most, ripsz-ropsz, a fiatal Olga teremne itt az ő helyén, s vele találna magát szembe? Sajnos ez sem elég mulatságos kérdés. Mert nem ismerné fel.

Kis számár – legyint magában Olga elnézően. Eszébe se jut, hogy Zsuzska az égvilágon semmit sem követett el ellene, ami miatt megbocsátásra szorulna. Hacsak azt nem, hogy a készséges vigasztalással önkéntelenül a fölényét juttatta kifejezésre.

*

Egyszer végre meg kéne mondani neki, hogy megalázó a tapintatoskodása – füstölög magában Zsuzska, majdnem mindig füstölög valami miatt, amikor Olgától tart hazafelé. Most megint tüskét hagyott benne, hogy Olga lefordított és egy könyv alá csúsztatott az asztalán egy fényképet. – Nyugodtan beszélhet a fiáról! Igazán már magától is rájöhetett volna erre: épp elég szerelmi ügyét tárta fel előtte Zsuzska, éppen azzal a céllal, hogy tudomására hozza, mennyire túljutott már Miklóson, csalódáson, az egész gyerekes histórián. Eleinte túlzott szeméremmel elhallgatta előtte az új kapcsolatait, nehogy abban a színben tűnjön fel, hogy a sebzett önérzet ágál benne, de amikor tapasztalta, hogy Olga milyen aggályoskodva kerüli Miklós említését vagy a közös emlékekre való hivatkozást, éppen a feloldás szándékával kezdte traktálni a beszámolóival.

Zsuzskát mulattatta – nem, ez azért túlzás, ez túl nyeglén hangzik: inkább izgatta, foglalkoztatta –, hogy Olgával szemben olyan fogalmak merülnek fel benne, amiket más körülmények között anakronisztikusnak talált volna. Szemérem. Önérzeti sebek. Már maga ez is: elhagyott lány. Az ő megszokott közegében ilyesmire mondták: „Kurva nagy lelked van, hallod!”, vagy: „Ne faksznizz, könyörgöm!”. Pedig a maguk módján fakszniztak ők is eleget, más oldalról meg Olga sem az a kimondott levendulaillatú mami, mégis félresikeredett minden találkozás, amit az asszony és az ő barátai között hozott létre. Jellegzetes izoméria – állapította meg Zsuzska a saját (és Olga) szakmájából származó fogalommal élve. – Ahogy vannak azonos összetételű, mégis eltérő fizikai-kémiai tulajdonságú vegyületek, bele kell törődnie, hogy vannak azonos idegzetű, azonos nézeteket valló, egymástól mégis

idegen emberek.

Olga nem nagy szám tulajdonképpen, a fiúkat, akiket elvitt hozzá, talán csak akkor érdekelte volna, ha színésznő, esetleg egyéb művész. Ráadásul a fiatal vendég tiszteletére mindig egy kicsit túlpörgött, keményebbnek, szikrázóbbnak mutatkozott, mint rendesen, s ez valahogy megöregítette. Ami azt illeti, Olga sem volt elragadtatva ezektől a vizitektől és a kis farkasoktól, ahogy nevezi őket. Lehetséges, hogy a generáció hímnemű felében előfordulnak farkasok is, csakhogy Zsuzskának sajnos még egyet sem sikerült kifognia. Pedig inkább farkas, mint bakkecske, vagy búskomor juhászkutya, vagy pávakakas, vagy akár a legjobb eset: a kedves, hűséges lajhár – ezekhez ugyanis már volt szerencséje. No igen, egyszer akadt egy sakál is – egészíti ki a leltárt – egy hosszú víkendre a Balatonnál – egy lidérces hosszú víkendre.

Miklós se volt farkas. Miklós fegyelmezett, értelmes vizsla. Lehet szeretni. De nélküle is kibírható az élet, hajaj, bőven – gondolja újra felfakadt indulattal. – Megalázó ez a tapintat! Mintha bizony rászorulna! – Zsuzska ilyenkor szokta fontolóra venni, hogy abba kéne hagyni a barátkozást Olgával. Természetesen nem rendszerezett érvelés formájában mérlegel, csak úgy belehallgat az érzelmeibe: mire késztetik. Eddig még mindig az jött ki, hogy valamelyest szüksége van erre a kapcsolatra. Szeret olyan lenni, amilyenné Olga élet- és beszédstílusának a légkörében válik. Szeret elrágódni apróságokon, mintha ennyire érdekelnék őt, s szereti még Olga bölcsködő kioktatásait is, hiszen azokban eleve feltételeződik, hogy ő egy ártatlan, gyanútlan fiatal, akinek el kell mondani, hogy milyen is az élet – holott már nem is annyira fiatal. Diszkómértékkal egyáltalán nem. Miklósnál például több mint három évvel idősebb, csak Olga mindig úgy tett, mintha erről nem venne tudomást.

*

Elsősorban azért kívánok csupa jót az embereknek, mert ha tragédiákba ütközöm, nincs pofám kedvem szerint boldogtalannak lenni – szellemeskedett magában elfanyarodva Olga. (Máskor meg azt gondolta – s ha úgy adódott, hangoztatta is –, hogy szabadon utálhassam őket.) Pokoli rossz hangulata volt; napok óta tartó lappangás után mára végképpen elhatalmasodott rajta.

Ólmosan fáradtnak és vibrálóan nyugtalannak érezte magát egyszerre, s egyikre se volt semmi oka. Ha szavakba kellett volna foglalnia, hogy mi baja, csak annyit tudott volna nyökögni, hogy teljesen értelmetlennek látja, és az értelmetlenségéhez viszonyítva mértéktelenül sokallja az örökös, kitartó erőfeszítést, amibe a puszta élet fenntartása és karbantartása kerül. A vásárlástól, a takarítástól a fogorvoshoz járásig, a reggeli-esti kenekedésekig, a férjével való jó viszony fegyelmezett ápolásától a kollégáival vagy a Zsuzskával való kellemtudásig mindent. – Mi a nyavalyának? Mi a nyavalyának? – A legelfogadhatóbb indoka az lett volna, hogy megviselte Miklós kiszakadása a családból. Miklós eddig, ha keveset is, de otthon volt, igényelte a családi szolgáltatásokat, s a kubai ösztöndíj ennek radikálisan véget vetett. De hát csínján kellett bánnia a panaszkodással, hiszen mindenképpen eljött az ideje, csupán csak talán túl hirtelen következett be. Azért sem hivatkozhatott volna az obsitos anya bánatára, mert jól tudta:

efféle apatikus hangulatok megütlék őt korábban is, amikor még – úgymond – Miklós értelmet adott az életének.

Mindennek tetejébe szégyellhette is magát. Aznap a gyárban mindenkit felkavart az egyik kolléganőjük – munkásnő a présgépeknél – tragikus betegsége. Agytumorral operálták. Két kisgyereke van, most vettek házat valahol Vecsés körül. A daganatot állítólag nem merték eltávolítani, csak annyit tehettek érte, hogy nyitva hagyták a koponyáját – már amennyire ki lehetett venni a megrettent asszonyok előadásából. A daganat ugyanis növekedni fog, de így akár két évig is élhet. Szegény, nagyon szeretné kihúzni addig, amíg a nagyobbik kislány beletanul a háztartásba, mert akkor talán nem kell intézetbe menniük. És legalább nem maradna ott a ház annak a szemét csirkefogónak – fűzték hozzá azok a kolléganők, akik közelebről ismerték őket. Esküsznek rá, hogy azóta, a betegsége óta is megütötte már ezt a kis szerencsétlent. – Ez az, amit Olga már nem tud elképzelni. Az összes többit igen, az mind vele is megtörténhet. Kényszeresen látja maga előtt a kopaszra nyírt fekete kis fiatalasszonyt, a fekete borostát a sápadt fejbőrön, érezni véli a léket a saját koponyáján, s benne a lüktető, beteg agyvelőt, a kétéves haladékokat is minden ízében fel tudja fogni: a halálfélelemmel elvegyült gyakorlatiasságot, de a verést nem. Gyerekkorában verték meg utoljára. Ezek szerint – gondolja feszengve – még azzal se tudna normálisan elszámolni, hogy miért fél annyira az emberektől.

Vacsoránál nem akarta ilyesmivel traktálni, de míg valami műsorra várt a tévében, a reklám alatt elmesélte Lőrincnek ezt a benne ragadt szörnyűséget. És nem tudta megállni, hogy hozzá ne tegye – a tőle megszokott, illendő malíciával –, hogy az embernek nincs pofája boldogtalannak lenni, ha ilyenek történnek a világban. Lőrinc elhúzta a száját, és kisietett almáért. Olga megállapította magában, hogy szerencsére nem számított nagyon a férje részvételére, így nem érte igazán csalódás, csak éppen bosszantó, hogy megint sikerült eltalálnia Lőrinc érzékeny pontját, aki, úgy látszik, önérzeti sérelemnek tekinti az ő rosszkedvét. Elvégre nem azért fektet ebbe a házasságba annyi férji kiválóságot, hogy kárba veszett fáradság maradjon.

*

Ma egy civilizált család gardrób szekrényében számos tetem oszladozik: a családi béke kedvéért leöldösött szerelmek. Lőrinc nem egészen biztos benne, hogy melyik barátjától származik ez a bölcsesség – talán Zolikától. Valószínű, hogy tőle, hiszen csak vele beszélt efféléről; abban az időben, amikor el akarta hagyni Olgát. Valami rokona volt Zolinak az a lány, rajta keresztül ismerte meg, ő kölcsönözte a lakását. És Zoli bizalmaskodó modorú ember. Lőrinc mindig sokallotta ezt a fene barátságot. No, most vége lesz – gondolja, mármint a Zolihoz fűződő zavaros kapcsolatnak lesz vége, ugyanis szegény pára alaposan befürdött az arabjaival. Jó, ha felfüggesztettel megússza. Lőrinc nincs felháborodva, csak viszolyog kicsit, de hiszen Zolikától mindig is viszolygott. Pedig okos fiú, a jelentős korkülönbség ellenére is egyenrangúként kellett elfogadni kezdetől fogva, és soha nem volt oka kétségbe vonni a barátságukat, valami mégsem volt rendjén, s ha eddig Lőrinc gyanútlan lett volna, most egyértelműen

elárulta ezt az a megkönnyebbülés, amivel a rossz hírt fogadta. Az ám, de miért olyan biztos benne, hogy megszabadult tőle? Elvégre ma már nincs kaszinó, ahonnan kigolyózzák a zsarolót, a leánykereskedőt s egyéb nem úri bűnözőket. A közvélemény manapság az ilyen apró-cseprő stikliket egyfajta sportteljesítményként értékeli. Lőrincnek ugyan eszébe se jutna áthágni a törvényeket – az ő beosztásában erre mód se lenne –, de mégis, még ő maga is némileg komikusnak találja egy etikai felháborodásból következő szakítást. Egyfelől eddig is gyaníthatta, hogy Zoli „megumbuldálja” valahogy az üzleteit, hogy neki is megérje, másfelől pedig Zoli kollégái közül nem is egyről bizonyosan tudja, hogy saját zsebre is dolgoznak, végül még úgy festene, hogy csak azért mondja fel a barátságot Zolival, mert lebukott. De hát azt mégsem várhatja el Zolika, hogy Lőrinc a részvétéről biztosítsa?! Dehogynem – ébred rá rosszkedvűen. – Zoli ízléstelen kicsinyességnek minősítené, ha most látványosan bojkottálni kezdené. Ami igaz, igaz – gondolja Lőrinc –, ha Zolit valóban szeretné, ma, értesülve a történekről, elsősorban részvétet érzett volna, s csak másodsorban megvetést. A legokosabb – mérlegeli most már a gyakorlati részét az ügynek –, ha még most, frissiben hívja fel, mintegy az első megdöbbenésében: „Az ég szerelmére, hogy lehet valaki ilyen hülye stb.” — ez még őszinte is, és lehetővé teszi a kapcsolat folytatását tetszőleges időben. Ezt fogja tenni. Csak még megnézi a műsort a tévében. S Olgával mi legyen? Ő annyira nehézkes. Csak fölösleges bonyodalmat okozna, ha elmondaná neki, mi van Zolival. Nyilván cirkuszolna, mihelyt Lőrinc újra összejönne vele, pláne, ha még meg is hívják majd magukhoz ezek után.

Olga nehézkes és gyerekes. És természetesen boldogtalan. Abbahagyhatná már ezeket az ifjonti allűröket. Lőrinc agyába futólag Zsuzska figurája is bevillan, jelképezve mintegy Olga éretlenségét, elvégre mi sem jellemzőbb Olgára, mint hogy gyereklányokkal érti meg magát a legjobban. Lőrinc most aránylag békésen viseli Olga nyafogását, de vannak rosszabb napjai is, amikor feldühödik a buta sértődöttségen, amivel Olga a világra reagál. Mitől járna neki külön egy másik, külön világ? Lőrinc azóta számíthatja magát felnőtt embernek, amióta tudomásul vette az adott feltételeket, és azt, hogy csak ezek a feltételek vannak. Az agyára megy Olga ezzel a gyerekes búbánatával, amikor hovatovább már a nyugdíjkorhatár közeleg.

Sőt, annyira rossz napjai is vannak Lőrincnek, hogy – azon szavakkal, amiket az imént Olga is használt – egyenesen pofátlanságnak tartja ezt az általános világfájdalmat – még ő boldogtalan?! –; mert ilyenkor nosztalgia sajdíttja a szívét az után a szerelem után, amit annak idején előlt magában, a lány után, akiről lemondott Olga miatt, pedig szenvedett, félig belepusztult. De ezek elfajzott napok: Lőrinc, ha észnél van, nem írja Olga számlájára a történeteket, hiszen ez valóban igazságtalan is volna.

Mindenesetre tény, hogy most sem mozgósított benne sok részvétet Olga nem tüntető, de nem is leplezett lehangoltsága. Agytumoros fiatalasszony? Rémes, tényleg rémes. De hát, persze, mind a ketten tudják, hogy Olgát nem ez borította ki ennyire. Nem ez a baja.

A lánc elpattant, a gyöngyök szétgurultak, igen, csakugyan így volt – idézi vissza már csak magában, fölvidulva az imént Zsuzskának elmesélt esetet. – Ma már annyira mások a fiatalok, annyival magabiztosabbak, Zsuzskának se volt világos, hogy mi volt a nagy lelemény ebben a rögtönzésben, s ezzel voltaképpen le is hervasztotta Olgát; ki szereti magyarázgatni a viccét? Hülyén jön ki.

Albérletben lakott egy még aránylag fiatal értelmiségi házaspárnál, az asszony tanár volt, a férfi vállalati jogász, éppen ezért volt szükségük albérlőre, hisz a fizetésükből sosem tudták volna összeszedni magukat; nem sokkal előbb házasodtak össze, mindketten válás után legatyásodva. Olgát szerették, békésen, feszültségmentesen – s neki akkor ez nagyon sokat jelentett. Eszébe se volt, hogy analizálgassa, mi a jó viszonyuk titka – de utólag könnyen átlátható, hogy a két ember friss szerelme biztosította Olga békéjét: lekötötték egymást, s Olga nem jelentett számukra semmiféle kihívást. Csak néhány évig lakott náluk, mégis, az ő lakásuk, környezetük maradt Olga tudatában az örökkévaló otthon. Meghívták az összejöveteleikre, az úgynevezett bulijaikra is, velük egykorú, de náluk többnyire ragadozóbb jellegű értelmiségiek közé. Olga lámpalázasan surrant be a hozzá képest meglelt, többé-kevésbé befutott emberek közé, ahol már az első szellemeskedő megjegyzésre sem tudott megfelelőképpen válaszolni, ott rekedt az ajtónál, mindenki feléje nézett, s képtelen volt eldönteni, kihez vagy mihez induljon el. Hirtelen megrántotta a gyöngysort a nyakán, a fonal elszakadt, a gyöngyök szétgurultak, s a társaság négykézlábra vetette magát, hogy összeszedegesse a gyöngyszemeket. Még most is büszke erre a találékonyságra. Ennél jobban egyszerűen nem lehetett volna megoldani a helyzetet.

Beférkőzik emlékei közé és lehűti hirtelen a felismerés: de hiszen Zsuzskának igaza van! Nem tudott válaszolni egy szellemeskedő mondatra? Na és?! És miért nem lehetett elindulni a büféasztal vagy a lemezjátszó irányába? Vannak, akik társaságban egész egyszerűen odalépnek valakihez, és bemutatkoznak. No jó, ez az ő számára máig képtelenségnek tűnik, de leülhetett volna egy fotelba, vagy odamehetett volna az ablakhoz, bárhová. Tényleg érthetetlen, hogy miért volt olyan fontos mást tenni, mint ami természetes lett volna.

Áhá! – mosolyodik el befelé Olga, egy kicsit a régi, a fiatal Olga kajánságával. – Hát ez az! Ha valamibe minden erejét beleadta akkoriban, az kétségkívül a természetes viselkedés elkerülése volt. Egyrészt mert gyerekszoba híján legtöbbször nem is tudta, hogy az adott helyzetben mi volna az előírás, másrészt meg irtózott a szokványostól: úgy döntött, hogy a maga egyszemélyes világegyetemét minden apró részletében megkülönböztető jegyekkel kell ellátnia.

*

Nem árt, ha az embernek vannak riválisai, akikkel egy életen át szemmel tarthatják egymást. Ez az egészséges versenyszellem alapja, no meg máskülönben hogyan is tudhatnánk meg, hogy hol tartunk. – Zsuzska ezt is természetesen Olgától hallotta, amikor legutóbb nála járt, Olga egy régi ismerősét idézte, némi ellenszenvvel, ugyanis Ő maga nem osztja ezt a nézetet. Zsuzska azonban nem vetné el mindenestül. Azóta is forgatja magában, úgy találja, van benne valami.

Neki például több „riválisa” is van, de talán csakugyan helyesebb más kifejezést használni, hiszen nem ellenfelekről és versenytársakról van szó, hanem olyanokról, akiknek a sorsa, a pályája tanulságos kontrasztot nyújt az övéhez. Bizony, mostanában nem kis idegességgel konstatálja, hogy az egyik csak annyival tart előbbre nála, hogy kapott egy öröklakást a szüleitől, a másik csak annyival, hogy egy közös svájci-magyar programban dolgozhat, de mindenesetre előbbre tartanak. Nem vigasz, hogy ott a szülők gazdagok, emitt meg egy jelentéktelen képességű karrierista szorgoskodása bizonyult eredményesnek. Miért volna vigasz? Inkább dühítő. Ez a svájci programba meghívott fiú egyébként tényleg annyira jelentéktelen, hogy az évfolyamtársaik jó része még a nevét sem jegyezte meg. Zsuzska is csak azért számítja a „sorskontrasztjai” közé, mert ugyanabba a középiskolába jártak, a tanulmányi versenyek selejtezőin többször azonos pontszámot értek el, s rendszerint a fiút részesítették előnyben vele, a lánnyal szemben. S azzal is beírta magát Zsuzska élettörténetébe, hogy föllépett a KISZ-felvétele ellen. Csakugyan egy kicsit későre időzítette a kérelmét, s figyelmes diáktársa ama gyanújának adott hangot, hogy Zsuzska lépésében nagyobb ösztönző szerep jut az egyetemi jelentkezési lap ide vonatkozó rubrikájának, mint az immanens világnézeti érlelődésnek. A többiek persze elszörnyedve lehurrogták a fiút, de Zsuzska eseménytelen életében ennyi is elég volt ahhoz, hogy jól megjegyezze az esetet, és ádáz érdeklődéssel kövesse nyomon ezt az ígéretesen induló pályát.

– Annyi baj legyen! – hetykélkedett Olga előtt a beszélgetés során. – Én legalább biztos lehetek abban, hogy mindent a saját erőmnek köszönhetek. Saját erőmből vettem rá anyámat, hogy engedje végre egy állványsorral kettőbe választani egy szem szobánkat, sőt a polcokat is saját erőmből cipeltem haza. Semmi másnak, csakis saját szakértelmemnek köszönhetem, hogy megbecsülnek a munkahelyemen, és a kényesebb üvegholmi elmosogatását rám és nem a takarítónőre bízják a kandidátus urak. – Olga méltányolta Zsuzska keserű humorát, de hát igazán ez a legkevesebb. Zsuzska érzi, hogy kezdenek már komolyabbra fordulni a dolgok; fűtyül a jó mondásokra, hogy honorálják vagy se a felülemelkedését sanyarú helyzetén; a nagyvonalúságra – ez mind olcsó póz; igenis pénzt akar, érvényesülni akar, győzni akar.

Olga más. Olga talán meg is engedheti magának, hogy félvállról vegye a karriert. Ez derült ki abból a történetből is, amit elmesélt. Az ő „riválisa”, a sorsával párhuzamba hozható sors alánya 1957 elején tűnt fel az életében, egy akkor szerveződő demokratikus diákszövetség klub(?)helyiségében vagy inkább gyülekezőhelyén. Szép lány volt – az lehetett: látásból Zsuzska is ismeri, ma, középkorú asszonyként is látványos szépség. A lány is kiszúrta Olgát rögtön, valamiképpen tehát ő is figyelemkeltő lény lehetett – Olga félszegen pironkodott a hengegésforma megnyilvánulás miatt, holott őelőtte aztán igazán nem kellett volna –, noha akkoriban csúnyának és idétlennek tudta magát, akinek női mivoltában nem sok esélye van a kibontakozásra, hiszen épp ezért igyekezett más módon biztosítani a helyét a nap alatt. Alkalmassint politizálással, amire az előző év kora ősztől kezdve, amikor egy tanárja oldalán bekerült a Petőfi-kör egyik vitájára, bőséges alkalma nyílt, s amely tevékenységnek a még akkor is kitartóan demokrata ifjoncok között való megjelenés csak egy apró csücske volt. Képzelteti Zsuzska – mondta Olga a fejét csóválva, és Zsuzska még most is elmosolyodik a valóban elképesztően rossz tempóérzéken –, milyen remek módozata volt ez a helybiztosításnak 1957-ben! Ki is zárták Budapest

összes középiskoláiból. Szívfacsaró riport jelent meg róla a MUK időkben, hogy mindenki láthassa, milyen könnyű összezavarni és tévútra vezetni még a munkások soraiból származó diákifjúságot is. A riport a soha létre nem jött demokratikus ifjúsági szervezet helyiségében készült, talán csak az volt a szépséghibája, hogy mialatt Olga elvitatkozgatott egy náluk kissé idősebb, jó modorú fiatalemberrel, nem is sejtette, hogy ezt mint riportalany teszi. Voltaképpen mindegy: ő minden körülmények között ugyanazt mondta volna, mert tökéletesen elfoglalta az erőfeszítés, hogy kiismerje magát abban a totálkáros világban, ebbe egyszerűen nem fért bele semmi taktikázás, képmutatás, hazugság, tehát professzionista ellenállónak teljességgel alkalmatlan volt, a vizsgálat során mégis úgy bántak vele. Akkoriban nagyon fölháborította, hogy ez a riporter átrázta – Zsuzska ezt igazán át tudta érezni –, de utólag be kell látnia, hogy az újságíró voltaképpen használt neki, no persze nem azért, mert ez állt a szándékában. A cikkben kifejtette ugyanis, hogy őt mint proletárvadékokat kár volna az ellenséges ideológiák martalékának hagyni. Ezért tanulhatott tovább, az egyetemre is nyilván ezért vették fel akadémikusok nélkül. A nagyanyjához költözött, falura, vonattal járt be a közeli városka gimnáziumába. Ez, hogy számos társával szemben, akiket megfosztottak a tanulás lehetőségétől, kivételezettségben részesül, büntudattal töltötte el, de közben alattomban hálával is: egy kicsit meg volt vesztegetve. – Figyelj, Zsuzska – szólította fel Olga jelentőségteljesen –, hogy megy ez? Csak mellőzni kell a jog: az állampolgári jogok fogalmát a napi életből, s az állampolgár lelkületében máris jobbágyá változik.

A diákszövetségi lányt a filmhíradóban látta viszont. Sokat járt moziba, mert ha lekéselt a délutáni vonatról, el kellett valahogy töltenie az időt estig. Akkor alakult meg a KISZ, a lányt mint az alapító tagok egyikét mutatták be. Ő elámult: mit keresett akkor ez a lány a demokratikus diákszövetségben? – képzelheti Zsuzska, ennyire naiv volt. A híradófilm szerint a lány a női munkásörök között is első, lefilmezték, ahogy édesanyjával együtt mennek kiképzésre, lögyakorlaton vesznek részt – nagyon jól állt neki az egyenruha, egyébként is kitűnő fényképarca van; ezt Zsuzska is tanúsíthatta: a televízióban is jól mutat.

Olga az egyetemen újra találkozott vele, menekült előle, mert időközben őt a meghurcolás is és a kegyelem is megnyomorította – Zsuzska felfigyelt: néhány perce ugyanezekről a dolgokról Olga oly hűvös tárgyilagossággal beszélt, hogy megnyomorodásra igazán nem kellett gondolni –, legszívesebben mindent kitörölt volna az emlékezetéből, ami az elmúlt évekre vonatkozott. A lány azonban érthetetlen szívélyességgel közeledett hozzá, nemzedéki problémái voltak, mind a szocializmust, mind pedig a szerelmet másképp képzelte, mint az anyja, s úgy látszik, kinézte Olgából a bátorságot az újra, szövetségest keresett. Bizonyára csalódott benne – mosolygott Olga –, mert ő rémülten és némiképpen megalázottan kussolt előtte, de ettől függetlenül sem vágyott abban az időben semmi eszmei újra, ellenkezőleg: inkább érvényes mintákra, fogódzókra vágyott, s ezt fejtette ki a lánynak is. A legjobban a saját tudatlansága nyomasztja – keseregte el gyerekes őszinteséggel –, minek folytán nyilván akkor se ismerné fel az üdvözítő igazságot, ha a szemét bökné is ki. Őszinte volt, de taktikának is bevált: a lány érthetően nem tudott vele kezdeni semmit.

Hihetetlenül rövid idő elteltével a lány már minisztériumi megbízásokat teljesített, előfordult, hogy az órarend szerint előírt gyakorlati órát halasztani kellett, mert még nem végzett a laborban. A

diploma kézhezvételekor el is tűnt a szemhatárukról. De Olga viszonylag hamar találkozott vele újra. Egyik nagyfőnöke nem tudott elmenni az ágazati minisztérium balatoni luxusüdülőjébe – Zsuzska még nem járt ott, de hallomásból jól ismerte –, ezért átpasszolta neki a beutalót. Így Olga, a nyomorult kezdő két hétre feljutott a felső tízezerbe. Egy gumimatracra hasalt, mélyen bent a tavon, amikor szembeimbolyog vele egy dupla gumimatrac, rajta ez a bizonyos lány – félúton a mostani miniszterhelyetteség felé – és a férje. Hosszan elbeszélgettek, összefogva a gumimatracokat, hogy ne sodorja őket széjjel a víz, persze nem a szakmáról – ugyan, mi beszélhatalójuk lett volna nekik egy gyakornokkal –, hanem művészetről, filmekről; igen liberálisan belátták, hogy bármilyen is az egzisztencializmus mint filozófia, mindazonáltal különös módon megtermékenyítő hatással van korunk művészetére. Szó esett még a nyugateurópai kommunista mozgalom sajátosságairól, a helyzetük realitásai felől nézve, s a forradalomeszme újjáértékeléséről a szocializmusban. Olga vidoran hozzáfűzte: „Én meg arról pöntyögtem nekik, hogy újabban nagyon foglalkoztatnak a mai társadalmi mozgásokra vonatkozó, marxistáktól eredő nézetek, miszerint új osztálytagozódással kell szembenéznünk. Tudod, szívem – tette hozzá magyarázólag –, akkor kezdték nálunk is megismerni Gyilaszt. – Ez persze nem sokat mondott Zsuzskának, de csak ritkán szakította félbe műveltsége hézagainak pótlására Olgát, mert legtöbbször Olga vissza-visszatért bizonyos nevekre, adatokra – véges számú vesszőparipája volt neki is –, s amit tudnia kellett ezekről, az előbb-utóbb összejött.

„Azóta ő Párizsból öltözik” – zárta le Olga a történetet. Zsuzska éppúgy méltányolta Olga csendes iróniáját, ahogy Olga szokta az övét, de ez rajta is nyilván éppoly kevésbé segített. Ámbár Olgán nem kell segíteni. Tökéletesen kiegyensúlyozott lény, egyáltalán nem valószínű, hogy hiányzik neki a miniszterhelyettesi karrier. A párizsi ruhák még csakcsak, bár Olgát párizsi ruhákban nehéz elképzelni. Annyira kész ember! Vele, Zsuzskával – gondolkodik el a lány, újra elkomorodva –, közel sincsenek ennyire rendben a dolgok. Mi lesz belőle így, hogy eleve mindenben észrevétlenül lemarad? Olgának könnyű. Ő egy kicsit választotta is az antikarriert. Az öregek közül az, aki nem érvényesült a szó közönséges értelmében, úgy érzi, hogy éppen ezáltal érvényesített valamit. Mondjuk a lesújtó véleményét. A megvesztegethetetlenségét. A szabadságvágyát. Ez az ő történelmi szerepük – ragadja el Zsuzskát a szónokias hevület. – Elég sokára értette meg, de most már ismeri rejtett szempontjaikat. Minden bizonnyal szép, nemes szempontok ezek, csak hogy Zsuzska nem tud velük mit kezdeni. Ezeknek ugyanis van lakásuk, felneveltek néhány gyereket, jártak a világban, s már mindenképpen kihúzzák valahogy a nyugdíjig. Ő pedig még ennek a minimálprogramnak a megvalósítására sem lát pillanatnyilag az égvilágon semmi lehetőséget.

*

Nagyon fontos, hogy legyen kihez mérni magát az embernek. Legyen körülötte néhány volt iskolatárs, kolléga, barát, legyenek ellenségei; ez sarkallja az életben, megsokszorozza az energiáit, igen, ez nagyon fontos. Kis István mondta ezt Olgának, s amióta megemlítette Zsuzskának, mint egy régi barátja tételét, sokat jár az eszében Kis István. Holott Kis István nem volt a barátja, a tétel pedig

szamárság. Zsuzska persze ráharapott – borzasztó, mennyi türelmetlen életéhség van ebben a lányban. Mindenben igaza van, persze, de hát csak saját magát készíti ki időnek előtte; sajnos nincs segítség, kár a szóért: egy csecsemőt sem lehet rezignáltabb világnézetre bírni hibátlan okfejtésekkel, amikor épp éhes.

Pedig tény, hogy még a legrozogább, legszánalmasabb élet is egyszer csak belezökken egy kerékvágásba, vagy csinál magának egy halvány kis nyomot. Minden tébláboló, futkosó kicsi sors egyszer csak autentikus sorssá válik – ez csakugyan bámulatra méltó. No persze feltéve, ha elég sokáig életben marad az ember – gondol vissza Olga azokra, akiknek nem volt módjában vagy akik nem bírták kivárni ezt a kétségkívül örvendetes pillanatot.

„Kis István” – mutatkozott be a fiatalember, ő megrovóan elnevette magát: „Az ég szerelmére! Valami ötletesebbet!” – Erre viszont a fiatalember nevette el magát: valóban így hívták.

A történetet egyébként akár szégyellhetné is; nem vet rá jó fényt. Nem szégyelli, mert végül is valamit csinálnia kellett azon a szilveszteren, és Kis István igazán semmi förtelmeset nem tett vele.

Lőrinc és Olga akkor már összetartoztak, de Lőrinc a veszedelmes téli ünnepekre való tekintettel halasztgatta az előző kapcsolatának a felszámolását. Olga elhitte, hogy oka van rá, Kis István ellenben álnokul röhögött, amikor előadta neki, miért szilveszterezik egyedül. Lehet, hogy az a bizonyos leányzó nem volt öngyilkosságra hajlamos, mégis igaza volt Lőrincnek, hogy óvakodott kitenni az ünnepek megpróbáltatásainak friss sebekkel. Kis István rosszhiszeműségét nem igazolta az idő: Lőrinc januárban felbontotta a jegyességét.

Olga akkor már nem az újházias tanár-jogász házaspárnál lakott, hanem felfedezett egy távoli rokont, egyedülálló férfit, akinél vacsorafőzés fejében kapott szobát. A rokon jól járt a házi kosztal, s Olga is jól járt az időbeli megkötöttségtől eltekintve, mert a vacsorák nyersanyaga összességében negyedannyiba se került, mint a legolcsóbb albérlet, és így egy európai portya is kitellett a gyakornoki fizetéséből.

A szoba inkább csak egy gardróbfülke volt, ajtó nélküli beugró a fürdőszobából, egy kis ablakkal, ami a lichthofra nyílt. Itt kellett volna eltöltenie a szilvesztert; még egy árva zsebrádióval sem rendelkezett, amit legalább hallgathatott volna. Neki is látott, hogy lefeküdjék – korábban, mint szokott, de a lakás annyira közel esett a Nagykörúthoz, meg eszében járt egy kötetlen meghívás is valami monstre bulira, hogy végül is pizsama helyett az alkalmi ruhájába bújjon bele. Nagyon enyhe, szinte tavaszi idő volt, de ha hideg lett volna, akkor is csak a fehér, Chanel-jellegű színházi kabátját viselte volna, lévén egyetlen télikabátja egy anorák, amit képtelenség a ruhájához, a fekete harisnyájához, a túsarkú cipőjéhez felvenni. Csakhogy egy fehér kabát egy fekete harisnya fölött eléggé feltűnő. Egysaroknyit ment a Körúton, amikor egy szemben közeledő autó lelassított, s még egy saroknyit, amikor az autó vezetője felbukkant mellette, és tudakolta, hova megy. Ő önérzetesen válaszolta, hogy egy buliba hivatalos, de valójában nem nagyon akart, félt egyedül odaállítani, és suttyomban éppen olyasmiben reménykedett, ami lám, bekövetkezett. Kis István lakásának az ajtaján is Kis név szerepelt, ez fontos, ezt fiatalkorában mindig megnézte. Sőt, valami öcs is otthon volt, magas lázzal, influenzásan; a televízióba temetkezett. Kis István szobájában is volt televízió, be is kapcsolták, de nem nézték. Kis István sokat beszélt, de Olga másnap már egy szóra se emlékezett, egyáltalán, alig emlékezett valamire vele kapcsolatban, mert nem érdekelt, elvégre Lőrincbe

volt szerelmes. Egyébként sem tetszett neki a fiú: olajosan fekete bőre, haja, szeme volt, Olgának az ilyen túl geil. Réveteg szórakozottsággal vagy talán inkább tele másra figyeléssel és némi pálinka? gin? konyak? – erre sem emlékszik – hatása alatt lefeküdt Kis Istvánnal; egész kellemes volt. A fiú egyébként is kellemesnek, udvariasnak bizonyult: reggel lekísérte az utcára, ittak egy kávé egy presszóban, és a kocsiján hazavitte Olgát. Az egész éjszakából csak Kis István elmélkedésére emlékszik a párhuzamos sorsokról, amit minden bizonytal azzal váltott ki belőle, hogy elmesélte neki sorozatos találkozásait a diákszövetségben megismert lánnyal egész a balatoni csevegésig – minthogy ez utóbbi akkor egészen friss, nyári emléke lehetett –, a szinte geometrikus szabályszerűsége utalva, hogy bármekkora változásokon mentek is át mindketten, bármekkora kanyarokat írtak le, a találkozások pillanatában a lány mindig a másik oldalon volt hozzá képest: de mindig a konjunktúra oldalán. Erre mondhatta Kis István, hogy ez jó, ilyesminek lenni kell az ember életében. Elég buta alak lehetett, ha képes volt két karrierista vetélkedésének értelmezni a történetet.

Még egy apróság jut az eszébe. Amikor hazaérve kiszállt a kocsiból a január elseje viszonylag enyhe, de színházi kabátban és kialvatlanul mégis didergető reggelén, kiesett az öléből és összetört az üveg cseresznyepálinka, amivel a buliba akarta megváltani a belépést, s ami érintetlenül megmaradt. Ez különös módon megkönnyebbüléssel töltötte el, bármilyen csóró volt is abban az időben, mintha megadta volna az adóját egy homályos vétségnek. Kis István hívta, hívta, kereste mindaddig, amíg a gardróbfülkében lakott, de többet nem találkozott vele. Ma már senki sem nézné ki belőle, hogy ilyen könnyelműségeket is elkövetett. Zsuzska se – mosolyog magában Olga. Aztán még szélesebb lesz a mosoly: ó, de Zsuzska mégis inkább azon akadna ki, hogy minek egy húszvalahány éves lánynak színházi kabát.

*

Ha igaz, röplabdázik – jutott eszébe hirtelen Kis Istvánnak. – Ezek a diplomás lányok úgy viselkednek, mintha filmen alakítanák magukat. Vannak ilyen filmek. A magányos, szép, költmek nélküli lány feltűnik valahol, titkok lebbenek meg körülötte, megkergül egy-egy családos tisztviselő, halálosan beléjük szeret egy-egy gátlásos kamasz, aztán a lány éppoly váratlanul, ahogy jött, eltűnik, a filmek egyik típusában még látható valamely kiábrándító szituációban, egy gazdag szerető vagy férj kitarítottjaként, a másik típusban nem derül ki semmi, csak a mondanivaló: a lelkünkben rejtőző örök szabadságvágy. Kis István elsősorban egy angol filmre gondol Julie Christie-vel, de belekeveredik egy jugoszláv film is, fenemód ötletes címe volt: „A különös lány” – mert ugyebár egy különös lányról szólt, akit szerencsére nagyon szép kis nyuszi alakított; gondol néhány francia filmre is Anna Karinával meg Françoise Dorleac-kal (nemrég autóbalesetben meghalt – gondolja hozzá az újsághírt is). Egyszóval a lányoknak mostanában, úgy látszik, flúgosnak kell lenni: ez a divat – füstölög magában, minthogy őt nem a forgatókönyvíró álmodta meg férfipartnernek: se nem nyárspolgári családapa, se nem frusztrált kamasz. Volt idő, amikor ő is, mint a haverjai általában, némi cinizmussal aknázták ki ezt a divatot, hiszen ezek a lányok, mialatt az intellektusukkal és a lelkükkel bajmóldták, csak mellékesen kezelték a szexet, mi sem

volt könnyebb, mint megkapni őket. Ezt követően, persze, mindig kiderült, hogy korántsem a semmiből jöttek, s nincs szándékukban oda távozni – akkor viszont már rajta volt a sor, hogy behúzódjék fájdalmas magányosságába, és megfoghatatlan, szubtilis, modern fantommá változzék át a szakítás félórájára valamelyik, lakásához közel eső eszpresszóban, ahol randevúzni szokott.

Mostanra viszont úgy alakult, hogy nemsokára harmincéves lesz. El kéne kezdeni élni. Ha találna valakit, akivel együtt tud tartózkodni huzamosabban egy fedél alatt, elszerződne falura körorvosnak, végtére is ez a Kőjál-állás csak arra jó, hogy állandó munkaviszony álljon az igazolványában, nehogy elvigye a rendőrség. Elég volt belőle. De egyedül nem megy el vidékre semmiképpen. S itt jön a baj: hogy az úgynevezett rendes lányokat unja, ezek a habókosak meg idegesítik.

Üldögél megszokott presszói egyikében; az elektromos zongora, a gin, a fekete bőrzakó, alatta a piros pólóing, no meg a bizonyosság, hogy legalább két asztal van a helyiségben, amelyikhez akár e percben is átülhetne a szíves fogadtatás reményében – szavatolják, hogy jól él. Amennyire egy aranyifjú Budapesten élhet, a hatvanas évek közepén.

A szilveszteri lány – medítál tovább Kis István –, ez az Olga pontosan úgy nézett ki, mint a többi magányos hercegnő. Mert persze mindegyiknek van vőlegénye – hogy kétség se férhessen hozzá, némelyiknek még karikagyűrűje is van –, akit valami egészen fatális dolog akadályoz abban, hogy jelen legyen. Így tehát szó sincs arról, hogy az illető hölgy netán facér volna, ó, dehogya, csak el kell ütni valamivel az időt. A szövegei is zavarosak voltak: egy hajmeresztő albérleti szoba – tipikus; az ilyen lányok többnyire különös szálláshelyeken élnek. Aztán ez is előhozakodott az obligát érvényesülési gondjaival. Mindegyiket el szokták nyomni a munkahelyén. Persze Kis István olykor már azt is csodával határosnak tartja, hogy a soron lévő kis hölgy azzal az ő fejével egyáltalán diplomát tudott szerezni.

No, ebben azért ez az Olga eleve kiemelkedett az átlagból, volt benne önérzet és határozottság, már magában az is értelmes emberre vallott, hogy nem vitatkozott minden kicsiségen, ha láthatólag különbözött is a véleménye az övétől. Ezenkívül biztosra lehetett venni, hogy nem az ő kebelén fogja elsírni egész élete bánatát, ha kap két konyakot. Kis István most bosszúsan belátja, hogy a jobb minőség ilyen félreismerhetetlen jelei ellenére is gyanútlan maradt. Egyszerűen nem hitte el, hogy ennek a magányos hercegnőnek történetesen tényleg van valakije, s hogy csakugyan egy éjszakára jött a semmiből, ahová rezzenéstelen könnyel vissza is megy. Ha erdőben sétálgatva valódi mézeskalács házra bukkan, nagyjából ugyanez a méltatlankodás töltené el. Azt mondta, röplabdázik – jut az eszébe. – Minthogy telefonhoz nem jön, levelekre nem válaszol, viszont doktor Kis István nem hülye, hogy az ostromlott hölgy kapujában strázsáljon, hisz az csak rosszul sülni lehet el, pláne ha a lánynak csakugyan van valakije, egy megoldás marad: felkutatni a pályát, kideríteni, hogy mikor tartják az edzéseket.

*

Pál úr dühös rád – mondta Márti a buszmegállóban. Olga sosem szokott a munkahelye környékén senkivel sem találkozni, kieső hely, de most Mártinak egy hozzátartozója fekszik az itteni kórházban, őt

látogatta, így adódott, hogy összefutottak. Mindig furcsa véletlenül találkozni olyanokkal, akikkel egyébként rendszeresen és bizonyos kötöttségek között szokott együtt lenni az ember, s ezúttal sokszorosan furcsa: épp a röplabdával való szakítás után s épp Mártival. Mi baja a szívednek? Vagy a térdednek? Most tulajdonképpen melyiknek van baja? – Márti láthatólag nem hitte el, hogy egészségi okokból akar leállni. – Pál úr dühös, egyáltalán nem veszi be – mondta Márti –, hogy egyik napról a másikra ennyire beteg lettél. Már mint hogy azon kívül, ahol eddig is az voltál – kocogtatta a homlokát úgyszólván rutinból, bántó szándék nélkül. – Sajnos azon a meccsen tényleg szarul játszottál – fordította végre egyenesbe a szót, hiszen eddig is arra célozgatott, hogy Olga sértődés miatt szállt ki a csapatból.

Olga számított erre a feltételezésre, várható volt, hogy azzal fogják magyarázni az elhatározását, amivel a történetek időbeli egybeesése miatt eléggé kézenfekvő, hogy felhúzta az orrát a lecserélése miatt. (Igaz, ami igaz: ehhez nemigen volt hozzászokva.) Eredetileg fűtyült rá, mit gondolnak, mit nem, véghetetlenül fáradt volt – hiszen azért is kellett lecserélni azon a mérkőzésen. Már több mint fél éve alkalomról alkalomra ki kell hízelegnie a sportorvosból a versenyzési engedélyt, hathetenként rendelik felülvizsgálatra a szokásos határidők helyett. Más egyébbel is éppen eléggé el volt foglalva ahhoz, hogy komikusan jelentéktelennek tűnjön fel előtte az egész röplabdázás, az úgynevezett csapatérdek, csapatszellem, eredményesség, Pál úr, az edző bizalma, bizalmatlansága. Úgy, ahogy volt, az egész hirtelen kívül került az életén, nyilvánvaló lett, hogy semmi sem fontos, ami ezzel függ össze, tehát az sem, ha nem hisznek neki. No de Mártival beszélgetve mégis ingerült lett: csak nem képzelik, hogy egy lecserélés miatt áll le?! Ekkora hólyagnak ismerik?

– Nagyon jól tudjátok, hogy a térdem teljesen kinyiffant. Fele életemet a fizioterápián töltöttem. Ha a szívemnek semmi baja se volna, akkor is tanácsos lett abbahagynom. – Túlfegyelmezetten, túltagoltan beszélt, hogy jelezze ingerültségét.

– Mindenki beteg – legyintett Márti. – Mind be vagyunk pólyálva, úgy állunk ki a pályára, mint hat sportkedvelő múmia.

Olga elnevette magát, és kibökte a legnyomósabb indokot: – Férjhez megyek. Ha jobban jön ki a lépés az osztályozókon, és bekerültünk volna az NB 1-be, az más, akkor még csipkedtem volna magam, de ezek a vidéki mérkőzések elviszik a hétvégéket, semmire se marad idő, és az egész másodosztályt már úgy unom.

Márti meglepődött, észrevehetően szüksége volt rá, hogy megeméssze a hírt.

– Erről jut eszembe – mondta vontatottan –, valaki keresett. – A leírásból Olga felismerte Kis Istvánt, tévedés kizárva, hisz telefonon és levélben is jelentkezett már. – De ennek még csak pár napja, és máris esküvő? – szellemeskedett Márti; nagyon jól tudta, hogy csak Lőrincsel juthattak idáig a dolgok.

Olgát az is bosszantja, hogy a lányok ugratásból letagadták őt Kis Istvánnak. Nincs ilyen a csapatban – mondták neki, Márti szerint erre nagyon csóválta a fejét, de szó nélkül elment. Persze gyakorlatiasan nézve így hasznos: legalább hazugságon érte, ennél aligha van kiábrándítóbb. Olga mégis rühelli ezt a látszatot. Márti nem hagyja szó nélkül a kedvszegett mélnázást: – Jól meggondoltad te, hogy éppen most állsz le? Megbánod még! Hol fognak ezentúl a kóbor lovagjaid megtalálni? Lemondasz egy

ilyen kimeríthetetlen alibiről, mint amilyen a sportolás? – Márti úgy mondta ezt, mint aki aztán tudja. De annak ellenére, hogy nemrég ő is férjhez ment, nem kellett cinikus tapasztalatátadásnak felfogni a tanácsait, hiszen Andris, a férje évek óta a csapat nyakán lóg, ott van minden edzésen.

Olga már-már kimondta: a kóbor lovagok rendjét azonnali hatállyal feloszlatta, fellebbezésnek nem ad helyt – de rájött, hogy ez Márti előtt az ő szájából komolytalanul hangzana, sőt sunyító képmutatásnak, és kiszolgáltatná vele Lőrincet. Ördög tudja, miért, de így volt, érezte. Ezért aztán inkább vonakodva, motyogva kifejtette, hogy ezzel a tropa szívvvel a testi igénybevétel valamelyik válfaját mégiscsak el kellett hagynia. – S te a testgyakorlások közül legkönnyebben a röplabdázásról mondasz le, igaz? – szögezte le Márti az ő vesékbe látó nézésével. – Bizony! – hagyta rá Olga szende bohócpislantás kíséretében szélesre rántva a mosolyt (szem bambán mozdulatlan, kissé fönnakadva), ez az a mosoly, amitől mostanra annyira megcsömörlött, hogy voltaképpen emiatt kellett abbahagynia a röplabdázást.

*

– Azt hittem, hogy ha nem kérek kollégiumi elhelyezést, könnyebben felvesznek – vallomások hangulatban sétáltak a part mentén Olgával Balatonbogláron, s ezzel az egyszerű, fanyar közlésével vette le őt a lábáról. A KISZ Építőtábor alkalmilag összeállt csapatával meg két úgy-ahogy képzett megyei vendégcsapattal kellett játszaniuk az elmúlt napokban, körmérkőzéses villámbajnokságot. Hótt unalom. Ők már az NB II élmezőnyéhez tartoznak, technikás csapatnak számítanak – naná, még technikások se legyenek? –, rá vannak kényszerülve, mert sem magasságban, sem ütőerőben nincsenek jól eleresztve. Olga az első ütő – jellemző. Ilka maga is általában a harmadik ütőhelyen kezd, de igazában mezőnyjátékos, tudja jól. Olga egyébként nem volna rossz támadó, csak nem elég erős. Vagy a vállmunkája lassú. A csuklója jó, abból él: helyezi a labdát. Ilka is lát a pályán, de minthogy nem elég ruganyos, nem tudja megcsinálni, amit akar. Mindenesetre ahányan vannak, mind utálnak olyan csapat ellen játszani, amelyik csak megy neki a labdának, mint tót az anyjának, ökölrel, ahol érik; annyira utálnak, hogy elképesztő módon olykor még ki is kapnak az ilyen csapatoktól. Mert ki az isten tudja lekezelni ezeket az átbaszott, pörgő labdákat, agyrém!

Olgát is a nagyanyja nevelte, mint őt, ez egy kicsit összefűzi őket. Ámbár Olga inkább odakerült a nagyanyjához; a szó szoros értelmében csak Ilkára áll, hogy nevelte a nagyanyja. Furcsa módon ez a vidéki zsidó nagymama az egyetlen, aki megmaradt a családból. Ilka tiszta árja anyját az ostrom alatt, az apját pedig munkaszolgálatban ölték meg. A statisztikák szerint a nagymamának lett volna legkevesebb esélye a megmaradásra. De hát hála isten, hogy legalább ő megmaradt. S milyen eleven! – mosolyodik el Ilka majdnem rosszállóan, mert a nagymamája rendkívül balesetveszélyes, állandóan aggódni kell érte, és sajnos mindig jogosnak mutatkozik az aggodalom.

Olga viszont akkor került a nagyanyjához, amikor a szülei disszidáltak. Elég furcsa szülők – szögezi le magában Ilka szigorúan, mert Olgával nem akart az imént vitába szállni, érthető, ha mentegeti a szüleit: hogy ő akkor csakugyan elködörgött otthonról, és bízvást feltételezhatték: utánuk megy, elvégre

nem is az ismeretlenbe kellett volna elindulnia, meghagyták az ausztriai rokon címét, ahol vártak rá. Mindazonáltal Ilkának megvan róluk a véleménye. Elég nagy lány volt már ötvenhatban, sok mindent megfigyelt, jól emlékszik hisztériás pánikba esett felnőttekre, amilyenek Olga szülei lehettek.

Az érettségi dacára annyira tudatlan és tájékozatlan volt – mondta el a hosszú-hosszú part menti séta alatt Olga –, hogy a felvételi kérelmére azt írta, nem kér kollégiumi elhelyezést, pedig nem volt pesti lakóhelye, de azt gondolta, ha kevesebbet kér, könnyebben felveszik. Ugyanis az ő priuszával – kicsapták a főváros gimnáziumaiból – majdnem istenkísértésnek tűnt már eleve az egyetemre való jelentkezés. – A munkásszármazásom volt a szerencsém – nevetett Olga szomorkásan, Ilka nem értette, mi ebben a szomorkodni való, de amikor Olga felvilágosította, hogy az apja csak eredetileg volt munkás, 1948-tól kezdve azonban mint függetlenített párttitkár működött, anyja pedig egy vezérigazgató titkárnyójeként, a nevetgélést mindenesetre megértette. –

Csakhogy – mondta Olga – a nagyanyja egy virtigli parasztasszony. Tehát ő valóban hátrányos helyzetből indult, és igazság szerint járt volna neki a kedvezés, de a nagyanyját senki se kérdezte tőle, s a kedvezésben végül is hazugság folytán részesült.

Ilka „egyéb” származású lenne, ha meg nem haltak volna a szülei. Tehát hálás lehet nekik, hogy meghaltak – vette át Olgától a szarkasztikus stílust. – A nagyanyja értelmiséginek számít, de hát ez is egy vicc. Az öreglány egy kisváros tanácsának népjóléti osztályán ügyködik – csak annyiban értelmiségi, hogy tart egy bejárónőt és fodrászhoz jár. – Ilka hirtelen szellemesnek és szabadnak kezdte érezni magát, jó volt ilyen tónusban fecsegni a dolgokról, amiket mindig rémülten söpört félre agya homályos szegleteibe, lám, nincs is bennük semmi szégyenletes. – Így hát otthonról ő se sokat hozott – bátorította Olgát –, például azt se tudta, mi a katalógus. Illetve épp az volt a baj, hogy tudta: katalógus, amiből az ember a könyvet keresi ki a könyvtárban. Ámde amikor azt hallotta suttogni, hogy másnap valamelyik előadáson katalógus lesz, el se tudta képzelni, mit kell olyankor csinálni, és a biztonság kedvéért nem ment be. Alig tudta igazoltatni a dékáni hivattal a rengeteg hiányzást a félév végén. Ott jól letolták, hogy legalább akkor menne be az órára, amikor híre megy – mert mindig híre megy –, hogy katalógus lesz, és akkor végre rájött, hogy mi az.

Olga meg állítása szerint az éttermekben eleinte minden asztalnál köszönt, mert mindaddig csak üdülőekben vett részt közös étkezéseken, néhányszor együtt nyaralt a szüleivel, és az üdülőekben az a szokás.

Ilka illendőség dolgában rendelkezett némi jártassággal, viszont rettegett az évfolyamtársaitól. Nagyhangú bölcsészek, pláne pestiek. Egyáltalán nem tudott ráhangolódni a stílusukra, többnyire nem is értette, hogy miről beszélnek, mert csupa idegen kifejezéssel dobálóztak – no jó, azok nagy része elég hamar ráragadt Ilkára is, csakhogy ezek még az antisznobságukkal is borzasztó nagyra vannak, adnak rá, nehogy véletlenül helyesen használják a túl vulgáris idegen szavakat, mindent elferdítenek, kiforgatnak, namármost honnan tudja azt a szegény ember, hogy nem úgy kell-e tényleg mondani, hogy *kakafónia*, vagy a *leszé fer*, *leszé bászni* buta szóvicc-e, vagy netán franciául is egy jelentésváltozat. Örökös zavarában és kínjában végül is egy kis szimuláláshoz folyamodott: elterjesztette magáról, hogy nagyothall, s emellett dadog is.

Őrült jó! Fantasztikus vagy! – lelkesedett Olga. – Ki se néztem volna belőled, hogy ekkora eszed van – a gyöngéd pimaszság mintegy megkoronázta az elismerést. Ilkát kicsit zavarta ez a nagy felhajtás, mert ő a nagyothallást és a dadogást sem mint valami tudatos manővert eszelte ki, inkább tétova hallgatagsága és folytonos riadtsága a többiekből ezt a feltételezést váltotta ki, s ő kapva kapott a kínálkozó megoldáson, csak annyi történt, hogy igyekezett egy kicsit rájátszani. De hát lombozta volna le ezzel a soványka valósággal a nekividámódott Olgát? Az egésznek nincsen akkora jelentősége. Miért ne páváskodhatott volna egy félórára női Chaplinként a kihalt Balaton-parton?

– Látod, papírforma szerint neked, aki értelmiségi származású vagy, gyerekszobád volt, mert ugye volt, nem lehetnének ilyesfajta nehézségeid. – Olgát láthatólag egészen lebilincselte ez a felismerés. – Soha nem hittem volna, hogy vannak – ismerte el komolyan. Ilka erre megjegyezte, hogy tapasztalata szerint az úgynevezett hátrányos helyzetű munkás- vagy parasztgyerekek az egyetemen felvesznek egyfajta gögös magatartást. Ellenségesek és bizalmatlanok, s minden alkalmat megragadnak, hogy mások orra alá dörgöljék különleges terheiket. Van bennük valami agresszivitás, s valami a zsarolókból. – Olga elismerte, hogy sorstársai kissé hajlanak erre a magatartásra. – De én nem vagyok agresszív – mondta lefegyverző bizalmassággal –, ezt igazán nem mondhatod, sőt. – Magyarázólag hozzátette, hogy az agresszivitás minden formájában annyira feltűnő, hogy uralkodó benyomást kelt olyankor is, ha csak egy adott csoport töredékére jellemző. Áll ez az úgynevezett első generációsokra is.

Ilka most, hogy magában kérődzik ezen a beszélgetésen, megdöbben saját harciasságától, ahogy kitartott a véleménye mellett; úgy látszik, nagyon a begyében lehetnek egyes évfolyamtársai, ha ennyire rárontott Olgára. – Ami azt illeti, te is eléggé tüntetsz a sorsoddal, fölényes vagy, még ha másképpen is, mint azok a munkáskáderek. Nem követelsz kivételezett elbírálást, de te is fölé helyezed magad minden megítélésnek. A zűrös, titokzatos ügyeid szakadatlanul. A furcsa lakásaid, fiúid, eltűnéseid, megjelenéseid. – Ilka valósággal belepirul, ahogy most felméri, mennyire tapintatlan volt. Jó ideig el se tud szakadni ettől a furdaló gondolattól, aztán feltámad benne a dac: megérdemelte, igen, megérdemelte; mi jogon mosolyog le Olga mindenkit, aki normálisan él?!

Csak most, utólag észleli igazán, hogy Olga gyökeresen másként reagált, mint ahogy várná az ember. Ilka felcsattanásra volt elkészülve, ezzel szemben Olga fegyelmezetten, zárkózottan, tompa hangon, szinte kelletlenül szólalt meg. Akkor persze már szó se volt arról, hogy ők ketten egy cipőben járnak; közölte, hogy első generációs értelmiséginek lenni egész életre szóló megkülönböztetettséget jelent, gyökértelenséget és kompenzálást, s ezt még azok sem tudják kívülről elképzelni, akiknek olyannyira hasonlóak az övékéhez a gondjaik, mint például éppen Ilkának. Ilka akkor megszeppent egy kicsit, és nem kérdezett rá, hogy ugyan vajon mi az, amit ő ne tudna ebből elképzelni. Olga amúgy is bezárult, már csak magának motyogott, nyilván egy gondolatmenet vezérszavait sorakoztatta fel: „Talán az igény... Az igény természetessége. Legalábbis induláskor. Az egészséges önérzet...” — Ilka azért azt nem várta volna, hogy ennyire megbántódjék. Ő csak egy egyszerű veszekedésre számított.

Legvégül, kölcsönös hallgatás után, Olga békülékenyen azzal búcsúzott el a szállásuk elé érve, hogy bizony nem ártott végre beszélgetniük. Nem tagadja, ő egyszerűen számításon kívül hagyta, hogy a gyerekszobák se egyformák. Eszébe se jutott, hogy az úrigyerekek között is van, aki éppúgy küszködik a

tényleges készületlenségével és az oktalan kisebbségi érzésével, mindkettővel egyszerre, ahogy ő, és épp akkora nyomást gyakorol másokra is a műveltség, a tudás beláthatatlan meredélye és a sznob nagyképűség egyaránt. Úgy látszik – mondta Olga –, ő is beleesett az osztálysovinizmus hibájába. Ebbe tudniillik könnyű beleesni.

Nahiszen, Olga és az osztálysovinizmus! Olga mint öntudatos proletár! – Ilka bosszankodik: hát nem bedőlt ennek a csajnak még ő is, pedig ő aztán elég óvatos szokott lenni. Rémes alak. Most ezt játszotta: első generáció, kompenzálás, társadalmi előítéletek – neki mindig kell valamit játszani. Hogy vehette egy percig is komolyan?! Hiszen Olgát az égvilágon semmi nem érdekli, legalábbis igazán nem érdekli. S Ilka, amilyen mafla, még tercelt neki.

Rátör a bizonytalanság. Nem mondott neki túl sokat? Nem adta ki magát? – Végigfut gondolatban mindazon, amiről szó volt, és úgy találja, semmi vész, csupa jelentéktelen információt ejtett el. A legkínosabb, amit a szimulált nagyothallásáról és a dadogásáról árult el, de Olga ezzel sem árthat neki, hiszen itt a csapatban mindenki tudja, hogy Ilkának jó a füle, és hibátlanul beszél.

*

No és a lakás hova lett? – kérdezte Rezső is Olgától. Sokan kérdezik, az emberek rendkívül fogékonyak mostanában a lakásügyekre. Őt, Olgát annak idején nem érintette, hogy a lakást el kellett hagynia, úgysem maradhatott Pesten, a holmi nagy részét elszállíttatta a nagyanyja, feltornyozta a nyári konyhában, ott várják a lábasok, az étkészlet, az állólámpa és azok a bútordarabok, amelyek nem tartoztak egyik garnitúrához sem – azokat ugyanis megvette az ócskás –, hogy Olga férjhez menjen. A nyári konyha ezáltal használhatatlanná vált, s ott duzzog Olga háta mögött, mint türelmetlen sürgetés: amilyen gyorsan tudja, teljesítse feladatát. – Hogy hová lett a lakás? Szolgálati lakás volt – válaszolta neki is Olga közömbösen, ahogy erről általában beszélni szokott. Talán ha nem falusi parasztasszony a nagymamája, hanem teszem azt fífikás kofa, minden bizonnyal kivásalt volna az illetékesekből egy garzont vagy legalább egy társbérletet – atyaisten, hogy milyen jól jönne az most! –, de hát nagymama teljesen járatlan az efféle dolgokban, és meg is lehetett zavarodva szegény.

Olga az Annában üldögél, Rezsőt várja. Nyilván éppen ezért jutott eszébe a legutóbbi kis eszmecsere a lakásról. Rezsőt feltűnően lázba hozta ez a téma – vicces, Rezső nem szokta izgatni magát szinte semmiért. Végig úgy kérdezősködött, mint egy vizsgálóbíró. Vagy talán nem is a lakásügynek szólt az érdeklődés? – fogja el a kétség Olgát. – Egyszerűen csak gyanakvással fogadta az ő élete történetét? Olga készséggel belátja, hogy ez a történet itt az Annában nem hangzik valami hihetően. Pedig mostanában nem hazudik. Régebben lódított sokat, de ötvenhat óta legföljebb csak ködösít olykor, azt is itt az egyetemen kezdte, ott falun meg a kisvárosi gimnáziumban egyfolytában hallgatott. Elvégre igazán elég nyomatékosan adta értésére az élet, hogy mindennek az égvilágon – és kivált a nyilvános véleménymondásnak, valamint a tanúk előtt történő megnyilvánulásnak – következményei vannak. Nem csoda, ha a torkára forrt a szó. Attól is félt, hogy nagymamát blamálja, elvégre falun mindent nagyon

komolyan vesznek az emberek. Meg aztán szüksége se volt rá, hogy érzelmes meséket kerekítsen magáról ahhoz, hogy a közfigyelem ráirányuljon: a kisvárosi gimnáziumban mindenki messziről, meredten bámult rá. Mostanában megint visszagyerekesedett egy kicsit, feltehetőleg mert valamelyest biztonságban érzi magát. Ennek ellenére az elmúlt években hazudni egyáltalán nem hazudott. Egyetlen példa se jut az eszébe.

Egyébként először ő is legalább annyira lázba jött, mint Rezső, ráébredve, hogy ők a nagyanyjával annak idején elmafláskodtak egy pesti lakást. Most égetően szüksége volna bármi megoldásra, az albérlet ugyanis nem az. Egy fél év alatt felemésztette a pénzt, ami az anyjáiék után – jórészt az ócskással kötött üzlet jóvoltából – rámaradt. Olgának ez a nyomorult kis szoba annyiba kerül, amennyi a nagyanyjának egyhavi teljes pénzbevétele. Olga újabban dolgozik – egyik szemináriumvezetője ajánlotta be éjszakai takarítónőnek egy vegyészeti üzembe. Minthogy a menza igénylésétől nem tartotta vissza az aggályos szerénykedés – tudniillik akkor már belül került az egyetem falain –, tavaly a fizetéséből valamennyit tartalékolni tudott, de félő, hogy még így sem él meg a jövő tanévben, mert az örökös éjszakázás kimerítette, ki tudja, meddig lesz képes még csinálni, itt nem elég, ha csak vizsgaidőszakban hajt, az eddigi eredményei gyászosak, márpedig végigbukdácsolni az egyetemet nem ér meg ennyi áldozatot.

Megoldaná a problémáit, ha most már a felvételét kérné a kollégiumba – amennyiben persze felvennék. Akkor még röplabdázásra is maradna ideje – állítólag van érzéke hozzá. – Az a kislány keressen meg az óra végén – mondta Pál úr még tavaly kora ősszel, s azóta lejárogat az edzésekre; rögtön leigazolták, Pál úr elnézi neki a mulasztásait is: minden mérkőzésen berakja a csapatba, újabban már ő kezd az első ütőhelyen.

Megoldaná a problémáit az is, ha átiratkozna estire, tisztességesen munkába állna, valami elfogadható állásba, és simán fizetni tudná az albérletet. No igen, ebben az esetben se sport, se bohémélet.

Siralmas, hogy mennyire nem akarja egyiket sem – vallja be magának teljes őszinteséggel Olga. – Annyira nem akarja, hogy egyik alternatívát sem mérlegelte még a lelkében, épp csak logikai felállításukig jutott. Mindenesetre megnyugtatta, hogy a helyzete nem reménytelen. Sajnos iszonyodik a kollégisták egyfelől infantilis, másfelől meg koravén módra asszonyos közösségétől, az egymásnak való kiszolgáltatottságuktól, hogy mindenkinek mindenbe betekintése és beleszólási joga van. De ugyanígy iszonyodik a fullasztó taposómalomtól is, amibe a nyolcórás munkával kerülne. – Valahogy csak lesz! – gondolja, s ebben benne van az oktalan, jogtalan, esztelen óhaj: élni és csavarogni szeretne, egy kicsit röplabdázni szeretne. Valahogy.

Rezső késve, de megérkezik. Állítólag joghallgató. Félrefésült, egyenletesre vágott fekete haja és szép arcbőre van. És Olga számára értelmetlen közlései és kérdései. Pontosabban csak eleinte nem hatoltak el a tudatáig ezek a közlések és puhatolódzó kérdések, újabban egyre több aggodalommal látja, hogy nem is olyan értelmetlenek. Bemutatta Olgát egy bomba jó nőnek, aztán elmondta róla, hogy a múlt szombaton egy bulin ez a nő elcsábította a házikisasszony lengyel vőlegényét, aztán elcsábította magát a házikisasszonyt is. Többször szóba hozza Olga frankomániáját, többször, mint ahányszor indokolt lenne, hisz Olga voltaképpen nem is frankomán – és célozgat ennek valami sajtóságos jelentésére. Szereti

emlegetni a barátait, legutóbb például egy fotóst, aki hosszú lábú modellt keres – érdekes véletlenképpen Olga hosszú lába mint megismerkedésük nyomós indoka szerepel beszélgetéseikben (Olga ugyanis a Duna-parti lépcsők tetején billegett túsarkú cipőjében, amikor Rezső és egy barátja, az alsó lépcsőkön elterülve, éppen felfelé nézett).

Olga szórakozottan túri Rezső társaságát, de közben valahogy döntésre jut: eljött az ideje, hogy lerázza ezt a fickót. Sajnos ő túlságosan vonzódik a sötét, sátáni alakokhoz, de ez nem az, ez egy strici. Bármilyen izgalmas illúziókat kelt is itt az Annában vagy a Váci utcán lógni vele, akármennyire fennakad a betévedő egyetemi kollégák szeme, látva, hogy micsoda menő fejek telepednek olykor az asztalukhoz – nem éri meg. Isten őrizz jobban belemenni ebbe a dologba, így meg unalmas.

Kifelé menet Rezső most is, mint szinte mindig, odaszól valakinek (ezúttal egy kopaszodó ürge; sportoló? vagy valami filmes? – próbálja azonosítani futólag Olga), hogy két kávéjuk volt, fizesse ki. No de miért fizetik ki ezek az alakok Rezső és az ő kávéit? Eddig mindig csak homályosan merült fel ez az igen jogos kérdés, most viszont – utoljára – érett, tagolt formát öltött. Olga azonban biztos volt benne, hogy a választ nem szeretné megtudni.

*

Egzaltált egy kicsit, nem vitás – hagyta helyben Ilka, de Márta látta rajta, begubózik: nem akar pletykázkodásba keveredni. Ilka higgadt lány, tud viselkedni – Márta tüstént tudomásul vette a helyzetet; kicsit irigylit Ilkát, de nem igazán. Mert ő bizony nem higgadt, és jól viselkedni sem mindig hajlandó – hát aztán! –, még így is hol marad ő Olgától, akihez képest igazán még viktoriánus hölgynek is érezhetné magát.

Kár, hogy Ilka ilyen jól nevelt! Nagy-nagy gusztusa lett volna valakivel egy kicsit szétcincálni ezt a csajt. Ezt a kis zseb-szexbombát. Elvégre az egyesületi bulin tényleg túlment a jó ízlés minden határán. Enyhén szólva! – teszi hozzá még magában is fullánkossal. Egyébként meg van győződve arról, hogy Ilkának ugyanaz a véleménye Olgáról, mint neki, Mártinak. „Ezek ketten nem egymás számára lettek feltalálva!” (Márta ekkor nem is téved nagyot: Ilka valóban csak évekkal később fedez fel magában némi rokonszenvet Olga iránt, egy boglári vendéglátás alkalmával. Nem hajlandó ugyan kontráznia Mártinak, de csupán amiatt nem, mert Mártit még kevésbé szereti.)

Márta viszont jogászai ösztönrel felmérte, hogy ha Ilka ennyire jól nevelt, nyilván visszamondani sem fog semmit Olgának, s kéjjel szabadon engedte magából a gőzt. Hogy önmagában már az is gyalázat, amit Olga azzal a szegény szőke sráccal művelt; ez után a buli után nincs ember, aki a képébe ne röhögne, amikor ott szobrozik jámboran Olgát várva a klubház előtt. Hogy Balázs miatt meg pláne nagy marhaság volt Olgának belemenni bármilyen botrányba; Márta jól ismeri az egyetemről, de egyébként is Andris csoporttársa, félig-meddig barátja, mindenki tudja, hogy ez egy elkényeztetett kiskakas; egy hét volt nála a rekord: az volt a leghosszabb idő, amit egy lányra fordított – világosította fel a talányos arccal hallgató és nem túlzottan érdeklődő Ilkát. – Mondhatom, egy hétért ilyen botrányba keveredni! Még majd én

fogom sajnálni, úgy átvágja a palánkon ez a Balázs. Neki, Mártnak – fejtegette Ilkának – kezdettől az az elve, hogy zárt körben nincs helye a szexnek. Itt, a sportegyesületben sem szokta senki közügyé tenni a hormonműködését, leszámítva néhány pipit, de hát azok csak vendégszereplők szoktak lenni a sportban, hamar lekopnak. Ő például mindig vigyázott arra, hogy még Andrissal se boruljanak össze mások szeme láttára – pedig igazán: Andrissal már egy éve együtt járnak.

– Smároltak – húzta fel a vállát Ilka. – Nem ügy !

Márti elképedt:

– De hát nem is a smárolásról van szó – méltatlankodott a történetek lekicsinylő értelmezése ellen. – Hanem a verekedésről. Az se ügy Ilka szerint? Vagy talán elkerülte a figyelmét, hogy Olga azzal az első osztályú atlétasráccal – középtávfutó? gátfutó? mindegy! – ugyanúgy táncolt, mint Balázssal? Minimum, hogy ettől Baláznak elöntötte az agyát a vér!

– Most tulajdonképpen mi bajod? – szegezte neki a kérdést Ilka, meglehetősen undok, tagolt beszédmodorban. – Először azon háborogsz, hogy illetlenül összeborultak, aztán azon, hogy rögvest szét is mentek. Nem értem, miért kell, hogy ez érdekeljen téged. – Márti automatikusan kijavította Ilkát: – Nem mentek szét, honnan veszed? – Ilka, ha lehet, még undokabb hangon mondta: – Hja, ügy!

Márti belátja, hogy jobb, ha most kussol Ilka előtt, aki bizony keresztüllátott rajta. Féltékeny. Természetesen nem arra a kis stricire, Balázusra, az ilyen fiúktól isten őrizze; szerencse, hogy ezek jól ki tudják szagolni, melyik lánynál van keresnivalójuk, s melyiknél nincs. De azért nem bánna, ha miatta is botrány törne ki. Ha úgy fel tudna húzni valakit, hogy az elveszítse a fejét. Andris nem az az ember, aki odaállna hőzöngeni meg dulakodni, ha neki egyszer eszébe jutna egy kicsit megkeverni a dolgokat. Nem, Andris akkor súlyosan csalódna benne, sokat szenvedne, de végérvényesen lelépne. De hát ő, Márti sem az a fajta, aki ilyesféle közönséges históriába belemegy.

Te az a fajta nő vagy – mondta Andris nemrégiben –, akit mindenki feleségül akar venni. – Megnyugtató nyilatkozat volt, különösen, ha hozzávesszük, hogy egy együtt töltött éjszaka után hangzott el. Mártit nem érte váratlanul: már az érettségi évében is feleségül akarták venni – az anyja barátnőjének a tisztis iskolás fia, az első, akivel lefeküdt életében, s az is a nagy esemény után tette ezt a kijelentést. Szerencséje van, kedves, hűséges fiúkat fogott ki, akik hálásak a testéért, ez jó, hiszen ő is szereti a testét, főleg a melleit. Szereti tudni, hogy szép. De mint szörszálhasogató fiskális – végtére is jogász lesz –, most, hogy Ilkával megjárta, hozzálát, hogy kiszűrje Andris bókjából, ami megfeküdte a gyomrát. „Az a fajta nő vagy.” Kedélytelen besorolás. Márti úgy találja, már az is jobban hangzott volna, ha úgy mondja: „lány”. „Az egyetlen lány, akit feleségül akarok venni.” S akkor még mindig hátravan egy kérdés: hogy ő viszonzni tudná-e szenvedéllyel, ha Andrisban több volna a szenvedély? Úgy látszik, vagy-vagy – söpri félre végre a gyanús indulatokat és kérdéseket a tőle elvárható okossággal és határozottsággal.

*

Nem most jöttem a hat húszassal – vágta ki Balázs szikrázva. Pedig Balázs úrifíú, Andris

csoporttársa, nemsoká doktorál. Különös, hogy néhány napon belül már másodszor van alkalma Olgának ezt a mondatot hallani, bizonyos szerelmi követelés végső megokolásának szánva, pedig ha van valami, amivel egy férfiember örökre elvághatja magát Olgánál, kétségkívül ez a mondat az.

Az előző eset – hagyján. Egy aranyos, bunkó hokis fiú mondta, azon a másik sportegyesületi bulin, ahová Szőkével ment el. Szőke, aki csakugyan és feltűnően szőke, szintén röplabdázik egy nagy, NB 1-es csapatban. Még csak a vacsoránál tartottak, amikor Szőke hirtelen holtra váltan és verejtékező homlokkal megmutatott neki egy újonnan érkezett lányt:

– Figyelj ide, Olga, az a lány, aki ott beszélget annál az asztalnál, a menyasszonyom. Én úgy tudtam, edzőtáborban van. Fogalmam sincs, mi történt, hogy mégis idejött. Könyörögve kérlek, segíts, és viselkedj jól. – Olga persze szívesen megkérdezte volna, de nem lehetett, nem volt már rá idő, hogyan lehetséges, hogy majd egy évig – hisz már majd egy éve kíséretti őt, és hosszú-hosszú órákat vár rá – egyszer sem érezte szükségét, hogy mégis: e menyasszony létezését tudomására hozza Olgának.

Szőke odasietett a lányhoz, meglepett örömmel ölelgette, bekapcsolódott a beszélgetésbe, majd egy széket hozott az asztalhoz, és mint kedves asztaltársát mutatta be neki Olgát. Olga jól viselkedett, annál is inkább, mert jött a hokis fiú, és egész éjjel vele táncolt.

Olga a legkevésbé azt igényli a férfiyaktól, hogy bájosak legyenek, de ennek a fiúnak a bájosága kétségkívül nagyon kellemesen hatott rá, szabályosan elgyönyörködtette. A bunkósága ellenére, vagy pont azzal együtt. Bájos, csibészes szépség, csak nagyon fogatlan. Mi tagadás, a fogatlanság azért nem állt igazán jól neki, holott büszke önérzettel viselte, mint afféle lovagi bélyeget. – Miért nem csináltatod meg a fogaidat? – szegezte neki a kérdést Olga. Enyhe csodálkozással visszakérdezett: – Minek? – s mutogatta csapattársait, hogy milyen rondák a fém műfogaikkal. Hajnalfelé a fiú előállt a javaslattal, hogy ők ketten lépjenek le innen. Olga addigra már az álmoságtól is, az italtól is és a fiú modorától is végtelenül leegyszerűsödött, és nyíltan megkérdezte: – Ugyan már, mi a fenét kezdjek veled? – A hokis fiú nem tagadta, hogy neki volna egy elképzelése. Olga hasonló őszinteséggel válaszolt: arról szó sem lehet. Ekkor állt elő a fiú a hat húszas vonatra hivatkozó mondatta.

Az éjszaka legérdekesebb fordulata az volt, hogy Szőke tánc közben lekérte a hokistól, sápadtan vallatóra fogta; rózsaszín, tiszta, gyümölcsgeresztdforma szája remegett:

– Figyelj, Olga, ha most azt mondom, hogy komolyan veszel engem, érted, Olga, tehát csak annyit: komolyan veszel, akkor én megmondom ennek a lánynak, hogy veled maradok. Ugye megértettél?

Olga megnyugtatta: igen, érti. De semmit sem tud ígérni. Semmit a világon. Nem hiszi, hogy annyira komolyan tudná venni Szőkét, amennyire kell.

Ez a néhány szó feloldotta a torkában a megaláztatás keserűségét, amin szemernyit sem enyhített a vad táncolás a hokissal, hogy egy másfajta keserűség lepedéke váltsa fel: a végleges döntések veszteségtudata. Azóta többször is ellenőrizte döntése helyességét: nem neki való fiú Szőke, a technikai érettségi után munkába állt – persze, inkább csak röplabdázik, nincs szándékában továbbtanulni, megkezdte a felnőttéletet, nyilván előbb-utóbb nősülni akar majd – hol van még ettől Olga?! Nem volna szép, ha fölöslegesen lopná ennek a rendes fiúnak az idejét. Ámbár némely tanácsadók az egzisztenciális

gondjai megoldására egyenesen a házassági hirdetést javasolják – gondolja hozzá dühös gúnnyal.

No de hogy Balázs a doktorátus küszöbén szintén a hat húszas vonattal érveljen, felháborító! –, kapcsol vissza a neonfényes eszpresszóba, Balázs asztalához Olga, miután átcsattogott emlékezetén a hokis fiú vonata és a Szőke miatt érzett szomorúság. Sajnos pillanatnyilag nem tud elég megsemmisítő lenni – törődik bele –, mert nem elég már önmagában a neonfény, még tükör is van a közelben, amolyan ócska, zöld tükör; Olgának véletlenül mindig odatéved a pillantása, s ez megannyi csapás női önérzetére. Ő ma selymesnek, puhának érezte magát, mint a nerc (amit ebben az időben nem is ismer; a polgári civilizáció kellékeit, a bútort- és textilfajtaikat, az ékszereket, a szőrméket csak sokkal később fogja kitanulni), egyszerre vonzónk és elutasítónak, amilyenek a perzsa macskák, s akkor látnia kell, hogy valójában egy tüdőbeteg víziszörny, aki elcsigázottan bámul ki a frufruja és a zöld moszat alól.

Ma este nincs jó formában. Máskor ügyesen szlalomozik az ilyen rámenős udvarlások törvetései között, most meg sarokba szorult, és megadóan bevallotta, még senkivel se volt dolga, úgy érte, hogy nem feküdt le senkivel. – Azt akarod mondani, hogy még szűz vagy?! – Balázs egész elvesztette a fejét, akkora hang szakadt ki belőle, mintha az Úr szólalt volna meg a Nemzetiben. Akármilyen kínosan érintette a közérdeklődés, amit felkeltettek, Olga akaratlanul elnevette magát: Balázs elképedése valóban minden mértéket felülmúlt. A fiú egy hangot sem hitt az egészből:

– Pont te, akiről mindenki tudja, hogy placra dobtad magad az Annában – vörösre gyúlt a feje a méregtől. Olga egy darabig még mulatott magában, aztán lassanként elkedvetlenedett. Balázs egyik mondata nagyon megcsípte: „Ha elhinném, hogy még nem feküdtél le senkivel, csak annál rosszabb, mert a kurvát még mindig ezerszer többre értékelem, mint a félszüzet, a félszüzektől elhányom magam.”

Olga már régóta nem őrizgeti az érintetlenségét, csak a kritikus helyzetekben valahogy mindig úgy találja, hogy nem az illető fiú az, akivel ez a dolog rendjén volna. Egyikükhöz se akar ennyire hozzátartozni. Balázs kirohanása megrendítette. Váratlan ötlettel fölpillant Balázusra:

– Felkérhetlek a defloreálásomra? – Tudta, hogy meglehetősen hidegen néz, mindig sokat adott rá, hogy tud hidegen nézni. Balázs meg is juhászodott. Hátradőlt, rendbe szedte az arcvonásait – nemhiába: a doktorátusa közeleg!

– Mit fizetsz?

Olga mint röplabdás azonnal észlelte a jó feladást, felemelkedett a labdára:

– Hja, pénzért jobbat is kaphatok! – mondta tárgyilagos tónusban, s ezzel mindketten lezárták az ügyet, ami az egyesületi bulin akkora csinnadrattával kezdődött.

*

Hogy lehet valaki pedagógus létére olyan rossz emberismerő, mint ez a Pali? – Éva szónoki kérdése faltiplizés közben hangzott el, ami Öcsi bácsi legkedvesebb foglalatosságai közé tartozott. Befűrni a falba, ügyesen megfáraggni a fadarabot, gipszet keverni, egy gyors mozdulattal belekenni a

lukba, s akkor következik a gyengéd kalapálás – töméntelen munkafázis, kéjes pacsmagolás, látványos eredmény. Szép persze a tipli is benn a falban, de még szebb a visszamaradó terep: az a sok sitt, faforgács, újságpapír, gipsztócsák, a számlálhatatlan gipszes talpnyom a felhajtott szőnyegen és a padlón, aztán a szerszámok és a zacskók szemkápráztató forgataga, elkeveredve a festői hulladék és a felhajtott szőnyeg közé: akárki megmondhatja, itt hatalmas munkavégzés folyt. A koronatanú persze Éva, aki mint segédmunkás részese a dicsőségnek, ezt el kell ismerni, ő szállította az anyagot a tiplizéshez, végtére is Öcsi bácsi nem szaladgálhatott a kalapács, a fadarabka, a fűrő, a kés, a gipszeslábos stb. után, elvégre ő dolgozott. Éva ennek ellenére szívből örvendezik a tipli falba kerülésén is, meg Öcsi bácsi győztes kielégültségén is (a nadrágot legfeljebb kimossa, annyi baj legyen), egyrészt mert a tiplire csakugyan nagy szükség volt, másrészt meg előző férje soha nem tiplizett, és más ház körüli munkában sem vett részt, ellenben küldött egy embert „bentről”, akit aztán Éva szégyenkezve körülugrált, mindenféle földi jóval megkínált, és mindig teljes bizonytalanságban bocsátott útra, hogy nem kellett volna-e mégis pénz is adni neki. Könnyen lehet, hogy egy év múlva már nem melegíti fel ennyire a szívét Öcsi bácsi munkavégző szenvedélye – de az csak egy év múlva lesz – gondolja Éva vidám hetykeséggel, miközben a maradék faforgácsot piszkálja egyenként a szőnyegbolyhok közül.

Amikor Pali beajánlotta hozzájuk Olgát albérlőnek – Pali Éva kolléganőjének a férje, s az ő iskolájukban is edzőként működik a serdülő fiúcsapat mellett –, azt mondta Évának: „Küldök hozzátok egy lányt, nagyon derék lány. Becsületes, jóra való, megbízhattok benne.” Éva ugyanis azzal a megszorítással kérte Palit a közvetítésre, hogy csak olyan albérlőt tudnak befogadni, aki biztosan elmegy a lakásból, ha úgy alakul a dolog. Például ha gyerekük lesz, és kell a kisszoba. Annyira félnek attól, hogy valaki a nyakukon ragad, hogy emiatt tulajdonképpen még nem is szánták rá magukat száz százalékgig a szoba bérbeadására. – Ezért szavatolta Pali akkora hangsúllyal a lány becsületességét.

– Derék lány? – morfondírozik Éva Öcsi bácsi füle mellett. – Te ilyennek képzelted volna e szerint a leírás szerint? Nem egy kerek arcú, mosolygós kis tramplit képzeltél, falusi bociszemekkel? Ez egy égetni való, megátalkodott nőszemély, ez az Olga, szabályos anarchista, Pali meg azt mondja rá: derék lány, csak élhetetlen.

– Hát, nem tudom – Öcsi bácsinak kicsit nehezebb esik elszakadni a tiplitől. – Nekem az a benyomásom, hogy nem lesz Olga Ivanovnával semmi problémánk. Ha ennek a lánynak holnap azt mondom, menjen el, elmegy. Teljesen helytállóan találom Pali választását.

Hát persze! – csapja szét a kezét ingerülten Éva. Ő nem erről beszél, ez magától értetődik mindenkinek, aki csak egy pillantást vet Olgára. Olga Ivanovnára. Az első napokban azt mondogatták, hogy olyan, mint egy dekabrista nő vagy század eleji orosz diáklány valamelyik cárellenes összeesküvésből. Akkor tényleg olyan volt, mert bizalmatlan volt, azóta felengedett, de az Olga Ivanovna nevet érvényben hagyták, mert mostanában meg Csehov-hősnőként jelenik meg, amikor előbújik a szobájából hol a tanulástól, hol álomtól felpuhult arccal, és félszegen elhadar valamit. Mindig vékony hangon, bocsánatkérően, visszakozásra készen kezdi a mondókáját: „Csak azt szeretném mondani”, vagy: „Csak azon gondolkodtam”, aztán annál hajmeresztőbb szövegekkel, haragos, kíméletlen ítéletekkel áll elő. Mindenről tud valami rosszat mondani.

Évának ez némileg imponál, bár látja benne az eltökélt kamaszos bárdolatlanságot is. Náluk otthon a kultúra iránt való fenntartás nélküli áhítat volt a természetes, s ez nem vált Éva kárára. Ugyanazok a bálványai, mint amiket legelőször választott, s ez kétségkívül ad valami belső nyugalmat az embernek. Ugyanakkor észrevétlenül egyre több kétség és zavar rakódott le benne tanítványainak a teljes illúziótlanságával szembesülve naponta. Ha vannak egyáltalán eszményeik, hátborzongatóan primitívek. Magától értetődik, hogy a többség most is konzervatív, gyerekesen vagy álnokul simulékony, a leckét felmondja rendesen. Ám Évát mégis jobban érdekli a másik, a kisebb csoport: a bárdolatlan, a destruktív diákjai, mert egyre inkább arra hajlik, hogy a mai világnak ez az adekvát ifjúsága, s persze hogy nem válaszolnak a marinírozott tananyag kérdéseire, ha egyszer közvetlenül a világra adnak választ! Egy új barbarizmus előhírnökeinek látja őket, s rettegetve számol azzal az eshetőséggel, hogy tíz-tizenöt év múlva ezeknek a keze alá fekszik a műtőasztalra, ezek tanítják majd a gyerekeit, ezekből kerülnek ki a főnökei. Olga megismerése révén egy kicsit bizakodóbbá vált. Ő a diákjaiból mint tanár – vagyis hivatalos közeg – csak a formátlan, tartalmatlan lázadást kapta. De azért talán mégsem szükségszerű, hogy emögött valóban csak a vak, állati üresség, lelketlenség legyen.

Öcsi bácsi le szokta inteni Évát, amikor elrágódik Olga valamelyik sokkoló hatású kijelentésén: – Gyerekszáj! Ne vedd komolyan! – Ennek ellenére Olga néha őt is kihozza a sodrából. A múltkor például, amikor arról a divatos regényről volt szó, amelyet az újságokban is annyi felől vitatnak. Olga élesen kikelt az ellen, hogy a regényben szereplő családot széltében-hosszában proletárcsaládnak könyvelik el, holott azok az emberek, akiket az író leírt, részint lumpenek, részint kispolgárok. – Nagyon sanda dolog a proletár elfajzását fájlalni egy ilyen trükkös csúsztatás segítségével – jelentette ki vádaskodva. Erre Öcsi bácsi rászólt, ne hülyéskedjen, mi érdeke volna az írónak egy ilyen sanda csúsztatásban, s egyébként is csak leírt egy családot olyannak, amilyen. Olga tiltakozott, ő nem mondta, hogy az író a sanda, s ilyen család ezer és ezer van, csakugyan; őszintén azok követik el – igenis, számításból és szándékosan – a csúsztatást, akik erre azt mondják: lám, ilyen a magyar proletár, mit lehet tenni, ezek helyett tényleg nekünk kell megcsinálni a szocializmust.

– A Népszabadság nótáját fújod, édes lányom! – robbant ki Öcsi bácsiból –, de nekem az elmúlt évtizedben elegendő lett a forradalmi szerepre termelt vörös proletárból, akár pozitív hősként ábrázolják, akár nem.

Éva akkor is tudta, hogy Öcsi bácsi rosszul érti, amit Olga mondott, de nem akart beleszólni a vitába, mert egy káderférjjel a közeli múltjában óvakodott még a politikai megnyilvánulástól, csak amikor Olga néhány nap múlva előhozakodott a válaszával – nyilvánvaló volt, hogy azóta emésztette magát miatta szegény –, Éva neki drukkolt.

Nem sikerült rájönnie – mondta a lány Öcsi bácsinak –, hogy mi szerepük és érdekük volt a kétkezi munkásoknak mindabban, amit a nevükben vitt véghez egy szervezett és fegyveres apparátus. Nemcsak Öcsi bácsi ellen, hanem egyebek közt ellenük is, a hivatkozási alapként szolgáló nép ellen, ami világosan mutatja: az apparátus nem aggódott, hogy a dolgozó népnek mint elégedetlen megbízónak módjában van egyszer csak visszavonni tőle a mandátumot.

– Na és? Mit akarsz ezzel? – Öcsi bácsi gyanakvó arccal várta a folytatást.

– Hogyhogy mit akarok? –bosszankodott Olga. – Teljesen világos! A te szíves figyelmedet hívtam fel arra, hogy mindenféle fogalmak vannak itt forgalomban egy dologra, ami objektíve létezik: csürhe, nép, proletariátus; a használatban ezek olykor cserélődnek, a csürhe olykor népek minősül, a nép viszont olykor csürhének, a proletár hol vörös és öntudatos, hol pedig öntudatát veszve vasárnaponként rántott húst zabál, és ha részeg, bicskázik, s hovatovább már egészen mellékes körülménynek számít, hogy az a dolog, az az objektíve létező dolog nem más, mint sok-sok munkásember, aki meglehetősen takarékos körülmények között él, és meglehetősen fáradt, mert dolgozik. De ezekről nyilván nem is érdemes tudni, hiszen úgysem férnek bele semmilyen képbe, senkinek se hiányoznak, sőt jobb nem zavarni az újdonsült bizalom légkörét rossz beidegzésekkel, ugyebár.

Öcsi bácsi nagyon ártatlannak, sőt viccesnek néz ki fintorgó, barázdált, sovány arcával, ritkuló, tüskés üstökével, nem véletlen, hogy senki se hagyott fel az öcsizéssel akkor sem, amikor már elérte a harmincat, sőt csúfondárosan hozzátették a „bácsit”, de ez a megtévesztő külső veszedelmes, könyörtelen vitatkozót rejteget. Szegény Olga is csak hápogott egyet, amikor Öcsi bácsi megkérdezte, hogy miért érzi magát még mindig a kétkezi munkásokhoz tartozónak, s ha lám, ő meri vállalni, hogy tüzesen képviselje őket és a nevükben vádaskodjék, mi jogon vonja kétségbe az állam- és pártapparátusban dolgozók jogát ugyanehhez?

Öcsi bácsi nagyon undok volt – állapítja meg Éva tárgyilagosan, de nem tehet róla: szerelmesen elragadtatva. – Egyfelől Olga egész a legutolsó időkig kétkezi munkát is végez, másfelől meg egy Borsószem királykisasszonytól sem szabad elvileg elvitatni, hogy szociális igazságokat feszegessen. Maga Öcsi bácsi is megsokallta a saját kiütéses győzelmét, mert vigyorogva ápolgatni kezdte az elnémult lányt:

– Ne búsulj, nem vesztesz semmit, ha átpártolsz az értelmiséghez. Köztünk is prima társadalmi sérelmekben fogsz részesülni, csak várd ki nyugodtan.

Éva annyira elmerült a minapi vita felidezésében, hogy szinte meglepte Öcsi bácsi hirtelen megszólalása, miközben a feltakarított terepet újra összekoszolta, minthogy megkötött a gipsz, és eljött az ideje, hogy a csavart a tiplibe belecsavarozza:

– Azt azonban én sem értem, miért tartja Pali a mi Olga Ivanovnákat élheteretlennek? Hála istennek nagyon is jól állja a sarat. Nem csekélység, hogy ezt az ösztöndíjat megszerezte.

– Miért mondod, hogy megszerezte? – akadt fenn a szóhasználaton Éva rosszat gyanítva, és hogy Öcsi bácsi emlékezetét felfrissítse, emlegette a mesebeli szerencsét: a kis takarítólány épp a hirdetőtáblát porolja, amikor megakad a szeme egy pályázati felhíváson; nyomban be is nevez a pályázatra, kitalálja a zsűri három kívánságát, s elnyeri a társadalmi ösztöndíjat.

– Az ám, de mi lehetett a zsűri három kívánsága? – bólogat sokat tudó arccal Öcsi bácsi. – Gondolj bele, Éva, ez az ösztöndíj még egy vegyésznek is azt jelentené, hogy megfogta az isten lábát, nemhogy egy kémia szakos hallgatónak! – Évát elfutja a pulykaméreg. Az egyetlen, amit még Öcsi bácsinak sem néz el: a férfisovinizmus. – Ti mind paranoiások vagytok – kiabálja magánkívül –, egyszerűen nem tudjátok elképzelni, hogy egy nő másként, mint kurválkodással, elérhet valamit az

életben, a szakmában, mert szerintetek bőven elég, ha egy nő abban tehetséges, másra úgyse nagyon alkalmas!

Öcsi bácsi szeretetteljes részvétellel fogadja Éva dührohamát. Évát még mindig elképeszti, megrendíti ez a váratlan gyengédség a gejzirként fölfakadt gyűlölet ellenében. Mint tanár, maga is szokta használni őrjöngő gyerekek leszerelésére ezt a hangot. De Öcsi bácsi nem számításból ilyen, látszik rajta, hogy tényleg sajnálja Évát, amiért kínozzák az indulatai. Éva ilyen embert még nem látott, ezért, ilyesmiért szeretett bele.

– Ne gondold – mondta Öcsi bácsi Évának –, hogy én nem helyeslem, ha egy ilyen ember, mint Olga Ivanovna, minden lehető módon küzd magáért. Amennyiben versenyen kívül harcolta ki az ösztöndíjat, nem vagyok megbotránkozva: egy kicsit még tisztelem is érte. Ez a lány elképesztően egyedül áll a világban. Sok mindenhez joga van, amit mástól, a sors kegyeltjétől valószínűleg nem fogadnék el.

– Nagylelkű álláspont – békült meg Éva némi kis illendő vonakodással, és hozzátette: mindenesetre a maga részéről továbbra is elhiszi Olga verzióját. S közben észlelte, hogy már nem. Már ő sem hiszi teljesen.

*

Az az igazság, hogy kihasználta. Ugye igen? – kérdezte Olgát Tóbiás esengő szomorúsággal egy vörös téglás templom lépcsőjén üldögélve, olyan elesett volt, hogy még nagyszerű deltáit is leengedte, amik miatt pedig egyébként oldalazva kellett átjárnia a szűkebb helyeken, tehát például minden egyes ajtón. Vidéki fiú, kollégista, geológusnak készül. Az egyetem előtt bányában dolgozott, de az izmait persze tornával fejlesztette ki. Egyszer egy esti laborozás után a sötét folyosón egymásba ütköztek; Tóbiás egy kis nyomás alatt volt, legalábbis úgy tűnt, de az is lehet, hogy a mihaszna hormonjai kergítették meg, mert dermesztő durvasággal csapott le Olgára. Hogy szó szerint mit mondott, Olga azóta sem tudja felidézni, mert fel se fogta egészen, mindenesetre arról volt szó, hogy van neki pofája foglalni itt a helyet valaki becsületes ember elől, amikor egy ilyen kurva, mint ő, úgysem a diplomájából fog megélni. Olga arra se emlékszik, mit tudott erre válaszolni; valamit biztosan mondott, amire Tóbiás mindentudóan és fölényesen kioktatta, hogy aki kollégistákkal kezd, az ne számítson valami óriási diszkrécióra. Ebből Olga megérthette, hogy Tóbiás nyilván valamelyik társának a nyilvánosság elé tárt képzelgésére alapozza a lesújtó véleményét, és azt már viszont nem felejtette el, amit ekkor mondott Tóbiásnak: Rühes kutyák! Rühes kis onanista kamaszok! Az fáj, mi, hogy levegőnek nézlek benneteket?! Melyik volt az a szemét, aki ezt merte mondani rólam? Azonnal mondd meg, melyik volt! Legyen benned ennyi tisztesség!

Kiderült, hogy nem is egy volt, nem is kettő. Kiderült, hogy a kollégiumban széltében-hosszában hírlík, hogy ki mindenkinek volt meg Olga, mintha ez valami klubtagság kötelező feltétele volna. Ahogy a tudatáig hatolt ez, félfajultan, kínjában hirtelen elnevette magát. – Hát ez abszurd. Kész örület. Hát mit

lehet itt csinálni? – Leginkább arra hajlott, hogy most rögtön elmenni ebből a városból a francba, el a földkerekségről, és elfelejteni az egészet.

Tóbiás majdnem úgy megdöbbsent Olga nevetős idegrohamától, ahogy Olga a tőle kapott hírtől. Gyanakvóan fürkészte, aztán azt mondta, sajnálja, tényleg ronda egy ügy ez. Olga kicsit magához tért addigra, és nyugtatta, ne bánja egy cseppet se Tóbiás, igazán ideje volt, hogy megtudja, ki mindenkivel volt neki dolga. Jobb későn, mint soha. – Tóbiás, persze, még akkor se hitt neki egészen, de vele maradt, hazakísérte, s egyikük sem szólt egész úton egy szót sem.

Olga akkor körülbelül egy hétig nem tudott bemenni az egyetemre, mert az éjszakákat ébren, izzadva, fejfájással és légszomjjal töltötte, csak reggelre aludt el. Hányinger, fejgörcs, látási zavar ébredéskor, este lett, mire úgy-ahogy rendbe szedte magát – s akkor már kezdődött is az újabb gyötrelmes éjszaka. Egy hét volt, de lehet, hogy kettő. Aztán legalább edzésre lement. S hét végén megjelent a soron levő mérkőzésükön is. Esett az eső, meglepve látta, hogy Tóbiás ott ázik a pálya szélén, mint egyszemélyes közönség. Lelkifurdalása volt, kérte, hogy Olga ne csináljon marhaságot, ne hagyja ott az egyetemet. – Fogd fel úgy – tanácsolta zavartan –, mint egy idétlen bókot. Különben sincs akkora jelentősége, mint gondolod. Egyszer csak abbahagyják, ez úgy szokott lenni. – És bízni lehet abban is – mondta Olga –, hogy a kollégisták száma véges. – Tóbiás akkor rátette a tenyerét Olga lehajtott feje mögött a tarkójára, s hüvelykujját picit előrecsúsztatva megsimogatta a füle mellett az arcát.

Jött a tél, moziba jártak Tóbiással, mert az mégiscsak olcsóbb volt, mint presszóokban üldögélni, s elfogadtak minden meghívást minden bulira. Végigülték titkos költők és nagy reményű drámaírók felolvasó estjeit, és a szerzőkben mindig volt annyi irgalom, hogy szendvicset vagy pálinkát adjanak, s az is általános szokás volt, hogy a produkció után hozzájárultak a segédeszközül használt magnetofon vagy lemezjátszó (akkoriban jött divatba Budapesten Honegger és Orff; a zenei aláfestés csaknem mindig tőlük származott) egyéb, profán célra való működtetéséhez, sőt a lakásban lévő valamennyi szőnyeget már eleve fölgöngyölték. Ők Tóbiással őszintén szólva a művészeti produkciókat se bánták, igazán lenyűgözöek voltak. Volt dráma, amelynek előadása kedvéért a szerző előzőleg magnóra mondta a darabja néhány szerepét, néhányat meg direktben alakított, a dialógusokat így a magnóval feleselgetve adta elő, miközben szaporán ugrált a lemezjátszóhoz is, hogy a hangulati aláfestést más és más lemezekkel biztosítsa. Olga sosem fogja elfelejteni, amikor ez az ifjú ember azt mondta a saját orsós magnetofonjának: Anyám! – Hatalmasakat röhögtek Tóbiással ezeken az ártatlan lelkű házigazdákon, s Olga azért tudott Tóbiással olyan jókat együtt nevetni, mert látta, hogy benne sincsen semmi rosszindulat.

Olga nem szereti summázni az érzelmeit, ezért soha nem mondódott ki, hogy Tóbiás volt az első ember az életében, akihez neki igazán köze volt. Nehéz volna meghatározni, hogy milyen minőségben volt közük egymáshoz, mert a testvéri bizalmasságtól a kedvtelő, felszabadult pajtáskodásig, a kétségekkel és kínos feltárulkozásokkal terhelt barátságtól a nőstény és hím közötti csaknem ellenséges ingerkedésig annyi minden zsúfolódott a kapcsolatukba, hogy a legegyszerűbb volt szerelemnek mondani. Lehet, hogy az is volt. Az objektív bizonyosság az emlékezet dolga, s köztudomásúlag érzelmi emlékezet nincsen.

Meglehet, csakugyan szerelem fűzte Tóbiáshoz, annak ellenére, hogy határozottan zavarta

néhány dolog a fiúval kapcsolatban. Például hogy alacsonyabb önála. Meg az is, hogy általában menza-ízű a szája. Ezt persze valószínűleg csak hozzá képzelte szegényhez, minthogy mindig csak a menzán ettek mindenféle silány étkeket. Tóbiás szája az elején mindig taszította lusta hűvösségével, pedig talán csak a tél miatt volt ilyen, s mert elég gyakran kiszorultak az utcára.

Eszébe se jutott, hogy fölvigye Évákhoz a lakásba. Évák ugyan nem kötötték ki, ahogy bogaras vénasszony főbérlok szokták, hogy nem fogadhat látogatót a szobájában, s később rendszeresen elő is fordult, hogy – főleg délelőtt – felosontak, ő mégis úgy tett, mintha ez a lehetőség egyáltalán nem is volna. Azt akarta, hogy Tóbiás, mint egy lovagi próbát, oldja meg: szerezzen szobát!

Tóbiás utólag bevallotta, hogy még bányásként egy éltesebb raktárosnő elkapta egyszer a frakkját, de igazában ő is Olgával esett át „az első csodálkozáson” – ahogy gyerekesen elnevezte az eseményt –, és ehhez képest meg lehetnek egymással elégedve, hogy egyáltalán sikerült. Olgát ez a hang bosszantotta. Természetesnek vette, hogy neki mint nőnek ez az első alkalom nagy, eufóriás boldogságot nem okozhat. Olvasott erről eleget. Ennek ellenére majdnem boldog volt, örvendezett az új bizalmasságnak, ahogy Tóbiás karjához-vállához bújva ment az utcán, gyalog át a hídon – mindig szívesen mentek át gyalog a hídon, amikor a fiú hazakísérte őt. De Tóbiás igazán lehetne boldogabb! – gondolta, az „ehhez képest” megszorítás határozottan elcsüggesztette egy kicsit.

Később, különösen nyár felé, egészen másképpen festett a dolog. Akkor már kifejezetten Tóbiás hűvös szájára vágyott, s Tóbiás hasán a szőrcsík, ami lefelé kilombosodik, elzsibbasztotta, ha csak rágondolt is. De Tóbiásnak erre az időszakra is volt egy furcsa mondata: „Belejöttünk, mint kiskutya az ugatásba” – jelentette ki vígan csillogó szemmel Olga mellett könyökölve, hatalmas vállára ejtve keskeny fiúarcát, s Olga nem szólt, de megjegyezte az esetet.

Most pedig Tóbiás sértődötten és szemrehányóan mondja, a vörös téglafalnak támasztva kicsit színpadiasan hátraszegett fejét: Kihasználtál! – Egy hatalmas, kopár külvárosi telken áll ez az elhagyatott templom, amelynek huzatos lépcsőjére húzódtak a korán jött melegben. Újra nyár van, újabb tél és tavasz telt el Tóbiással, s Olga úgy találja, hogy elég volt. – Kihasználtál – mondja Tóbiás –, mert már fenemód el akartad veszteni a szüzességedet. Hogy egészen pontos legyek: a félszüzességedet. – Ez nem volt szép, ennyire nem szabad visszaélni mások őszinteségével semmilyen körülmények között. Olga most nem is érti, hogy lehetett Tóbiás iránt akkora bizalommal, hogy még ezt a szégyent is megvallja neki. – Ez önmagában nagyon rendjén is volna – kerekedett felül Tóbiásban a belátás –, de miért engem szúrtál ki éppen? – Összepréselt szájjal, összehúzott szemmel hallgatásba merült.

Olga nem érzett indíttatást arra, hogy válaszoljon. Egyszer-kétszer már elmondta Tóbiásnak, hogy nézete szerint mi és miért történt közöttük. Elmondta, hogy szerelemből történt minden, és szerencsájuk volt egymással, mert alighanem minden nagyon jól történt. Tartott, amíg tartott, ennyi volt benne, hiba volna a csömörig vonszolni azt, ami maradt, s ami még mindig elég tisztességes rokonszenv. Tóbiás volt, aki újra és újra megszólalt. Fölpanaszolta, hogy hálátlan szerepre szemelte ki Olga: az elsőt a nők mindig meggyűlölik, boldog lehet, aki utána jön. Ez a gondolat új lendületet adott vádaskodásának, s Olga megrökönyödésére kijelentette, hogy látja már: éppen azért választotta őt, mert ő egy csóró bányászfiú, nem számít, egy kollégista, aki örülhet, hogy megkapaszkodott az egyetemen. Most már,

hogy volt, aki átsegítse a nehézségeken, Olga rástartolhat azokra a pasasokra, akik számítanak.

Erre már Olga is dühbe gurult. – Nem utálsz magadat, amikor így tocsogsz az önsajnálatban? – förmed rá Tóbiásra. – Mered állítani, hogy tebenned semmi más nem volt, csak vak, önzetlen szerelem? – Tóbiás bólint: – Szerettelek. Szerelmes voltam. – Nyel egyet, nyilván a múlt időt fontolgatja, hiszen még reménykedik. – Ha nálad ennyi a szerelem – mondja most már türelmetlen haraggal Olga –, az nekem kevés.

Ez csak tetszetős kijelentés volt. Olga nem gondolta komolyan. Amit komolyan gondolt, tudniillik hogy ennek a vonzalomnak vége lett, azt már mondta elégszer. Tóbiás sajnos rákényszerítette, hogy egy követ is utána vágjon.

*

– Valaki a faluban úgy érdeklődött felőlem: No, Cila néni, hogy van az a méregkeverő unokája? Eddig csak az furdalta szegény nagyanyámat, hogy nem sikerült még férjhez mennem. A magasságomat okolja, de nagyon vigasztal, ne bánkódjak, hiszen lesz kenyér a kezemben. Ezt a kémiát nemigen fogta ő föl, beírta annyival, hogy valami tanárnőnek készülök, s ennek nagyon örült. De most az a marha jószág bogarat tett a fülébe, sehogy se tudja megemészteni, miért gondoltam meg magamat, minek nekem mérgeket kotyvasztani, amikor tanárnő is lehetnék. „Már meg vagyunk mink eléggé mérgezve – mondja –, már mindenben csak vegyi anyag van. Mennyit akarnak még csinálni belőle?” – így van szegényke ezzel.

Egész ügyes – állapította meg Öcsi bácsi (aki szerette ezt az elnevezést, de magában azért nem így nevezte önmagát; nem mintha normális esetben akárhogy is nevezné magát az ember, mégis van egy képzelet saját személyéről, amelyhez kimondatlanul is név tartozik; Öcsi bácsi esetében a rendes neve, amin nemigen szokták szólítani: László) –, nicsak, hogy kinőtt a földből a mi Olga Ivanovnáink, igazán kifogástalan kis magánszám volt, amit előadott; régebben azért nem mert szélesebb körben, a barátai jelenlétében így megnyilvánulni. Könnyen lehet, hogy igaza van – kanyarodik vissza gondolatban Öcsi bácsi az elmúlt időszak sorozatosan ismétlődő vitáihoz. Az első vita az amatőr színjátszás miatt tört ki. Öcsi bácsi erélyesen rászólt, amikor feltűnt neki, hogy Olgának még több elfoglaltsága támadt: – Épp elég, hogy a röplabdával lopod az idődet! Jó, meggyőztél, beláttam: rengeteg haszna van a röplabdának – sorolta szorgalmasan –: küzdőképességet és állóképességet lehet tőle kapni – nem állta meg, hogy hozzá ne tegye: – és ízületi betegségeket, amennyire ezt a fürdőszobában száradó fáslik növekvő számából meg tudom állapítani. De azt már nem tudod beadni nekem, hogy az amatőr színjátszás szintén nélkülözhetetlen egy kémikus pályáján. – Ekkor vallotta be Olga, hogy sajnos baj van: egyáltalán nem biztos benne, hogy arra született, amire elszegődött. Mint mindenki, ő is azzal az illúzióval indult neki, hogy ama lelkesítő ritmusban, amelyben a középiskolai tankönyvei fejezetről fejezetre drámaian új és új lépéseket tettek, rá került a sor: ő fogja lépni a következőt. Ő alkotja meg az új fejezetet, ennél kevesebbre nem is gondolt, egy percig se vette igazán komolyan, hogy a tanári diploma járhat azzal is,

hogyan tanítania kell. Csak azért jött erre az egyetemre, mert tulajdonképpen vegyészmérnök se akart lenni, és senkihez se fordulhatott felvilágosításért, hogy milyen reális lehetőségek várnak rá ezen a területen. Most már viszont tudja, s a jövőendő munkahelyét máris a túlságig ismeri ösztöndíjas státusából kifolyólag, de ez igazán kétséges előny a többiekkel szemben. Jól tudja – ismerte el magától Olga –, hogy a bizonytalanság sokkal rosszabb. No de látni előre a következő harminc-negyven év naponta ismétlődő nyolc óráját – nemigen növeli az életkedvet és az ambíciót. A rá váró munka lényegileg a közlekedési rendőr feladatkörével rokonítható, csak neki nem a járműforgalom, hanem különböző vegyi folyamatok rendjére kell majd felügyelnie.

Öcsi bácsi már ekkor is túlságosan megértette Olga lelkiállapotát ahhoz, hogy a tapasztalt felnőttek szokásos arcátlanságával intette volna józan belátásra. Pláne minthogy ez merőben felesleges fáradság volna: belátással vagy anélkül Olga csak egyet tehet: teljesíti a szerződést. Máskülönben vissza kéne fizetnie az eddig felvett pénzt a vállalatnak, s elkötelezte magát a diplomázás utáni esztendőkre is. Pályamódosítás szóba se jöhet.

Amint elnézte itt Olgát, hogy formás epizódalakítást rittyentett egy semmi kis történetből – no igen, kicsit talán kimódolt volt; meg Cila nagyanyját is beáldozta (ez már ilyen mesterség!), ámbár Cilának végül is haja szála se görbült, inkább a saját véresen komoly bánatát áldozta fel benne: elvégre pizszokul fájhat neki ez az elemi értetlenség és bizalmatlanság; kinek ne fájna? – elfogja a kétség: talán mégsem alaptalanul kevesli ez a lány a várható jövőjét.

Persze, jó színésznő se lenne belőle – méri fel megingathatatlan tárgyilagossággal. – Merev, és hiányzik belőle a meggyőződés, hogy órá figyelni kell. Baj, mert azokhoz a neurotikus hisztérikákhöz is nélkülözhetetlen ez, akikről mostanában darabokat írnak Amerikában. No meg Csehovhoz is nélkülözhetetlen – mosolyodik el Öcsi bácsi.

Mert kedveli Olga Ivanovnákat. Sajnálja is. Csakhogy ő volt a fronton. Volt hadifogságban. Mindezt egyetemi éveit félbeszakítva. Olyan években végzett és lépett pályára, amikor nemhogy a jogász hivatáshoz, az élethez se volt kedve, más kérdés, hogy mégis körömszakadtáig harcolt mindkettőért: az életért és a diplomaért. – Azt gondoltam, nekik könnyebb, hogy ők valóban elkényeztetettek, ahogy azt manapság hangoztatják. Hozzánk képest, persze, jobb nekik. De azért rohadt nehéz nekik is.

Minthogy utálja az általánosításokat, utánagondol, hány és milyen fiatal ismer: nem valami sokat, s némelyiknek nem dukál semmiféle részvét. Hát, istenem, élnek – sóhajt magában Öcsi bácsi. – Olga Ivanovna is lakályossá fogja tenni a sarkot, amibe beszorult. S nem árt tekintetbe venni, hogy ez a sarok azért mégsem egy bunker vagy egy barakk sarka.

*

– Te minden vérvételen elájulsz? – kérdezte Olga Szilviától. Szilvia most lett elsőéves, de már korábban is röplabdázott egy jó egyesületi csapatban, húzza az orrát, hogy a rendelkezések értelmében kénytelen az egyetem alsóbb osztályú csapatában folytatni a sportolást. Ők ezt meg is értik, nem vették

szívükre Szilvia duzzogó kedvetlenségét. Nem nekik szól.

Magától csatlakozott Olgához, amikor kiderült, hogy neki is lejárt a versenyzési engedélye. Olga ezen egy kicsit meglepődött, mert Szilvia addig valami halvány és tetten érhetetlen módon inkább az ellenszenvét érezte vele, messzire került a páros gyakorlatoknál, mindig tüntetően elbáméskodott, ha Olgának bejött egy ütése, és a többiek önkéntelenül is, meg szokás szerint is összecsapkodták a tenyerüket. (Csak a saját tenyerükbe tapsolnak, az egymás tenyerébe való ütögetés, a kis suta helyben futással, amit a női röplabdasporthoz üstökösétől, a japán csapattól lehetett látni, az ő gyér színvonalukon száználmas rongyozás volna.)

Szilvia ütése erősebb, mint Olgáé, de egyelőre még sokat hibázik. Van ilyen: jobb játékos, de rosszabbul játszik. Ez kívülről nézve sokszor ki se derül, csak a csapat tudja, és szerencsére Pál úr is, hiszen meghagyta Olgát az első ütőhelyen, pedig láthatólag majd kibújik a bőréből, hogy kiengesztelje Szilviát a „száműzetése” miatt.

Szilvia még nem tért egészen magához az ájulásból, kótyagos, elképedt arccal mondja: nem, nem szokott elájulni.

– Segítsek? – az ajánlkozással tulajdonképpen álságosan sürgetni akarja őt Olga, mert késésben van, várják, s most nyilvánvalóan illik hazakísérnie Szilviát. Szilvia a segítséget elfogadja, de a felajánlott kíséretet elhárítja: – Kedves vagy, de inkább beülök egy taxiba. – Be is ül. Elvihetné egy darabon Olgát is, de ő nem említette, hogy neki is Szilvia lakása környékén van dolga, Szilvia pedig nem kérdezte meg. Olga biztos benne, ha nem érezné rosszul magát, Szilviának akkor se jutna eszébe ilyet kérdezni. Látszik rajta: nincs hozzászokva ahhoz, hogy mások helyett is gondolkodjék.

Olga kedélyén apró, de kellemetlen nyomot hagyott vissza, hogy buta értetlenséggel fogadta először Szilvia spontán ötletét, a taxirendelést. Neki valószínűleg még lőtt sebbel se jutna eszébe soha, hogy taxit hívjon. S nem is ismer senkit, aki csak úgy beülne egy taxiba. Orvos papa – bólint magában, még sohasem volt róla szó, de lefogadná, hogy Szilvia papája minimum főorvos.

Azért nem kell utálni! – fenyegeti meg izgó-mozgó tudatalattiját, mert újabban örökké mindenféle kicsinyes irigykedésen kapja rajta magát. Régebben nem voltak benne ilyen aljas kis indulatok. Pedig akkor több oka lett volna rá; úristen, mennyire bizonytalan volt minden, és kockázatos; ahhoz képest jelenleg páholyban érezheti magát. A körülmények elrendeződtek; jó és olcsó albérlet, biztos pénzforrás és biztosított álláslehetőség a valószínűtlen szerencsével elnyert ösztöndíj jóvoltából; még az ösztöndíj feltételül szabott vizsgaeredményeket is produkálni tudja; színes élete van: színjátszás, röplabda, barátok – ki hitte volna ezt néhány éve? –, inkább ő szolgálhatna sokaknak irigység tárgyául.

Az angol szakos fiúval azért kellett találkoznia, hogy egy fordítás néhány részletét beszélje meg vele. A félévi dolgozatához kell felhasználnia ezt a közelmúltban publikált tanulmányt, és hát senki se várhatja el Olgától, hogy olyan gyorsan vigye tükélyre az angoltudását, amilyen gyorsan erre a cikkre szüksége van. Sajnos a fiú, akivel az amatőr színjátszóknál futott össze, feltételezhetőleg másféle reményeket táplál magában a randevú természetét illetően, e reményekre – Olga kezdettől fogva biztos benne – ő bizony álnokul rá fog cáfolni. Mert a fiú szeretetre méltó ugyan, és őszinte rokonszenvet érez

iránta, de egy kicsit túl sok szőr van rajta, és borosta. Disznóság! Már rég tisztázta volna vele férfiúi esélyeit, ha nem lenne múlhatatlanul szüksége az angoltudására. De hát, talán ennyi prostitúció megengedhető a tudományért – jut magával megállapodásra Olga, és szent fogadást tesz: legalább annyi kárpótlást nyújt a fiúnak, hogy odaadó figyelemmel végig fogja hallgatni az élete történetét. Ezek a bölcsészek ugyanis örökösen egymásba fojtják a szót, sose tudják rendesen kibeszélni magukat. No most ez addig beszélhet, amíg akar!

Csakhogy a fiúnak nem volt különösebb közlendője. Az élete történetét sem óhajtotta elmondani. Pompásan megoldotta az Olga fordításában maradt csomókat, miáltal megvilágosodott a tanulmány egész gondolatmenete (a részleteket értette már korábban is, azokhoz elég volt az ábrákat és a betűjeles levezetéseket megnézni), a fiú mindenféléről kérdezgetni kezdte Olgát, derült és őszinte érdeklődéssel, s minthogy benne még ott gomolygott az imént felvett kedvező leltár az életéről, kész örömmel élt az alkalommal, hogy elmondhatja valakinek. A fiú különösen felfigyelt az ösztöndíj elnyerésének a körülményeire. Elfogulatlan bizalmassággal elárulta, hogy azért firtatja ezeket a dolgokat, mert van egy egykori gimnáziumi osztálytársa Olga csoporttársai között, s attól nem valami jókat hallott Olga szakmai rátermettségéről. – Miket beszéltél, kislány, ott, az órákon, hogy ilyen rossz rólad a vélemény? – korholgatta Olgát jóbácsisan. – Kár, hogy nem értek a szakmátokhoz – tünődött, – szeretném tudni, hogy mi az igazság.

– Sokszor nagyon fáradt vagyok – mondja Olga kihűlt mellkasába visszafojtva a zokogást. – Most is eléggé fáradt vagyok. Ez az igazság. Ez, mindenesetre, legalább igaz.

*

A két gyönyörű kutya egész éjjel rítt, csaholt, zörgették az elfüggönyözött üvegajtót, ami nyilván valami oldalsó kerti kijárat a villa földszinti halljában(?), előcsarnokában(?). A lány, aki isten tudja, mi okból látta vendégül őket – ő ugyanis egész éjjel egyedül maradt, partner nélkül – azt mondta: Éreztétek jól magatokat, itt, a foyér-ban (tehát foyér!) nem zavartok senkit. (Értsd: a villa egyéb helyiségeibe legyetek szívesek nem betolakodni.) Földig érő kockás szövetszoknyát viselt, mintha egy finom takarót tekert volna maga köré, és rendkívül szép, szürkés-kék gyapjúgarbót, kámzsás, puha gallérral. Békés egykedvűséggel gondoskodott a vendégeiről, akik közül láthatólag alig ismert valakit. Zsé, aki idehozta Olgát, azt mondta, hogy a lány a másodunokanővére, és valami egészen különleges névvel illette, Olga sajnos elfelejtette, s így nem esküszik meg rá, de mintha Nadine lenne a lány neve. Hát mi más? Pasaréti villa, foyér, gyönyörű barna kutyák, Nadine. Olga megkísérelt közelebbi ismeretségbe kerülni a lánnyal (aki, úgy nézte, náluk valamelyest idősebb lehetett), kétszer is: az elején a pástétom és a végén a korhelyleves lelkes méltatása révén, de a lány egyenként kissé ingerült volt a vendégekkel, a szenttelen türelem csak az egész seregletre vonatkozott.

Különös, hogy ebben a vészterhes légkörben, a kissé hideg, huzatos és a kőlépcsők karéjával fennhéjázó fogadóhelyiségben a társaság gyerekes viháncolásba kezdett. Olga nem először vett részt a

körükben bulin; amióta Zsével jár, szinte minden héten összejönnek, hol itt, hol ott, ahol a szülők éppen eltűnnek a színről, és minden alkalommal azt tapasztalta, hogy a hangulat a fülledt, bágyadt ölelkezés felé araszolgotott, itt meg Olga számára teljesen ismeretlen társasjátékok jöttek elő. A kutyák zörgették az ajtót, nyüsztettek és fel-felugattak, a cigarettafüst miatt kényszerűségből nyitva hagyott felső ablakon szivárgott a kinti jeges hideg, és olykor be-beszúrt a januári szél, a kék szemű lány pedig a kék pulóverben, a kökorlátnak támaszkodva, a lépcsőről szemmel tartotta őket, és Zsé és barátai mégis víg izgalommal sorsoltak, zálogot adtak, tenyerükkel takarva az arcukat hunytak, bekötött szemmel tapogatóztak, s eközben még inni is elfelejtettek. Olga volt az egyetlen, aki rájárt az üvegekre, mert a játékokból elég hamar kiesett, lévén, hogy nem ismerte a fortélyokat. Zsé nem figyel rá, belefeledkezett a versengésbe. Olga viszont figyeli őt.

A játék, amelyikből épp az imént esett ki, abból áll, hogy a társaság egy szék körül gyors ütemben masírozik, s aki tud, a játékvezető tapsjelére leül rá. Ha sikerül, pontot kap, ha nem, és ott maradt kimeresztett fenékkal a levegőben, kiesik. Olga még most sem érti egészen a játékszabályt, hogy mi lesz a pontokkal és ki lesz a győztes, s noha ez igazán a legkevésbé sem érdekli, mégis dühös logikájának az üzemzavara miatt. Már csak négyen maradtak, köztük Zsé. Már csak hárman, Zsének szerencséje volt, épp a szék elé ért, amikor elhangzott a taps. Olga utólag felnevet: Zsé olyan igyekvően púposította ki a fenekét és huppant le a székre, mintha az élete függne tőle. Olga a sajnálatosan nagy mennyiségű és kevert ital hatása alatt teljes bizonyossággal érzi, hogy ő az égvilágon semmiért se tudna ilyen odaadó buzgalmat kifejtteni. Ami azt illeti, még ezen belül is az életéért a legkevésbé, hisz mostanában nemegyszer kapja azon magát, hogy tulajdonképpen nem bánna, ha a meghaláshoz elég volna csak elfáradni, és nem kéne még ahhoz is annyi energia. Sok jelentéktelen dologért aránylag sokkal jobban izgatja magát. Itt a játékokból is e miatt a nyúlós enerváltsága miatt esett ki. A legjobb pillanatban ért a székhez, a reflexei jók, még ha iszik is, elvégre röplabdás reflexek, valaki mégis ellökte a széktől, nem is figyelte, hogy melyikük. Zsé düllesztőtechnikája időközben abszolút eredményesnek bizonyult, utoljára is ő kaparintja meg a széket. Vagy mégse nyert? Zsé méltatlankodó, megnyúlt arccal áll a játékvezető előtt, mellette vigyorogva a másik fiú, akit az utolsó menetben legyőzött, s körülöttük nevetgélve a buzgóbb játékosok. Olga fülel. Zsé kevesebb pontot gyűjtött össze, még az utolsó, sikeres lecsüccsenéssel is, mint az ellenfele, ezért azt hirdették ki győztesnek. Igaz is – gondolja Olga –, kiesni csak az esik ki, aki sikertelenül próbálkozik. Zsé arra spekulált, hogy az utolsó pillanatig benn maradjon, s hagyta a többieket ugrálni. No nézd, ez egy jó játék – állapítja meg Olga, s csak a rend kedvéért parancsolja vissza a két szája szélét a két fülétől, amikor vigasztalni térül oda Zséhez.

Zsé orvostanhallgató, minden kívülállónak azt mondja, hogy ideg- és elmeorvosnak készül. Olgának is ezt mondta a megismerkedésükkor, s Olgát ez először aggodalommal töltötte el, ugyanis minden egyes ismerőse, aki korábban ideggyógyásznak vagy pszichiáternek készült, másodévből kibukott az egyetemről anatómiából. Megtudva, hogy Zsé már negyedéves, kicsit megkönnyebbült, és fokozott érdeklődéssel kezdte figyelni, aztán Zsé elég hamar megvallotta neki, hogy a nőgyógyászatot vette célba, de nem szívesen beszél róla, mert elég gyakran ormótlan reakciókat vált ki vele. A lányokat is inkább taszítja, mint vonzza ez a szakág.

Olgát nem rendítette meg egyáltalán Zsé jövőző foglalkozása, mert Zsé minden tekintetben olyannyira távol állt tőle, hogy ez már se nem osztott, se nem szorzott kettőjük között. Zsé apja éppen annak az egyetemnek az egyik dékánja, amelyre Olga jár, Olga nem győzte kimutatni, hogy erre mennyire fűtőd, de nem fűtőd. Következésképpen rátartibban viselkedett Zsével szemben, mint a körülötte feltűnedező fiúkkal szokott, de Zsé udvarlásának ez az atyafiság mindazonáltal mégis valamelyest nyomatékot adott. Már ha lehet udvarlásnak nevezni a határozott hangon bejelentett meghívásokat bulikra, hangversenyre, színházba, s a mindezen programok alatt, valamint az utcákon kezdeményezett s könyörgő, ködös szemmel végbevitt szerelmi támadásokat. Sem a meghívásoknak, sem a támadásoknak az elhárítására Olga nem talált elég okot. Zsé társaságában szinte szakadatlanul azt méricskélte, kellemetlen-e már Zsé közeledése annyira, hogy véget vessen a kapcsolatnak.

Megindul az izgatott csoporthoz, amelyik még mindig Zsé elsőségén, illetve a játékszabályokon vitatkozik. Szemébe ötlük Zsé önfeledt alakja, a nadrágból kicsúszott, fehér ing, a leengedett nyakkendő, a reklamálás közben az önkéntelen toporgás, a homloka közepére felszaladt és ott csúcsban találkozó szemöldök – s ekkor Olga ráébred, hogy az egész társaság csupa-csupa jó családból kikerült ifjanc és hajadon, és azért érzik olyannyira otthonosan magukat ebben a rideg luxus-lépcsőházban, nyilván a játékkedv is feltételes reflexként támadt fel bennük. Még jó – kajánkodik Olga –, hogy nem kezdtek csúszkálni a lépcsőkorráton! Ámbár arról annak idején nyilván radikálisan le lettek szoktatva.

*

– De hiszen a jobb sarokból jobban üt, mint a balból! – Totyi már első hallásra is értelmetlennek és hibásnak találta az edzői utasítást, s fel is szólalt ellene. Pál úr a múltkorában az egyik edzésen a szabad játék előtt azzal engedte pályára őket, hogy amikor Szilvia forog be az első ütőhelyre, igyekezzenek Olgának adni a labdát, ha lehet, még nyitásfogadáskor is. Kiderült ugyanis, hogy Szilviának nagyon fekszenek Olga feladásai, úgyszólván hibaszázalék nélkül üt belőlük. Már minden feladót kipróbáltak Szilvia mellett, Totyit is, aki Olga feladója, de a legíveltebb, forintos labdákat is képes belevetni a hálóba. Olga gyors, kitámasztás nélküli passzait pedig csakugyan szinte mindig érvényesíti. Pál úr persze túloz: szó sincs róla, hogy mind kivétel nélkül bombaütés, de kétségtelen, hogy úgyszólván nem hibázik. Megpróbálta Pál úr Mártit, Szilvia feladóját is beidomítani erre a kemény labdakezelésre, de reménytelen: Márti mélyen berugózik, az arca elé enged, lelassít minden labdát, hiszen ezt már egyszer oktatófilmre kíváncsozó tökéletességgel sikerült elsajátítania. Ha mégis megpróbálja teljesíteni Pál úr új igényeit, minden kipörög vagy beragad a kezébe. Totyi megszúrta passzaival meg az a baj, hogy túl alacsonyak Szilviának. A lányok zúgolódnak a csapat örökös felfogatása miatt, s ki is nyilvánítják, hogy mit kívánnak hova Szilviának, Totyi azonban mindeddig jóakarátú belátással figyelte a fejleményeket, mint mindent az életben; hiszen van ilyen, hogy valakinek csak egyféle ritmus felel meg – magyarázta csillapítólag a többieknek –, és másik ritmusra nem tud igazán ráérezni. Azt azonban, hogy Pál úr Olgával feladót akar játszani, már nem nyelhetette le, hiszen ő tudta a legközelebről, Olga mennyivel biztosabban, könnyebben üt, ha bal kézről kapja a labdát. Voltaképpen ők ketten már be is gyakorolták ennek

megfelelően, hogy helyet cserélnek, s Totyi szinte jobban lát a háta mögé, mint előre. Persze ez csak egy rapli, semmivel sem érhetőbb, mint Szilvia kötődése a megszárt feladáshoz, elvégre Olga jobbkezes, a balról jövő labdák akkor eshetnének neki kézre, ha balkezes volna. Elvileg. Mindegy: a labdaérezék egyéni mutációja; jogos vagy sem, tény, hogy Olgának a jobb sarok a kedvenc helye, ott a legponterősebb, és ha onnan be kell rohángálnia feladni Szilviának, nemcsak a pozíció marad kihasználatlanul, hanem ráadásul egy ütő marad az első sorban kettő helyett. – Totyi érvelését Pál úr azzal söpörte félre, hogy Szilvia ütései, ha sikerülnek, pontot érnek, s ez a lényeg, nem az, hány ütő van elől; aztán meg Olga ettől még üthet nyugodtan ugyanannyit, mint eddig, nincsen eltöltve tőle. Totyi kész volt a válasszal: Az ám, de ha Olga bemozdul középére, akkor neki már ki a jobb szélre nyilvánvalóan nem adnak majd feladást; de lenyelte: hülyeség, Pál úr ezt önála sokkal jobban tudja, most azonban mindennél fontosabb számára, hogy Szilviából nagy játékost csináljon. Totyi elismeri, hogy Szilvia tehetséges, és a kedvezés jár neki. Csak hát az se ártana, ha mindenféle feladást megtanulna leütni, és mintha Pál úr ezt nem szorgalmazná eléggé. Befogta a száját, annál is inkább, mert rájött : elvégre ha Olga vállalja, ő mit erősködik? Márpedig Olga hang nélkül vállalta, ami pedig nem volt magától értetődő: tőle mindenki berzenkedésre számított.

No most meglett az eredménye! – morog magában Totyi. – Pocsék meccs volt. Már maga a pálya is elég ahhoz, hogy az emberből kihaljjon minden játékkedv: egy gyárudvar végeláthatatlan téglakerítése mellé – ráadásul tuskésdrót szegélyezte a kerítést – szorították be a pályát, ami nyilván derűs színfoltnak minősült ezen az udvaron. S ez az esztelen, új taktika...! Pál úr meg se mer nyikkanni – állapítja meg némi elégtétellel Totyi. Hirtelen felkelti a figyelmét Olga barátságos, macskás elégedettsége, és világosság gyullad az agyában: hiszen ez az átkozott perszóna egész mérkőzés alatt egyetlen egyszer sem ütött. Berohangált feladni, még neki, Totyinak is feladott. „Túl buzgósági sztrájk” – épp ideillik a nemrég polgazdiban tanult fogalom. Ezt addig fogja csinálni – szörnyed el Totyi –, amíg Pál úr vissza nem vonja az utasítást. S addig sorra el fogják veszteni a meccseket. Totyi haragszik. Olgára sokkalta jobban, mint Pál úrra vagy Szilviára. Utálja az alattomoságot, a manipulációt, úgy vélekedik, hogy nem rendes ember, aki ilyesmire képes. Semmi különbséget nem lát a számító mesterkedés és mondjuk a tolvajlás között. Mindkettőre csak egy másik emberfajta tart képesnek, egy elfajzott emberfajta; a rosszindulat, a kétszínűség, a hazugság, a csalás meg efféle – az ő szemében egyenértékű valamifajta génhibával. Nem tud megbocsátani Olgának, holott kezdettől fogva igazat adott neki. De szólt volna mindjárt! Mondta volna meg egyenesen!

Totyi is tudta, hogy ezt az ő egyenes természetét mindenütt kifigurázzák, ahol kiismerik. Éppen Olga volt, aki egyszer azzal állt elő: Totyi attól olyan, amilyen, mert a papája hozzászokott a nyílegyenes huzalokhoz (magasfeszültségű elektromos vezetékek telepítésén és javításán dolgozik), és a lányába is ekként húzta bele a lelket. – Mi volna, Totyogó, ha rádiószerelő lett volna az apád? Tudod, milyen egy rádió? Olyan kis zezzugos, örülten bonyolult – rémisztgette nevetve, s a többi lány is licitálni kezdett; mindenféle fondorlatos foglalkozásokat találtak ki Totyi papájának, hogy zugárus a Teleki téren, vagy külpolitikai kommentátor, vagy IKV-igazgató, akik sötét, ártó, intrikus természetet örökítettek volna rá, s Totyi élvezte, hogy ilyen szeretettel csipkedik.

Olga és Szilvia már felöltöztek, együtt indulnak el, most ebben is lát Totyi valami gyanút keltőt,

valami tisztátalant. Egy garast se tenne ennek a kettőnek a barátságára; kizárt, hogy valóban kedveljék egymást, s nem érti, mire jó ez a képmutatás. Mind a kettő, különböző módon, de fölötté áll Totyi szerint annak, hogy igazán vérrre menjen köztük a vetélkedés az első ütőhelyért – pedig láthatólag erre megy ki a játék. Kilógnak a csapatból, s nemcsak azzal, hogy jobb játékosok, mint ők, a többiek. Szilvia a gazdag papájával, a kisasszonyos zsarnokoskodásával, ahogy elvárja s el is éri, hogy az ő lényére mindenki tekintettel legyen, Olga meg a kóborkutya-szabadságával, a sokszor túljátszott elvadultságával, amivel tulajdonképpen nem is a keménységét, hanem a sebzettségét akarja fitogtatni. Totyi olykor arra a felismerésre jutott, hogy Olgának gyengéd részvétre volna szüksége, és ezért rákérdezett lilászöld arcszínének okára, érdeklődést tanúsított karikásodó szeme vagy fogyatkozó testsúlya iránt. Olgát viszont ezek a próbálkozásai egyszerűen kihozták a sodrából, és ráförmedt: De hiszen gyönyörű vagyok, és egészséges, mint egy Ovomaltin-reklám, nem látod?! Légy szíves, te csak törődj a tengerimalacaiddal! – célozva ezzel a Totyi szakmájához, a biológiai kutatáshoz nélkülözhetetlen kísérleti állományra.

Mi lehet az az Ovomaltin? – ragad le e részletnél Totyi, s óriási elképedést váltva ki, megkérdezi a lányoktól, a villamosmegállóban, ugyanis lassacskán újra összeverődtek. Olga és Szilvia bizonyára az előző járáttal ment el, ők még elérték.

*

– Sajnos, kicsim, téged már azzal is meg lehet főzni, ha valaki rád mosolyog – mondta Szilviának az apja, aki nem orvos: építész; Szilviában mindig egy kis ámulatot kelt, amikor tapasztalja, az emberek valahogy önkéntelenül feltételezik, hogy neki orvos az apja. Muris. Annyiban lehetne orvos is, hogy sugárzik róla a tekintély, de orvosként csak abban az esetben keresne ennyit, ha a legrangosabbak közé tartozna. – Azt hiszem, mégiscsak túlságosan elkényeztettünk – aggodalmaskodik, mihelyt valami nehézség adódik Szilvia életében, s egyszerűen nem hajlandó tudomást venni arról, hogy Szilvia voltaképpen gond nélkül és fölényesen megoldja ezeket, s egyáltalán nem olyan gyámoltalan, hogy sopánkodni kelljen miatta.

Szilvia és Olga a csaknem üres külvárosi villamoson zötykölődnek (munkaszüneti nap van, ebédidő), eltunyulva ülnek egymással szemben; s ahogy most szórakozottan elnézte Olgát, Szilviának emlékezetébe ötlött a cirkusz, amit az apja még régebben abból az alkalomból rendezett, hogy ő elájult a vérvételen. Hiába, az apjának ez a dilije. Az anyja sokkal józanabban viselkedik Szilviával, valamikor ki is jöttek egymással, de amióta belebetegedett az öregedésbe, kicsit nehéz vele, mert semmiben sem talál örömet. Bezzeg az apja – az apja tud élni. Nagyon tud élni. Vele lenni még a nyomasztó gügyögését és pánikosságát beszámítva is sokkal kellemesebb.

Föl akarta jelenteni a felelőtlen sportorvost, aki csak úgy elengedte Szilviát nyomban az eszméletvesztés után. Ő persze bizonygatta, hogy Olgával jöttek el az orvostól, tehát nem maradt felügyelet nélkül. – No hiszen! – legyintett az apja. Kijött néhány mérkőzésre, hogy szemügyre vegye a csapattársait. Olgáról kezdettől fogva nagyon rossz volt a véleménye; bizalmatlanul, fitymáló hangszílyal

kérdezgette Szilviától: – Nem iszik az a lány? Nem beteg az a lány? Képzelem, mifélekkel tart kapcsolatot! – Szilvia, hogy egy kicsit ugrassa az apját, fellelkesülten jelentette ki, hogy Olga remekül viselkedett, abszolút segítőkészen, nem hitte volna róla, hogy ilyen kedves is tud lenni. Erre mondta az apja, hogy őt már egy mosollyal is le lehet venni a lábáról.

Szilvia ilyenkor mindig tiltakozik, és kikéri magának, hogy az apja teljesen hülyének nézze őt, hiszen előbb-utóbb el fogja érni ezzel, hogy pontosan olyan kis mafla legyen belőle, amilyennek most föltünteteti – de azért vigyáznia kell, nehogy megbántsa az apját, nem szeretné durván kiábrándítani magából, vagyis a róla dédelgetett képből, végtére is megfosztaná egyfajta örömtől, ezért aztán Szilvia a tiltakozáshoz is csak azt a bizonyos gyerekes hangját meri használni, amellyel apja tévképzését csak megerősítheti.

Nahát, hogy pont őt lehet megfőzni egy kis kedvességgel! Szilvia aztán tudja, mennyire nem lehet. Tulajdonképpen a vérvételen is inkább az történt, hogy neki sikerült megtörni Olga közönyét és ellenállását. Addig semmiféle kapcsolat nem volt köztük. Ami van, az akkor jött létre.

Olga egy ideje felélénkült, tekergeti a fejét; nyilván mindjárt mondani fog valamit. Szilvia is feljebb csúszik az ülésen, felhagy a szunyókálással. Olga tüstént meg is szólal, és összegzi az imént elvesztett mérkőzés egyetlen tanulságát: sok értelme nem maradt, hogy tovább kísérletezzenek Pál úr taktikai elképzelésének a kipróbálásával. Remélhetőleg ezt Pál úr is belátta. Ellenben volna egy megoldás! – kulcsolja össze a két öklét a térde között, előredől egy kicsit, és talányos-ravaszkás mosollyal néz Szilvia szemébe. – Mi volna, ha helyet cserélnének, és Szilvia kezdene az első ütőhelyen, hiszen ő akkor hátulról minden probléma nélkül be tudna futni a hálóhoz, hogy feladjon. Szilvia élesen rákérdez: Eszerint én legyek az első ütő? – Olga lassan összehúzza a szemét, és hátradől: – Igen. Úgy sincs nagy jelentősége.

Szilvia, noha igazán előnyös a számára ez a javaslat, Olga válaszával rendkívül elégedetlen. Valami jelentősége mégiscsak van, hogy kit tesznek az első helyre: nyilvánvalóan azt, aki a legjobb. S ő – régóta forr benne ez – a legjobb ebben a csapatban. Jobb Olgánál is, tehát Olga ne tegyen úgy, mintha kegyet gyakorolna vele.

– Hiszen jobb ütő lettél nálam – szólal meg Olga a szemközti ülésről is messziről érkező mosollyal. Szilvia kicsit zavarba jön, mert szabadkoznia illenék, de minek, hiszen ez az igazság. Viszont az, hogy Olga ilyen egyszerűen beszél erről, ilyen könnyen fogja fel az egészet, kicsit kihúzta a lába aló a talajt. – A sport már csak ilyen – folytatja, s most Szilvia némi megnyugvással látja, hogy mégiscsak ideges, és a fölény se egészen valódi –, lehetek szebb, okosabb, jobb, fiatalabb nálad, ha egyszer te vagy a jobb ütő. – Grimaszt vág: – No persze csak az én feladásaimmal! – és kaján vigyorral a saját mellére bök.

*

– Ez volt az egyetlen egyetem, ahová az apámnak nem volt protekciója – mondta Zsé, és ezzel voltaképpen nyert ügye lett. Olga csudára megértette, Zsét mennyire nyomaszthatta a végzettségű,

ráerőltetett előny, pedig hát neki hasonló problémái igazán nem voltak. Már-már hozzátette részvételtől sarkallva: Szerencsére! Ám időben visszanyelte, elvégre csakugyan groteszk, hogy Zsé kénytelen volt olyan pályát választani, amihez nem is érzett különösebb hivatást; csupán csak mert ott tudta elkerülni a kínos látszatot, hogy az apja miatt, szervilizmusból vették fel az egyetemre. Olgának külön imponált, hogy Zsé ráadásul olyan egyetemet pályázott meg, ahová a legnehezebb bekerülni.

Most, hogy visszagondol a tegnapi este kezdetére, már nem ugyanazzal a gyanútlanlansággal szemléli a történetet. Létezhet, hogy bármelyik egyetemen is ne számítson: a jelölt a szomszéd egyetem egyik dékánjának a fia? Mindazonáltal lehetséges, hogy Zsé fenntartás nélkül hisz ebben. Múlhatatlanul szüksége lehet rá az önérzetének.

Az orvosi egyetem klubjában, egy szegényesen berendezett pincehelyiségben a fal mellett elhelyezett, kiszuperált fotelokba süppedtek bele. Zsé széthányt tagokkal, hátranyaklott fejjel, s minthogy a bútorzat egyéb része a menza egykori asztalaiból és székeiből állt, a fotelban ülni különködést jelentett, hiszen legalább fél méterrel lejjebb tartózkodtak, mint a jelen levő közönség – mellesleg egy Brubeck-est közönsége. Brubeck természetesen felvételtől szólt, de az est végén „natúr” szereplőként fellépett Kovács Gyula, majd egy tanítványa, aki természetesen közel sem dobolt olyan jól, mint a mester, de így is élvezhető volt. Olga erre az alkalomra fekete holmikba öltözött, de piros volt a gyapjúzoknija a fekete csöves nadrág és a fekete papucscipő között, valamint a szövetsál a nyakában. Zsé kívánsága volt, hogy így jöjjön, kedvelte ezt az öltözetét, Olga is felvette szívesen, bár bosszantotta, hogy Zsé – úgy látszik – óvintézkedéseket lát szükségesnek, nehogy lebölgjön vele a kollégái előtt.

Fogalma se volt, hogy mit kéne észrevennie és pláne élveznie ebben a zenében – cool-jazz, már hallott ilyet a rádióban, nem tetszett neki –, feszülten figyelt, hogy mások mit mondanak, mit csinának, többször megütötte a fülét: így improvizáció, úgy improvizáció – rémülten megpróbált valami mondatot összehozni ezzel a szóval, ami ebben a dologban nyilván a kulcsszó lehet, hogy ha utána meg kéne szólalnia esetleg, mégis – tudjon valamit mondani. De a többiek is csak összenéztek mindössze, vagy elmosolyodtak, és sóhajtva megcsóválták a fejüket, még Zsé is; kimondhatatlanul megkönnyebbült: ez nem haladja meg az ő képességeit sem. Sőt, tényleg magától sóhajtott fel, és magától mosolygott össze valakivel, amikor egy fojtogatóan kiúttalannak látszó dallamvariáció végén a zongorista kitalált a fénybe, a ritmusos térbe, és végül ő is kifulladásig tartó izgalommal kísérte, hogy az elkóborolt hangszerek, kimért pályájukról kiszakadt dallamok, az örült ámokfutás, az eget ostromló pogány önkívület, a tűz vonzásában köröző bogarak agóniája, a narkózis lebegése, a boldog sodortatás után megtérjenek a többi hang közé, a rendbe.

Egy papírrepülő landolt a hajában. Csak akkor figyelt fel rá, hogy egy ideje papírrepülőgépeket hajtogatnak és eregetnek néhány asztaltól. A repülők száma egyre szaporodott, már vagy tizenöt-husz különböző forma papírszerkentyű is tartózkodott egyszerre – libegve és bukácsolva – a dohányfüsttől homályos, alacsony légtérben. Olga elérzékenyült, aztán röstelkedve helyeselt Zsének, aki csak azt szerette volna tudni, mi a fenének jönnek Brubeck-estre olyanok, akiknek ez nem elég, és egyéb módon kell, hogy elszórakoztassák magukat. Olga rossz lelkiismerettel adott igazat Zsének – tehát kétfelé hűtlenkedett –, mert velejéig megrázta az a könnyű érintés a feje búbján, amikor ráereszkedett a kis

zizegő selyempapír – minden bizonnyal szalvéta –, mert ha egy kicsit is eltekintett az ember attól, hogy mennyire infantilis ez az egész, igenis szép volt a fehér cikázás, teljesen valószínűtlenné vált tőle a csúf terem. De elsősorban az a könnyű, titokzatos érintés. Tegnap viszonylag sokat beszélt magáról Zsé – emlékezik vissza a hajnali derengésben, a fényesen kivilágított irodahelyiségekben járkálva törlórongyaival, keféivel, és az első érkezőkre várva. – Elmondta, hogy gyermekkorra az apja iránt való áhítatban telt el. Az anyja foglalkozásszerűen tisztelte professzor férjét, egész élete a körül forgott, hogy a nagyra hivatott tudósnek méltó környezetet biztosítson. Az anyja még neki is részletesen ismertette a látogatók társadalmi rangját, kitüntetéseit, s számtalanszor hallott efféle felsorolásokat anyja telefonálása közben, amikor – bizonyára a barátnőinek – beszámolt valamelyik, esetleg náluk rendezett fogadás résztvevőiről. Zsé annyira nagy embernek tudta az apját, hogy amikor először látta a strandon – egyébként egy akadémiai üdülőben – fűdönadrágra vetkezve mutatkozni fehér hassal és fehér lábán sűrű, fekete szőrrel, valósággal belebetegedett, és egész nyaralás alatt többé nem volt hajlandó lemenni a strandra a felnőttekkel. Valószínűleg látta már korábban is negligésben az apját, de nyilván intim családi körben, s nem a nagy nyilvánosság előtt, és lehetséges az is, hogy éppen akkor lépett bele a korbá, amikor a gyereknek rányílik a szeme a testi megjelenésre, amit korábban egyszerűen nem észlel, vagy csak a maga sajátos módján. Olga közben megkérdezte, hogy mit szoltak a szülők a strandbojtkotthoz; Zsé elcsodálkozott a kérdésen: hja, náluk a legmodernebb, szabadelvű nevelés dívott, s egyébként is neki, fiúutódnak, egy ilyen apa sarjának majdnem ugyanannyi tisztelet járt ki az anyjától, mint magának a nemzőnek. Az apja pedig soha nem folyt bele a családi ügyekbe. Zsé az idők folyamán teljes mértékben azonosult az apjával. Így aztán, amikor az anyja váratlanul elhagyta őket, semmi mást nem érzett, csak megvetést. Még találkozni se volt hajlandó egy ilyen pimasz és elsősorban is primitív nőszeméllyel, aki a sors rendelését sem ismerte fel, a sors kivételes választását, hogy alkalmasnak találtatott egy ilyen férfi feleségének és egy ilyen fiú anyjának lenni. Tizennégy-tizenöt éves volt ekkor, a nőgyűlölő fajtából való kamasz. Az anyja körülbelül másfél év múlva visszakönyörögte magát az apjához. Azt állítja, a döntésében neki, Zsének is szerepe volt, mert nem tudott beletörődni, hogy véglegesen le kell mondania a fiáról. Isten tudja – mondta Zsé –, még ez is előfordulhat, de valószínűbb, hogy azért jött vissza, mert a szerelem, ami miatt elment, befuccsolt. Miatta mindenesetre kár volt visszajönni, hiszen azóta se tudnak egymással sokat kezdeni. Zsé elutasító színezettel beszélt erről, és Olga már akkor sem értette, most meg visszaidézve végképpen ellenszenvesnek találja: hogyhogy nem esik meg Zsé szíve ezen a szegény asszonyon, az anyján, aki iránt Olgát ismeretlenül is részvét töltötte el? Hiszen az irónia és az önirónia, amellyel interpretálta a történetet, arra vall, hogy már indulat se igen maradt benne.

Gyanút kellett volna fognia, ez intő jel volt, s ő sajnos figyelmen kívül hagyta – vonja felelősségre egy kissé Olga önmagát a könnyelmű mulasztás miatt. Az este Zséék lakásán végződött. A szülők nem voltak otthon: Zsé kiakasztott az előszobába egy csikos frottírköpenyt: Így tudatja a szüleivel – mondta magyarázólag –, hogy ne nyissanak be hozzá, nincs egyedül. Olga csak ámult, hogy milyen felvilágosult szellemű család ez.

Amilyen alázatos szemmel, mosollyal közeledett előzőleg Zsé Olgához az elhagyott utcán vagy a társaságtól félrevonulva, amilyen félszegen csókolózott és tapogatott, olyan magabiztossá vált a saját

szobájában. A váratlan fordulat kedvezett Olgának eleinte, mert hiszen a tegnapi estén is inkább csak a rokonszenv erősödött fel benne Zsé iránt, s nem a testi kívánság, nehezebb dolga lett volna, ha Zsé bátortalankodik. Így viszont rá is visszahatott Zsé férfias céltudatossága, elmosta kezdeti berzenkedését, s felvillanyozta Olgát. Sokkal tapasztalatlanabbnak hitte addig Zsét. Minthogy már benne voltak a dologban, nem nagyon vonakodhatott Zsé kívánságainak a teljesítésétől, illetve – most döbönt rá, ebben az elkésett mérlegelésben – dehogynem, nyugodtan kiszállhatott volna, csak nem jutott eszébe ez a lehetőség. Talán a kíváncsiság is vitte, de elsősorban valami groteszk kötelességtudat, mintha azzal, hogy feljött Zséhez, mindenre elkötelezte volna magát. S ez hülyeség volt, nagy hülyeség.

Egyre jobban elhatalmasodott rajta a zavar és a csalódottság, és végig szeretetlenül figyelte a fiút, aki úgy szeretkezett, mintha valami műsort adna le, szinte dühös koncentrációval és eléggé kiagyalt fordulatokkal. A végén még szóban is igényt tartott e teljesítmény méltánylására, Olga, ha már benne volt, isten neki, ezzel is kiszolgálta. Romlottnak érezte magát életében először. De belátta, hogy erről Zsé nem tehet, hisz nem tehet róla, hogy ilyen. Kicsit gondban volt, miképpen adja majd Zsé értésére, hogy bármilyen impozáns volt is ez a műsor, ő nem akarja még egyszer végigasszisztálni. Szépen összeszedegette a szavakat, hogy tudja, mit ér Zsé bizalma; s a barátságuk, Zsé őszintesége élete becses emléke marad; egyikük se tehet arról, Zsé aztán végképpen nem, hogy a többi nem jött köztük igazán össze.

Ez megfelelőnek látszott, arra készült, hogy majd a villamosmegállóban fogja elmondani Zsének, azzal, hogy búcsúzzanak el itt, és Zsé menjen csak vissza aludni, nincs értelme, hogy átzötykölődjék oda-vissza a városon, ez az éjszakai járat majdnem Öcsi bácsiék kapujáig viszi úgyis. Zsé azonban, ahogy visszatért a fürdőszobából, újra az ágyra vetette magát, a füléig húzkodta a takarót, és álmosan dűnnyögte, hogy ha Olga nagyon akar, itt maradhat, de a reggel elég zrikás, mert a szülei nem szeretik, ha itt alszik valaki. – Persze, hogy elmegyek – mondta Olga –, csak kísérlj le a villamosig. Nem ismerem a környéket. – Zsé automatikusan magyarázta, hogy itt mindjárt jobbra kiér a főútra, ami egyenesen levisz a hídhöz. De egyébként mindig el lehet fogni taxit is, mert innen mind üresen megy vissza a városba. – Elhiszem, hogy álmos vagy, én is az vagyok – állt a sarkára Olga –, ma ötkor keltem (vagyis tegnap), és ma is fél ötkor kelek, ezért is sietnék, de nem tehetek róla, tényleg nem vagyok erre ismerős, és félek.

– Itt nincs mitől félni – vágta rá Zsé, a szóváltás folyamán kicsit felébredt –, ez egy jó környék. Nevetséges, hogy pont te, aki állandóan mindenféle alvilági helyeken mászkálsz éjszaka is, itt kezdesz félni. Pedig épp az tetszett meg benned, hogy olyan igazi prolilány vagy. No most sipirc, édes, mert rohadt álmos vagyok, ne haragudj !

Borzasztó hideg volt; Olga a divatos papucscipőben úgyszólván mezítláb érezhette magát. A főúton hál' isten letaposták már a havat, de addig, a mellékutcákon lábszárközépig érő hóban járt, még a korábbi lábnyomokkal sem ért sokat, mert azok is még mélyebbre beszakadtak. Sajnos a hó tetején a jégkéreg ahhoz elég erős volt, hogy szinte sebezzen, de ahhoz nem, hogy megtartsa Olga súlyát. A zoknijja percek alatt csuromvizes lett. A konyhában kellett forralnia vizet a lábfürdőhöz, mert Öcsi bácsiéknál nincs bojler, csak régimódi fürdőkályha. Pár órát még aludhatott – gondolatok nélkül nyúlt el.

Amióta az ösztöndíjból fizetni tudja az albérletet, sőt újabban IKKA-utalványokból is csurdogál

egy kis pénz (a szülei kissé jobb körülmények közé jutottak), már csak alkalmasszerűen vállal takarítást, mint most is. Rendszeresen már nem bírná. Most persze szívesen lemondana még annyi keresetről is, de vállalta a beteg takarítónő helyettesítését, be kellett jönnie, ha ma nem vitte is túlzásba a munkát. Úgy döntött, hogy végzett. Ül, pihenget. Zséeknél bizonyára most kezdődik a reggel, ami szerencsére nem „zrikás”, senkinek sem kell kerülgetnie Zsé kis... Hogyan mondhatják? Milyen szót használhatnak a Zsénél megforduló csajokra? Zsé partnernőjét! Ez az! „Kérlek, figyelmeztess a kis partnernődet, hogy nem örülnénk, ha itt töltené az éjszakát!” – minden bizonnyal így hangzik ez el.

Mulatságos ötlete támad Olgának. A tanácsteremben felfüggesztett táblánál talált egy sárga színű krétát, ez sugalmazta neki. Most szépen elvillamosozik Zsée villájához, bemegy a nyilván azóta is nyitva hagyott kertkapun, fel a lépcsőn, a belső folyosóra, és ráírja Zsée tölgyfa ajtajára kalligrafus betűkkel, ahogy várromokra és kilátótornyokra írják ki a turisták: ITT JÁRTAM! (Név, dátum.)

Csaknem jókedve lett a gondolattól. De persze egy percig sem foglalkozott vele úgy, hogy csakugyan megvalósítja. Éppen elég, hogy mások megalázzák. Ő önszántából nem fog lesülyedni odáig. A törlesztésig. Több időt nem szán erre a történetre, elvégre az ebben felléptetett Olga nevű „beleváló proliányhoz” neki az égvilágon semmi köze.

*

– Neked fogalmad sincs, hogy mit jelent, ha valaki nem kell a fiúknak – ütötte meg a fülét a felszakadt szenvedélytől átható hang a mögötte levő padsorból. Ezután természetesen fülelni kezdett a beszélgetésre. A csapat egy bolyban kapott helyet, mert végállomáson szálltak be – tegnap este. Kevés az utas, egész jól el tudtak helyezkedni, ki tudtak nyújtózni, a jobb alvóknak nemcsak bóbiskolni, aludni is sikerült. Viola rossz alvó, már az is nagy szó, hogy legalább kilazult az elmúlt órákban. Fáradtan, összetörten érkezik haza még a vidéki bajnoki mérkőzésekről is, nemhogy egy ilyen túráról; Antal újra csak azzal fogadja majd: felfoghatatlan, hogy mi jót talál ebben, s ráadásul az ő hétvégét is tönkreteszi teljesen értelmetlenül. Ezúttal bizony egy egész hetét tette tönkre Antalnak, merthogy itt hagyta egyedül. Antal egyelőre csak lázong, de Viola közeledni érzi a pillanatot, amikor parancsszóval vet majd véget az ő sportpályafutásának. Ezen persze muszáj röhögni: az ő sportpályafutása a kispadon!

A hang, ami felébresztette, Totyi hangja, s úgy tűnik, Olga a másik; ők virrasztanak.

– Neked fogalmad sincs, milyen az, amikor valaki nem kell a fiúknak. Te, Márta és Szilvia – titeket mindenki észrevesz. Nem hiszem, hogy volt akár egyetlen hétvégéd is, amit egyedül töltöttél. És ráadásul meg fogok hízni percek alatt. Még így is, ennyi baromi edzés mellett is itt van ez az irdatlan nagy fenekem – Jaj, Totyogó, olyan hülye vagy! (ez Olga nevetős hangja) –. De igen mérgeződik Totyi –, ne játszd meg az irgalmas szamaritánust, ugyan vajon miért hívnátok másképpen Totyinak? Ha meghízom, végleg eláshatom magam. Te nem tudod, hogy ez milyen. Nem vonom kétségbe, van elég bajod neked is, de ha belegondolnál, rájössz, hogy ez a fene nagy világfájdalmad azért nagyrészt csak divat. Én meg vágom itt a derűs pofákat, mint afféle kiegyensúlyozott kis teremtés, pont ezért szerettek,

nem?, de tudod, ha nem volna ez a röplabda, fogalmam sincs, mit csináltam volna magammal.

Viola elképedt. Ő tudta ugyan Totyiról mindezt, mert minden nőt az első pillantással felmért, felbecsült (úgyszólván szakmailag: tette hozzá keserves öngúnnnyal), de nem hitte volna, hogy Totyi képes ki is mondani, pláne Olga előtt. Ittak ezek? – fogott gyanút, de nem akarta felkelteni a figyelmüket, inkább lemondott a megbizonyosodásról. Egyébként, lám, ő nem szerepelt Totyi névsorában – konstatálta türelmesen. Márti: szép, nagy, telt mellek, karcsú boka, gödrös mosoly. Szilvia a hetyke lófarkával, fekete mandulaszemével, kicsi, finom, fehér sasorrával és vékony, nagyon egyenes hátával, amelyből magasra emeli szemtelen kis pofáját a hosszú, vékony nyaka. Olga darabosabb Szilviánál, fiúsabb Mártinál, neki csak szeme és szája van: fűrkészve várakozó, szürke szeme a prémesen vastag, fényes, sötétszöke szemöldök alatt, és cakkos, mozgékony szája a kerek, sima áll ováljában, amire valósággal ráfeszül az aranyszínű bőr.

No Iám, tehát Totyi szerint Viola nem tartozik közéjük, nem nézi ki belőle, hogy ő is érdekelheti a fiúkat. Vicces. – Önkéntelenül megtapintja göndör, szőke haját, és végighúzza tenyerét feszes hasán, hátra, az ugyancsak feszes csípője felé. Értékeim! – gondolja kicsit restelkedve, hiszen a szórakozott mozdulatokból oly nyilvánvaló volt az önszeretet. Viola nagyon csöndesen viseli magát a világban. Nem is csoda, hogy Totyinak ő mindeddig elkerülte a figyelmét. Talán ha egy éve jár le a pályára, nem is kifogástalan rendszerességgel, érzéke sincs különösebben a röplabdához. Ami azt illeti, a lányokat se szereti. Fontoskodóak, önelégültek vagy pedig éretlenül gátlásosak. Eleinte még Olgáról hitte, hogy van némi fogalma az életről, de elég hamar kiderült: egy kis liba az is, legfeljebb csak kergébb, mint a többi. S ezek a körülöttük bozsgó fiúk – vékony horpaszú potyalesők. Márti Andriskáját leszámítva persze, az rendes, kitaró udvarló, sőt, talán már eljegyzett vőlegény?; nem irigyli Mártitól. Ha már szerelem, akkor érjen is valamit! Szilvia fiúja is, akivel már vagy egy éve jár – nem komoly ügy. A többiek pedig, mint ez a szegény Totyi, megszakadó szívvel irigykednek, irigylik ezt a nagy semmit. Meg felháborodnak, megbotránkoznak, pálcát törnek, Olga mint botrányhős... Ó, istenem, hiszen ez nevetséges. Eddig is ez volt a véleménye, de most, Prága után már nem is lehetnének kétségei.

Nem kellemes egy egész hetet idegenben tölteni ilyen túlfűtött bandával összezártan. Egy hét alatt egy idegen városban mindent meg akarnak kapni, amihez otthon nem volna merszük vagy pofájuk. Kalandot akarnak, az életük nagy kalandját akarják. No persze! Milyen kár, hogy ilyenkor csak egy gyengécske férfi röplabdacsapat van kéznél. A vidéki testvéregyetem férfi röplabdacsapata, amelyik velük utazott. Köztük néhány már végzett egyén, a helybéli értelmiség fickósabb tagjai, akik feltehetőleg családi tűzhely és nevetlen gyermekek hada mellől szabadultak el. A lányok csak szánalmasak voltak. Ezek csirkefogók.

Sajnos Viola senkinek sem füstölögheti el a megvetését, az utálkozását, legkevésbé Antalnak, aki ilyen beszámolók nélkül is féltékeny, és mindenképpen úgy kell tudnia, hogy Viola imádja a csapatot, és pótolhatatlan öröm a számára egy ilyen utazás. Antal nem tudhatja meg, hogy még ennyi unalom, bosszúság mellett is jobb itt lennie, mint állandóan vele tölteni az időt. Ez az egyetlen módja, hogy Viola kiszellőztesse egy kicsit magát. Hogy néhány napig szabadabban lélegezhessen.

Antal Viola szülőmegyéjének a székhelyén a színház díszlettervezője, de más színházaknak,

filmgyárnak, tévének is dolgozik, telik neki, hogy Pesten is fenntarthasson egy lakást, s fönntartsa Violát. A családját a színház mellé igyekszik kötni, s természetesen kiválóan fönntartani őket is, nehogy eszükbe jusson Pestre vágyódni Antal után, aki az ideje nagyobb részét már régóta – a kötelezettségeire való hivatkozással – a fővárosban tölti. Viola érettségi után ott lebzelt, tette-vette magát a színház körül; annyira buta nem volt, hogy mindenkivel lefeküdjön, aki szerepet ígért neki, de azért segédszínésztől fölfelé úgyszólván magánszorgalomból, majdnem mindenkivel lefeküdt. Pocsék egy időszak volt, de valami haszna ennek is akadt: ez szorította rá Violát arra, hogy sajátos szigorral bánjon magával, és ez kímélte meg a továbbiakban minden jóhiszeműségtől. Antal először a főiskolára akarta beprotezsálni, csak hogy kiderült, Viola hangszálai rendkívül gyengék, s ez fiziológiailag alkalmatlanná teszi a színészi pályára. Akkor viszont járjon bölcsészetre – határozta el Antal, s Viola tudja, hogy Antal nagyvonalúsága és jósága mesébe illik. Nagyon, nagyon félt, állandóan félt, hogy egyszer csak nem bírja tovább Antalt, vagy letaglózza egy szerelem, kilelte a hideg, ha erre gondolt. Ezért lett ilyen csendes, semmitmondó lény belőle: egészen kicsire lecsavarta magában a lángot. Pedig micsoda láng! – szívta be hirtelen támadt légszomjjal szinte horkantva a levegőt, meg is mozdultak a mellette alvók. Ezek meg – ernyed el újra, nyugodt lenézéssel a körülötte terpeszkedő lánytestek iránt – egyre csak följebb srófolják, följebb pipiskedik véznácska tüzeiket. A vidéki férficsapattal átlógott éjszakákra kellett gondolnia.

Egyetlen éjszaka volt, ami tetszett Violának. S emiatt voltaképpen nyereségnek lehetett elkönyvelni az utazást. A kollégium környéke tele építkezésekkel. Az egész kerület újonnan épült, Prága egyik kieső, dombos része, nincs mindenütt közvilágítás. De a fiatalok összeverődnek esténként egy-egy felvonulási épület tövében – hogy eső elől legyen hova behúzódniuk – egy-két zenész köré, sok volt a gitáros; nem is látja az ember a sötétben, ki játszik, csak álldogál a közelben, leül a földre, padkára, ládára, szomszédai akadnak, akiket szintén nem lát, akadnak, akik énekelnek, olykor együttesen tapsolják a ritmust, felvillan egy-egy zseblámpa, öngyújtó, nagyot parázslík egy-egy cigaretta, s látni, sejteni lehet, hogy sokan csókolóznak, vannak, akik összesimulva táncolnak, az ember aztán hallja, hogy máshol is szól valami zene, odabukdácsol a sötétben, hang után, leül a földre, érzi, hogy szomszédai vannak, van, hogy valaki végigsimítja, talán nem is vágyból, csak azért, nehogy nekimenjen a sötétben. – Viola soha nem érezte olyan tisztán, mint ezen az éjszakán, hogy rab, és hogy bármelyik láthatatlan férfit, aki ebből a vaksötétből magához ölelné, boldogabban fogadná, mint Antalt, s boldogabb volna vele, mint Antallal lehet.

No igen, ittak is, sörösüvegek és borosflaskák jártak körbe, langyos sörrel, savanyú borral, vadidegenek szája nyomát törölte le, mielőtt ivott, és adta tovább.

Amikor visszaértek a diákszállóba, Szilvia sírt, és kiderült, hogy ő is sír. Ezen meglepődött, nem vette észre, hogy berúgott volna. Pedig másnap fájta a feje, tehát biztosan megkeverte az ital. Szilvia totál részeg volt, és Violát most is megborzongatja a panasz, amit a szép kis fekete Szilvia hajtogatott zokogva: „Nem vagyok szerelmes, úristen, nem vagyok szerelmes, mi lesz így velem?”

– Viola nem emlékszik vissza pontosan, hiszen most tulajdonképpen félálomban van, s csak szemléli a képeket, amik a tudata felszínén elúsznak, hogy az a kínos, orgiagyánús összejövétel a fiúk legnagyobb hálótermében ezen az éjszakán esett-e meg, vagy akkor, amikor esti séta közben a Vencel

téren tanúi voltak, hogyan oszlatnak szét egy tüntetést vízagyúkból bevetésével, vagy esetleg az egyik bankett után, amelyen megtanultak polkázni és mazurkát táncolni, ami jó volt, csak aztán a vendéglátók ezekre az új Beatles-számokra is valami komplikált lépéskombinációt találtak ki, s ez lehervasztotta a kedélyeket.

Most Olga hangját hallja: „Csodálatos anya leszel. Rengeteg gyereked lesz, és imádni fognak. Majd meglátod.” – Viola tisztában van vele, hogy Totyi jelenlegi állapotában nemigen találhat ebben a jóslatban gyógyírt, mégis tisztelgést vág ki gondolatban Olga előtt, akinek, lám, volt szíve kifundálni az egyetlen vigaszt, aminek némi hitele lehet ebben a percben. Totyi már dűnnyögi is: „Hogyne, ha akad bátor vállalkozó, hogy gyereket csináljon nekem.”

Totyit ez az erotikus felajzottságban eltelt hét készíthette ki, hiszen máskülönben békés jószág. A felajzottságban részint a vendéglátó egyetem konyhája a bűnös, ahová befizették őket, s ahol végül a legtöbben már meg se jelentek, lemondva a reményről, hogy a feltálalt ételek valamelyike majd csak ehetőnek bizonyul. Ezért aztán egész héten söröztek, valamennyi étkezés helyett. A mérközéseket természetesen elvesztették, és jószerivel arra se emlékeznek, hogy tulajdonképpen hányszor álltak ki, és kik ellen játszottak. A sör állítólag lustít – ezt a pályán tartózkodva tapasztalták is, de egyéb tekintetben egyáltalán nem; talán nem egy hét alatt fejti ki minden irányú hatását. Azon a nekivadult éjszakán egyébként őt, Violát is be akarták húzni a csöbe, szóval Totyi erősen tévedett, amikor női vonzerő dolgában őt egyáltalán nem vette számításba. Lerí a pasasról, hogy családos – hiába, ő leginkább az idősebb, tapasztalt férfiak figyelmét kelti fel, akiket nem téveszt meg a csendessége. Azonban más dolog láthatatlan férfiak ölelő karjáról ábrándozni a sötétben, s megint más egy túlságosan is rámenős, sunyi szexpartner, akinek a társaságára néhány napig még rá lesz kényszerülve az „esemény” után is. Viola tehát kisomfordált a szobából, ahol a helyhiány miatt már meglehetősen szorosságban heverésztek a lassanként kialakult párok. Mártira emlékszik legjobban: puhán nevetgélt, szép, gödrös mosolya van egyébként is, de ez a nevetése még gödrösebb, még lányosabb volt az elködösült tekintet szélárnyékában, hiszen az örökös józan pillantása hőkölteti vissza a lány gömbölyűségei előtt meghódolni kész lelkeket. A férficsapat legfiatalabb játékosával borult össze: hát ez bizony nem Olga kedve szerint alakult. Ugyanis Viola úgy látta, hogy Olga pécézte ki magának a fiút, mindaddig nagy egyetértésben és teljesen felismerhetetlen formában dúdolták-tapsolták együtt a híresebb Beatles-számokat, fáradhatatlanul, minden helyzetben, napokon át. A fiú volt egyébként az egész küldöttségből az egyetlen, aki képes volt megenni a cseh menzakosztot is – ebből is látszik, hogy tulajdonképpen még kamasz. Hát, ha már Olgával kapcsolatban is arra jut az ember, hogy Márti és a kisfiú egymásra találása nem a kedve szerint alakult, mit mondhat akkor a szegény, mit sem sejtő Andriskáról? – öntötte el Violát a csúf, fegyelmetlen káröröm.

A véletlen folytán később Viola újra bepillantást nyert a szobába, mert a diákszálló portása megjelent a folyosójukon, hogy leállítsa a hangoskodást, s ő közbevetette magát, hogy majd intézkedik, nem akarta, hogy nyilvános botrány legyen a dologból. Isten tudja, miért nem akarta. Neki se jöjjön jól az egyetemen, és holtbiztos, hogy Antal fülébe is eljutna a hír, de ez akkor az eszébe se jutott. Látta, hogy már nemcsak a párok alakultak ki, hanem közössé váltak a takarók is, s látta, hogy az ő rámenős

delikvense Olgához csapódott..

Ilka is ébren volt még; a szobájukban csak ketten maradtak, a másik szobában szintén ketten: Totyi és a mogorva Mandula, de ezek korán elaludtak. Ők Ilkával a portás feljövétele előtt még beszélgettek valamiről, utána azonban Ilka elhallgatott, hallgatott ő is. Ilka később felkászálódott – talán azt hitte, ő már alszik, s amikor a derengő félhomályban összeakadt a pillantásuk, groteszk fintorokat vágott, hunyorgott, úgy tűnt, mondani akar valamit, de aztán némán kifelé indult. Viola nyersen utánaszólt: – Mi az? Neked is viszket? – Ezt most nagyon bánja. Nem kellett volna.

Arra azért kíváncsi volna, hogy mi történt a továbbiakban Ilkával. A többiek éjszakáját el tudja képzelni, Ilkáét nem. Nem fogja megtudni se tőle, se mástól. Mindenki sápadt és hallgatag azóta is.

A WC és a fürdő egymásba nyílt, s amikor kora hajnalban a nyugtalan éjszakától bódultan a dolgát végezni kiment, hallotta, hogy ömlik a víz valamelyik tusból. Azt hitte, nyitva maradt, ezért ment be a zuhanyozóba. Olga állt a víz alatt, s minthogy nem volt behúzható függöny, leplezetlen türelmetlenséggel várta, hogy ő kimenjen. Az arcát megülte a rémület. Csak gyerekes, csodálkozó rémület látszott az arcán, a fakó tekintetében. Most utólag kis sajnálat is moccan Violában, de akkor egy szikra részvétet se érzett. Azt gondolta magában – el kell ismerni, nagyon közönségesen –: „Hja, eső után köpönyeg, drágám !” Lehet, hogy mondta is, erre nem emlékszik, ő is pocsékul érezte magát, amúgy másnaposan.

Sajnos nem könnyű irgalmas szívűnek megmaradni. Nem könnyű nagyobb boldogságot kívánni másnak, mint ami neki van, nagyobb szerencsét, mint ami neki volt. Mert neki aztán nemigen volt szerencséje. Ó, istenem, hányszor nem volt szerencséje, és milyen fiatal volt.

Megint sírt. Mindenesetre folytak lehunytt szeméből a könnyek. Pedig ma igazán nem ivott, talán csak egy korsó sört. És most, kivételesen, a hazatérés sem tölti el szorongással, sőt meglepő módon szinte hazakívánczik. Csak valahogy a szerelemért sír – gondolta, míg füle mögött a sűrű, göndör haj beitta a lecsurgó könnyeket ahogy Szilvia sírt részegen, s ahogy az előbb sírdogált a háta mögött Totyi. Mert igaz, hogy torz és idéttlen volt minden szerelmi vágy, ami körülötte verdesett ezen a héten, de hát mi más lehetett volna? Viola szívéből kiveszett az irgalom, igen, ez lehet, de semmi sem olyan irgalmatlan az emberrel szemben, mint a szerelem. Örült, hogy sírni képes, ettől újra embernek érezte magát, mert egyébként már úgy hevert itt félálomban, mint egy párka, akinek mindenféle fonál átcsúszik tenyerén.

*

– Túlságosan hálásak vagytok, amiért egy kicsit élni hagynak benneteket! – rontott rájuk az a helyes lány Öcsiéknél, akit ők Olga Ivanovnáknak hívnak, s ezért Lőrinc eleinte azt hitte róla, hogy orosz származású. Ennek megfelelően nagy elővigyázatossággal vitázott vele, s amikor a tévedés tisztázódott, a lány ezt a fejére is olvasta: „Hallja, maga se egy Dugovics Titusz!” – és kifejtette, hogy teljességgel megértené az alakoskodást, ha Lőrincnek netán valóban felforgató eszméi volnának, „de ezeket a maga nézeteit egy kis jóindulattal még építő kritikának is lehet minősíteni; mitől fél?” Lőrinc rossz társalgó, de

éppen ihletett pillanata lehetett, mert ügyesen válaszolt: „Csakis attól, hogy az a bizonyos jóindulat nem lesz kéznél, vagy nem működik.” Olga Ivanovna elnevette magát, ami arra vall, hogy minden tüzeskedése mellett sem egészen idegen tőle a rezignáció. Lőrinc ezután már felbátorodva előhozakodott a mentségével is: ő nem is annyira politikai gyávaságból köntörfalazott, hanem mert kímélni akarta a lány – feltételezett – személyes érzelmeit. Olga elbámult: „Azt meg miért?” Lőrinc keserű gúnyolódásnak vette a megjegyzést, aztán látta, hogy nyoma sincs itt gúnynak: Olgát csakugyan meglepte kissé Lőrinc szempontja; ezen viszont Lőrincnek volt Oka meglepődni; kérdezte is: „Maga talán nem szokott tekintettel lenni másokra?”

Olga vonogatta a vállát: de igen, indokolt esetben igen, inkább ahhoz nem szokott hozzá, hogy az ő személyes érzékenysége megfontolásra késztesse valakit. „Kár – mondta –, hogy nem valóban Olga Ivanovnáknak született, mert úgy látszik, talán ezen múlt a dolog.” – Lőrinc később megérdeklődte Öcsitől és Évától, hogy miért ilyen vadóc ez a lány. Ahogy elmondták, elég küzdelmes élete lehet Olga Ivanovnáknak, meg talán az is belejátszik, hogy sportolók között forog, sok tapintathoz nem lehet hozzászokva, valóban. Persze, ő maga sem tartozik az angyali szelídségű leánykák közé; rémisztően kikelt magából, amikor valaki maoistának nevezte ugratásból, a sok nyughatatlan megjegyzését viccesen megtorolva. Senki sem gondolta komolyan, hogy Olga Ivanovna szövegeléseinek bármi köze lehet akár a tényleges kínai maoizmushoz, akár a nyugat-európai kretén értelmiségiek hasonnevű mozgalomához, de még az itteni káderfiak ágálásához se, akik szerint köztudomásúlag a fő ellenség a frizsider. Ezzel a lánnyal tényleg nem stimmel valami, hogy ezt ennyire nem volt képes felfogni.

A vita „a világ Olga által történt nemzedéki újrafelosztásából” indult ki – a meghatározás Éva ártalmatlan szurkapiszkája volt; jogos. – Ti öregek – szónokolt Olga Ivanovna – mégiscsak valami hitben töltöttétek a fiatalságotokat. – Már aki! – szólt közbe Öcsi, ő a maga részéről inkább azt szokta mondani, hogy életveszélyben töltötte a fiatalságát. Permanens életveszélyben. – Lehetséges, sőt biztos, hogy így volt – a lány nem rendült meg Öcsi drámai közlésétől, nyilvánvalóan nem először hallotta –, de emellett mégiscsak léteztek a számukra mindenféle igazságok, meg evidenciák, meg rögeszmék, ez nekik olyan természetes, hogy észre se veszik. Az egészen fiatalok pedig, akik ötvenhatban kisgyerekek voltak, abban nőttek fel, hogy az eszmék hol hamisnak bizonyulnak, hol pedig büntetendők, szóval nem nagyon érdemes foglalkozni velük. A kettő között van az ő nemzedékük: őket a fogmosással együtt rászoktatták például a társadalmi hasznosság igényére, arra, hogy nem is ember az ember, ha nem áldozza fel valamiért az életét. Egyszerű volna a helyzet, ha kiderülne: nincs igazság, s az egész úgy szar, ahogy van. – A társaság lelkesen közbeszólt: de, de, mit akar Olga, ez már fényesen kiderült. Olga nevetett, de nem hagyta magát: van kisebb igazság, meg még kisebb igazság, meg nagy szar és még nagyobb szar, s az ember nem tudja, melyiket kisebbítse, melyiket nagyobbítsa, melyiket szeresse. – Egyiket se kell szeretni! – a közbeszóló hanghordozása arra utalt, hogy unja már, Olga hagyja abba, de szegény lány ahhoz még fiatal, hogy ki tudjon szállni valamiből, amibe ennyire belelovalta magát. – Ti könnyen beszéltek! – fordult szembe a közbeszólóval. – Ti alapjában véve mindig is tudtátok, hogy mit akartok. Egyébként – mondta most már egészen ellenséges hangon – ők, öregek már csak azért sem érthetik meg a fiatalokat, mert minden, még a világnézet vagy ha úgy tetszik: a hit problémája is másképp néz ki annak, akinek

lakni nincs hol, dolgozni nincs mit, s ráadásul be kéne látnia, hogy erről egyedül ő tehet.

– Torkig lettem a nemzedéked agresszív panaszával, kedves Olga Ivanovna – Öcsi dörgedelmes volt, mint egy ügyész. – Az idők folyamán nekem az a gyanúm támadt, nem éppen téled személy szerint, hanem a kortársaidtól, hogy ti a legkevésbé dolgozni akartok. Azért reklamáljátok a hitet, mert ti is abból szeretnének megélni, hinni ugyanis könnyebb, mint dolgozni, hinni mártírként avagy államvédelmi funkcióban. Én nem dőlök be ennek, pláne, mivel látnoki képességek nélkül is előre látható, hogy egyik szerepkörből sem lettek kizárva a te nemzedéktársaid sem. Elhiheted. – Puff. Öcsi, vagy ahogy már az egész baráti kör hívja: Öcsi bácsi leterítette Olga Ivanovnáat. Lőrincet kicsit fel is háborította, hogy miért kell egy fiatal lánnyal ilyen drasztikusan beszélni. De úgy látszik, Olga Ivanovna ehhez van szoktatva, mert meg se rezsent, csak épp elhallgatott. Ellenben amikor valaki összefüggésbe hozta a maoizmussal – „Mit szól ehhez a mi kis maoistánk?” –, teljesen kijött a sodrából, s az illető alaposan megkapta a magáét. Olga legenyhébb jelzője az öregek nemzedékére a „korrumpált” volt: túlságosan örülnek annak, hogy élni hagyják őket.

Lőrincet roppant érdekelte volna, hogy mit gondolnak a dolgokról a nála fiatalabbak, de Olga megnyilvánulásait túl hisztérikusnak találta ahhoz, hogy ebből reális képet alakíthatott volna ki. Arra jutott, hogy ez egy kicsit zavaros fejű és rossz idegzetű lány, nem tipikus, illetve pontosan a zavaros fejű és rossz idegzetű típust személyesíti meg. Ennek ellenére rokonszenvesnek találta, és később, amikor a politika lekerült a terítékről, különbeszélgést kezdeményezett Olgával. Tudtára adta, hogy neki imponál az a nyíltság, ahogy a véleményét vállalja, a bolondériáit és a tévedéseit is, annál is inkább, mert ő maga ezzel szögesen ellentétes természetű ember, s néha még ő is megsokallja, hogy mennyire szertartásos, nyársat nyelt alak; mégis meg kell kérdeznie Olgától: jó ez, hogy ennyire kiszolgáltatja magát?

Olga, aki a támadásoktól, az undok megjegyzésektől nem zavartatta magát, erre a kérdésre elpirult, és azt mondta, furcsa, hogy pont most kérdezi ezt Lőrinc tőle, ugyanis a napokban azt álmodta, hogy ő egy lőtéri céltábla – „Imperialista mellalak?” – nevetett fel Lőrinc, aki nem is olyan régen volt sorkatonára –, bele volt szúrva a földbe, körülötte hosszú szálú, sárga fű hullámozott, a másik két céltábla, hiszen hárman voltak, mint a mesében, csak furnérlemezből kivágott emberalakzat, de ő élt, valódi ember volt, attól eltekintve, hogy a földbe szúrva állt. – Lőrinc most utólag, hogy ezen a beszélgetésen járhatja az eszét, furcsának találja, hogy egy fiatal lány ilyeneket álmodik, de amikor Olgát hallgatta, érdekes módon úgy tűnt, hogy ennél mi sem természetesebb. – S aztán mi lett? – kérdezte a lányt. Olga azt mondta: Nem tudom, valószínűleg nem is álmodtam tovább. – De mégis, mi történt magával mint céltáblával? – makacsolta meg magát Lőrinc. – Semmi – válaszolta Olga –, csak tudtam, hogy mindenki énrám fog célozni, és nem a másik kettőre, merthogy én élek.

Nem emlékszik, hogy találkozott volna ennyire nyílt, közvetlen emberrel. Ez először feszélyezte, később inkább felélénkítette Lőrincet. Azt mondta például Olga: – Tudja, én mindig olyan szerettem volna lenni, mint a maga menyasszonya – ugyanis Lőrinc menyasszonya is jelen volt, csak egész este a társaságtól félrehúzódva az egyik válófélben lévő, megviselt barátnőjükkel beszélgetett. – Keskeny csípő, lágy, sima, hosszú fekete haj, nagyon-nagyon magas homlok – sorolta vágyakozva –, mindig ilyen szerettem volna lenni. Az én ló-csontjaimmal, a széles arcommal, a sprőd hajammal. Vicces, nem? –

Akkor nyilván pontosan ilyen férjet is képzelt magának – Lőrinc elképedve vette észre, hogy ő az, aki ezt mondja, és mellé színpadias, hódító pózt vág ki. Ezt nem hitte volna magáról.

Olga Ivanovna összehúzta magán a sálát, szelíd hangon korholta Lőrincet, s ezen Lőrinc azóta is mosolyog: – Maga állítólag tekintettel szeret lenni másokra. Akkor miért hoz engem olyan helyzetbe, hogy csak rosszul válaszolhassak?

*

– Miért vagy mezítláb? – kérdezte Tóbiás.

– Azon könnyű segíteni – vágta rá Olga –, de te miért nyiratkoztál kopaszra?

Olga kanhosszát járni járult Tóbiás elé, azért volt mezítláb. A nyári szabadságából egy hét eltelt a nagyanyjánál, meszelt, a kertben szorgoskodott, a másik héttel valami izgalmasabbat szeretett volna kezdeni. De nem ment. A pesti uszodákat unta. A röplabdaedzések még nem kezdődtek el. Jó alkalom volt, hogy végleg meggyőződjön arról: a röplabdapálya az egyetlen hely, ahová ő úgy járhat ki, ahogy más, mondjuk, hazamegy a családjához, a szülői házba: nem kell rá magyarázat, nem külön esemény, nem okoz különösebb feszültséget; többé-kevésbé természetes. Ez a jó a családban. Még a rossz családnak is érdeme, hogy van.

Zsé óta csak zátonyra futó kis barátkozásai voltak, mint Prágában az a helyes kisfiú, akivel jókat lehetett hülyéskedni, jejezni, duóban. – No de Prágát hagyjuk, Prágát szigorúan el kell felejteni – állította le magát Olga. S ekkor hirtelen megvilágosodást érzett: felmerült Tóbiás a múltból, s a bizonyosság, hogy azt a kapcsolatot kár volt felrúgni, lebecsülni azt a szerelmet, hisz azóta sem léphetett senki Tóbiás nyomába se. Nem tudta Tóbiásék címét, de a bányászfalu nevére emlékezett, s a patakra, ahol Tóbiás saját állítása szerint természettudományos érdeklődése első megnyilvánulásaként mindenféle komiszságokat követett el.

Vonatozott és buszozott egy sort, aztán találomra járkálni kezdett a faluban. Azonosította a patakat, s annak a környékén bóklászott késő délutánig. Akkor benépesült a falu, főleg férfiakkal találkozott műszakra-műszakról menet-jövet, s kérdezősködött tőlük Tóbiásékról. Hihetetlenül könnyen talált rájuk. Tóbiás hunyorogva jött a kapuhoz – messziről nem ismerte meg. A legelső kérdése volt, hogy miért van mezítláb – furcsa módon nem az, hogy mit keres ott. Ő akkor már látta, hogy kár volt belefogni ebbe a vállalkozásba, a szerelemnek csakugyan vége volt, vége lett, amikor a kültelki vörös téglás templom hűvös lépcsőjén megállapodtak a szakításban. S ezt nemcsak azért gondolta Olga, mert Tóbiás rémesen nézett ki kopaszon – feltételezte, hogy a haja ritkulását akarja Tóbiás lassítani, felhasználva a szünidei remeteséget, ő ugyanis még nem végzett az egyetemen, hátra van egy éve, annak ellenére, hogy valamivel idősebb Olgánál. Hogy miért van mezítláb? Olga nem mondhatta már meg, hogy bűnbánatból kifolyólag, hanem rögtönzött egy történetet egy hivatalos kiküldetéséről, amelynek során – úgymond – erre a vidékre vetődött el.

Addigra Tóbiás már megörült neki. Közömbös dolgokról beszélgettek: Olga beszámolt a

munkájáról, lefestette a főnökeit és kollégáit; annyira idegennek és sematikusnak érezte a saját szövegét, mintha újságból olvasta volna fel, de Tóbiást eléggé érdekelte. Később újra szóba került a kopaszsága. Erre elmondta, hogy itt a faluban volt egy férjes asszony szeretője, aki teherbe esett, majdnem bizonyos, hogy Tóbiástól. Nem akarta a férje nyakába varrni a kakukkfiókát, elvetette, de itt a kisvárosi kórházban valami pancser kezébe került – pancser állat! majdnem meghalt, megmentették, de azon az áron, hogy kiszedtek belőle mindent. Ilyen fiatalon! És előtte se szült, még várni akart, s most örökre gyermektelen! Ez a szegény asszony látni se képes őt, de Tóbiás is úgy van vele, hogy megszűntek számára a nők. Ezért borotváltatta le a haját. Lehet, hogy Olga bolondnak nézi miatta.

Ellenkezőleg – bizonygatta Olga –, nagyon is érthető minden. – Rendes vagy – mondta a fiúnak elgondolkozva. Az rábámult, majd felcsattant: ha Olga ebben külön rendességet képes látni, az csak azt bizonyítja, hogy ugyanolyan lelkiismeretlen és romlott, mint volt.

Olga hallgatott egy sort, Tóbiás pedig megbánta és vissza akarná vonni a sértést. Olga rászólt, ne izgassa magát, mert ha nem is ennyire egyszerűek a dolgok, ő nem tarthat igényt sokkal kedvezőbb véleményre. Talán nyomban el kellett volna jönnie, ehelyett szinte akaratlanul elkezdett mesélni Tóbiásnak. Főleg, hogy bizonyítsa, mennyire nem sértődött meg rá, de az, ami Tóbiással történt, valósággal ki is provokálta belőle az ide vonatkozó „sztorit”.

Még mint amatőr színjátszó futó ismeretségbe került egy újságíróval – róluk csinált annak idején valami jelentéktelen kis riportot –, s nem sokkal ezután a Belvárosban véletlenül egymásba botlottak. Lehet, hogy ennek, lehet, hogy egy másik ügynek (itt Prágára gondolt, de arra még célzást sem mert volna tenni Tóbiás előtt) meglett a szokásos következménye, s minthogy Budapesten még mindig ideiglenes lakos, és a hivatalos előírások értelmében csak az állandó bejelentett lakása szerint illetékes kórházhoz fordulhatott volna, de ekkora szégyennek tényleg nem lehetett volna kitenni szegény Cila nagyanyót, Évához folyamodott segítségért. Egyébként ez sem volt egyszerű, mert Éva tudta, hogy egyik barátjuk kerülgeti Olgát, s csalódást okozott volna neki, ha feltárja előtte az igazságot: szánalmas kalandját az újságíróval (mellesleg nem az újságíró volt szánalmas, az mindössze csak egy nárcisztikus hólyag, hanem az a szédült tyúk a szánalmas, aki menten mondén, európai nőnek képzelet magát, ha könnyen lefekszik bárkivel), inkább meghagyta pártfogóját abban a hiszemben, hogy az említett barátjukkal, Lőrincsel – rokonszenves, de Olgától eléggé idegen, konzervatív fajta ember – sikerült összehozniuk ezt a pechet, így aztán szívesen segített, mint egy rossz lelkiismeretű kerítőnő. A saját nőorvosa magánrendelésére vitte el Olgát, ő is ment érte taxival – igazán felülmúlhatatlan kedvesség ez egy főbélről, pláne egy volt főbélről. Olga reméli, hogy szövődmények nélkül megúsza, nem mutatkozott semmi aggasztó. De istentelenül rohadt volt. Valószínűleg magánrendelőben kockázatos lett volna altatni vagy megfelelő módon érzésteleníteni, csak valami injekciót nyomtak bele, aminek a hatása alatt, amíg az útra bocsátás előtt hosszasan pihentették, végig szónoklatokkal traktálta az orvost és az asszisztensként közreműködő feleségét. Később az orvos azt mondta Évának, hogy ő rendkívüli teremtés lehet, ugyanis a legtöbb növe ellentétben, akik ebben a helyzetben nagyon közönségesek lesznek, és sokszor arcpirító ágytitkokat fecsegnek ki, Olga valamilyen modern filozófiai témáról értekezett. Már nem emlékszik rá, de biztos, hogy a modern személyiség szerepzavarát fejtegette, újabban ugyanis ez a

bevált műsorszám, ha imponálni akar valakinek. Csak ez lehetett, mert rémlik, hogy Petőfiből indult ki. Világos, hogy ez volt rá a legmegfelelőbb alkalom. Nem mintha nem volna érthető, hogy abban a szégyenben és lealázottságban, amiben egy nőnek ilyenkor része van, szeretné valahogy megmutatni, hogy mindennek ellenére azért ő is valaki, de hát akkor is siralmas. Ő, amint küret közben csillogtatja az intellektusát! Ez a rögeszmés finomkodás! Már mennyire átítathatta a hazugság, ha még ilyenkor sem tud rendesen, őszintén viselkedni! Igaza van Tóbiásnak, ő romlott a velejéig. Ott, a vizsgálószekben is csak a presztízsen akart mindenképpen javítani, a magzat, az éppen elpusztításra került magzat eszébe se jutott. S ez az egész idétlen, kínos történet tulajdonképpen ettől igazán ocsmány.

Tóbiás rémülten bámult rá. – Nem tudom, mit akarsz – szólalt meg nagyon leverten. Bizonyára úgy értette, mit akar Olga tőle. – Szerintem örülj, hogy megúszta, és ne lelkizz. Végül is nagy szerencséd volt. Az én barátnőmnek nem volt szerencséje. Erről csak ilyen egyszerűen szabad gondolkodni. Másképp beleőrül az ember.

És már megint fölöslegesen fecsegetem – hazafelé a vonaton, magába süppedten már csak unalmában is elrágódik a Tóbiással történt találkozáson. Mostanában minden találkozásnak, minden személyes megnyilvánulásnak ez a summája: gyűlöli magát.

*

Csak leírom, ok és cél nélkül, jobb elfoglaltság híján – kezdte Olga a feljegyzést. Rendszeres naplót sosem írt, de néha a szórakozott firkálgatás csalárd módon belevitte, hogy kiöntse a lelkét. Megfordítva, a hátsó borítójánál ütötte fel a mindenkinek kötelező munkafüzetet, amit naponta láttamoztatni kell a csoportvezetővel. A laborban munkaidő után senki sem tartózkodhat, most viszont egy beindított folyamatot kell majd egy adott pillanatban leállítani. Nem szívesen bízták rá a feladatot, noha a készülék áramtalanítására egy talpraesettebb takarítónő is alkalmas volna, például amilyen ő volt még néhány éve, sőt rajta kívül bárki más. – El fogsz aludni, hiszen még nappal is elalszol – mondta a csoportvezető, s Olga nem vitatkozhat: valóban megesett már vele, hogy munkaidőben elaludt, igaz. Csakhogy ő volt az egyetlen, aki vállalta az ügyeletet. Persze hogy vállalta. Már nem Őcsi bácsiéknál lakik, hanem egy gardróbfülkében, aminek nincs ajtaja, minthogy csak egy beugró a fürdőszobából. Ablaka van, de a lichthofra nyílik. Óriási előnye, hogy olcsó, csak vacsorát kell szolgáltatnia a szobáért a főbérőnek – egy nemrégiben felfedezett távoli rokonának –, legfőképpen sztrapacskát, túrógombócot és bablevest, mert ezeket szereti; adná isten, hogy ne is unná meg őket egyhamar. Amikor odaköltözött, még a főbérője lakott a gardróbfülkében, mert ott legalább egy sezlón állt, a két szép szobát ugyanis a válást követő depressziója miatt akkor még nem bútorozta be. Tehát a fülkében álló sezlonnal együtt csak a kredenc, a konyhaasztal, két hokedli és egy felhúzzható fregoli volt a teljes berendezés. A főbérő a ruháit egy beépített szekrényben tartotta az előszobában. Olga kölcsönkért egy gumimatracot, és beszerzett néhány papundeklidobozt egy áruházból. A ruháit a fregolira aggatta, ahogy vegytisztítóknál szokás. Elvackolódott a két nagy szoba egyik sarkában a földön, és azonnal úgy érezte magát, mint egy lukból előbújó egér egy más léptékű világba kerülve. Érdekes módon az ajtóból éppen ellenkezőleg: kicsinek

nézett ki az üres szoba, mihelyt azonban lehevert a gumimatracra, a csupasz falak, a csupasz padló, a messzi ajtók és ablakok növekedni kezdtek. A WC-ben felfedezett egy díszdobozt, amiből egy sárga műanyag szobaszőkőkút került elő. Beállította középre (működtetni nem tudta, nem lévén a közelben elektromos csatlakozó), és a tériszonya máris enyhült. Mindehhez képest a gardróbfülke, amit végül is birtokba vehetett, midőn egy új szerelem kedvéért a főbérő bútorokat kezdett vásárolni – határozottan lakályos. Mégis szívesen jelentkezett erre a kis túlórára, mert itt legalább asztalnál ülhetett. Talán a szokatlan kényelem ösztönözte irdogálásra, ezért fogott hozzá, ok és cél nélkül, jobb elfoglaltság híján. – Fúj, micsoda könnyes kis mondat! – néz Olga utálkozva a papírra. Összeszedi magát: semmiképpen sem ezen az éneklő hangon írja le, ami a legutóbbi vidéki túrán történt.

Az volt a baj – fog bele újra a megfordított munkafüzet hátsó oldalán –, hogy Pál úr maga helyett Tarka Gézát küldte a csapattal. Tarka Géza pedig egy épkézláb férfi. S én sajnos túlságosan, túlságosan tekintetbe veszem, ha valaki férfi. Micsoda nyomorúság! (Egy pszichiáter bizonyára felhozná a mentségemre, hogy nem volt bátyám, öcsém, apám nem foglalkozott velem, aztán el is hagyott. De nekem egyáltalán nincsen szükségem mentségre, magyarázatra se tartok igényt, hanem csakis férfiakra volna szükségem, és rájuk tartanék igényt; minthogy az apjalányaságból már kinőttem, haverokra és szeretőkre, ezen nincs mit variálni. Bár ha belegondolok, talán még apára is: nem lehet véletlen, hogy megkülönböztetett figyelemmel adózom az idősebb férfiaknak. Vagy az olyan öregeseknek, komolyaknak, mint Lőrinc.)

Már a vonaton felpörgött a hangulat. Látható volt, hogy Tarka Gézának rendezik a lányok a műsort, aki ravasz, apró szemekkel, talányos mosollyal figyelt. Mi sem természetesebb, mint hogy rám szálltak, ez szinte mindig jókedvre deríti őket. Szilvia kezdte a spájzzal. „Ja persze, neked, aki spájzban laksz... Vagy hol is laksz?” Elő kellett adnom Tarka Gézának a gardróbfülkét. Alig reagált, Szép, fekete, török-fajta ember: apró szemekhez erős szemöldök, vastag száj. Márti előjött a vajás sütemények boltjával. Ez egy régebbi műsorszámom: az egyetem első éveiben végső szorultságomban – meséltem – olykor bementem a Rákóczi úton a süteményboltba, és végeket kértem. Kimérve lehetett kapni, végeket és törmeléket, pár fillérért, néha ingyen. Ez igaz volt, de nem volt igaz, hogy végső szorultságomban tettem; éhes voltam, de nem álltam az éhhalál küszöbén, s végső szorultságban aligha koldultam volna. Brahiból koldulni – az más. Ép, szabályszerű süteményeket venni mindazonáltal nem lett volna módomban. – Tarka Géza végre elnevette magát, nekem több se kellett, sorra vettem életem abszurdításait, kicsit kikerekítve, sőt volt olyan is, amit lényegében kitaláltam, de igazán sohasem azzal a szándékkal mesélek, hogy elhitessesek velük valamit, így aztán nem is furdal semmi füllentésért a lelkiismeret, hiszen csak alkalmat akarok adni a kinevetésemre. Kozmás íz mégis van a számban ilyenkor.

A szálloda éttermében vacsoráztunk. Én már leeresztettem, ültem, hallgattam, komoly szerettem volna maradni. A lányok azonban nem bírtak magukkal: összegyűjtötték egy tányérra a maradékot és elém rakták; szűkebb napokra. Elémelyedtem, a desszertet már meg se tudtam enni — száraz tortaszelet volt, nem sokat vesztettem. Jó, hideg málnát hoztak ki, párás volt a pohár, ezt néztem erősen, hogy ne kelljen másra néznem. Vonalakat húztam az ujjammal a párába. Hallottam, hogy Ilka az asztal másik végén hahotázik. Nem volt semmi nevetnivaló, tehát ez még a műsorhoz tartozott, nekem szólt ez a nyers

nevetés. Felkaptam a fejem én is nevetve – nem értem; ez valami reflex volt, és kicsuklott belőlem a sírás. Rágyújtok, a cigaretta táncol a kezemben, Szilvia tüzet ad. Kicsit elcsendesednek. Padlón vagyok – láthatták.

Ettől a ponttól kezdve már mindenről én magam tehetek. Vacsora után sétálni indultunk a városba. Nem emlékszem, kinek az ötlete volt, hogy vigyük magunkkal a tányért a maradékkal. Én vittem, természetesen. Sőt az is lehet, hogy az én ötletem volt, csak nincs erőm erre emlékezni. Arra ocsúdtam, hogy libasorba rendeződve jönnek utánam. Magasba emeltem a tányért, mint egy papnő. Magamtól eszembe se jutott volna, de amikor észleltem, hogy egy sor elején megyek egy tállal a kezemben, mintha dróton húzták volna magasba a karom.

Abbahagyni! Nem kell! – sajdult föl bennem, leengedtem a tányért, megbontottam a sort. Körülvesznek: Mi van? Valaki azt mondja: Ma éppen zsidó ünnep van, keressünk egy zsidó koldust. Mandula, a csöndes, komor, drapp színű Mandula rángatni kezd. Hisztériásan vihog és rángat. Két szabadságos katona közeledik. Adjuk nekik! – kínálom. Nagy ívben és hűvös arccal kikerülnek. Már nagyon szégyellem magam, és idegesen nevetgélek: Né, ezek megijedtek tőlem! – Ugyan már – szól rendreutasítóan Viola –, hiszen lesírt rólad, hogy teljesen be vagy szarva!

A szobában csak a legszükségesebb szavakat váltottuk. Ilkával és Mandulával kerültem össze, nagyon szelídek voltak hozzám, és a jó ég tudja, miért, ők is eléggé fáradtak és letörtek. Sokáig nem tudtam elaludni. Azon járt az eszem, vajon most ezek a lányok, akik ennyire meghajszoltak engem úgyszólván kedvtelésből, s e közös hisztériában annyi eleven idegszálunk gabalyodott egymásba, gondolnak-e még magukban is rám, s ha igen, vajon mit gondolnak. A bohóc képét azért maszkírozzák el, hogy még véletlenül se higgye senki: valóságos emberi személyen nevet. Én, amikor bohóckodom, mindig abban a hitben leledzem, hogy látják rajtam a lisztet, tudják, hogy én ezt az egészet szívességből csinálom. De hát senkiben sincsen ennyi méltányosság. És ha van? Láthat bennem bárki mást is az izgága pojácán kívül? Vagyok egyáltalán más, mint ez a szívességből nyújtott alakítás?

Másnap betartottam a fogadalmamat. lassan mozogtam és lassan mosolyogtam, sőt nem is mosolyogtam, csak ha már muszáj volt. Vigyáztam, nehogy megint bepörögjek. A mérközésen nagyon jól játszottam – persze, Tarka Géának játszottam. A lányok elhúzódtak tőle, megbeszélték, hogy bojkottálják – röhej! húszon felüli diplomás vagy leendő diplomás nők, s úgy viselkednek, mint az elemistalányok, ha új tanító nénit kapnak. Füttyültem rájuk, csatlakoztam Tarka Géához, és hizlaltam a hiúságomat szakszerű dicséretein (nagyon érthet a röplabdához, aki engem ekkora klasszisnak tart!). Totyi a tudomra adta, hogy a lányok megszólhatnak, amiért ennyire bedőlök Tarka Géa érdeklődésének. Megkönnyebbültem: ez a pletyka sokkal ártatlanabb volt az igazságnál.

Este valósággal lerészegedtünk az evéstől, csak tömtük, tömtük magunkba az ételt, főleg Mandula és én. Mandulán minden drapp: a bőre, a szeme, a haja, a hangja. Évek óta velünk van, de jóformán tudomást se vettünk a létezéséről. Ennek az utazásnak meg váratlanul főszereplőjévé vált – mármint énmeltemmel, az állandó médium mellett. Ezen az estén ő nyiffant ki.

Az esti séta alatt még én voltam a legjobb úton afelé, hogy megint bepörögjek. Szomjasak voltunk, valaki kitalálta, hogy ilyenkor az uborkalé a legjobb; egy zsírszagú vendéglő előtt álltunk éppen,

s beküldtek, hogy kérjek uborkalevet. Én pedig bementem, mert féltem, hogy ha nem teszem meg, minden hasonló történetem a hitelét veszíti. Mintha ez nem volna véghetetlenül mindegy! Talán ezt a kicsinyességet szégyeltem a legjobban az egész utazásból.

A mi szobánkban gyűltünk össze. Hogy egy kis lélegzethez jussak, vállaltam, lemegyek sörért. A szállodafolyosón találkoztam Tarka Gézával, rámosolyogtam, ő meg grimaszt vágott. Idétlen és értelmetlen grimasz volt, pláne egy felnőtt férfitől, megértettem, hogy mégiscsak elkezdődött köztünk valami. Mire visszaértem, már izzott a hangulat. Márti, a hűvös Márti, az egyetlen, akitől igazán félek, a jogászi józanságából és a menyasszonyi tisztességéből eredő magabiztosságától és külön a részvétlenségétől, ami talán mégsem csak az előbbiekből következik, hanem irigységből, mert melleleg szeretne ilyen is lenni, amilyen én vagyok, csak hát persze vagy-vagy: a kétféleség nem megy, hál' istennek neki se, sajnos nekem se; Márti, akiről egyszer egy bulin azt mondta Pál úr: „Látja, Olga, maga is szépen megfésülködve, rendezett külsővel érkezett ide, most kócos és zilált. Márti pedig, ha lehetséges, még nettebb lett, mint ahogy jött. Egy hajszála se mozdult el a frizurájából. Félelmetes!”, Márti, akivel az évek során annyit utaztunk és játszottunk együtt, hogy már egy zsebkendője sincsen, amit ne ismernék, de soha egy szót se beszéltem vele négyszemközt; Márti kombinéra vetkőzött, és Mandula ágyára tehékedett. Csak fiútársaságban szokott alig nyílt szájjal mosolyogni, velünk, lányokkal röhécsel vagy biggyesztget; most ott az ágyon csupa gödrös mosoly. Mandula begerjedt. Mandula addig egyszerűen kiesett a látóteremből, meg amúgy sem szoktam ilyeneken jártatni az eszem, de abban a szempillantásban magától értetődővé vált Mandula minden korábbi megnyilvánulása: ez egy homokos lány, szegény. Hogy mennyire, az itt sem derült ki tulajdonképpen. A többiek vihogtak – talán egy darabig még azt hitték, vicc ez is. Mandula Márti vállához dörgölte az orrát, harapdálta, a keze is folyton megindult Márti felé, de a levegőben görcsösen elakadt. Erre Márti már a fenébe küldte, és átment a másik szobába – Mandula bezsongva utána húzott. Kis idő múlva vérző, beszakadt körömmel jött vissza. Zavarában a fejét is beütötte az asztal sarkába – kimostam a zsebkendőt, és borogatást tettem a púpra. A szemében szelíd jóság volt, és mélységes megvertség. A lányok még maradtak, beszélgettek közömbös témákról, s eközben egyszer csak megütötte a fülem, ahogy Mandulából csöndesen kiszakadt, mint valami fohász: „Könyörgök, ne haragudjatok rám!” – pedig egész másról volt szó, és senki se foglalkozott vele.

A vasárnapi meccsen nagyon lebógtunk. Nem sokat emésztődtünk miatta, mert lekötöttek a kalandjaink bennünket. Például egy bolond ember leskelődött az öltözőnk ablakán, akárhogy kergettük, hessegettük, nem ment el. A lányok felszólítottak, hogy csináljak vele valamit, nekem kell érteni hozzá, elvégre valamelyest lelki rokonom. Ilyenkor kéne nyugton maradnom, s a piszkálódást egyszerűen elengedni a fülem mellett. Úristen, miért nem tudom megcsinálni?! Miért vagyok ilyen sületlen?! Mert persze bedobtam magamat. Hosszan szembenéztem a bolonddal, s amikor már eléggé figyelt rám, gonosz pofával kiöltöttem rá a nyelvem. Szegény a vállát vonogatva, visszanézegetve elkotródott.

Remek – mondták a lányok –, te tényleg egy hullámhosszon vagy vele! – Erre én is a vállamat vonogattam, és sértődött arccal nézegettem vissza, úgy indultam kifelé, a tusolóba. Furcsa, valóban volt a bolond iránt való sajnálatomban némi kollegialitás. Ennek ellenére elégedett is voltam, elvégre sikerült megoldani egy feladatot; minden siker siker.

A másik kalandban szerencsére nem jutott nekem szerep. Egy megvadult alak sokáig követett bennünket, szorosan a nyomunkban maradt és arénázott: Szilvia pofon vágta valamiért, tuti, hogy oka volt rá, s a legkevesebb, hogy emiatt a sértett lovag le akart mészárolni mindahányunkat. A verekedésből nem lett semmi. Kár. Borzasztó jó lett volna vakon csépelni a kezemmel.

A pesti gyorsról lemaradtunk. Három kopott vagon állt kint a pályán, messze az állomásépülettől – nem hittük el, hogy az a pesti gyors. Addig vártuk a valódi pesti gyorsot a peronon, míg egy kávédaráló a három kis vagonnal kiszuszogott az állomásról. A csapat szokatlan derűvel fogadta a fordulatot, csak Szilvia esett pánikba, talán még mindig félt böszült lovagjától. Kiálltunk az útra, hogy stoppal megyünk haza; én azonnal megmondtam, hogy ez teljesen reménytelen, azt is, hogy miért – itt és ilyenkor –, Tarka Géza még ugratott is feltűnő hozzáértésemért. Ugyanazt a teherautót szólítottuk le kétszer is – ez már meggyőzte őket; betelepedtünk a váróterembe, kártyáztunk, szunyókáltunk. Egypáran valami betűjátékot játszottak, hívtak, nem neveztem be; félttem, hogy leböngök egy ilyen műveltségi játékban.

A tizenegyes vonat meg sehogy se akart elindulni; már mindenkit egy kis babonás félsz fogott el: mi az? ebből a városból nem lehet elmenni? Az átszállásig Tarka Gézával beszélgettem. A mai fiatalokról kérdezett: mit akarunk, mik az ideáljaink, tényleg élvezetet találunk a beatben és a rockban, hosszú távon is fogunk tudni élni konvenciók, elsősorban család nélkül? – Frissen és összeszedetten válaszoltam, bár jeleztem azt is, hogy nem esik nekem igazán jól etológiai jellegű kíváncsisága: „Nem kéne inkább Óceániába mennie gyűjtőútra? – tudakoltam előljáróban –, az ott élő fajok viselkedése sokkal felderítetlenebb, mint a miénk.” Tarka Géza ezen is csak nevetett, és hagyott beszélni. Nem hinném, hogy valaha is hagytak volna engem egyvégtében ennyit beszélni. Különös, mégsem könnyebbültem meg, nyilván mert Tarka Géza rendületlen, udvarias passzivitásán minden szavam elhalt. Viola, aki mellettünk ült, ismeretterjesztő előadásom végén megszólalt: „Hallod, jó sok mindent összeolvastál! Attól a katyvastól, ami a fejedben van, még bölcsész is lehetnél, én mondom.” Tulajdonképpen érdemtelenül hízelgőnek találtam, amit pedig fitymálólag mondott: bár olvastam volna annyit, bár a megemésztetlen műveltségtől volna katyvaz a fejemben!

A vonat, amire át kellett szállnunk, már csakugyan gyorsvonat küllemű volt. Messzire telepedtem Tarka Gézától, nehogy az agyára menjek a sok beszéddel. Mindenképpen elérkezett az ideje, hogy elhallgassak. Akkor még nem is tudtam, hogy mennyire, mert nem érttem a kérdést, amit Márta lökött oda félvállról, simán: „Mondd, Olga, még senki sem világosított fel róla, hogy neked logorreád van?” Igaz, nagy felajzottságomban nemigen figyeltem, és csak a szokott tónusban hülyültem, hogy nem tudom, van-e nekem olyan, s ha neki van, hol hordja. Valaki azt mondta (gondolom, ő éppúgy nem fogta fel, miről van szó, mint én), hogy Márta a füle mögött hordja a logorreáját; mire rávágtam: Mindig tudtam, hogy Mártinak van valami a füle mögött. És meg voltam magammal elégedve, én állat, hogy győztesen kerültem ki a szócsatából; itthon meg rájöttem, hogy a szófosást nevezik logorreának.

Még rá is tettem: időközben eszembe jutott egy újabb adalék a mai fiatalság eszmei természetrajzához, úgyhogy boldogítottam vele Tarka Gézát. Második vagy harmadik elemibe jártam, a tanító néni feladta, hogy fogalmazzunk egy nagyon-nagyon szép mondatot. Hát én igyekeztem és jelentkeztem: „Sztálin a béke őre!” Nagy dicséretet kaptam, és jutalomból egy kis fényes szentképet.

Toty és Ilka felfortyantak: „Nahát, ilyen hülyeséget már ne mondj! Ki hiszi el, hogy ennyire buták voltak az emberek? Még egy tanítónő is?!” Csakugyan nem így történt – folytattam higgadtan. – Hanem piros pontot kaptam, s minden három piros pont egy szentképet ért. Meglehet, később kaptam meg, de megkaptam.

Emésztették egy ideig. – Mondd, Olga – kérdezte Ilka –, mesélték neked gyerekkorodban a hazudós juhász meséjét? – Iskolában tanultuk – feleltem. Márta és Szilvia is bekapcsolódott, filmeket vadásztak össze, hogy láttam-e ezeket; csak az egyik címre emlékszem: Hazudós Billy. Fölösleges lett volna megzavarnom a szépen kibontakozó manőverüket, meg ki szereti bevallani a tájékozatlanságát, úgyhogy bólogattam: igen, valamennyit láttam. Újra Ilka szólalt meg: – És láttad a Madách Színházban A vágy villamosát? – Láttam – mondtam, ezúttal az igazságnak megfelelően. Ilka merően rajtam tartotta a szemét; Márta és Szilvia azonban hirtelen összenéztek (előttem megjelent egy kép a közelmúltból: a szép kis Szilvia felállt az asztaltól, és gangosan elvonult a WC-re, Márta meg utána sisteregte: „Madárijesztő!”), mindenesetre ott a vonaton óriási egyetértésben hunyorogtak egymásra, s épp ez az apró mozzanat volt, ami valamiképpen a tudtomra adta: a játék most valóban tétre megy. Ilka igen meggondoltan azt mondta: „Még egyszer meg kéne nézned.”

Kimentem a kocsiperonjára, kinyitottam az ablakot, mélyeket lélegeztem. Szép – gondoltam –, lehazugoztak. S akkor egyszer végre rendesen végiggondoltam mindent. Bizony, az úgynevezett normális emberek igen nagy jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy valami tényszerűen igaz-e, mintha csak az volna valóságként kezelhető, ami a rendőrségi és bírósági jegyzőkönyvek hiteles bizonyíték- és vallomásanyagába bennfoglaltatik; ami azokban nincs, annak a valóságossága már kétséges, mindenesetre bizonyításra szorul. A jogászok hagyján!, de mások is valamennyien biztosak abban, hogy a valóság két legdöntőbb kritériuma: ők tudjanak róla, és elismerjék annak. Persze, hogy biztosak! – döbönt belém. – Elvégre én is csak bennük hiszek. Megtettem őket ítélőbírónak minden dolgomban, az ő „normális” igenjük és nemjük szerint tájékozodom a világban, az ő véleményüknek vetem magam alá, még ha szembeszállok is vele. Csakis azért ostromlom őket évek óta, hogy kiprovokáljam, sőt kizsaroljam belőlük: ismerjék el, hogy vagyok, s hogy olyan, amilyen vagyok. – Tehát egy szegény eszelős?! – láttam át irgalmatlan józansággal az elmúlt éveket. Ugyanis már kezdetben elméreteztem ezt a dolgot: mindenképpen és mindenáron magamra akartam vonni a figyelmüket (legalább azt!), mindvégig egy rossz szerepben ágáltam, amit még túl is játszottam, hogy biztosra menjek. Ez a lény, akit itt rájuk tukmálok, nekem is terhemre van, én sem méltányolom!

Miért nem? – a kérdés ott volt, szinte tőlem, a gondolkodásom menetétől függetlenül. – Tényleg, miért nem szeretem legalább én ezt az Olgát, aki ha nem is én vagyok, de mégiscsak a részem valamennyire? Miért várok ehhez valami kívülről jött felhatalmazást vagy jóváhagyást? Miért szabtam ki feltételül, hogy a világ, mint valami jótékony hölgy, adoptáljon engem, mielőtt én magam adoptálom magamat? – Támaszkodás közben egész közel került az arcom az ablaküveghez, s elképesztően közlel, mint valami élőlényt, megláttam pislogni a sötétből a saját szememet. Elvigyorodtam: kifogástalan *nouvelle vague*-stílusban megy végbe ez az ön-örökbefogadás.

Visszatértem a kocsiba, remélve, hogy Tarka Gézát még ébren találom. Lassan már Pesthez

közeledtünk, és még nem tudtam, akarunk-e egymástól valamit – – –

Szent ég! – kapja föl a fejét Olga –, az idő, az idő, az idő letelt! – Rohant a készülékhez: úgy látta, már a folyamat is ott tart, ahol ebben az időben az előírás szerint tartania kell. Szín, sűrűség stimmel. – Villámgyorsan elcsavarta a kapcsolókat. Szakadt róla a verejték. Aggódva vette szemügyre az anyagot a készülékben, amit alapul akarnak majd venni a folytatáshoz. Lehet, hogy túlhevült! – gondolta, bár csak néhány másodperccel futott túl a megadott percen, de a csoportvezető a lelkére kötötte, hogy már valamivel előbb kezdje figyelni a készüléket, mert előfordulhat, hogy a folyamat korábban jut a szükséges szakaszba. Olga látta előre, hogy már megint rossz éjszakái lesznek, és mindvégig remegni fog, amíg ezen a kísérletsorozaton dolgoznak, mert folyton az jár majd az eszébe, hátha a munka az ő hibájából már eleve értelmetlen, hátha rossz volt az alapanyag, mert túlhevült. – Milyen igazuk volt azoknak, akik megmondták, hogy ő erre a feladatra alkalmatlan! Mit szeressen ezen az emberselejtezen!? – fordult maga ellen égő haraggal, mert eszébe jutott a feljegyzés, ami az imént megszakadt.

Mielőtt hazaindult volna, elolvasta, amit írt. Olvasmányok arcpirítóbbak voltak a részletek, mint megélni vagy megírni őket. Odaérve, ahol a lányok a fejére olvassák a hazudozást, az idegbajt, forróság önti el. Ráeszmélt, igen, önnön leírásából ráeszmélt, amit sosem gondolt volna addig: hogy ezek a lányok egy kicsit féltik is őt. Próbálják észre téríteni, visszafogni, már ahogy tőlük telik. – Szamárság! – gondolja Olga. – A túlhabzást, a szövegeléseket, a szereplési viszketegséget tényleg radikálisan el kell fojtani. Ebben ő maga is elhatározásra jutott. De miért kéne őt visszatartani attól, hogy továbbra is a maga módján éljen? Hiszen mindennek, ami eddig történt vele, valamiért történnie kellett. Ha bármi dologban lépnie kell, már szinte nem is ő dönt, hanem az, hogy ezernyi korábbi percből mi következik. Érti a szívóerőt a sorsából. Mintha ott volna valami, ami csak az övé, és rá vár.

Úgy övé, ahogy hívőké a számukra szinte érzékelhetően létező Isten. S övé úgy is – de ezt a gondolatot már nem gondolja, hanem csak észleli Olga, mert nagyon fáradt, s az agya az álmok szervesetlen menetét követi –, mint beomló vagy égő házba rekedt áldozatoké a reményvesztésig tartó idő.

*

– Végeláthatatlan hómező, a szán után kiéhezett farkascorda rohan. Ez egy társasjáték – magyarázza Olga a mostanában megint gyakrabban feltűnedező és hosszasan elüldögélő Zsuzskának. – Nem tudom, ti, fiatalok, ismeritek-e, bizonyára van valami rendes neve is, én csak farkasjátéknak hívom. Kegyetlen játék. Én magam egyébként sohasem játszottam, nem is emlékszem, kitől hallottam róla. A társaság tagjai valamennyien ezen a szánon ülnek, s titkos szavazással eldöntik, hogy kit vetnek ki először a farkasoknak. Gondold el, Zsuzska! – Olga érzi, hogy az arca beletorzult az iszonyodásba, ami igazán túlzás, s Zsuzska akár színészkedésnek is veheti (nem! színészkedésnek azért semmiképpen), vagy bolondériának, de konstatálja, hogy Zsuzska még csak nem is csodálkozik: úgy látszik, eléggé ismeri már Olga „heppjét”, hogy túlságosan tart az emberek véleményétől; rá is szokott szólni, ki is szokta nevetni emiatt. – Ülsz egy társaságban a barátaid között, s kiderül, hogy ott mindenki téged szeret a legkevésbé.

Kórházban feküdt, idegostályon altatták – de ezt csak úgy mondják, nem alszik végig az ember, csak kábult a sok beletömött gyógyszertől – mesélte Olga. Valószínűleg akkor ütközött ki rajta a sok szorongás, a létbizonytalanság, emberi kötődéseinek sorozatos kudarcra vagy inkább bomlékonysága, egyszerre egy összegben a fáradtság és a rossz tapasztalat. Mindehhez hozzájárult, hogy a munkahelyén még azt a kevés magabiztosságát is elveszítette, a presztízst, amit nagy keservesen összekuporgatott; a lehető legprimitívebb feladatokat kapta, de még ezektől is rettegett, hogy esetleg tévedett a mérésnél, vagy elnézett egy adatot, vagy rossz helyre adagolt valamit. Izzadt és remegett, s emiatt valóban munkaképtelenné vált, elvégre reszkető kézzel nem laborba való az ember. Már kezdetben el kellett volna mennie egy szakorvoshoz, de éppen mert eredetieskedése s részben tényleges dilije miatt oly sokszor ráolvasták, hogy eszelős meg idegbeteg, semmi szín alatt nem akarta elismerni, hogy valóban baj lehet az idegeivel. Kényszerűségből, amikor a munkahelyén már megsokallták a használhatatlanságát, és ultimátumot kapott, bemenekült egy kórházba. Naphosszat csak hevert az ágyán, és figyelte a betegtársait: legalább tízen voltak egy kórteremben. Reszketeg beszélhetnéjükben, túlsordult nevetésükben, kedvességért esengő kedveskedéseikben, s a hangos, látványos megnyilvánulásaik után a kifosztott, bocsánatkérő tekintetükben magára ismert. Fölismerte, hogy mind a szeretetéhség rokkantjai, az forgatja ki őket az öntudatukból, az önérzetükből, de látta azt is, ők maguk sem képesek a másokra figyelni, s ha érdeklődést mutatnak, csak átlátszó csereüzleti ajánlat. Talán ez volt az első hely, ahol hallgatag tudott maradni (leszámítva a rendőrségi kihallgatósorozatokat, annak idején, kamaszkorában – de hát az más). Itt úgy tett, mintha folyton aludna.

Ott töltötte a karácsonyt és a szilvesztert is. Megkérte az orvosát, hogy tiltsa el tőle a látogatókat – biztosan akadtak volna néhányan a környezetéből, akik kötelességüknek érezték volna, hogy az ünnepek alatt ne hagyják magára. S neki semmi kedve nem volt jó pofát vágni az efféle altruista gesztusokhoz. Minden önsajnálattal figyelte a betegtársai köré gyülekező családokat, a behozott kicsi karácsonyfákat, fenyőkoszorúkat. Egyedül csak neki volt haszna az ünnepekből, mert a többieket felkavarta a nyüzsgés, ő meg békésen megeszegette a nekik hozott húst, habos süteményeket, nehogy megromoljanak.

Egy percig sem hitt a betegségében. A lelke mélyén szimulánsnak tartotta magát, olyannyira, hogy komolyan félt a lelepleződéstől, és mélységes zavar töltötte el az orvosával szemben, akár a kihallgatói előtt a fővárosi középiskolákból való kizárással végződő vizsgálat folyamán. Meg volt győződve róla, hogy ő csak belehergelte magát egy sereg dologba, merő szereplési vágyból, a kiválás lidércösztönétől vezetve, s ha eddigi sorsa történetesen mozifilm volna, nyilván le lehetne állítani a vetítést kritikus pontokon, ahol másképp is fordulhattak volna a dolgok, csak ő felszínességből vagy gyanútlanlásból nem élt a jobb lehetőségekkel. Nem volt sehol se megírva, hogy az és annyi történjen vele, ami és amennyi történt. – Tudod, Zsuzska – gondterhelten figyelte a lányt, hogy vajon csakugyan érti-e –, én most is ezt érzem. Hogy semmi sem volt szükségszerű, minden csak esetlegesen alakult. Mostanában lezárul az, amit én életnek nevezek, mert hisz lehet, hogy hasznos és kellemes öregkor vár rám, de öregnek lenni: nem nekem való, hidd el. Tudom, hogy ez egyszerűen pökhendiség a nagy anyatermészettel szemben, de én csak belátom és nem érzem, sosem fogom érezni, hogy természetes a

leépülés és a rohadás. Mindenesetre az én életem alighanem most lezárul. De kitüremkedem belőle, már előre kitüremkedem az öregségből. Elismerem: lehetőségem talán valóban nem volt többre. De esélyem rengeteg volt másféle életekre, s annyira valószínűtlen, hogy én ezt választottam.

A kórházban félálomban heverészve az ágyamon – folytatta a történetet, amit azzal konferált be, hogy most elmondja majd Lőrincsel kötött házassága történetét –, teljesen akaratlanul elkezdtem játszani magamban ezt a farkasjátékot. Végláthatatlan hómező, a szán után kiéhezett farkascsohada lohol, és mindenki ott van a szánon, akit ismerek, akihez közöm van. Szüleim, nagyanyám, kollégáim, a röplabdacsapat edzőstül és helyettes edzőstül, a kezelőorvosom, Öcsi bácsiék, az újabb főbélőm, akinek a vacsorákat főzöm, mindenki, kivétel nélkül. S én akkurátusan sorra vettem, hogy volna-e szívem kidobni őket a szánból. Olyan embereket, képzelj el, akiket azért szerettem! És zsibbadtan, kihűlő szívvel láttam, hogy mindenkitől meg tudnék válni. Senki sincs, aki a további életemhez nélkülözhetetlen. Rémületes volt. Végül eszembe jutott Lőrinc is, akit addig valahogy kihagytam a számításból, és rájöttem, hogy ez az ember kell nekem.

*

– Tied a gyerek? Ez a gyerek tiéd? És férjed is van? – kérdezte Rezső (ennek már több mint húsz éve) Olgába ütközve a Váci utcában. Egészen leblokkolt a megrökönyödéstől. Természetesen Olga nem tart minden alkalommal megemlékezést Rezsőről, valahányszor beteszi a lábát a Váci utcába. Most azonban az újjáalakított és még félvilágibb helyé züllött Annában ült le egy percre; alig ért be a gyárba, máris kiküldték ide a reptéri buszhoz az ő részlegükhöz hivatalos svéd delegáció elé, hogy rakja taxiba és irányítsa el őket a bérelt lakások címére, így aztán nem jutott hozzá a reggeli kávéjához, ami emberré változtatja napfényre tévedt vaksi denevérből. Ezt pótolja az Annában, és az már igazán nem csoda, ha itt Rezsőre kell gondolnia. Rég nem látta. Pedig évekig összefutott vele ezen a környéken – ami csakis azt jelenthette, hogy Rezső örökösen itt lebzelt, elvégre Olga oly ritkán jött a Belvárosba, hogy máskülönben valószínűtlen lett volna *mindig* találkozni vele. A gyerekkocsis jelenet után már nemigen álltak meg beszélgetni – nem lett volna mit, no meg Rezső többnyire nem is volt egyedül. Szép, fehér, árnyalt bőre bámulatos módon nem romlott, fekete, sisakszerű haja nem ritkult, nem őszült. Olga nem is emlékszik, mikor látta utoljára. Igyekszik szelídebb és derűsebb változatokat is kitalálni Rezső vélhető sorsára, de sajnos rémületesek és mocskosak is az eszébe jutnak.

Tiéd a gyerek? Ez a gyerek a tiéd? És férjed is van? – ezen Olga mindig jót nevet. Zsuzskának is elmesélte, még abban az időben, amikor feltűnt a családjukban Miklós első komoly szerelmeként. Azért mesélte el Zsuzskának, mert szerette volna meggyőzni valamivel arról, hogy őt feljogosítja a mindenkori fiatalok barátságára a saját bátor, szabad szellemű, szertelen fiatalsága; jár neki, hogy hasonszőrűnek tekintsék. De noha Zsuzska vele nevetett – hisz a szívbeli nevetés ragadós –, látta rajta, hogy nem tud mit kezdeni a történettel. Akkoriban Olga azzal magyarázta, hogy gyerek még, és a gyerekeket feldúlja, ha a szüleik erkölcsi makulátlanságán folt mutatkozik, tapasztalta ezt a fiánál is, ráadásul Zsuzska elvált szülők között nőtt fel, ami csak fokozhatta benne a kamaszos puritanizmust. Ámde azóta is folyton

beleütközik a számára kicsit nyomasztó ténybe, hogy Zsuzskában semmiféle fogékonyság nincsen Olga nő voltának a jeleire. Afféle emberi zárványnak látja őt; elég becses zárvány, kétségkívül figyelmet érdemel, de csak ennyi.

A gyereket akkor, húszvalahány éve nem azért tologatta a Váci utcán, hogy flancojon vele. No hiszen, a Váci utcán, egy aránylag sajnós szegényesen öltöztetett csecsemővel! Valami elintéznivalója volt, de az is nélkülözött minden frivol eleganciát: ortopéd cipőt kellett viselnie abban az időben a csípő- és a térdízületei miatt, amelyeket megviselt a terhesség, minthogy már eleve sem voltak egészségesek, s a cipésznél járt rendelés vagy próba ügyében. A gyerekkocsinak Rezsőre gyakorolt sokkhatását Olga mindig úgy értelmezte, és ebben az értelmezésben adta is elő, hogy a fiú szépreményű kurvapalántát látott benne annak idején, akinek volnának esélyei a pályán. De ez számárság. Rezső nyilván sokkal dörzsöltebb volt, és jobb emberismerettel bírt ennél. Csak egy habókos lánynak láthatta őt, aki semmire se fogja vinni, mert mindent elhülyéskedik. Sajnos, ez az értelmezés a valószínűbb és a kínosabb. Hisz épp azért mesélte inkább a másikat, annak ellenére, hogy elég visszás dolog egykori állítólagos alvilági esélyekkel kérkedni. Kivéve, ha ordít róla, hogy abszurdum. – Vajon miért érzi szükségét máig is, hogy mentegetőzzék, amiért kispolgári családanya lett belőle? – tűnődik el Olga az Anna második duplája mellett. – Felelőtlennek lenni talán bizony érdem? De hiszen az erről szóló igaz történeteket nemhogy Zsuzskának, még magának sem szívesen idézi fel. Gondosan eltemette például az újságíró emlékét is, akivel annyira pórul járt.

Pedig különös módon a véletlen összehozta vele is a Miklós születése körüli időkből. Épp a rendelőintézet kapujában, ahová ő nagy hassal tolatott befelé. Olga mindössze kétszer randevúzott ezzel az alakkal, nagyjából a prágai utazással egy időben, később következetesen kitért a találkozások elől, már azt megelőzően is, hogy kiderült volna: bizony, vele is megtörtént, ami miatt ősanyáink óta a nők retteghésben töltötték fél életüket. (Az ő generációja után felnőtt lányok a világ nagyobb részén már nem értik, nem érzik át, mekkora gond volt ez, sokszor mennyire végzetes gond!) És micsoda ostoba véletlen, hogy ráadásul nem is szerelem, hanem egy ízetlen, majdnem kellemetlen futó kapcsolat juttatta őt ebbe a helyzetbe! Az újságíró egyszer még a küret után is újra próbálkozott nagy gyanútlanul, a laborban hívta fel Olgát, rossz napot fogott ki, és Olga ekkor a tudomására hozta, miféle következménnyel járt számára a „liezon”. Egész addig nem kívánta közölni a pasással a történeteket, mert még attól is utálkozott, hogy ennyi köze legyen hozzá, s nem tartott igényt a segítségére (amit nem is biztos, hogy felajánlott volna), de aznap a kajánság ösztönözte – meg kolléga sem tartózkodott hallótávolságon belül –: miért ne szerezzen neki egy rossz percet legalább? A férfiú viszont, az ég tudja, milyen tapasztalatok alapján, de lehetséges, hogy csak sima önzésből nem adott Olga közlésének hitelt. Egy akkoriban elterjedt szót használt: „Sóder!” – A rendelőintézet kapujában összefutva, a férfi meglepett pillantása azonnal ironikusba váltott: nagy grandezzaival gratulált. Mintha Olga csak megerősítette volna korábbi gyanújában, hogy valamifajta beteges rögződés fűzi a graviditáshoz, s lám, eddig csak képzelgett róla, most azonban végre sikerült teherbe esnie. Olga érthetetlen módon nagy zavarba jött a férfi előtt. Ha pénzt kért volna tőle annak idején, s nem egyedül viselte volna a beavatkozás terheit, a zavara mérhetetlen ostobaság lett volna, de kissé érthető. Az adott előzmények után azonban még Olgának zavarba jönni: a legenyhébb megítélés

szerint is súlyos személyiségzavarra vall. Mi tagadás, csakugyan a világ legunalmasabb kismamaruhája volt rajta, meg sápadt is volt – és mindezt szégyellte. De egyszersmind szégyellte azt is, hogy nem viseli elég önérzetesen magát: a személyt, aki lett.

Kísérteties – gondolta Olga beletörődve, hogy denevérállapotából az Anna duplái nem fogják kiszabadítani –, milyen elevenséggel támadt föl most benne az pillanat, a rendelőintézet kapujában. S a következő napok zavarodottságára is jól emlékszik. Mert a találkozás szorongást hagyott vissza benne. Nyugtalanította, hogy talán ez az új állapota, hogy feleség és várandós anya, szintén átmeneti, mint eddig minden; rájött, hogy hiszen ő a régi Olga, örökös mehetnékkel és menekülhetnékkel, és félni kezdett tőle, mármint ettől az Olgától. Lelkifurdalás gyötörte, mintha rosszféle gyanúba keverte, kétséssé tette volna készülő anyaságát azzal, hogy ő – ő maga.

Milyen jó, hogy többet nem kell fiatalnak lenni! – s a gondolatot kis késéssel követi a száraz belső mosoly. Majd még egy emlék: végre egy józan, normális emlék. Nemrégiben egy keramikus meghívta őt a Fészek Klub-beli kiállításának a megnyitására. Igazán megszolgált a meghívást, hiszen – az előző évben egy társasutazáson egymás mellett ültek az autóbuszban – Olga volt az, aki beszélgetés közben felhívta a figyelmét egy fémsóra, aminek voltaképpen az egész kiállítást köszönhette. Igaz, hogy Olgát is a véletlen segítette hozzá az ötlethez: egy elrontott kísérlet. A klub bárjában, ahová betértek egy pohár italra, ott ült az újságíró két agyonfestett bakfissal dekorálva. Olga nem tartotta valószínűnek, hogy felismeri, ezért kerülte a tekintetével, de az újságíró hangosan ráköszönt. Ettől persze még lehet, hogy nem ismerte fel.

*

– Te mindig is torkig voltál az én dolgaimmal – dühöngött Lőrinc. A veszekedés azért tört ki, mert Olga a szokásos munkahelyi csatározásai egyikében fel akart használni egy adatot, amit Lőrinctől, mint az üzemet képviselő külkereskedelmi cég pénzügyi osztályának vezető munkatársától tudott. Mindenki számára az első pillanatban nyilvánvaló lett volna, honnan veszi Olga ezt az információt, s Lőrincet teljesen elképesztette a felelőtlenség, hogy csak úgy mellékesen, szinte a háztartási kiadások közé sorolva indiszkréciója kínos következményeit, ilyen lehetetlen helyzetbe hozná őt. Náluk ugyanis nem egyéni belátásra bízták a hivatali titoktartást. És annak ellenére, hogy Olga egyenesen mitikus nagyságrendűnek szokta érezni a különböző fő- és al csoportvezetőkkel folytatott ütközéseit, annyi arányérzékének mégis maradnia kellett volna, hogy magától is rájöjjön: teljesen értelmetlen volna Lőrincnek egy merőben kétes kimenetelű – és jelentőségű – hivatali vitában áldozatul dobnia magát, ha még annyira igaza van is Olgának, ha még annyira imádja is, mint egyetlen hitvesét és egyetlen gyermekének anyját. (Egyébként Olgának épp azóta szaporodtak el az ilyen konfliktusai – jut eszébe hirtelen Lőrincnek –, amióta a szülési szabadság után, úgy látszik, az anyaságtól megnövekedett önbizalommal, visszament dolgozni.) Nagyon valószínű, hogy megint igaza van az adott ügyben – általában igaza szokott lenni; na és, az embernek annyi mindenben van igaza; egy biztos: az ügy nem éri meg, hogy Lőrinc belebukjon, még egy szóbeli figyelmeztetést se ér meg. S ez nem gyávaság, ez

mindössze egy ép eszű ember tárgyilagossága.

– Én sose vártam el tőled, hogy Dugovics Titusz legyél, elvégre éppen az volt az első, amit megállapítottam rólad, hogy nem vagy az – emlegette fel Olga azt a három éve (szent ég! csak három éve!?) lezajlott beszélgetést –, de az mégis túlzás, hogy kiérdemelt jogodnak tartod a gyávaságot. – Lőrinc felhorkanására ugyanazzal a lélegzettel enyhített a szón: – A hősietlenségedet. – Erre fakadt ki Lőrinc: – Te mindig is torkig voltál a bajaimmal, a generációmmal, te már Öcsiéknél is ezzel léptél a színre, ítéletet hirdettél, mint egy Jeanne D'Archa oltott Savonarola, csak magamra vethetek, hogy ezt olyan nevetségesnek tartottam, amit egyszerűen nem kell komolyan venni.

– A te bajod! – mondta Olga foghegyről. Lőrinc most aztán tényleg megdermedt. Igen, igen, csakugyan elég tiszteletlenül esnek egymásnak a vitáikban, de hát csak szájalás, valahogy jól is esik. Erre a sötét ellenségességre még nem volt példa. – Tényleg gyávának tartasz? Megalkuvó vagyok? – kérdezte elcsodálkozva.

Olga az ujjait hajlítgatta, azokat nézte, nem Lőrincet: – Mindenesetre torkig lettem. Olyan irtózatosan nagyra vagytok a valamikori szenvedéseitekkel. Öcsi bácsi külön szám a hadifogságával, de te meg a legendás kirugdaltságoddal. Már három éve is torkig voltam, mert mindezt valahogy akkor kezdtétek erkölcsi alapnak tekinteni az aránylag jó pozíciótok, az ahhoz képest tűrhető közérzetetek védelmezésére. De moralista nem vagyok, akkor sem voltam, ez nem igaz, sosem állítottam fel aránypárokat, hogy mennyi szenvedés után mennyi felmentés jár, mennyi disznóságot mennyi disznósággal lehet törleszteni. Egyet viszont elismerek: akkor még nem tudtam igazán, hogy miről beszélek. Egy kicsit tényleg fel kell nőni ahhoz, hogy az ember méltányolni tudjon, fel tudjon mérni bizonyos fajta szenvedést. Igen, készséggel elismerem, hogy csak amióta gyerekem van, meg otthonom van, lett súlya előttem olyasminek, hogy életveszély, meg elhurcoltatás, meg jövőtlenség, szóval annak, amit ti és főleg Öcsi bácsi korosztálya átértetek. És mégis igazam volt. És ma is csak azt mondhatom: elég volt, unom a generációs szenvedéseiteket.

– Ezt nem is te mondtad, ezt Öcsi mondta neked, a te generációdra – Lőrinc agyában úgy nyomult fel az emlék a maga konok precizitásában, hogy mindjárt ki is szaladt a száján. Maga is elmosolyodott rajta: hát igen, ő már csak ilyen precíz. Megjelent előtte Öcsi, amint indulataiba belefeszülve szinte letaglózta Olgát, emlékezett, hogy ő mennyire megsajnálta a lányt, akit akkor látott először, és aki nem viselkedett kihívóan, nem emlegetett semmi olyat, hogy mivel és mennyire van torkig, hiszen ha ezt tette volna, Lőrinc aligha kívánt volna közelebbi ismeretségbe kerülni vele.

– Mondhattam volna – vontá meg a vállát Olga –, mert ezt gondoltam. De valamiért kiabáltam is, emlékszem, hogy valamiért rettenetesen kiabáltam.

Lőrinc bólintott: – Amikor lemaoistáztak, akkor kiabáltál. Most már Olga is elmosolyodik: – Fantasztikus emlékezeted van! És egyébként is elég fantasztikus alak vagy – nem fejtegeti, mert a dolog komolyabb annál, semhogy beszélni lehessen róla: de benne teljes, feltétel nélküli bizalom van Lőrinc iránt, kezdettől fogva teljes bizalom, ami felbátorítja, hogy gátlástalanul ordítozzon is vele, adott esetben – most például – az idegesítő nyárspolgári aggályoskodásai miatt. Éppen Lőrinc megvesztegethetetlen igazságérzetére számít, egyszóval ugyanarra a könyvelői nyárspolgáriságra, amivel ugyanakkor torkig is

van. Meg ami miatt szerelmes lett Lőrincbe. Ámbár azért szerelmes más miatt lett. Szerelmes azért lett – talán több furcsa és megjegyezhetetlen apróság mellett –, mert Lőrinc mindig valahogy magához ölelte őt. S Olgával addig minden szerelme, szeretője csak ölelkezett. Tehát azonnal tudta: ez más. Hogy erre van – erre lett volna mindig – szüksége. Csak... – s már elkésett azzal, hogy elfojtsa magában a gondolatot – újabban Lőrincsel is ölelkezés, ami maradt.

– Pedig maoista voltam, bizonyos értelemben – vonja meg a vállát Olga. – Szerencse, hogy nem robbantgattam: akkor még nem volt divat. Mindenesetre meglehetősen komolyan vettem, hogy némi felelősség engem is terhel azért, ami a világban történik: nem lehet ám következmények nélkül abban a tananyagban és olyan olvasmányokon felnőni, amiken én is, sokadmagammal. A dolgokra tehát befolyással akartam lenni, hogy felelősséget vállalhassak értük. Ez nagyon nyilvánvaló és következetes. Ezzel volt bepetézve az agyam.

– Elég sok kártevő kel ki még mostanában is ezekből a – hogy mondtad? – petékből – jegyezte meg Lőrinc, hogy végre lezárja az előbbi vitát.

Olga várt egy kicsit, és komoly, kicsit szomorú hangon azt mondta: – Lőrinc! Akármit mondtam vagy nem mondtam azon az estén, én ezt gondoltam, és most is ezt gondolom.

Most Lőrinc komorodott el: – Kérlek, hagyd már ezt. Ne tedd tönkre teljesen annak az estének az emlékét. – Olga csodálkozó pillantására válaszolva folytatta: – Azon az estén volt ugye, hogy a lehető legteljesebb részletességgel elmondtad, milyen a menyasszonyom. Hosszú, fekete haj, magas homlok, keskeny csípő stb., soroltad nagy ártatlanul, elmerengve, hogy mindig ilyen szerettél volna lenni. Fogalmam sincs, mivel csináltad, de eközben előttem teljesen világos lett, hogy nekem viszont csakis egy nagy csontú, széles arcú, vastag szemöldökű, dús hajú lányra van szükségem. Szép teljesítmény volt!

– Úgy látszik, azon az estén mindennek csak a felét mondtam el – macskásodik el Olga arca. – Mert, tudod, én tényleg egészen addig azt hittem, hogy olyan külsejű nő szeretnék lenni, mint a menyasszonyod. De csak addig. Abban a percben, amint megláttam, rájöttem, hogy mégsem. Erről azonban már hallgattam, igaz?

*

Amennyiben azt a szánt üldözné a farkascorda, amelyik az enyém, legfeljebb Olgát etethetném fel velük – jutott eszébe Zsuzskának néhány hónap elteltével a vérengző teszt, miközben a könyvespolccal leválasztott lakrészében heverészve megpróbálta élvezni a vasárnapot. A polcot telerakta mindenféle terjedelmes holmival: könyvsorozatok, lexikonok, dús levelű szobanövények, színes tapétával borított cipősdobozok, a lemezjátszóhoz szolgáló hangfalak takarásába próbált behúzódni, mindhiába, hisz a szoba túlfelében lakó mama aggálytalanul kiemelte az útját álló többkötetes regényt vagy a hézagpótló cserepek valamelyikét, hogy derűs kedvességgel szemrevételezze, mit csinál Zsuzska, nincs-e valamire szüksége. De a torlasz mögött is rázendített, az új helyzethez alkalmazkodva kissé emeltebb hangon, ahányszor valami mondanivalója akadt.

Zsuzska kissé elképedt, amikor utánagondolt, hogy pont Olga jutott eszébe elsőként, mint akit az ő amúgy is nagyon néptelen szánjáról kidobhatna, de azonnal belátta: a reflexnek oka volt; Olga újabban nagyon idegesíti. Azért idegesíti, mert mellette még üresebbnek érzi a saját életét, még inkább kevesli, ami történt és történhet vele, örökösen viszonyítgatásra kényszeríti: mennyivel több embert ismert, mennyivel eseménydúsabb volt a fiatalora Zsuzskáénál, aki alig tudna összeszededegetni egy szánra valló embert, ha el kéne indulnia azon a bizonyos hómezőn. És még neki van képe siránkozni, sajnáltatni magát! – forrósodik fel a méreg Zsuzskában. – Mert hogy öregszi. Na, istenem, persze hogy öregszi, nagyon is rendjén van, s ahhoz képest épp eléggé kíméletes vele a természet. Talán Zsuzska nem öregszi? – egyre csak fogy a fiatalsága. S kétséges, hogy neki lesz-e mire visszaemlékeznie.

A közhiedelem szerint a Zsuzska generációjához tartozó lányok kurvák. Tény, hogy ő is igyekezett nagyon hamar elveszíteni a szüzességét, nehogy lemaradjon az osztályban. De már az egyetemen kiderült, hogy mégsem megy neki annyira könnyen se a szerelem, se a szex. A természete ellen való volt, hogy kezdeményezzen, azok között a fiúk között pedig, akik maguktól jelentkeztek, keveset talált, aki igazán tetszett neki. Nem mintha nem lettek volna egészen kellemes kis ügyek, annyira mindenesetre kellemesek voltak, hogy észre se vette, mennyire elmúlt ezenközben az idő. A munkahelyét máris felmérte – ehhez nem kell sok idő –, hogy túlságosan zárt, mint az értelmiségi munkahelyek általában, és túl sok a nő. Valami komolyabb dologba még ilyen körülmények között is belement volna, akár nős emberrel is – de hetyegni nem akart, nem akar. Olga fiába, Miklósba egy kicsit tényleg szerelmes volt. Egy kicsit tulajdonképpen többször volt szerelmes, hiszen az ember valamibe mindig belehergeli magát. Lehet, hogy erről van szó? Ezen múlik a dolog? Nemrégiben, amikor kifakadt Olga előtt, hogy mennyire leszűkült az élete, és hovatovább ott tart, mintha eladósorba került gazdalan vagy első bális kisasszony volna a tisztviselőtelepen, egy háború előtt készült magyar film hősnője: folyton a szerelem és a házasság körül járnak a gondolatai, pedig ez kis idővel ezelőtt még nem így volt, akkor még normális embernek tudhatta magát; Olgának pedig könnyű, mert legalább kalandos élete volt, és rengeteg dolog történt vele.

Olga rettentően elámult, ahogy mondják: puff lett. – Gondolod? – kérdezte kedvetlenül. – Hiszen minden történetem, amit elmeséltem neked, arról szólt, hogy mindig eleve gyanakvással tekintettek rám, lekezeltek, megaláztak. Volt, hogy szeretetteljesen, volt, hogy közönyösen, volt, hogy legalább nyílt, őszinte ellenszemből. Ezt nevezed te kalandos életnek?

Tudja is Olga, hogy mi a megaláztatás! — ejti hátra Zsuzska a fejét a kedvenc foteljában, rámeredve a plafonra ragadt gyanús szöszökre – a legközelebbi takarításnál pókhálózni is kell –, aztán, minthogy mama hál' istennek elment valahová, iszik egy pohár konyakot. Két éve – akkor még egészen fiatalnak nézett ki, meg fel is nyíratta a füléig a haját majdnem kopaszra –, egy följevőben levő újhullámos zenekar elektroműszerésze meghívta egy hosszú víkendre – valószínűleg augusztus huszadikát toldották hozzá – a balatoni nyaralójába. Annak ellenére, hogy Zsuzska tényleg semmi eredményt nem tud felmutatni a pályáján iskolai szabályszerű elvégzésén kívül, ezzel az elektroműszeréssel összejönnie némileg – hogy is mondták régen? – mezaliansz volt a számára, de a fene se törődött ezzel, ment szívesen. Csakhogy rajtuk kívül még két fiú is jött a kocsiban, szintén az

újhullámos zenekar tartozékai, Zsuzska előtt homályban maradt, milyen minőségben; mindenesetre ezek is abszolút természetesen ott maradtak a nyaralóban, ami azért csak afféle kispolgári magyar faház – négy embernek kissé .szülkösnek tűnt. Az ám, de nem arra a célra, amiért ez a kis senki, ez a sakál odavitte őket. Mert hát ő főleg nézni szeret. Partiba akarta dobni Zsuzskát. Talán még egy római patrícius degenerált sarja sem hódolhatott valaha oly fesztelenül, oly nyafka követelődzéssel a perverzióinak, ahogy ez a foglalkozására nézve elektroműszerész jogot formált rá. Hál' istennek a kivitelezéshez erőtlének és részegek voltak. Varázserővel hatott például, hogy Zsuzska leimpotensezte a házigazdát. Igaz, hogy főleg emiatt verték meg, ököllet, és a rohadt állat még bele is rúgott, amikor egyszer leesett a földre, mégis – ez volt a szerencséje, mert valahogy elvesztették a fonalat. Tovább javított a helyzeten, hogy rohadtul berúgtak mind a hárman. Ettől kezdve csak elmenni nem engedték Zsuzskát az utolsó nap estéjéig. Annyira azért mindig józan volt valamelyik, hogy nyakon csípje, ha szökni akart. Más baj nem történt, csak szidalmazták, erőszakkal itatták, tapogatták. Nem az a sztori, amit elmesélget az ember. Olgának se mondta el a részleteket, mindössze célozgatott egy hosszú víkendre a Balatonnál, ami maga volt a lidércnyomás. Rábízta, meddig engedi el a fantáziáját. Talán ennyit is kár volt elmondani. Olga valószínűleg el se tudja képzelni, hogyan történik meg az ilyesmi, ahogy előtte ő maga, Zsuzska se tudta volna. Igazság szerint ezt még Olga előtt is szégyelli. S tébolyító arra gondolni, hogy voltaképpen ez az egyetlen esemény, ami unalmas, eminens életéből kirí: az egyetlen rendkívüli, ami történt vele.

Olga és a megaláztatás!

Olga nyilván ezt a gusztustalan történetet is úgy mesélné, sőt nyilván úgy is élné meg, mint egy grandiózus horrorfilmet. Zsuzska ennél a gondolatnál elidőz: van abban valami, hogy sok múlik az emberen magán is. Ő túlságosan úgy veszi a dolgokat, ahogy vannak. Nem tudja igazán belehergelni magát semmibe. Olga igen. Most is szerelmes. Ő szerelmes, még mindig ő, amikor a szerelem már Zsuzskának járna mindenestül. – Feláll, megiszik még egy konyakot.

„Lányos zavarban” megkérte Zsuzskát, hogy falazzon neki egy kicsit Lőrinc előtt. Ez a két szó: lányos zavar – azon a hangon szólal meg Zsuzskában, ahogy nemrégiben két vízvezeték-szerelőtől hallotta, akik órák hosszat hiába keresték a csőrepedést a fürdőszoba padlójában, s ettől kezdtek már „lányos zavarba” jönni. Tehát nagyon is ellenséges érzülettel emlékszik vissza arra a beszélgetésre, melynek során Olga jelezte, hogy ha netán szó kerülne erről Lőrinc előtt – ami egyébként nem valószínű –, ne cáfolja meg, legyen szíves, hogy ők ketten beiratkoztak egy filmklubba, és minden csütörtök este vetítésen és ankéton vesznek részt. – Dehogyan szerelem! – mondta Olga Zsuzskának mentegetőzve –, lehangolóan szabványos kis történet, egy limonádé az öregedő asszony utolsó fellángolásáról, amelyben szokás szerint ő húzza majd a rövidebbet. – Zsuzska nem is értette meg hirtelenjében, miért viselkedik vele szemben Olga bocsánatkérően, majdnem esengve a jóindulatáért, mintha valami erkölcsösszel állna szemben, pedig hát efféle aggodalomra igazán sosem adott okot. Ráadásul nem sokkal előbb mesélt neki egyszer Olga a Lőrincel való házasságuk nagy válságának időszakáról, elég részletesen, tehát attól sem kellett tartania, hogy Zsuzska netán illúziókat táplál magában ennek a házasságnak az ideális voltáról. Most utólag viszont Zsuzska megvilágosodott: Olga zavara az illetéktelen betolakodó zavara volt; ő is érezte, hogy van abban valami furcsa szerepcserre, hogy ő kéri Zsuzska barátnői cinkosságát egy

szerelemhez.

„Tornacipős és szakállas” – mesélte akkor Olga maliciózus félmosollyal, s Zsuzska ezen váltig elbámul: az öregek a generációkat e szerint korszakolják: tornacipős-e vagy sem; mi lesz, ha megváltozik a divat; és egyáltalán: hogy ezek szempontok legyenek!? – „De azért már nem annyira fiatal, hogy ne viselhetne rendes ruhát is” – közölte Olga egy kis diadalmas árnyalattal a hangjában, mintegy megnyugtatóan. Elmosolyodott, álmétködő, visszatartott mosollyal: „Még sohasem volt dolgom szakállas férfival.” Zsuzska végül is ettől a mosolytól értette meg, hogy miről van szó: hogy Olga nő, van valakije, s ezzel a valakivel viszonya van. Ekkor állt belé a féltékenység, az irigység, a harag. De az alibimesét a filmklubtagságról azért természetesen vonakodás nélkül elvállalta.

*

– Valóban azt hiszi, hogy ha megaláz, akkor egyenrangúak leszünk? – Mint egy fáradt tanárnő, aki rákoppint a növendéke orrára, olyan mellékesen, befelé forduló derűvel mondta ezt az asszony. Hiláron számára abban a percben bevégzett ténynek látszott, hogy leírta őt, nem figyel rá többé. Megijedt, mert most már meglehetősen fontos lett neki ez az asszony, éppen az ilyen mondatai és mosolyai miatt, a kiszámíthatatlan reakciói miatt, szerette, hogy mindig utána kell a válaszainak gondolni, mert mindig volt bennük még valami azon kívül, amit jelentettek, valami, ami a csendes mosolyhoz tartozott, a szeme körül a ráncokban és a szeme felélénkülő szürkességében állandóan ott lappangva, és amire mégsem lehetett egyszerűen csak annyit mondani, hogy rezignáció.

Hiláron azzal a megbízatással jelent meg a vegyi üzem vásári pavilonjában rendezett fogadáson, körülbelül két hete, tehát nagyjából a finis idején, hogy a kiskereskedelmi hálózatnak készülő prospektusba összegyűjtse az új termékekről a tudnivalókat, amelyek alapján majd a nálánál hivatottabbak eldöntik: mik kerülnek forgalmazásra és reklámozásra, mik nem. Hiláron az egyik szenzációsnak mondott, három lépcsőben oldódó, környezetkímélő mianyavalyánál egyáltalán nem jegyzetelt, mert úgy vélekedett, ez a kiskereskedelmet nem érdekelheti. Ehelyett ezt az Olga nevű asszonyt tanulmányozta már kezdettől fogva, nem is sejtve, hogy afféle szürke eminenciás az illető vállalatnál, de hát azt mágikus tehetséggel se lehetett volna kitalálni abból, ahogy viselkedett. Elvégre Ilár éppen arra figyelt fel először: egy egészen oldalsó asztalhoz ült le a legbelsőbb székre, az asztalon szorosan összezárta a két könyökét és karját, és összefont lábát a szék alá húzta, mintha a legáramvonalasabb formát akarná fölvenni, hogy minél kisebb legyen a légellenállása. Hiláron nem nagyon szerette a szorongásos embereket, de ennek az asszonynak az egész megjelenése, külseje, öltözete olyannyira ellentétes volt az ülés módjával, hogy önkéntelenül szemmel tartotta. S lám, ki is derült, hogy az elhangzó kérdések java részénél a bemutatást celebráló főszakember, mindenestre valami főigazgató vagy alfőigazgató, egyenesen odafordult az asszonyhoz – akkor jegyezte meg Hiláron is, hogy Olga a neve –, mint aki illetékesebb a pontos fölvilágosításban. S az asszony korrekt válaszokat adott – Hiláron akkor még nem figyelt, tehát csak a háta szőrével érezte – így szokta mondani –, hogy a válaszok korrektek. Felállva beszélt, röviden. Válaszadás után sietve visszaült. S Hiláron egyszer csak

azon kapta magát, hogy rettentő szívesen rátenné a kezét az asszony feszesen felhúzott vállára, az ujjából egyetlen kemény gubanccá fonódott öklére, hogy nyugodjon meg: remekül megy minden, jobban nem is csinálhatná, amit csinál, lazuljon el végre szép, bő, omlatag redőket vető selyemkosztümjében, hisz ehhez a ruhához rémes ez a merev testtartás. Végül az asszonynak is feltűnhetett az ő elmélyült vizsgálódása, s talán még a rokonszenv is, elvégre kétségtelenül részvét és rokonszenv vonzotta rá a szemét újra és újra, s kissé gyanakvó (vagy rövidlátó?) hunyorítással megnézte magának két válaszadás között. Ilár akkor úgy tett, mintha jegyzetelne. S végül beütött a katasztrófa: az utolsó pillanatban kiderült, hogy a kiskereskedelem számára néhány kilós csomagokban is kiszerelik az árut. Ilár ekkor lóhalálában felkutatta Olgát – szerencséje volt, már elmenőben talált rá: – Bocsásson meg, de én szeretném magát megismerni – mondta elég sután, de a nagy sietésben nem készített elő semmilyen mondatot. Olga figyelmesen belenézett az arcába, csodálkozva; a csodálkozás kiürít minden arcot, úgyhogy a változás, ami lezajlott ezután, annyira látványos volt, hogy kottázni lehetett volna. Először is elszomorodott. Aztán keserű, kemény kifejezéssel maga elé nézett. Végül enyhült, önironikus mosollyal nézett fel Ilárra: – Engem? Engem nem érdemes.

Elképesztően ismerősen hangzott ez Ilár fülében. Nem a *déjà vu* módjában volt ismerős, hanem mintha éppen ezt a választ várta volna. Egyébként logikus válasz csakugyan attól, aki ülés közben fonadékot csinál a kezéből, lábából. Soha nem volt hasonló helyzetben, mégis azonnal tudta, mi a teendője, ha a nőt maga mellett akarja tartani. A tőle telhető legszakszerűbb és legprofibb hangnemben beismerte Olgának, hogy bajban van, leállította magát a három lépcsőben oldódó varázsszer bemutatása idejére, abban a hitben, hogy ez nem az ő reszortja, annyit azonban meg tudott állapítani, hogy a jelenlévők közül Olga az egyetlen, aki tényleg tudja, miről van szó, hát most legyen oly jó, segítse őt ki, nem kívánja ingyen – és lovagias mozdulattal a büféasztalon sorakozó üvegek felé mutatott. Olga elmosolyodott, Ilár is vele mosolygott, és úgy érezte, hogy ez a közös mosolygás kicsit túlvan az objektív munkakapcsolathoz méretezett barátságosság felső határán. De Olga abszolút célszerű előadásmódja, ahogy valósággal lediktálta, amit egy prospektusban erről a szerről írni kell, nem vallott semmi személyességre, aminthogy az sem, hogy a diktálást befejezve azonnal búcsúzni készült. Hiláron ekkor a maga számára is meglepő egyszerűséggel újra csak azt mondta: „De én szeretném megismerni, mondtam már.” Nemcsak a gyerekes egyszerűség volt meglepő, hanem maga a kívánság is: sose gondolta volna, hogy egy nála ennyivel idősebb nőt nőnek láthat.

Olga akkor egy kicsit elbizonytalanodott, s Ilár szerint, ha nem tartott volna a környezet pletykálkodásától, már akkor vele maradt volna, mert azóta kiderült, hogy a véletlen – s a maga régi, elhagyott olümposzi istenei s a körülötte settenkedő titánok segítségével folytán az ügyetlenkedő kis mondattal rátalált az egyetlen varázsigére, amivel Olgához hozzá lehet férni. Az asszony csak annyit mondott: – Mindenesetre kérem a honoráriumomat – és megindult a pult felé, ahol a whisky, sajnos, már elfogyott, csak vodkával koccintottak.

Ilár tudatában volt, hogy Olgának az égvilágon semmi köze az elkészült prospektushoz, s nagyon erőlködni kell ahhoz, hogy hivatalos megkeresésnek minősítse az ember az ő megjelenését Olga munkahelyén a prospektussal, amit, ugye, bemutatásra vitt neki. De hát Olga mosolya, összefont keze,

csodálkozásból szomorú gúnyba szűkülő szürke pillantása nem akart kimúlni a szeme emlékezetéből, s a tenyerében is tartósnak bizonyult a belé ivódott vágy, hogy ezt az arcot, ezt a két ideges öklöt körül fogja, és érezze, ahogy elsimul, ellazul; egyébként teljes bizonyosság töltötte el a felől, hogy az érintésével ezt elérné. Nem nagyon szokta a saját érzelmeit, gondolatait elemezgetni – nem volt rá szüksége: könnyen felismerte őket, aztán hát voltak, ahogy voltak. Most is nagyjából tisztában volt vele, hogy ez valami szerelmi vágyféle, s örült neki, mert jó, ha az ember olyanba szerelmes, aki egyébként is tetszik neki. Szinte meg se fordult akkor a fejében, hogy Olga jelentősen idősebb nála – e valóban nem túl kellemes tény csak akkor került elő, amikor a prospektussal felkereste Olgát, és megpillantotta a munkahelyén. De amint Olga meglátva és felismerve őt elmosolyodott, Ilár idegenkedése nyomban eltűnt, otthonosan érezte magát ebben a mosolyban, hiszen nyilvánvaló volt, hogy Olgának nincs semmi hivatali oka örvendezni az ő feltűntén, tehát egyszerűen csak kedvére van, hogy láthatja őt, s Ilár számára ez hirtelen a világ legfontosabb dolgává lépett elő: hogy örömet tud okozni ennek az asszonynak, épp ennek az asszonynak, s épp csak annyival, hogy ő, Ilár, most itt van vele.

És most újra előkerült ez az átkozott korkülönbség, most, amikor pedig már azzal is tisztában van, hogy nemcsak a tenyere kívánczik Olga érintésére, és hogy az egytetű mosolygás, a természetes rokonszenv csak távoli előjele volt a dühödtt, parancsoló testi vágnak, amire Ilár nem is számított. Talán csakugyan más ez Olgával, mint a kisebb közösségek, munkahelyek, klubok, baráti körök választékán belül elkerülhetetlenül felforrósodott gerjedelmek, amiket általában szerelemnek nevezünk. Hiszen Olgától nemzedékek és nemzetek választották el, s ebből az abszurd távolságból ismerték fel testének sejtjei, nedvei a neki való asszonyt.

Egész délután füstös, zajos presszóban beszélgettek. Sikertelenül elhúznia az időt sötétedésig. A beszélgetés egyébként főleg Hilárion körül forgott, hogy miért maradt meg magyarnak, holott ő is visszamehetett volna, mint nem egy régi görög emigráns a szülőhazájába, s a gyermekeik is, igen, még azok közül is sokan, akik már itt születtek, ahogy Hilárion is. Ilár örült, hogy Olga mennyire átlát a válaszában, amit erre a kérdésre szokott adni: – Nekem nagyon megfelel – nyilatkozta ki Olgának is –, hogy nem vagyok egészen sem ez, sem az. Jó érzés, hogy még választhatnék, ha akarnék. – S ez olyan érzés, mintha szabad lenne? – kérdezte erre az asszony szelíd gúnnyal bólogatva. – Én valóban szabad vagyok! – vágta rá azon nyomban önérzetesen, de aztán hunyorogva szembenézett Olgával, és hallgatott. Jó, hogy Olga nem dőlt be a mutatós és hamis válasznak, mint mindenki más eddig, és pontosan arra célzott, amit Ilár is gondol: a lehetőség önmagában még nem szabadság; de külön öröm, hogy beírta a jelzéssel, mert Hilárion nem szeretett volna erről többet beszélni. Nagy hálát érzett Olga iránt.

Ekkor lett elégük a füstből és a zajból. Ő felajánlotta Olgának, hogy kihozza ebbe az eldugott kis vadaskertbe, messze a várostól, kiszellőztetni a fejét. Jó ilyenkor ez a kis dodzsemautó. Pláne, ha olykor megesik a szíve a tulajdonosán, s elindul rendesen, amikor ez tényleg fontos. Természetesen teljesen elkápráztatta Olgát azzal, hogy a zsebéből kiemelt egy kulcsot, és a vadaskertet azzal nyitotta ki. – Maga itt az éjjeliőr? – Olga elég hamar visszanyerte a realitásérzékét, s lám, milyen logikusan gondolkodik – ismerte el Ilár, és elárulta, hogy egyszer véletlenül rájött, a saját lakáskulcsa a vadaskert kapuját is nyitja. Olga ragaszkodott hozzá, hogy belülről bezárja a kaput, nehogy a városra szabadítsák a veszedelmes

fenevadakat. Ilár megnyugtatta, hogy itt csak szénilis vadakat és főleg növényevőket tartanak, és azokat is zárt ketrecekben. Ennek ellenére Olga érezhetően félni kezdett. Ilár ugratta: hiszen amikor beült a dodzsemba, és ő külön felvilágosította, hogy ettől az autótól sok minden kitelik, s készüljön fel a legnagyobb veszedelmekre, Olga határozottan kijelentette, hogy nem fél az égvilágon semmitől. –Kivéve az állatokat és a sötétet – helyesbített most Olga halálosan komolyan. Valóban hallani lehetett a sötétben az alvó állatok légzését, szusszanását, erős szaggal párologó nagy testük alig észlelhető zajait. – És a szerelemtől – mondta Ilár. – Tegye még hozzá, hogy a szerelemtől is. Az állatoktól, a sötétől és a szerelemtől. – Olga elhúzódott, hangján csak szomorúság érződött, semmi izgalom: – Maga túl szép és fiatal hozzám. Nem bízom magában. És még mindig nem jöttem rá, hogy mit akar.

– Ki beszél itt bizalomról? Mi köze ennek az egésznek a bizalomhoz? Ebben a helyzetben nem elég, hogy csakugyan: én szép és fiatal vagyok?! – Ilár dühös volt, kiabálni éppenséggel nem kiabált, mert nem szokott, de ettől még nem lett kisebb az indulat, s nem látszott kisebbnek a gyűlölet. Mert Olga nyugalma ráébresztette, hogy hiszen ő nem egyéb, mint egy csinos, jelentéktelen firkász, valami propagandista, ha viszont lenne *valaki*, akár a saját szakmájában, akár mint vegyész, az asszony másképpen viselkedne vele. Nem volt elképzelése arról, hogyan, csak tudta, hogy másképp. – Látja, ez az – Olga hangján érződött, hogy mosolyog. – Nem vagyok hozzászokva, hogy az ilyesminek örülnöm kelljen. És rászorulva se vagyok.

Indulni akart a kijárat felé, de a sötétben Ilárnak ütközött. Ilár magához húzta Olga makacs fejét, és bocsánatot kért: – Én tudatosan, szándékosan meg akartam bántani magát. Így vegye, amit mondtam! – De miért!– hangzott fel elfogulatlanul, csakugyan tudakozódva, s Ilár látni vélte hozzá Olga nyílt tekintetét, de a sötétben nem látott semmit. – Mert engem meg az zavar – válaszolta Ilár (Olga fejét még a tenyerében tartotta, tenyerén a tarkón a rövidre nyírt haj érdekességét érezte, de ujjai már a meleg, puha hajba mélyedtek, és egy távoli, de erős fényű lámpa világossága felé forgatta el az arcot), én ahhoz nem vagyok hozzászokva, hogy ne legyek egyenrangú a nővel, aki... – a mondatot nem fejezte be, elakadt. Ekkor szólalt meg azzal a mellékes hangsúllyal és befelé mosolyogva Olga: – Azt gondolja, ha megaláz, egyenrangúak leszünk?

Hiláron megadta magát. Olgának igaza van, nevetséges volna minden további magyarázkodás; mindkét karját leengedte: hagyta elmenni. Valami nagy testű állat szusszant a közelükben, majdnem emberi torokhangon nyögött egyet, Olga megrezzent, közelebb húzódott, és nevetve széttárta a kezét: – Nézze, nekem se kulcsom nincs, hogy innen kijussak, se autóm, hogy visszakerüljek a városba, és különben is félek az állatoktól, a sötétől, attól tartok, hogy nagy oktalanság és szemtelenség itt vitatkoznom magával az egyenrangúságról. Amiről különben sem tudom egészen, hogy mit értünk rajta. Azt hiszem, én nem is értek rajta semmit.

Ilár persze jól tudta, hogy mit lehet érteni rajta, meg hogy Olga is azt érti rajta, amit más, de bolond lett volna erről most eszmecserét kezdeményezni. Felmérte, hogy ezen az egészen túl kell lépni, s Olga már megtette. Furcsállta, hogy neki, annak ellenére, hogy ő volt, aki a kapcsolatot kezdeményezte, sőt kierőszakolta, e pillanatban elég nehezen megy. Aztán Olga módján elmosolyodott – amióta ismerte Olgát, egyáltalán, ha szemben álltak egymással, mindig az volt az érzése, hogy teljesen egyformán

mosolyognak, úgyszólván geometriai szimmetriával tükrözik egymás mosolyát –, és megcsóválta a fejét: – Már megint kihagyta a felsorolásból, hogy fél a szerelemtől is.

*

Az nem lehet, kedves asszonyom, hogy egy formai hiba miatt ön elessen a szavazati jogtól – mondta egy összeíró Cila nagyanyónak, s ő egész életében erre volt a legbüszkébb. Lőrinc mesélte Zsuzskának, és csodálkozott, hogy nem hallotta még Olgától ezt a nevezetes történetet. Olga nem volt otthon, Zsuzska nem emlékezett pontosan, mikorra beszéltek meg a látogatást, persze, abban a tudatban jött, hogy mostanra, de össze is keverhetett valamit, sőt egyre határozottabban állította: ő tévedett, nehogy fölébressze Lőrinc gyanúját Olga távolléte miatt. Mindaddig kevészer beszélgettek Lőrincsel, magázódtak, s minthogy már jó ideje Olga kis barátnőjeként szerepelt előtte, Zsuzskának az volt a benyomása, el is felejtette, hogy eredetileg Miklós révén került a környezetükbe. Lőrinc behívta: ha ráér és kedve van, várja meg Olgát, jönnie kell hamarosan.

Cila nagyanyóról úgy került szó, hogy Lőrinc Zsuzska hogyléte, otthoni lakáskörülményei felől érdeklődött, s Zsuzska mértéktartóan ugyan, de elpanaszolta: sajnos mindaddig le kell tennie arról, hogy a saját életét élje, amíg az anyjával marad, ugyanakkor nem tehet mást, jobb megoldás nincsen, hiszen az albérlet annyival azért nem jobb, amennyivel drágább, tehát ésszerűtlen volna odaköltözni, ráadásul ezt az anyja sem bocsátaná meg neki soha. Lőrincnek akkor eszébe jutott, hogy Olgát is mennyit gyötörte Cila nagyanyó, akit ő egyébként a lehető legelesettebb formájában ismert meg közelről, az alatt az év alatt, amíg itt várta náluk, hogy beteg teste terhétől megszabadítsa a halál. Beteg teste terhétől – Lőrincet most is szíven ütötte a szó, és szokatlan közlékenységgel Zsuzskának is elmondta, hogy Cila nagyanyó mennyit kárhoztatta a beteg testét, ami teher neki is, másnak is, és közben pedig milyen elképzelhetetlenül könnyű lett. Még holtan sem volt nagy súlya – ők öltöztették fel Olgával, mielőtt elszállították.

Cila nagyanyó nem volt akárki. Persze Olgát nagyon is meg lehetett érteni, hogy éppen amikor a társadalmi emelkedésnek kellett szentelnie minden erejét, nem sok érzék maradhatott benne Cila konok, gögös földhözragadtságának bája iránt. El kellett hagynia az öregasszonyt, nem ment másképp. Ki kellett ismernie az új, értelmiségi környezetét, az abban érvényes normákat, az ízlést, a sajátos szokásokat, s szorongva iparkodott ezeknek megfelelni, hát hogyan telhetett volna az erejéből még türelmes belátásra is, amivel leszerelhette volna Cila megátalkodott, aggályos bizalmatlankodását, amiből még Lőrincnek is jutott ízelítő, hiszen Cila az ágyból is csak dirigálta és gyanakodva vizslatta Olgát. Úgyhogy nem nehéz elképzelni, milyen lehetett korábban, a még fordított erőviszonyok időszakában. Mindebből valamennyit el is mondott Zsuzskának, s végül annál a legendás esetnél lukadt ki. Cila nagyanyó és Kristóf nagyapa a harmincas évek közepén megpróbálták gyökeret verni a fővárosban – nem sikerült, Kristóf nagyapa nem bírta a gyári zajt; később agytumorban halt meg, tehát valószínű, hogy csakugyan nem bírta. Abban az időben összeírók járták a külvárost is, ahol laktak, lajstromba vették a szavazásra jogosultakat. Az összeíró fiatalember hosszan elbeszélgetett Cila nagyanyóval, aki akkor persze még rátarti fiatalasszony

volt, politikáról, a világ folyásáról, „de hát nekem nem volt meg az iskolai végzettségem” – idézte Lőrinc az öreg Cilát, szinte újra látva az ágyban fekvő, csontig soványodott öregasszonyt, amint az emlékeit sorolja, szertartásos méltósággal, mert adott rá, hogy a haldoklás során is annak rendje és módja szerint viselkedjék. – Mennyi is volt a kötelező? Négy osztály? Hat osztály? – fordult Zsuzskához szórakozottan, nem várt választ. – Cilának csak kettő volt, az meg kevés volt, s akkor azt mondta az összeíró: „Asszonyom, az nem lehet, hogy egy ilyen értelmesen gondolkodó valaki elessen a szavazati jogtól egy kis formai hiba miatt.”

Mosolyogtak. Lőrinc az eseten és Cila büszkeségén, Zsuzska azon is, hogy lám, Lőrinc milyen érzelmes. Ki hitte volna? Aztán Lőrinc mintegy magyarázatul, de láthatólag élvezettel is, rákapva az emlékezés és a mese ízére, a saját anyjáról is beszélt, hogy voltaképpen ő is, szegény, nagyon nagy becsben tartja az egykori sikereit. Ők négyen vannak fiúk – eredetileg öten születtek, de az ostrom alatt egy testvérük meghalt –, s bizony agyonszekálják az aluszékonysága és a feledékenysége miatt. Amikor már századszor veszíti el a bérletét, s egy év alatt háromszázhatvanötödször égeti el a kávéfőzőjét, amikor pont egy héttel előbb állít be látogatóba, mint ahogy megbeszélték és be is írták a naptárjába, de persze időközben azt sajnos szintén elveszítette, és ők sópáncsognak, meg néha már rá is szólnak: „Jaj, anya, szedd már össze magadat egy kicsit!”, egészen biztos, hogy öt percen belül felhangzik: „Nekem az irodafőnök már húszéves koromban megmondta... Mert azért én is voltam valaki!”, de megszülettek ők, meg a háború is közbejött, és lebombázták a házat... Egy másik változat az önvigasztalásra az ipartestület bálja, ahol titkos szavazással választották meg bálkirálynőnek, s azért az nem csekélység, ha valakit titkos szavazással... – Lőrinc nevetve emeli fel az ujját, s még a levegőben tartja tréfásan kifeszítve, amikor hirtelen görcsbe zsugorodó arccal a lánynak szegezi a kérdést, elveszítve önuralmát: – Mondja! Nem beteg Olga? Magának biztosan megmondaná. Egy idő óta rettenetesen furcsán néz ki, higgye el, jogom van megtudni, ha beteg!

Lőrincet nem is Zsuzska válasza, hanem a teljes meglepettséget tükröző reakciója nyugtatja meg, de azért tovább firtatja, ha már benne van, ha már ennyire kiszolgáltatotta magát: – Vagy bent van baja a munkahelyén? Mindig belelovalja magát mindenféle értelmetlen hülyeségbe, kiteszi magát a legsötétebb intrikáknak, én meg folyton csak leintem, lebeszélem és kiábrándítom, sajnos sokszor le is szidom, így aztán inkább nem beszél ilyesmiről. De most egy idő óta aggódom érte. Magára bízom, Zsuzska, hogy beszámol-e neki erről az én „illetlen” faggatózásomról. Őszintén szólva nem bánám, mert talán hajlandó volna elmondani végre a gondjait. Mert látom, hogy valami nyomasztja. Egyébként bocsásson meg, magától nem várhatom el, hogy válaszoljon a kérdésemre, hiszen maga Olga barátnője, nagy tapintatlanság volt, bocsásson meg, még egyszer kérem.

Zsuzska, ha akart volna, se tudott volna megszólalni; élt tehát a felhatalmazással: hallgatott. S közben lázasan lüktetett a fülében a vér, olyan elképesztően kínálkozott a válasz: Hát nem látja? Olga szerelmes! És oly nyilvánvaló volt, hogy csak ennyit kéne mondania, s a feje tetejére állna itt minden. Ezalatt Lőrinc is továbblépett, s ő volt, aki újra megszólalt: – Látja, amit Cila nagyanyótól meg az anyámtól természetesnek vettem mindig: hogy egy életen át kuporgatják az apró sikereiket, s a legszegényesebb, legigénytelenebb dicséret is évtizedeken át fűti a hiúságukat, belőle élnek, ugyanazon a

gyerekességen Olgánál meg fennakadok. Pedig ennyi idő után igazán belenyugodhatnék, hogy rendkívül gyerekes.

Zsuzska kifakadt: – Gyerekes? Lőrinc, hogy Olga gyerekes?! Magát talán nem érdekli, hogy valamit elérjen? S az más? Az nem gyerekesség? Nem egyszerűen a sikerről van itt szó, lehetetlen, hogy ezt maga ne tudja, és hogy nekem kelljen erről kitanítanom. De ha valóban nem egyéb, csak siker ez a maga szemében, ha nemcsak a szóhasználata rossz, akkor, attól félek, tökéletesen félreértette Olgát. S valószínű, hogy a többieket is.

Zsuzska, aki mostanában irigy és ellenséges volt Olgával szemben, hogy tanúja lett Lőrinc elvakultságának, amiben nyilvánvalóan az a legnyomasztóbb, hogy makulátlanul jóindulatú, alaposan összezavarodott. Mindeddig úgy találta, hogy Olga a kelleténél jobban kimutatja – legalábbis nem titkolja eléggé – mértéktartó, de megingathatatlan közömbösségét Lőrinc iránt, míg Lőrincben sok-sok Olgára irányuló tapintatot figyelt meg. Ez nem kis dolog – vélekedett –, még ha Olga azzal intézi is el a dolgot, hogy azért van így, mert Lőrincnek rosszabb a lelkiismerete, mint az övé. Most minden színt váltott előtte.

– Miért nem váltak el maguk annak idején? Miklós akkor már elég nagy volt, s Olgától tudom (bocsásson meg, most nyilván felrúgok minden illemszabályt, de hát ez van), tehát tudom, hogy magát nagyon elkapta a gépszíj. – Zsuzska kérdése épp oly rajtaütésszerű volt, mint Lőrincé az imént.

– Mondhatom, szép dolog – dohogott is rosszkedvűen. – Maguk, nők! Miért nem Olgától kérdezte meg? Az olyan helyzet volt, érti, hogy nekem nem állt módomban elválni. Ezt csak neki lett volna joga kezdeményezni. Végül is ő volt az, aki nem vált el. – Zsuzska értetlenkedésére kelleltlenül ugyan, de belement a részletekbe is. Az egész ügy végzetes módon egybeesett azzal, hogy itt, náluk haldoklott Olga nagyanyja, s ahhoz már aljasnak kellett volna lenni, hogy ebben a helyzetben Lőrinc válási tervekkel álljon elő. Más lett volna, ha Olga akarta volna. De Olga fantasztikusan türelmes volt. Ezen múlt, hogy együtt maradtak.

Később, hazafelé tartva, Zsuzska felidézte az emlékezetében, mit hallott ugyanerről Olgától. Hiszen nem is rég mesélte el neki ő is, hogy Lőrinc körülbelül tizenöt éve szerelmes lett, s akkor tulajdonképpen el kellett volna válniuk. Olga is a helyzetet okolta: éjjel-nappal egy haldoklót ápolva még egy lakáscsere és a válás viszontagságait is a nyakába venni, egyszerűen képtelennek érezte rá magát. Pedig tudta, hogy kötelessége volna Lőrincet szabadon engedni, de őszintén szólva nem látta át teljes bizonyossággal, hogy Lőrinc valóban akarja-e ezt. Ha elváltak volna, Olga nemigen törekedett volna újabb házasságra, csakhogy szeretett volna még egy gyereket (aztán sajnos ez a vágya egészségi okokból nem teljesülhetett); Miklós ugyanis éppen abban az időben kezdett végképpen kinőni az öléből, talán még ez is hozzájárult, hogy csak tehetetlenül várakozott. Cila meghalt, Lőrinc elcsendesedett, s együtt maradtak, mert több érv szólt az életközösség fenntartása mellett, mint ellene. De talán kár volt. Nem mintha nem volna ez egy életképes házasság – csak éppen kérdés, nem túl nagy árat fizet-e az ember, ha alapvető dolgokban hamisságokba és megalkuvásokba keveredik. – A szerelem hiányára gondolsz? – csapott le rá Zsuzska vitára készen, mert ő nem tartotta a szerelmet a házassághoz elengedhetetlenül szükségesnek. – Dehogy! – mondta Olga. – Csak énbőlőlem akkor kiégett minden bizalom Lőrinc iránt,

és ez azért fontos, mert ő volt az egyetlen ember a világon, akiben megbíztam. Szóval azért ez elég nagy veszteség volt nekem.

Zsuzska így megláthatta két becsületes, jellemes ember, két összetartozó, egymásra ítélt ember között a felégetett széles sávot, amely hasonlít a fertőzések és a tüzek terjedését megakadályozó irtásokra a nagy erdőségekben és réteken, csak hogy ez az elüszkösödött tarló nem szolgál semmi jóra, azonnal felfogta: ezen nem serkenhet új élet, ez véglegesen elhamvadt, elmérgeződött). Felnőttnek kezdte érezni magát, mint az, aki először lát halottat.

Utólag azon is elmorfondírozott, hogy lám, most kihagyott egy óriási ziccert: egyszer végre drámaian beleavatkozhatott volna mások életébe, felvilágosíthatta volna Lőrincet, beáruhathatta volna Olgát, s ennek végestelen-végig, az egész beszélgetés alatt tudatában volt, sőt szinte csiklandozta belülről – és nem tette. Vajon miért? Mert ennyire passzív a természet? Gyávaságból? Jó ízlésből? Vagy valami rejtélyes hűségből? (Hiszen szeretetről mostanság nemigen lehet szó.)

*

Velem minden megtörténhet – mondta Ilárnak, aki döbbsen meredt rá, ahogy újra felgyulladt a villany a lépcsőházban. Hiláron valamelyik barátjának az üresen álló lakásába tartottak (Lőrinc konferenciára utazott, Olga szabad volt egész éjszakára), s Ilár – miután elég körülményesen és egymás kezéből ingerülten kiszedegetve a kulcsot megbirkóztak a rossz kapuzárral, s megkeresték a villanykapcsolót – hirtelen szó nélkül, nagy lendülettel visszafordult, s eltűnt az utcán abba az irányba, amerre a kocsit hagyták. A villany közben elaludt, Olga pedig ott maradt a villanykapcsoló alatt, a falhoz dőlve, mozdulatlanul. Ilár alig néhány perc múlva megjelent a táskájával, amiért – most már Olga számára is nyilvánvalóan – visszaszaladt, megnyomta a villanykapcsolót, és kicsit visszahőkölt meglepetésében, hogy még mindig ott találja Olgát. Olga közvetlenül a kapcsoló alatt állt, a falhoz tapadva, s amikor Ilár meglátta sápadt, meredt arcát, ő is elfehéredett: – Csak nem gondoltad...? Te képes vagy ilyet feltételezni? Azt gondoltad, itt hagytalak? – Ekkor válaszolta Olga, hogy vele minden megtörténhet. Hiláron nekikönyökölt a falnak Olga mellett, fölhúzta szemöldökét, szeme, szája beszűkült, egész arca ellenségességet és részvétlenséget fejezett ki: – Mindenkivel megtörténhet minden. Mindenkivel minden megtörténhet. Legfeljebb nem mindenki van ennek annyira a tudatában, mint te.

Olga ettől kezdve komolyabban vette Hiláront. Addig csak gyönyörködött benne; világosbarna, a göndör hajvégeken kiszökülő hatalmas hajában; egyszerűen szeretett mellette ülni a szörnyű kis Fiatban, szerette, hogy úgy vezeti, olyan fölényesen tekerintve a kormányt, mint egy versenyautót; jó volt mellette állni, menni, külön gyönyörködött abban, hogy olyan könnyedén, erős, egyenes háttal mozog, pedig vastag csontú, súlyos test; nagyon szerette halk, lassú beszédét, s ahogy a hatást figyelte kicsit oldalról, a sárga szemében bujkáló mosollyal, vagy ugyanebben a sárga szemben az aggodalmas, elbizonytalanodó kifejezést, amikor éppen nem értett meg valamit Olga csapongó észjárásából, és a maga lassú módján utánagondolt. Hiláron rendkívül barátságos természetű volt, s az ilyen vérmérsékletű emberről Olgának

könnyű volt elképzelni, hogy egyébként, amikor épp nincs szem előtt, lusta és linkeskedő egy bizonyos fokig, sőt Olga szinte biztosra vette, hogy baráti társaságban elég sokat iszik, és nyilván közönséges megjegyzéseket tesz a nőkre. Hiláron lehet, hogy ilyen, lehet, hogy Olga ezt csak kispolgári beidegződések alapján képzei, ővele mindenesetre mindig nagyon-nagyon barátságos volt, és kedves. Csak ott, a lépcsőházban fordult elő egyetlen alkalommal, hogy kissé homályos, ellenséges indulattal fordult szembe vele. Ki tudja, miféle tapasztalatok vagy talán családi emlékek lehettek emögött – Olga remélte, hogy egyszer elmondja neki. Mindenesetre amint Hiláron keserű és ellenséges reakciójából megsejtette a mögötte és a családja mögött lappangó árnyékokat, Olgában mélyebbre kúsztak az iránta való szerelem gyökerei.

Szerette volna megértetni magát vele. „Igen, igen, igen, félek az emberektől!” – mondta a lépcsőházban is, várva, hogy Hilárionnak majd megint megesik rajta a szíve, ahogy szokott. Kicsit megenyhült csakugyan, de épp csak hogy. – Amikor először beültél a dodzsembe – emlékeztette Olgát oktatólag –, nagy hangon kijelentted, hogy nem félsz semmitől. Azóta kiderült, hogy ellenkezőleg: az égvilágon mindentől félsz, talán csak a dodzsemet kivéve. – Olga lágy hangon szólalt meg: – Pedig, ugye, a dodzsem az egyetlen, amitől okom volna félni – javítani igyekezett Ilár hangulatán. – De mennyire! – Ilár kapva kapott a békeajánlaton: – Permanens veszedelem! Főleg működés közben. Ha áll, legfeljebb csak felrobbanhat. Te vagy az egyetlen, aki nem fél tőle.

Olga többször nekifutott, hogy megmagyarázza valahogy Ilárnak, mi nyomorította meg, milyen tapasztalatok által szerezte be a gyanakvást és a bizalmatlanságot, amit Ilár utálkozva csak „neurotikus szorongásnak” nevez, de annyi időt sohasem tölthettek együtt, hogy befejezhesse a történeteit, s így, összetördelve, időzavarral küszködve kiderült, hogy nincs is mit mesélnie, ami meggyőző és felvilágosító hatással lehetne Ilárra. Egy történet mégis megragadta. Ez Olga hosszú vándorlásának a története volt az Északi-Középhegységben. Egyedül indult útnak, az útvonalat nagyjából megszabták az állomáshelyül kitűzött turistaházak – akkor még olcsó turistaházak hálózta be a hegyeket. Azért ment egyedül, mert teljes nyugalomra volt szüksége. Közvetlenül előtte ugyanis kórházban feküdt, altatták, és magához szeretett volna térni egyebek mellett a gyógyszerek okozta kábulatból is, no meg mindennél fontosabb volt számára, hogy meggyőződhessen a saját életképességéről, ami éppen a betegsége és a betegségéhez vezető dolgok miatt nyomasztóan kétségesnek látszott abban az időben. Remek túra volt. Gyalog tette meg a nem kis távolságokat a turistaszállások között, pedig nem lehet mondani, hogy a felszerelése ehhez hozzásegítette volna: narancssárga sporttáskáját egy vállán átvetett vastag ágra akasztotta, szűk, pepita nadrág volt fajta, és vékony talpú papucscipő. Ha úgy adódott, hogy nem érte el a kitűzött állomáshelyet, az erdőben éjszakázott, szabad ég alatt. Fázott, persze, kegyetlenül, még csak tavasz volt, bár ahhoz képest elég meleg, de ez minden. Félni nem félt. Majdnem két hete járta már az erdőket, szabadon és egyre szabadabban. Egyszer azonban egy motor hangja ütötte meg a fülét. Lehúzódott az ösvényről, várt, hogy elhaladjon mellette a motoros. De nem jött. A hang hol közeledett, hol távolodott, mellette viszont nem haladt el senki. Később, hetek múlva rájött, hogy egy fűrészgép hangját hallhatta, akkor erre nem gondolt. Egyre várta felbukkanni a motorost, akitől félni kezdett, sőt pánikosan rettegett. A legelső alkalommal, hogy autóbuzsmegálló vagy vasútállomás került útjába (már nem emlékszik, melyik a kettő

közül), jegyet váltott, és visszajött Pestre.

Hilárion megjegyezte, hogy ebből a kiváló környezetvédelmi tanmeséből még mindig nem derült ki, hogy Olga végül is miért fél annyira az emberektől. De Olgának az is elég volt, hogy Ilár láthatólag megkedvelte ezt a történetet. S egyébként is: lassan kezdte elfogadni, hogy Hilárion nem akarja olyannak ismerni, amilyennek ő érzi magát. Tapasztalta, hogy sokkal jobban szereti okos, fölényes, csúfondáros asszonynak látni, mint a szorongásának kiszolgáltatva, általános bocsánatkérésbe görnyedve. Utálja, nem tűri Olga női kishitúségét sem, az alázatos meneküléseit takarók alá, mindenféle leplekbe. Pedig Olga szenved a saját meztelenségétől, nem bír beletörödni, hogy a fiú nem láthatta még épnek és fiatalnak. De Ilár ezt nem hajlandó tudomásul venni, s egyszer azzal fojtotta Olgába a sopánkodást, hogy talán Olga fiatalon nem is izgatta volna, lehet, hogy nem is tetszett volna neki.

Olga viszont kénytelen tudomásul venni, hogy már megint nem rendelkezik egészen magával. Több mint húsz éven át, a házassága, Miklós születése óta nagyjából mindig az történt vele, ami szükségszerű volt, s ő tudatosan, meggyőződéssel közreműködött ezekben a folyamatokban. Ilárral azonban visszakerült ifjúsága ingoványos talajára, ahol folyton választásra kényszerül, és folyton választ is. Persze mindig őt, a zűrzavart, a tépett és hazugságokkal levezekelt órákat, amíg vele lehet, mindig azt, amihez talán már nem is lenne joga.

Nem is Lőrincsel szemben érzett lelkifurdalást, hanem mintha Miklóst hagyta volna el hűtlenül. Emiatt nehéz is lett a nyár: Miklós hazalátogatott Kubából, tele mesével, lelkesedéssel és visszavágyással, s Olga nem tudott fellelkesülni kellőképpen, sem rátapadni azzal a titkolt anyai mágiával, amivel pedig régebben, még a hosszabb túrázások alatt is, radarként állította rá Miklóstra a saját idegzetét. Lehet, hogy csak a lelkifurdalása sugalmazta neki mint mentséget, de lehet, hogy jogosan támadt föl a gyanúja: talán nemcsak ő felelős az eltávolodásért, esetleg Miklós is más vonzások hatása alá került. Már maga ez a rajongás is Kubáért; meglehet, szerelmes lett ott valakibe. Igen, egyre valószínűbbnek látszott, hogy Miklós szerelmes. S Olga néha nagy kísértést érzett – örült ötlet! –, hogy megmondja neki: ő is.

Szerencsére Miklós elment, mire a botrány kipattant. Olga nem kérdezte Lőrincet, honnan szerzett tudomást Hilárionról, kertelés nélkül mindent azonnal beismert. Semmi okot nem látott a további titkolózásra. Azt hitte, jól ismeri Lőrincet. Hogy nagyjából tudja, mire számíthat abban az esetben, ha Lőrinc egyszer szembetalálja magát megcsalátása tényével. Nem gyötörte magát azzal, hogy ezt a fordulatot elképzelje, de lelke mélyén élt a meggyőződés: Lőrinc valószínűleg halálosan és véglegesen megsértődik a maga férfias módján, tehát eléggé visszafogottan cirkuszt csinál, bizonyára a váláshoz is ragaszkodni fog; egy biztos: következetes lesz. De úgy látszik, nem ismerte Lőrincet. Sose hitte volna, hogy teljesen szeszélyessé válik, s minden napra mást talál ki, mindig más döntéssel áll elő. Ez mindennél fárasztóbb volt, minden más reakciónál kínosabb. Nemcsak azért, mert soha nem lehetett megegyezésre jutni, hanem azért is, sőt elsősorban azért, mert Olgának látnia kellett, hogy Lőrinc szenved; ezt nem várta, erre nem számított.

Olga megpróbálta józan mérlegelésre készíteni Lőrincet (épp Olga! és épp Lőrincet!): ez a szerelemféle (Lőrinc előtt soha nem merte szerelemnek nevezni a szenvedélyt, amely Hilárionhoz fűzte, de kalandnak se, mert tudta, a kapcsolat nemességét épp olyan nehezen viselné el, mint a nemtelenségét),

ami közte és e között a fiatal fiú között igazán sorscsapásszerűen kialakult, teljes abszurditás, irracionális epizód, egy utolsó gesztus a sorstól, hogy még egyszer az életben nőnek érezhesse magát, és ez valahogy járt is neki. – Lőrinc gúnyos kommentárokkal kísérte az ő fejtegetését, de arra, hogy ez még járt valahogy Olgának, minden önuralmát elveszítve ordítózni kezdett. Olga könyörgőre fogta: de hát meddig tarthat ez el? Hiszen szinte csak percekről van szó! És ha egy csöpp együttérzés van Lőrincben iránta, egy szemernyi barátság, vagy ha úgy tetszik: bajtársiasság, hagyja Olgának ezt a kevéske időt, és nem kényszeríti rá, hogy azonnal szakítson Hilárionnal, mert az az igazság, hogy Olga most nem képes lemondani róla. Mert nemcsak Hiláronról van szó: Olgának ahhoz, hogy Lőrinc számára pillanatnyilag nyugalmat szerezzen, el kéne ölnie magában az életösztönt.

Volt, hogy Lőrinc megindító szomorúsággal kérdezte: hogyan várhat el tőle ilyesmit Olga, amikor még ő is szereti, ragaszkodik hozzá, igen, még szexuálisan is, és vajon képes volna még egyszer az életben őrá férfiként nézni, ha ebbe a megalázó kivárásba belemenne? Volt, hogy hidegen közölte: emberi önérzetét még meg kell védelmeznie, ha férfiként meg is bukott, úgyhogy Olga csináljon, amit akar, de tőle függetlenül, s a lakást azonnal hagyja el. Volt, hogy ő szánta el magát arra, hogy elköltözik, kiköltözik az anyjához Érdre, addig is, amíg a válást lebonyolítják. Volt, hogy megtörtén faggatta Olgát: hogy érti azt, hogy ez a fiú meg akarta ismerni őt, és ez a neki szóló érdeklődés egyszerűen levette a lábáról, valósággal letaglózta húszévesi közöny után? Miért, Lőrinc talán nem ismeri eléggé? hát nem érzi Olga, hogy Lőrinc az egyetlen, aki valóban ismeri őt, húszegynéhány éves kora óta s még előbből: ő az egyetlen, aki ismeri Olga sorsát? És volt, hogy verejtékben úszva, indulattól rekedten üvöltött: „Ő persze megért téged! A te mélységesen mély, alvó vulkán lelkedet. Hát tudod mit, le a kalappal, ha tényleg megért, mert téged, drágám, nincs isten, aki megértene!”

Hát, így állunk – sóhajt egyet Olga –, de Ilárról valóban nem tud lemondani. Nagyon nehéz, egyre nehezebb úgy találkoznia vele, hogy ne kelljen előre reszketnie a ráváró cirkusztól. Ráadásul nem akarja a fiút terhelni ennek a tudatával, újabban már előtte is titkolózik olykor. És ennek ellenére még mindig úgy van, hogy ha Ilár mellett lehet, mintha gyógyulna. Ha belefőnyődhet a mosolyába, ha őt fonja körül Ilár teste, ha elnyeli a gyönyört, de már pusztán attól is, ha mellette lehet.

Pedig – s Olga elmosolyodik a sötétben, először, amióta letette könyvét, eloltotta a villanyt, és megszállták a lassan már megszokottá vált álmatlanságának képzetei, félálmai – Lőrinc téved, Hiláron nem érti őt, és sohase értené, bármennyit lennének is együtt. Ilár szerelme alighanem Olga alapvető félreismerésén alapul. S milyen furcsa, hogy Olga ilyen félreismerten is boldog vele. Úgy látszik, tévedett, amikor egész életében attól remélte a megváltást minden boldogtalanságtól, hogy sikerül valakivel, valakikkel megismertetnie magát.

*

– Te csak olyankor tudsz engem elfogadni, amikor megvert vagyok – vetette Olga Lőrinc szemére abban a beszélgetésben, amelyben közölte vele, hogy Hilárionnal nem fog találkozni többé. – Ez

nem baj, nem is azért mondom, sőt, talán így ideális, hiszen az embernek éppen olyankor van a leginkább szüksége valami támaszra, csak éppen... nem a legegészségesebb beidegződéseket fejleszti ki bennem. Persze tudom, vannak nők, akik csak a győztes férfiakat tudják elviselni. A női libidó legnagyobb közhelye ez tulajdonképpen. Lehetséges, hogy amiről beszélek, az meg a férfilibidó közhelyei közé tartozik?

Lőrinc hajlott rá, hogy igazat adjon Olgának, mert valóban nagyon megkönnyebbült a bejelentéstől, annyira, hogy szinte már lelkipurdalás környékezte. Aztán szerencsére észhez tért, és szarkasztikusan figyelmeztette Olgát, hogy először is erős túlzás bukásnak, valamiféle vereségnek feltüntetni, ha egy eleve is erre ítélt szerelmi viszony a várható esélyeknek megfelelően véget ér, másodszor pedig, ami a megvertséget illeti, talán nem ártana azt is figyelembe venni, hogy ő, Lőrinc nem éppen a legdicőségesebben jött ki ebből a históriából, elvégre is a dolog nem úgy áll, hogy Olga őt választotta a fiatal szeretőjével szemben, hanem – nevezzük nevén! – visszakényszerült hozzá, mert elhagyták. Bizony, nem könnyű eldönteni, kettőjük közül ki is van jobban megverve.

– De hiszen én sohasem akartalak elhagyni – méltatlankodott Olga. – Jogos – állapította meg magában Lőrinc, hisz Olga valóban mindvégig igyekezett őt visszatartani a radikális lépésektől. – Kezdetől fogva mondtam, hogy a kettőnk kapcsolatán, életén Hilárion nem változtatott. – Lőrinc ettől újra csak dühbe gurult, és Olgára rontott: hogy lehet ilyen gyerekesen felfogni egy állítólagos szerelmet és egy tényleges házasságtörést?! Tisztában van azzal, hogy nem épp a legalkalmasabb időpontban hivatkozik Olga életkorára – Lőrincnek sikerült visszanyernie nyugalmát és egyúttal a szarkasztikus tónust is –, de talán már joggal várhatna el tőle némi komolyságot.

– Sokáig sakkban tudtál tartani ezzel a szokásos szemrehányással. De most valahogy nevetségesnek találom – mondta Olga a legkevésbé sem harciasan, csak fáradtan. – Most nem válik be. Tudom, hogy te azt hiszed: a felnőtté válás annyi, mint teljes és tökélyre fejlesztett fegyelem, sőt még szégyellem is, hogy ez belőlem bizony hiányzik, de éppenséggel nem tartom elég fontosnak.

Lőrinc – nem tagadja – zavarba jött akkor. – Persze hogy nevetségesnek találod – nyögte ki végre az igazságot –, elvégre amit én az utóbbi időben produkáltam, nemigen nevezhető felnőtt magatartásnak. – Olga csak legyintett erre: – Teljesen normálisan viselkedtél, még ha engem félig elpusztítottál is vele. – Nem így van! – tartott ki Lőrinc az őszinteség mellett, amire elszánta magát. – Ahhoz kellett volna ragaszkodnom, amit először elhatároztam, amikor véletlenül megláttalak azzal a fiúval. – Ekkor mondta el Olgának, hogy már jó idővel az előtt, hogy a botrányt kirobbantotta, ő már tudott mindent. Bohózatba illő véletlen volt, az ilyesmi általában közönséges; ő azokon a napokon mindig az Egyetemi Könyvtárban szokott dolgozni, de egy gazdasági statisztikához csak a Levéltárban lehetett hozzájutni, ezért ment fel a Várba. Ott látta meg Olgát abból az ütöttkopott Fiatból kiszállni Hilárionnal. Ősidők óta azt tanítják a férjeknek, hogy bölcsőbb nem tudomást venni az efféle dologról, mert a botrányal csak nő a jelentősége. Lőrincnek is ez állt a szándékában, és abban a reményben, hogy így hamarabb véget ér, gyanútlannak tette magát. – De nem bírtam elviselni a füllentéseidet – fakadt ki Lőrinc –, hazajöttél, és összevissza fecsegtél filmekről, egyszerűen túrhetetlen lett ez a számomra. – Lőrinc most, hogy felidézi a beszélgetésüket, örül, hogy ez minden szándéka ellenére végül is kirobbant belőle. Mert látta, hogy ezzel

a vallomással Olgát egy kicsit visszakarta.

Utána valóban másképpen folyt köztük a beszélgetés. Még azt is meg merte kérdezni Olgától, hogy hogyan szerzett tudomást Hiláron és Zsuzska egymásra találásáról. Olga erre nem válaszolt. Helyette azonban elmondta, hogy ő mutatta be őket egymásnak, mert – kis tétovázás után nyíltan Lőrinc szemébe nézve folytatta – Zsuzskától kérték kölcsön a lakást, amikor a lány anyja a külföldön élő nővérénél nyaralt. A többit elképzelni se tudja. Neki mindig nehéz volt elképzelni, hogy az élet kis, piszkos ügyei hogyan mennek végbe gyakorlatilag. – Össze fognak házasodni? – kérdezte Lőrinc. – Előfordulhat – mondta Olga –, ahogy tudom, még a lakáskörülményeik is javulnának ezáltal. Hiláron ugyanis a nővére családjával lakik egy kétszobás lakásban, a nővéreék megkapnák Zsuzskáék egyszobás, de önálló lakását, Zsuzska anyjával hármásban pedig mégiscsak jobban elférnének a kétszobás lakásban, mint a tömérdek unokaöccsel és unokahúggal, s ráadásul Hiláron a sógorától is megszabadulna, akit kifejezetten utál.

Mialatt Lőrinc hallgatta Olga gyakorlatias, logikus okfejtését, ráébredt, hogy ez rendkívül erős asszony. Úgy látszik, egy életen át meghatározta a róla való képét, hogy neurotikus, bolondos lánynak ismerte meg Öcsiéknél, s úgyszólván egy kórház idegosztályáról vette feleségül. Meghatározta és korlátozta.

– Dolgoznod kéne! Nincs más, végre komolyan dolgoznod kéne – mondta Lőrinc, éppen úgy, ahogy válságba jutott barátainak szokta mondani.

– S ezt épp te tanácsolod nekem? – képedt el Olga, s akkor ráolvasta Lőrincre, hogy hiszen mindig kifigurázta az ambícióit, ábrándosságnak minősült minden törekvése, hogy boldoguljon egy kicsit a hivatásában, s ha méltánytalanság érte, Lőrinc még külön le is tolta amiatt, hogy képes munkahelyi mizériák miatt kiborulni. Szomorkásan elbiggyesztette a száját: – Egyébként épp eleget dolgoztam máris, ami azt illeti. Karrierem épült fel az elvégzett munkáimból. Nem is hinnéd, Lőrinc, ki mindenki karrierje. Kivéve persze a magamét. De erre szoktátok mondani: a piac farkastörvényei. Hogy dolgoznom kéne? Azt mondd? Pedig lassacskán el is vesztettem a kedvemet. De hát azért persze dolgozni fogok.

Lőrinc szerette volna elmondani Olgának, mire gondolt, amikor ezt a (valóban) olcsó tanácsot adta, de erre ebben a beszélgetésben már nem kerülhetett sor. Majd máskor. Mert közben vele is történt valami, amiről Olga nem tud. Miután – nevetségesen későn – letette a doktorátusát, meghívták a közgazdasági egyetemre, hogy a disszertációja témájából tartson egy szakkollégiumot. (Ezt mint tényt persze tudja Olga is, csak azt nem tudja, hogy milyen változást jelent az életében.) Soha nem vágyott ilyesmire, de most, hogy bekövetkezett, egyszerre világos lett: erre volt égetően szüksége, ez az, ami önrzetet és kielégülést ad neki. Nemcsak a méltánylás, ami a meghívással testet öltött, hanem maga a tevékenység: okos, kritikus szellemű, fiatal embereknek bemutatni, mire jutott, s lemérni rajtuk a felismerései és kutatási módszere meggyőző erejét. Hogy Olga mire vágyott és miben találhatna megnyugvást, Lőrincnek már csak a másféle szakma miatt is nehéz lett volna elképzelni. De eddig megérteni sem volt hajlandó Olga elégedetlenségét: ha ő, Lőrinc elégedett az életével, mit hözöng Olga, hisz ugyanannyi oka van az elégedettségre, mint Lőrincnek! Hányszor vágta a fejéhez, hogy jó dolgában már nem tudja, mit akar! Most beleborzad, milyen korlátolt és részvétlen állatnak láthatta őt ilyenkor

Olga, pedig hát nyilvánvaló, hogy épp azért volt allergiás a panaszaira, mert a saját kudarcait csak még nagyobbnak érezte volna, ha netán Olgának valami sikerül.

Ezután már bevallhatja önmagának is, és alkalomadtán Olgának is, hogy ez az igazság. Bevallhatja, de nem változtathat semmin. Az egykor ejtett sebek maradandó hegeit már semmilyen varázsszó nem tüntetheti el, s nem fogják ettől jobban szeretni egymást. Esetleg csak jobb barátok lesznek. Olga nemrégiben azt mondta – Hiláronról volt szó –, hogy neki több szerelem járna. Lőrinc rábólint magában: igaz! De annyi őbenne már nincsen Olga iránt, ezt el kell ismerni csakugyan, legfeljebb végtelen részvét, amikor baj éri, és ennyire meggyötört, mint most. És neki, Lőrincnek talán nem járna több szerelem? Sokkal több, mint amit Olgától remélhet?!

Kár, hogy az ember épp azt nem szeretheti eléggé, akivel a sorsa, vagy csak az életmódja, vagy egyszerűen az életben maradás kényszere miatt összetartozik.

*

De hiszen ez képtelenség! – mindvégig kerülte, hogy Zsuzskára nézzen, ám amikor ezt mondta, beletévedt a pillantása a lány komoly, tágra nyílt szemébe. Ez egyébként új volt: Zsuzska tágra nyílt szeme. Lehet, hogy az újfajta smink tette, de amíg korábban a két keskeny, világoskék csík elveszett a pirosra rúzsozott szája és orcái, a fölfésült, tüskés haja nagyobb figyelmet keltő keretében, ezúttal, megnövesztett hajjal, halványabb színekben mutatkozva, lám, kiderült, hogy szeme is van. Olga sokkal csinosabbnak találta, mint azelőtt, de csodálkozva észlelte, hogy még ettől sem mardossa a féltékenység, most, hogy szemtől szemben áll vele, pedig éjszaka majdnem megfullad a gyűlölettől, az irigységtől, a fájdalomtól, ha nem sikerül magát az emlékeibe ringatnia.

Zsuzska a buszmegállóban várt rá. Telefonon hiába kereste: Olga mereven elzárkózott a találkozás elől, így aztán itt csapott le rá; kézenfekvő megoldás: ő mindennap körülbelül ugyanabban az időben, kevés kivétellel ugyanazzal a járattal utazik haza.

Annak idején Hiláron vállalta magára, hogy megmondja Olgának: Zsuzska és öközött egy ideje már szoros kapcsolat van, jól kijönnek egymással, s úgy néz ki, együtt is akarnak maradni. Olga akkor elvesztette a fejét. Nem a szó általánosan használt értelmében: tehát nem kezdett el sírni és vádaskodni, csak annyi történt, hogy képtelen volt összeállítani a fejében és feltenni azokat a kérdéseket, amik ilyenkor maguktól adódnak, s amik azóta is kínozzák, és esztelen találgatásokba hajszolják bele. Néhány dologra most is rákérdezhetett volna, amíg Zsuzska ott botorkált mellette, talán választ is kapott volna, hiszen nincsen bennük semmi különös, de Olga még nem tart ott, hogy Hiláronnal kapcsolatban ésszerű, mértéktartó, tapintatosan fogalmazott kérdéseket tudjon feltenni. Csakugyan nem érdekelt Zsuzska, akármit beszélt, még csak meg sem tudta zavarni abban, hogy Ilárt lássa maga előtt, ahogy azóta is állandóan. Az Ilárral való utolsó beszélgetésből is csupán foszlányokra emlékszik, mert akkor is elmerülten őt figyelte, sárga szemében az aggodalmas pillantást, a szeme alatt a két hivalkodó kis ráncot, a szokottnál is halkabb, mély hangját, meg ahogy Olga valami feloldozó gesztusára hálás mosoly dereng

át az arcán, és lassan bólint, meg ahogy ül vele szemben, könnyed tartásban, erős, egyenes hátával épp csak nekidől a támlának (abban az időben már nemigen találkoztak nyilvános helyen, tehát eleve furcsa volt, hogy Ilárral ilyen banális randevút bonyolítanak le egy eszpresszóban); azóta is állandóan, amikor csak akarja és épp nem zavarja semmi, Ilárt látja szembejönni egy utcasarkon, vagy háttal fordulva, zsebre dugott kézzel várakozni egy parkolóban, vagy pulóveresen, kezében pohárral álldogálni az ő szobájában, ahol pedig sose járt; rokoni érzület fogja el minden egyes kopott kis Fiat láttán, automatikusan felfigyel minden arcvonásra, ruhadarabra, ami – bármily távolról is – Ilárra emlékezteti. Ott, az eszpresszóban, amikor valójában utoljára volt együtt Ilárral, még mindig csak örömet volt képes érzékelni, hogy vele lehet. Pedig felfogta az igazságot is. Mennyire szerette volna tudni, hogy szerelmes-e Zsuzskába, s belé vajon szerelmes volt-e (utólag már tudni lehet!), s bármi volt is, abból a szenvedélyből mi maradt? Egyetlen kérdést tett fel: „Véletlen volt? Mintha említetted volna, hogy először véletlenül találkoztatok. Ilár! Ez igaz?” – mert a legszörnyűbb az lett volna, ha kiderül: akkor, amikor fölmentek Zsuzska lakására, és a lányt még ott találták (valami gyakorlati elintéznivaló akadályozta, hogy a megbeszéléshez híven eltűnjön a színről), a két fiatal, mint valami rossz bohózatban, megbeszélte volna valamit az ő háta mögött. De Ilár, hála istennek, azt válaszolta: „Véletlen volt. Először véletlenül futottunk össze.”

Tulajdonképpen ez volt a legfontosabb, amit tudni akart, sokkal többet most se akar tudni; mit érne vele?

– De hát – hajtogatta mellette Zsuzska újra és újra, hiszen ez volt az egyetlen érve, mentsége, mondanivalója: – a ti kapcsolatotok Ilárral eleve halálra ítélt kapcsolat volt. Olga, te is tudtad, hogy nincs jövője.

Hilárion is mondott akkor valami ilyesmit, csak hát abban nagyon is másféle figyelmeztetés, talán felszólítás rejlett: „Ez a mi... mondhatom? Eddig mindig csak körülményeskedtünk, ha erről volt szó, pedig ha két embernek ennyire szüksége van egymásra, mint nekünk, az szerelem. Akkor hát mondom: ez a mi szerelmünk nem lett reménytelenebb attól, hogy találtam egy lányt, akivel, azt hiszem, képes vagyok élni. Eddig is volt egy-egy lány, akiről nem tudtál. Igaz, Zsuzska fontosabb ezeknél, és ráadásul őt ismered. De mégis azt hiszem, te eltúlzod a változást.” – Olga értette jól, hogy mit ajánlott fel Hilárion neki. Talán azért nincs benne szabályszerű féltékenység még a megszépült Zsuzska iránt sem (más kérdés, hogy szomjasan irigyli), mert mindez az eszpresszóban valóban elhangzott. Fontos volt tudnia, hogy valóban megtörtént, mert hetek óta képzelt beszélgetésekben és képzelt találkozásokban él együtt Hilárionnal, józan, mindennapi beszélgetések és tevékenységek közepette is, s kezdtek összemósódni a valóságos emlékek a képzelet sokszor a valóságnál is intenzívebb élményeivel. Olga tartani kezdett attól, hogy a képzelgésesei felhigítják vagy elérvénytelenítik valóságos szerelmét, s nagyon is ügyelt rá, hogy össze ne keveredjenek. Így hát: talán e valóban elhangzott mondatok is belejátszottak, hogy fölénnyel tekintszen Zsuzskára a buszmegállóban, pedig ha belegondol, a lány több emberséget érdemelt volna, elvégre igazán minden érdek nélkül, sőt, szinte az érdekeivel szemben küszködött azért, hogy a kettőjük barátsága a történetek ellenére is megmaradjon, ahogy – hivatkozott rá diadalmasan – a Miklóssal való szakítás sem volt befolyással a közöttük kialakult jó kapcsolatra. Olga ingerült

tapintatlansággal az orra alá dörgölte, hogy az elhagyott asszonyok, menyasszonyok előszeretettel ragaszkodnak a férfi családjához, mintha ezáltal valamiféle tanúsítványt szereznének be az emberi értékeikről. Az, hogy Zsuzska akkor megmaradt a háznál, szokványos dolog, nem is hasonlítható a jelenlegi helyzetéhez. – Egy nyavalyát! – robbant ki Zsuzskából. Ez az előítélet, úgy látszik, kiirthatatlan Olgából, pedig mennyit tiltakozott és dühöngött a szükségtelen és megalázó tapintat ellen; füttyült ő már Miklós dolgaira, amikor Olga még mindig aggodalmaskodva „tekintettel volt rá”; és az is marhaság, hogy ő valamit is bizonyítani akart; mit bizonyított volna, mivel és ki előtt? Ellenben a farkasjáték nagyon tanulságos tud lenni. Ő például – mondta Zsuzska – most jött rá, hogy nehéz elképzelnie az életét Olga nélkül. Pedig időközben már eljutott odáig is, hogy egyenesen gyűlölte Olgát, de most, hogy valóban elveszítette – hiszen már elveszítette –, rájött, mennyire fontos neki, hogy Olga megbocsásson. Nem hülye, tudja jól, a kis intim vizitek Olgánál nem folytatódhatnak, nem így képzei a kapcsolat fenntartását, ebből már ő is kinőtt. De szüksége van a tudatra, hogy Olga számontartja őt, és számít rá, ahogy ő is számítani szeretne Olgára.

Rendes lány, végül is – látja be magában Olga. Valaki, akinek ő jelent valamit: az ilyesmit meg kéne becsülni. Az elutasító magatartás tehát meglehetősen méltánytalan volt. Nem is haragból vagy sértődöttségből viselkedett így vele, hanem mert nem érzett iránta semmit. Legfeljebb nagy-nagy fölényt. De nem Ilár ajánlata miatt, hanem mert teljes bizonyossággal tudta: benne több van Ilárból, mint Zsuzskában. Először is a lány még túl fiatal ekkora szerelemhez, másodszor pedig az érzelmei szükségképpen túl gyakorlatiasak, elvégre számára Ilár mindenekelőtt alkalmas alany a férjhez menésre. Hogy ezt a fiút mennyire lehet szeretni, csak Olga tudja. S csak benne létezik ez a szerelem.

Akkor hát miért nem ragadta meg a felkínált lehetőséget a viszony folytatására? „Túl messzire kerültem már így is az életem határaitól – mondta az eszpresszóban Ilárnak. – Amióta veled élek – (pedig egy percig sem élt vele, mégis így mondta) –, úgy érzem magam, mint aki egy reggel egyszer csak idegen országban ébred fel, aminek még a nyelvét sem ismeri. Még több hazugság? Még süppedékenyebb legyen a lábam alatt a föld? Nem bírnám. Nagyon idegen ez nekem.” – De hiszen – emlékeztette Hiláron a szokásos gondterhelt „utánagondolást” bevégezve – mindig éppen azt panasztad, hogy kényszerpályákon halad az életed! Hogy nem ezt az életet választottad volna, ha egyáltalán lett volna választási lehetőség. Siránkoztál, mennyire kispolgári lettél, most meg egyszerre ez az állítólag nem akart, nem választott, nem szeretett életed úgy jön elő, mint egy elhagyott haza? Ahová okvetlenül vissza kell térned? Egy jól sikerült turistaút után? Én ennél egy kicsit komolyabban vettelek. Mármint azt, amit mondtál ezekről a dolgokról. Nem baj. Akkor hát: menj haza!

Olga egyedül járkal az utcán (Zsuzskát a kapuban elküldte, de ahogy eltűnt a forgalomban, ő visszafordult a lépcsőházból, és járja a környező utcákat, hogy egy kicsit magához térjen, mielőtt benyit a lakásba, és Lőrinc szeme elé kerül). Igen, gondolja, nem választotta, de végül is az ő élete, enélkül ő nincs, enélkül nincs semmije. Kényszerhelyzetek kényszerű vagy szükségszerű megoldásának a sorozata, valóban. Ezek közül az egyik szükségszerű választás épp az volt, hogy nem ment bele Hiláronnal a szerelmük lealacsonyításába. Talán racionális magyarázat nincs is rá, hogy miért volt ez szükségszerű. Mindenesetre ez volt ráérve, ráéretezve. És ő ezt tette, pedig ezt a ráért életet nem szereti, csak

végrehajtja, mint egy fokozatos öngyilkosságot.

Nézve ezeket az utcákat – csupa szürke ember. Ő maga is csak egy szürke, ötven felé közeledő asszony – hogy dicséretes szorgalommal megőrzött valamit egykori vonzerejéből, elhanyagolható árnyalat. Ha ebben az utcaképben nézzük, Hilarion csinos, középszerű propagandista, Zsuzska az új sminkkel megcsinosodva is semmitmondóan kellemes, fiatal jelenség. Így látható az egész história a szürke utcaképben nézve, ahol minden járókelő nagyjából ilyen, pedig mindegyikük bizonyára irtózatosszerű szenvedélyek lázát vagy annak salakját hordozza, halálosan fontos és izgalmas történeteket, vágyat, szenvedést, csalódást. Ha viszont az utcaképet nézzük, csupa szokványos járókelő.

„Nem tehettem mást – állt elébe Zsuzska. – Neked kéne a legjobban tudni, hogy a kétségbeesés határára jutottam. Most szenvedsz, és ezért gyűlölsz engem, Olga, de ha ez egyszer elmúlik, remélem, biztos vagyok benne, be fogod látni, hogy a ti kapcsolatotoknak Hilárióval semmi jövője nem volt, nekem viszont most ez volt az egyetlen lehetőségem.”

Olga akkor csöndesen megjegyezte, hogy bizony adódik úgy az életben, hogy az embernek csak egyetlen lehetősége akad, de esélye, esélye az mindig legalább kettő van. Hogy megtesz valamit, vagy nem tesz meg. „Te is megtehetted volna – mondta Zsuzskának –, hogy nem árulsz el.”

„Hányszor mondjam: nélkülem is előbb-utóbb otthagyt volna Hilárió. Ez olyan nyilvánvaló! De te beleragadtál a sérelmedbe, képtelen vagy felülemelkedni rajta, kicsinyes lettél, pedig először éppen téled láttam igazi belátást mások iránt, el is képezteveled eleinte, hogy mennyi mindent el tudsz nézni az embereknek, sötét, rémisztő titkokat is. Tessék, megtudtad rólam, hogy elhaláztam a szeretődöt, amikor alkalmam nyílt rá. Na és? Egy év múlva már mi jelentősége lesz ennek? De egy év múlva is számítani fog, hogy van-e ember, akivel jólesik, akivel érdemes beszélni. Valóban szeretném, ha megbocsátanál – halkult el újféle nyomatékkal Zsuzska –, és az egyetlen ésszerű lépés ez volna. De Olga, ez igazában neked lenne fontosabb. Gondold meg: ha engem is kihajítasz, senkid se marad. Igaz?”

Akkor már Olgáék kapujában álltak, közvetlenül azt megelőzően, hogy elküldte Zsuzskát. Olga most, hogy lepörgeti magában a jelenetet, kifulladásra menetel a lakása környékén az utcákon, amelyek egyébként a szokott útvonalaiából kiesnek, tehát alighanem először jár rajtuk. Itt megáll. Ennél a pontnál. És felszakad benne az indulat. Röplabdás korából származó modorban – fogalma sem volt róla, hogy élnek még benne ezek a szavak – sziszegi maga elé: „Na, most aztán elmész a sunyiba !”

Valójában ott a kapuban azt mondta: Zsuzska, ez képtelenség. Nem vagyok én annyira olyan, mint amilyennek ismersz. Nem vagyok olyan különleges. Nem tehetek róla, megutáltalak, mint egy normális nő a másikat ilyen helyzetben. Belátom, hogy a természet rendelése szerint ti vagytok egymáshoz valók, meg hogy semmi tragikus nem történt velem, mindent belátok, de nem tudok mást érezni, mint amit érzek. Nem megy. Sose ment.